T. C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ SÜRECİNDE DEMOKRAT PARTİ VE KUDRET GAZETESİ (1946-52)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Fethiye TEKMEN

Danışman
Doç. Dr. Halil İbrahim GÖKBÖRÜ

Temmuz-2019
KIRIKKALE

T. C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ SÜRECİNDE DEMOKRAT PARTİ VE KUDRET GAZETESİ (1946-52)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Fethiye TEKMEN

Danışman
Doç. Dr. Halil İbrahim GÖKBÖRÜ

Temmuz-2019
KIRIKKALE

KABUL-ONAY

Doç. Dr. Halil İbrahim GÖKBÖRÜ danışmanlığında Fethiye TEKMEN tarafından hazırlanan **"Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Demokrat Parti ve Kudret Gazetesi (1946-1952)"** *adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.*

…/…/2019

(İmza)
[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)
……

[İmza]
[Unvanı, Adı ve Soyadı]
……

[İmza]
[Unvanı, Adı ve Soyadı]
……

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

…/…/2019

(Unvan, Adı Soyadı)

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum **"Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Demokrat Parti ve Kudret Gazetesi (1946-1952)"** adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

Fethiye TEKMEN

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile Atatürk'ün kendi döneminde başlaması için teşvik ettiği Çok Partili Hayat başarısız iki deneme ile son bulmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi 1950 yılına kadar tek parti olarak mecliste halkı temsil etmiştir. II. Dünya Savaşı'nın sonlarından itibaren Türkiyede de çok seslilik yeniden canlanmış ve Demokrat Parti 1946 yılında kurulmuştur. Çalışmamızda Demokrat Parti'nin sesi olan ve Ankara'da "Başkent Gazetesi" olarak basın hayatına başlayan ve ilerleyen dönemde "Kuvvet" adını alan son yıllarında "Kudret" olarak yayın hayatına devam eden gazetenin tahlili yapılmıştır. Ankara'da basılan bir gazete olması münasebeti ile ilk adının Başkent olması ve Demokrat Parti'ye destek amacı ile Kuvvet olarak ismini değiştirmesi, gücünü halktan aldığı kuvvet olarak nitelendirilmiş ve bu nedenle isim değiştirmiştir.

1946 Genel Seçimleri ile Demokrat Parti seçimlere girmiş fakat seçimi CHP kazanmıştır. İşte bundan sonraki dönemde Kudret Gazetesi muhalefetin sesi olmuş ve CHP'nin hükümet olarak yaptığı eksikleri ve yanlışları kendi sesi olan "Kuvvet" Gazetesi ile halka duyurmuştur. "Kuvvet Haktadır" sloganı ile "Günlük siyasi ve Demokrat gazete" adıyla yayınlanmıştır. Daha sonraları "Kuvvet birdir ve O Milletindir" şeklinde devam etmiştir. Kudret olarak yayın hayatına devam ettiği yıllarda "Yeter Artık, Söz Milletindir!" sloganı ile gündemde kalmıştır. 5 Ağustos 1947'ye kadar "Kuvvet" adı ile devam eden gazetenin 9 günlük eksik nüshaları bulunmaktadır. Muhtemelen 5 Ağustos ile 14 Ağustos tarihleri arasında ismini değiştirerek "Kudret" gazetesi adını almıştır. Bu dönemde CHP ile DP arasında yaşanan rekabet gazetenin hem adını hem de sloganını değiştirmesine neden olmuştur.

Gazete yayın hayatına 3 Ağustos 1949 yılında ara vererek kapanmıştır. Bununla birlikte Kudret Gazetesi, Demokrat Parti 1950 seçimlerine hazırlanırken, 2 Ocak 1950'de tekrar yayın hayatına başlamıştır. Ancak bunun öncesinde siyasal alanda özellikle Demokrat Parti içinde önemli bir gelişme yaşanmıştır. Nitekim Demokrat Parti içinde görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır ve Demokrat Partililer, 12 Temmuz Beyannamesi ile "Müstakil Demokratlar" ve "Millet Partisi" olarak bölünmüşlerdir.

Bu süreçten sonra Kudret Gazetesi içinde de tasfiyeler oluşmuş ve bunlar ciddi safhaya ulaşarak Demokrat Parti ve Halk Partisine muhalif bir anlayışı benimsemişlerdir.

Bu durumun en belirgin şekilde başladığını 2 Ocak 1950 tarihindeki nüshasından itibaren görmek mümkündür. Bu tarihten itibaren gerek haberleri gerekse manşetleri ile Millet Partisi'nin kuruluşu ve Demokratikleşme çalışmaları demokrasiye katkıları haberlerde yerini almış Demokrat Parti'yi bu tarihlere kadar savunan gazete artık belirgin bir şekilde Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi aleyhinde eleştirilerde bulunmuştur.

Çalışma dönemin Çok Partili Hayata Geçiş sürecinin bir aşamasını oluşturan 1946'dan 1952 yılına kadar geçen hükümetlerin faaliyetlerini temel alan haberlerden oluşturulmuştur. Bu itibarla konu üç ana bölümde işlenmiştir. Çok partili hayata geçişin iç ve dış etkenleri, dönemin Başbakanları olan Recep Peker, Hasan Saka, Şemsettin Günaltay Hükümetleri ve son olarak gazete yazarlarının belirli köşe yazıları, gündem ile alakalı görüşleri ve gazetenin muhalefet gözü ile tenkitleri ele alınmıştır. Bu konular ağırlıklı olarak 1946-1952 yılları arasındaki dönemle sınırlı tutulmuş olup gazetede bu dönemde çıkmış olan siyasi, sosyal ve ekonomik haber ve değerlendirmeler kronolojik bir sıra ile irdelenmiştir. Kısacası Kudret Gazetesi ışığında hükümeti muhalefetin gözüyle inceleyerek yaptığı tenkitler ele alınmıştır.

Çalışmada değerli görüşleriyle yol gösteren ve her konuda yardımını esirgemeyen Danışman Hocam Doç. Dr. Halil İbrahim Gökbörü'ye teşekkürlerimi sunarım.

ANKARA-2019 **Fethiye TEKMEN**

ÖZET

Tekmen, Fethiye, **"Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Demokrat Parti ve Kudret Gazetesi (1946-1952)"**, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2019.

Bu çalışma 1946 yılında yayın hayatına başlayan Kudret Gazetesi'nin Çok Partili Hayata geçiş süreci olan Demokrat Parti'nin kurulması ile birlikte muhalefet ve iktidar olgusunu inceleyen bir çalışma olmuştur. Demokrat Parti'nin sesi olan Kudret Gazetesi "Yeter artık Söz Milletindir" sloganı ile muhalefetin en güzel örneğini teşkil etmektedir. 1923'ten 1946 yılına kadar mecliste tek parti olarak iktidarda olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin Demokrat Parti'ye ve halka olan yaklaşımı net bir şekilde Kudret Gazetesi haberlerine yansımıştır.

Yöntem olarak ise dönemin siyasi, sosyal, ekonomik olayları kronolojik olarak incelenmiş olup 1946 yılı itibari ile günlük olarak yayın hayatına başlayan gazetenin haberleri 1952 yılına kadar tetkik edilmiştir. Köşe yazarlarının yazıları ,makaleleri gazetenin günlük manşet haberleri incelenerek o dönemin siyasi gündemi dönemin şartlarına göre değerlendirilmiştir. Ayrıca Meclis'te alınan kararlar, ekonomik süreç, dış ilişkilerdeki en temel gelişmeler ve dönemin sosyal olaylarından faydalanılmıştır.

Araştırmada elde edilen önemli bir sonuç Demokrat Parti kurucuları ve mensupları tarafından kurulan gazete 6 Temmuz 1948 tarihinde Millet Partisi'nin kurulana kadar Cumuhuriyet Halk Partisi'ne muhalif yazılar, eleştiriler içerirken Demokrat Parti'nin çözülmesi ile ayrılarak Millet Partisi'nin kuran muhalif Demokratlar bu süreçten sonra Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi'ne muhalefet olmuşlardır. Millet Partisi çalışmanın temeli olan Kudret gazetesinin sahipleri olmaları dolayısı ile fikir, görüş ve yazılarını bu gazete aracılığı ile halka iletmişlerdir. İlerleyen yıllarda yaşanan seçimlerde ise Demokrat Parti'nin yönetime geçmesi ile tam bir muhalefet gazetesi olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çok Partili Hayata Geçiş, Demokrat Parti, Kudret Gazetesi, Kuvvet Gazetesi, Başkent Gazetesi.

ABSTRACT

Tekmen, Fethiye, **"Democratic Party and Kudret Newspaper in the Multi-Party Transition Period (1946-1952)"** , Master Thesis, Kırıkkale, 2019.

This study analyses Kudret Newspaper that was first released in 1946 and examined the meaning of power in party and opposite party during multi-party transition period starting by Democratic Party establishment. Kudret Newspaper, as a voice of Democratic Party, was the best example of opposition by saying "enough, public has right to speak". Approaches of Republican Party that was a single party between 1923-1946, to Democratic Party and the public was reflected distinctly to the news of Kudret Newspaper.

In the method, politic and social events, and also economical developments in that era were chronologically examined and the news of that newspaper were reviewed from the first daily published in 1946 to 1952. Political agenda in that period was evaluated according to the conjuncture by revieweing the articles of the columnists and daily headlines of the newspapers. Besides, decisions taken in the National Council, economic picture, basic developments in foreign affairs and social events were also used. One of the most important results of this study is that Kudret Newspaper established by Democratic Party founders and the members released criticisms for Republican Party until the foundation of Public Party in 1948, however, opponent democrats founding public party after leaving from Democratic Party were opposite to Republican and Democratic Parties. Public party delivered its ideas, thoughts and articles to the public by Kudret Newspaper because they were owner. Kudret newspaper became an opposite one after Democratic Party won the elections in the next period.

Keywords: Multy-party transition period, Democratic Party, Kudret Newspaper, Kuvvet Newspaper, Başkent Newspaper

KISALTMALAR

a. g. e. **:** Adı geçen eser
ABD **:** Amerika Birleşik Devletleri
bkz. **:** Bakınız
BM **:** Birleşmiş Milletler
C. **:** Cilt
Çev. **:** Çeviren
CHP **:** Cumhuriyet Halk Partisi
DP **:** Demokrat Parti
MKK **:** Milli Korunma Kanunu
MP **:** Millet Partisi
Mv. **:** Milletvekili
s. **:** Sayfa
S. **:** Sayı
SBE **:** Sosyal Bilimler Enstitüsü
SCF **:** Sosyal Cumhuriyet Fırkası
t. y. **:** Tarihi yok
TBMM **:** Türkiye Büyük Millet Meclisi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I
ÖZET III
ABSTRACT IV
KISALTMALAR V
İÇİNDEKİLER VI
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
ÇOK PARTİLİ SİYASİ HAYATA GEÇİŞ

1.1. Çok Partili Hayat Kavramı 5
1. 2. Çok Partili Hayata Geçiş Etkenleri 10
1. 2. 1. Dış Etkenler 16
1. 2. 2. İç Etkenler 20
1.3. Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve Muhalefet Yılları 26
1.3.1. CHP İçinde Muhalefet 26
1.3.2. Dörtlü Takrir 27
1. 3.3. CHP Dışındaki Muhalefet 31
1.3.4. Demokrat Parti'nin Kuruluşu 32
1.3.5. Demokrat Parti'nin Gelişimi ve İlk Muhalefet Hareketleri 37
1.3.6. CHP Olağanüstü Kurultayı ve Belediye Seçimleri 47
1.3.7. Tek Dereceli Seçim Kanunu 51
1.3.8. 1946 Seçimleri ve Seçim Çalışmaları 54

İKİNCİ BÖLÜM
MUHALEFET VE İKTİDAR DÖNEMLERİ İLE DEMOKRAT PARTİ

2.1. Recep Peker Dönemi İktidar Muhalefet İlişkileri 60
2.1.1. Recep Peker'in Başbakanlığa Getirilişi ve Sebepleri 60
2.1.2. 7 Eylül Kararları 62

2.1.3. Matbuat Kanunu Tadilatı 64
2.1.4. İnsan Hakları Derneği 65
2.1.5. 1947 Bütçe Görüşmeleri ve "Psikopat Olayı" 66
2.1.6. DP Birinci Büyük Kongresi ve Hürriyet Misakı 68
2.1.7. İktidar ve Muhalefet arasında Geçen Komünistlik İthamları 72
2.1.8. Sendikalar Kanunu 73
2.1.9. Ara Seçimleri 74
2.1.10. 12 Temmuz Beyannamesi 75
2.1.11. Recep Peker'e Karşı 35'ler ve Peker Hükümetinin Sonu 77
2.2. Hasan Saka İktidar Muhalefet İlişkileri 80
2.2.1. Hasan Saka Hükümeti Programı 80
2.2.2. CHP Yedinci Kurultayı 83
2.2.3. 1948 Yılı Bütçe Müzakereleri 83
2.2.4. DP'de Bölünme: Müstakil Demokratlar ve Millet Partisi'nin Doğuşu 83
2.2.5. Millet Partisi'nin Programı 85
2.2.6. II. Hasan Saka Hükümeti 86
2.2.7. Seçim Kanunu Tadilatı 87
2.2.8. 1948 Ara Seçimleri 89
2.2.9. Anayasa Değişikliği Tartışmaları 89
2.2.10. İkinci Hasan Saka Hükümeti'nin Sonu (10 Haziran 1948-16 Ocak 1949) 90
2.3. Şemsettin Günaltay Dönemi 92
2.3.1. Şemsettin Günaltay Dönemi ve Başbakanlığa Getirilişi 92
2.3.2. Demokrat Parti İkinci Kurultayı ve Milli Teminat Andı 94
2.3.3. DP İkinci Büyük Kurultayına CHP'nin Tavrı Ve 1949 Ara Seçimleri 95
2.3.4. 1950 Seçim Kanunu 97

2.3.5. İş Kanunu Tadilatı 99
2.3.6. 1949 Yılı Bütçe Müzakereleri 99
2.4. 1950 Seçimleri Hazırlıkları 101
2.4.1. Demokrat Parti'nin Seçim Kampanyası 101
2.4.2. Cumhuriyet Halk Partisi'nin Seçim Kampanyası 103
2.4.3. Genel Seçimler 105
2.5. 1950 Seçimlerinden 1952'ye Kadar Geçen Dönem 107
2.5.1. Türkiye'nin Batı Bloku İlişkileri 107
(Truman Doktrini, Kore Savaşı ve NATO'ya Üyelik) 107
2.5.2. 1950-52 Arası Türkiye'nin Sosyo- Ekonomik Durumu 109

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KUDRET GAZETESİ IŞIĞINDA DEMOKRAT PARTİ VE DÖNEMİN SİYASİ, SOSYAL VE EKONOMİK GELİŞMELERİ (1946-52)

3. 1. Gazetenin Kuruluşu ve Genel Olarak Tanıtımı 111
3. 2. Gazetenin 1946-52 Yılları Arasındaki Yayın Hayatı ve Dönemin Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Gelişmeleri 111
3. 2. 1. Siyasi Gelişmeler (1946-52) 112
3. 2. 2. Sosyal Gelişmeler (1946-52) 191
3. 2. 3. Ekonomik Gelişmeler (1946-52) 199
SONUÇ 214
KAYNAKLAR 217

GİRİŞ

Bu çalışmada çok partili hayata geçiş sürecinde Demokrat Parti ve dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeleri, Kudret Gazetesi'nin Başkent ve Kuvvet Gazetesi adlarıyla yayında olduğu 1946-1952 yılları arasındaki sayıları dönemin arşivlerinden incelenmektedir.

2 Ekim 1946 yılında 'Başkent Gazetesi' adıyla Demokrat Parti'nin çıkarmış olduğu Kudret Gazetesi, 21 Aralık 1946 tarihinden 28 Temmuz 1952 yılına kadar ise 'Kuvvet Gazetesi' adıyla yayın hayatına devam etmiştir. 1947 yılının Ağustos ayında adını Kudret olarak yineleyen gazete , 28 Temmuz 1952 yılında kapatılmasından 8 yıl sonra 12 Ekim 1960 tarihinde yeniden yayın hayatına Kudret Gazetesi adıyla başlamış ancak çok uzun sürmemiş 1962 yılında yayın hayatına veda etmiştir. Gazete'nin 1962 yılına ait nüshaları Milli Kütüphane ve TBMM Kütüphanesinde basılı eser ve dijital olarak mevcuttur. 1962 yılına ait eldeki son nüsha 8 Kasım 1962 yılına aittir. Bununla birlikte çalışmanın konusu gereği çok partili hayata geçiş sürecini ele almak amacı ile gazetenin 1946-1952 yılları arasındaki nüshaları incelenmiştir. Gazetenin yayın hayatı yılları içersinde siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmelerin değerlendirilmiştir. Bu dönemde özellikle Türkiye'deki siyasi hayatta önemli yer teşkil eden çok partili hayata geçiş ve Demokrat Parti döneminin yer alması, literatür taraması ile kaynaklarda farklı yayınlar çerçevesinde ele alınmıştır. Gazete de dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik haberleri incelenmiş bütünüyle üçüncü bölüme özgünlük katmıştır.

Çalışma, dönemin Çok Partili Hayata Geçiş sürecinin bir aşamasını oluşturan 1946'dan 1952 yılına kadar geçen hükümetlerin faliyetlerini temel alan haberlerden oluşturulmuştur. Bu çerçevede konu, Muhalefet Döneminde Demokrat Parti, Tasfiye Döneminde Demokrat Parti, Hükümet Çalışmaları Döneminde Millet Partisi'nin bakış açısı ile Demokrat Parti olarak ele alınmıştır. Bu itibarla konu üç ana bölümde işlenmiştir. Çok partili hayata geçişin iç ve dış etkenleri, Muhalefet ve İktidar Dönemi Başbakanları Recep Peker, Hasan Saka, Şemsettin Günaltay Hükümetleri ve son olarak gazete yazarlarının belirli köşe yazıları, gündem ile alakalı görüşleri ve gazetenin muhalefet gözü ile tenkitleri ele alınmıştır. Bu konular ağırlıklı olarak 1946-1952 yılları arasındaki dönemle sınırlı tutulmuş olup, gazetede bu dönemde çıkmış

olan siyasi, sosyal ve ekonomik haber ve değerlendirmeler kronolojik bir sıra ile irdelenmiştir.

Gazetenin el değiştirmeden önceki yazarları arasında Samet Ağaoğlu, Fuat Köprülü ve Hikmet Bayur gibi önemli isimler yer alırken, Millet Partisi'nin kurulmasından sonra onu savunan bir yayın organına dönüştüğünde de Demokrat Parti'yi eleştiren yazarlar gazetede yer almışlardır. Bunlar arasında da Hikmet Bayur, Nureddin Ardıçoğlu, Mustafa Kentli, gazetenin sahibi Ali Rıza Baskan, Mareşal Fevzi Çakmak ve MP'nin milletvekilleri ve taraftarı olan diğer yazarları sayabiliriz.

Çok partili hayat, Cumhuriyet Tarihi'nin en önemli yapı taşlarından olan 'Demokrasi'nin oluşabilmesi için Mustafa Kemal Atatürk'ün de üzerinde önemle durduğu bir konudur. Zira millet iradesini doğru yansıtmak için birden çok siyasi partinin bulunması gerekir. Bu aynı zamanda halka seçme şansı da sunacaktır. Cumhuriyetin ilanından itibaren 27 yıl iktidarda kalan Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti ile yönetime bir süre ara vermiştir. Bu dönemde yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik olaylarla ilgili haberler yerli ve yabancı basın tarafından verilmiştir. Esasen bu çalışmada, o dönemde yaşanan hadiselerin Kudret Gazetesi ışığında ele alınmasıyla oluşturulmuştur. Ayrıca, çok partili hayata geçiş sürecinin nasıl işlediği, Demokrat Parti'nin bu süreçte nasıl yaklaşımlarda bulunduğu, yönetimdeyken demokratikleşme adına neler yapıp neleri yapamadığı ve diğer basın yayın organları tarafından nasıl değerlendirildiği üzerinde durulacaktır. Bu çalışmanın sonucunda teorik olarak elde edilecek en önemli fayda çok partili hayatın getirileri olacaktır. Demokrat Parti dönemi daha önce birçok akademik çalışmada incelenmiş olmakla birlikte, aynı dönemin, Kudret Gazetesinin yaptığı haberlerin ışığında ele alınması konuya farklı bir bakış açısı kazandıracaktır.

Konunun ele alınışı itibariyle o dönemde çıkarılan Kudret Gazetesi'nde yapılan haberlerden faydalanılması konuya orijinallik sağlamakla beraber literatüre de Demokrat Parti'nin etkin olduğu dönemde yapılan siyasi çalışmalara farklı bir pencereden bakma olanağı sunacak, basın-iktidar ilişkisine dikkat çekerek siyasi olayları farklı bir perspektiften bakmayı sağlayacaktır. Daha önce bu dönemlerde yayınlanan gazeteler değişik başlıklar altında tez olarak sunulmuştur. Ancak Kudret Gazetesi'nin daha önce hiçbir akademik çalışmada ana kaynak olarak çalışılmadığı

görülmektedir. Bu durum da bu çalışmanın önemini ve literatüre sağlayacağı katkıları artırmaktadır.

Araştırmanın kapsamı temel olarak Kudret Gazetesi'nin Başkent Gazetesi ve Kuvvet Gazetesi adlarıyla yayında olduğu 1946-52 yıllarıyla sınırlıdır. Bu dönem; 1946 yılında kurulan Demokrat Parti'nin muhalefette olduğu 1946-50 yıllarını ve sonrasında 1950-54 yıllarındaki ilk iktidar döneminin ilk 3 yılını (1950-52 yıllarını) içine almaktadır. 7 Ocak 1946 yılında kurulan Demokrat Parti'nin 2 Ekim 1946'da 'Başkent Gazetesi' adı altında kurduğu Kudret Gazetesi'nde yer alan dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmelerine ilişkin haberler bu araştırmaya konu teşkil etmektedir. Gazetenin arşivlerine Milli Kütüphane ve Meclis Kütüphanesi arşivlerinden erişilmiştir. Bu süreçte arşivlerden gazetenin 1946-52 ve 1960-62 yılları arasındaki beşbine yakın sayfası taranmıştır. Gazete 1952 yılının Temmuz ayında yayın hayatına kapatılarak ara vermiştir. Milli Kütüphane'den faydalandığı gazetenin 1952 yılından sonra ne kadar süre yayın yapamadığı bilinmemekle beraber 1960-61-62 yıllarına ait haftada bir çıkmış ve üç dört aylık nüshaları incelenmiştir. Meclis Kütüphanesi'nde de aynı yıllara ait bilgilere rastlanmıştır. Gazete 1952 yılından sonra da basılmış ise bunlara ulaşma imkânı olmamıştır. Ankara dışındaki diğer büyük kütüphanelerde bulunması ihtimal dâhilinde olmakla beraber bunların araştırmanın içine dâhil edilebilmesi zaman ve maliyet kısıtları nedeniyle güç olduğundan araştırmada elde edilen temel bulgular Meclis Kütüphanesi ve Milli Kütüphane arşivlerinden elde edilen verilerle sınırlı kalmıştır.

Dolayısıyla araştırmanın temel verilerini öncelikli olarak Milli Kütüphane ve Meclis Kütüphanesi'nde bulunan 1946-52 yıllarına ait Kudret Gazetesi'nin (Başkent Gazetesi ve Kuvvet Gazetesi) orijinal yayınlarının tasnif edilmesiyle elde edilen bulgular oluşturmaktadır. Bu tarihlerde çıkarılmış diğer dergiler, gazeteler ve yayın hayatında olan basılı eserler ise mukayese amaçlı kullanılmıştır. Bunların yanı sıra özellikle ilgili dönem için çok partili hayata geçiş ve Demokrat Parti ile ilgili yapılan tezler, makaleler ve kitaplara da başvurulmuştur.

Gazete, siyasi ve sosyal bir gazete olduğunu ifade etmektedir. Günlük bazen de haftalık çıkarılan bir gazete olması itibariyle yapılan eksiklik ve yanlışlıklar, dönemin diğer gazeteleriyle desteklenerek bir bütünlük içinde sunulmaya çalışılmıştır. Ayrıca gazetenin 1960-61 yılları kütüphane tarafından mikrofilme alınmış kısmı dijital ortamda incelenmiş, bu nedenle gazetenin bazı nüshaları da çalışmanın ekler bölümünde sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOK PARTİLİ SİYASİ HAYATA GEÇİŞ

1.1. Çok Partili Hayat Kavramı

800 yıllık Osmanlı imparatorluğun ardından gelen Milli Mücadele Dönemi yeni bir devletin kurulacağının göstergesi olmuştur. Sonrasında ise Ulusal Bağımsızlık ve Milli Egemenlik amacı ile TBMM kurulmuştur. Kemal Atatürk, Ankara'da yeni Türk Devletinin temellerini atmıştır. Yeni kurulan Meclis üyeleri son Osmanlı Mebuslar Meclisi vekillerinden Anadolu'ya gelebilenler ve Kemal Atatürk'ün 19 Mart 1920 tarihinde yapılan genelge doğrultusunda mecliste yeniden seçilenlerden oluşuyordu. Bu nedenle TBMM açıldığında geniş bir halk tabanına dayanıyordu. 1919 yılı sonlarında yapılan Osmanlı Mebuslar Meclisi seçimlerinde Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti tarafından aday gösterilenler çoğunlukla bu meclise girmişlerdir. 1920 seçimlerinde de Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti aynı başarıyı sağlamış ve her iki seçimin sonuçları Müdafaa-ı Hukuk hareketini Meclis'e taşımış ve Meclis çoğunluğu haline getirmiştir.

Feroz Ahmad'a göre Siyasal sistemin değişmesi dönemin koşullarına göre şekillenmiş ve gereklerine cevap vermek için değişmişti. 1919 yılında yapılan Sivas Kongresi'nde kurulan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, aynı fikir ve görüş doğrultusunda topnaladuğı için Ekim 1923'te Halk Fırkası olarak birleşmiş ve aradan bir yıl geçtikten sonra 1924 yılının Kasım ayında Cumhuriyet Partisi adını alarak bir partiye dönüşmüştür. [1] Birinci TBMM'ye katılan üyeler, farklı dünya görüşlerine ve hayat anlayışlarına, farklı siyasi görüşlere sahip bulunuyorlardı. Eğitim durumları, meslekleri ve düşünce yapıları da çok farklıydı. Aralarında eski İttihatçılar, Türkçüler, İhtilalciler, İslamcılar ve Bolşevikler vardı. Bu kadar değişik düşünceyi, farklı anlayışı ve yaklaşımı aynı potada eritip, ülkeye siyasi bir hareketlilik kazandırmak beceri isteyen bir işti. Mustafa Kemal Paşa'nın güçlü liderlik özelliği bu farklılıkları ortadan kaldırarak tek çatı altında birleşilmesini sağladı. Kurtuluş

[1] Feroz Ahmad, ***Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)***, Çeviren Ahmet Fethi, 2. Baskı, Hil Yayınları, İstanbul, 1996, s. 16.

sağlandıktan sonra ise yavaş yavaş görüş ayrılıkları ön plana çıktı. Lozan'da barış görüşmelerine geçildiği bir ortamda bu çabalar daha da yoğunlaşmış, Mustafa Kemal Paşa'yı mebus seçebilme hakkından yoksun bırakmak isteyen bir girişim ortaya çıkmıştı. Bu girişim sonuçsuz bırakılmış olmakla birlikte muhalefeti temsil eden gurubun faaliyetleri giderek yoğunlaşmış, rejimi tehdit edecek boyuta ulaşmıştır. 1923 yılı başlarında Mustafa Kemal Paşa'nın Batı Anadolu gezisine çıktığı sırada başka bir siyasi bunalım oluşturulmak istenmiş, Afyon mebusu İsmail Şükrü Efendi tarafından yayınlanan bir kitapçıkta, saltanatın kaldırılmasından sonra halifenin yeni devletin başkanı olması iddiası ortaya atılmıştır.

11 Ağustos 1923 'te açılan ikinci TBMM, birinci Meclis'e göre daha uyumlu, üyeleri itibari ile birbirine daha yakın görüşlere sahip milletvekillerinden oluşuyordu. Bu da Meclis içerisinde partileşme olgusunu beraberinde getirdi. [2] Cumhuriyet Halk Partisi 9 Eylül 1923'te kurularak partinin Genel Başkanlığı'na da Kemal Atatürk getirildi. [3]Fakat Cumhuriyetin İlanı, Halifeliğin kaldırılması, Öğretimin birleştirilmesi gibi önemli inkılâp hareketlerinde yeniden görüş ayrılıkları ortaya çıktı. Parti içinde farklı sesler çıkmaya başladı ve zamanla muhalefet oluşarak büyümeye başladı. [4] Cumhuriyet'in temelleri atıldıktan sonra muhalefetin ilk sesi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası adıyla ikinci parti 17 Kasım 1924'te kurulmuştur. Bu partinin program ve nizamnamesi incelendiğinde şahsi hürriyetlere, dini düşünesine ve inançlara saygılı bir tavır, tutum ve davranışlar sergilediği görülmektedir. Mecliste çok gergin bir ortamın bulunduğu bir dönemde kurulan ve çok sert tartışmalara girişen bu parti 7 ay süren kısa siyasi hayatında geniş bir taraftar kitlesinin partisi haline gelmiş ve adeta rejim karşıtlarının kalesi olmuştur. [5] Türkiye'nin siyasi ve sosyal anlamda sancılı dönemden geçtiği zamanlarda, inkılâplara karşı tepkiler, dış politikadaki olumsuz gelişmeler özellikle de Musul'la ilgili Türk-İngiliz anlaşmazlığı Terakkiperver Fırkası'nın gidişatını olumsuz yönde etkiledi. Bütün bu olumsuzluklar

[2] Dursun Ali Akbulut, "Çok Partili Döneme Geçiş Denemeleri ve İnkılaba Tepkiler", ***Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II,*** Ankara, 2004, s. 42-44

[3] Cumhuriyetin İlanından sonra Halk Fırkası olarak kurulan siyasi yapı Cumhuriyet Halk Fırkası adını almıştır. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurulduğuHalk Fırkası Sivas Kongresi'ni ilk kongresi olarak kabul eden ikinci büyük kongresini 1927 yılında yapmıştır. Halk Fırkası hakkında ayrıntılı bilgi için bk. E. Semih Yalçın vd. , *Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri,* Ankara, 2004, s. 279-282.

[4] Akbulut, *a. g. e.* , s. 44.

[5] Yalçın vd. , *a. g. e.* , s. 282-284.

da çok partili siyasi yaşamın sonunu hazırladı. [6] Şeyh Sait ayaklanması olarak da bilinen Doğu ayaklanası ile doğrudan doğruya bir ilişkisinin çıkmamasına rağmen Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının[7] 3 Haziran 1925'te bütün şubelerinin Bakanlar Kurulu'nun aldığı bir kararla kapatılmasına karar verildi. [8]İsmet İnönü Terakkiperver Fırkasının kapatılmasında rol oynayan husus olarak partinin propagandasında yer alan *"Dini kurallara riayetkârdır"* maddesini göstermektedir. [9] Bundan sonraki süreçte Cumhuriyet Halk Fırkası, 1930 yılına kadar Cumhuriyet rejiminin tek siyasi partisi olarak varlığını sürdürdü.

Kemal Atatürk'ün demokrasinin gelişebilmesi açısından çok partili siyasi hayata geçme isteği ve çabaları bu yaşanan olaydan beş yıl sonra bir denemeye sahne oldu. [10] Serebest Cumhuriyet Fırkası Atatürk'ün de teşviki ile İstanbul'da Ali Fethi Bey tarafından 12 Ağustos 1930'da, kuruldu. [11] Partinin görüşleri temel olarak liberalizim olsa da Atatürk'ün "Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik ve Laiklik" ilkeleri temel prensipler olarak kabul edilmiştir. Serbest Fırka ayrıca seçimlerin tek dereceli olması ve kadınlara siyasi hakların verilmesi savunulmuştu. [12]

Demokrasinin önemli bir gereği olan çok partili hayat malesef başarısızlıkla sonuçlanmış, fırka kendisini fesetmiş ve çok partili hayat için yapılan ikinci denemede de başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Serbest Cumhuriyet fırkasının kapanmasından sonra Cumhuriyet Halk Partisi ise bundan sonraki süreçte ise daha katı bir tek parti yönetimi anlayışıyla 1950 seçimlerine kadar siyasi iktidarı elinde bulundurmuştur.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının Türkiye Cumhuriyeti devletinde izleri olmakla beraber bu partilerin dışında kurulmuş veya kurulma çabasında bulunulmuş partilerde vardır. Fakat bu partilerin gerek mecliste gerekse halkoyunda çok önemli

---

[6] Akbulut, *a. g. e.* , s. 44.
[7] Abdi İpekçi, ***İnönü Atatürk'ü Anlatıyor***, İstanbul, 2004, s. 20.
[8] Yalçın vd. , *a. g. e.* , s. 284.
[9] İpekçi, *a. g. e.* , s. 20.
[10] Akbulut, *a. g. e.* s. 44.
[11] Ali Fethi Bey, Atatürk'le yaptığı konuşmasını şöyle aktarıyor: "*Paşa, Meşrutiyet'in ilanından beri muhalefet namıyla yapılan işlerin şimdiye kadar fena surette neticelenmesi mucibi-i teessüf olduğunu, her halde buna yol açmak için teşebbüs almak ve işe başlamak lazım olduğu mütalaasını ileri sürdü. Cevaben dedim ki: Bizde muhalefete tahammül güçtür. Bu sebeple bu fikrin mevki-i tatbike konulmasında birçok müşkülat baş göstereceğini şimdiden arz ederim. Matbuat hür olacaktır. Her türlü yazılar yazılacak, Meclis'te acı tatlı tenkidi yapılacaktır. Buna tahammül etmek zor olacaktır.*
Ali Fethi Okyar, ***Serbest Cumhuriyet Fırkası Nasıl Doğdu, Nasıl Feshedildi?*** İstanbul,1987, s. 13.
[12] Okyar, *a. g. e.* , s. 57.

etkileri olmadığı söylenebilir. [13] Örneğin Rusya ile dış ilişkilerimizin yakın olduğu dönemlerde Türkiye'de Komünizm hareketlerinde artma görülmüş ve buna bağlı siyasi görüşlerde parti bile kurulmuştur. Fakat bu partiler siyasi hayatta çok az yer almışlardır.

Çok partili hayata geçiş denemeleri Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Türk siyasi hayatında önemli bir aşama olarak kabul edilir. TBMM' de henüz muhalefetin olmaması, yeni rejimini demokrasinin yapı taşlarından birisinin yerine getirilmediğini gösterir. Bununla beraber rejimin sağlıklı oturmasını zorlaştıran bir unsur olmuştur. Bürokrasinin işleyişinin düzenlenmesi amacı ile bazı girişimlerde bulunulmuştur. Bu girişimler rejimin gereklerinin tamamlanmasını sağlamak amacı ile yapılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında "Siyasi Müsteşarlıklar ve Müstakil Gurup" teşebbüsünü görmekteyiz. [14]

Siyasi Müsteşarlıkların kuruluş amacı Meclis çalışmalarında milletvekillerine yardımcı olmak ve şayet yetenekli iseler ilerde vekil olarak hazırlamaktır. Bu kurumun oluşturulmasına Atatürk de çok olumlu bakmamıştır ve bu kurumun lüzumsuz olduğu gerekçesi ile kaldırılmasına karar vermiştir. 8 Mart 1937' de başlatılan "Siyasi Müsteşarlıklar" kurumu, altı ay kadar faaliyet göstermiş; 29 Kasım 1937' de kaldırılmıştır. [15]

Mustafa Kemal, Türk siyasi hayatı için "Siyasi Partiler"in varlığını faydalı bulmaktadır. Fakat partiden maksat memleketi ikiye ayırmak, sınıf menfaatini sağlamak değil halkın bütününü refaha ulaştırmak gayesinde olduğunu ifade etmiştir.[16]

[13] Yalçın vd. , *a. g. e.* , s,285-286.
[14] Mustafa Turan, Cumhuriyet Döneminde İki Deneme: Siyasi Müsteşarlıklar ve Müstakil Gurup , ***Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi***, Cilt I, Sayı II, Mayıs 1999, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay. , s. 1
[15] M. Turan, *a. g. e.* , s. 6 .
[16] Enver Ziya Karal, "Atatürk, Siyaset Ahlakı ve Siyasi Partiler, Atatürk'e Saygı", ***Kemalizm,*** C. 29,S. 348, s. 15-17.

1930 yılından Atatürk'ün ölümüne kadar mecliste ciddi bir muhalefet hareketi yaşanmıştı. Fakat CHP'nin 1939 yılındaki kurultayında Hikmet Bayur ve Refik Şevket İnce gibi isimlerden muhalif sesler çıkmaya başlamıştı. [17]

Cumhuriyet Halk Partisi'nin ve liderlerinin demokratikleşme adına yaptıkları bir diğer deneme de, CHP'nin 29. 05. 1939 tarihli V. Kurultayının kararı ile parti-devlet bütünleşmesinden vazgeçmesi;[18] hükümeti murakabe etmek üzere "Müstakil Gurup" adıyla mecliste bir gurup teşkil etmesidir. [19] CHP Meclis Gurubu toplantılarında fikirlerini belirtme ve oy kullanma yetkileri olmayacak şekilde belirlenmişti. Meclis toplantılarında ise sadece kendi gurupları ile ilgili alınan kararlarda oy kullanıp fikirlerini belirtme hakkına sahip görülmüşlerdir. Müstakil Gurup'un başkanı CHP değişmez başkanı İnönü idi; başkan ise İnönü tarafından atanacak bir vekil olarak belirlenecekti. [20]Bu durum müstakil Gurup 'un denetleme olanaklarını sınırlamıştır. Fakat 1930'daki durumun aksine, uluslararası gelişim ve Türkiye'deki etkileri, bu kontrollü muhalefet fikrinin giderek başka bir şekilde gerçek muhalefete dönüşmesine yol açmıştır. [21] Müstakil Gurup siyasi anlamda bir varlık gösteremedi. Ancak dikkat edilmesi gereken nokta Avrupa'da tek parti-tek şef isimlerinin olduğu bir dönemde ve Türkiye'de de siyasal anlamda bir geçiş dönemi olması nedeni ile uygun bir dönemde olmasına rağmen Türkiye'de örgütlü bir muhalefet anlayışı bulunmaktır. Saraçoğlu hükümeti döneminde, Celal Bayar'a Grup başkanlığı teklif edilmiş Bayar ise, *"Müstakil Grup Başkanlığını kabul ederim"* diye cevap vermiştir. Bu durum meclis içindeki muhalefeti örnek olarak vermek için yeterlidir. Savaş sırasında elbette ki Türkiye'de daha ileri demokratik gelişmeler olamazdı. [22]Bu sayede tek partinin sıkı baskısı gitgide gevşemeye yüz tutmuş oldu. [23] Bu çalışma çok partili hayatın ne demek olduğunu açıklamaya çalışarak Cumhuriyet dönemi ile beraber sürecin nasıl geliştiğini ve nasıl işlediğini ifade etmeye çalışmıştır. Çok partili siyasi hayata geçiş süreci

[17] Kemal Karpat, ***Türk Demokrasi Tarihi (Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Temeller***), İstanbul, 1996, s. 37.
[18] Cezmi Eraslan, "Atatürk'ten sonra Türkiye'nin İç Politikası", ***Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II***, Ankara, 2004, s. 521.
[19] Hamza Eroğlu, ***Atatürk ve Milli Egemenlik,*** s. 58.
[20] Cemil Koçak, *a. g. e. ,* s. 167.
[21] Taner Timur, ***Çok Partili Hayata Geçiş***, Şefik Matbaası, 1991, İstanbul, s. 10.
[22] Timur, *a. g. e. ,* s. 11.
[23] Ahmet Emin Yalman, ***Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim,*** Yenilik Basımevi,1970. s.

Türkiye'de bir anda ortaya çıkan bir olay olmayıp bu geçişe etken olan iç ve dış nedenleri genel bir çerçevede ele alınmıştır.

1. 2. Çok Partili Hayata Geçiş Etkenleri

Türk siyasi hayatında XIX. ve XX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin yaşadığı meşruti yönetim tecrübeleri, gelecek yıllarda kurulacak cumhuriyet rejiminin adeta habercisi oldu. İmparatorluk parçalanıp Anadolu'da Kurtuluş mücadelemiz tamamlandıktan sonra kurucu irade, saltanat sistemine son vererek, yönetim şekli olarak halkın yönetime egemen olduğu cumhuriyet rejimini seçti. Halifelik makamı ise bir müddet daha varlığını korudu. Ancak Cumhuriyetin ilanına yöneltilen eleştiriler giderek halifelik kurumunun yeri ve Halife Abdülmecit'in görevlerinin, yetkilerinin ne olacağı konusunda yoğunlaşmıştı. [24] 1924 yılında Urfa Milletvekili Şeyh Saffet Efendi ile arkadaşları "Halifeliğin Kaldırılması ve Osmanlı Soyundan Olanların Türkiye Dışına Çıkarılması" adıyla bir yasa teklifi verdiler. [25] Bu teklifin gerekçesinde, halifelik makamının bulunmasının Türkiye'yi iç ve dış siyasette iki başlı olmaktan kurtaramadığı belirtiliyordu. Bağımsızlığında ortaklık kabul etmeyen Türkiye'nin "açık ya da gizli" böyle bir ortaklığa müsamaha gösteremeyeceğini ve imparatorluğu çöküntüye sürüklemiş bir hanedanın "Halifelik elbisesi" altında devamının ülke için büyük bir tehlike doğurduğuna işaret ediliyordu.[26] 3 Mart 1924'te Halifelik TBMM'nin çıkardığı bir kanunla kaldırıldı ve Osmanlı hanedanı sınır dışı edildi. Bu yapılan yenilikler, yeni devletin siyasal düzenini oluşturmaktaydı. [27] Türk milletini geri götüren ve gelişimini engelleyen müesseselerin ortadan kaldırılması ile hedef artık Türkiye Cumhuriyetini çağdaş bir seviyeye ulaştıracak icaraatları yapmaya gelmişti. Bu hedefleri gerçekleştirmek için her şeyden önce kanuni yolları hazırlamak ve gereken otoriteyi bir merkezde toplamak gerekiyordu. 20 Nisan 1924 Anayasası işte bu gibi düşüncelerden doğdu.[28] 1924 Anayasası, 20 Nisan 1924 tarihinde kabul edilmiş, 24 Mayıs'ta yürürlüğe girmiştir. 37 yıl boyunca hem tek-parti hem de çok-

[24] Şerafettin Turan, ***Türk Devrim Tarihi 3 Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)***, 1. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1995, s. 44
[25] Tevfik Çavdar, ***Türkiye'nin Demokrasi Tarihi***, 3. Basım, Ankara: İmge Kitapevi, 2004, 261.
[26] Turan, ***Türk Devrimi….*** , s. 57
[27] Sina Akşin, ***Türkiye'nin Yakın Tarihi-1,*** 1. Basım**,** İstanbul**:** Yeni gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık AŞ, 1997, s. 51.
[28] Kemal H. Karpat, ***Kısa Türkiye Tarihi***, 1. Basım, İstanbul: Timaş Yayınları, 2012, s. 147

parti döneminde uygulanmıştır.[29] Anayasanın en önemli yönü, kuvvetler birliği prensibini benimseyerek bütün kanun yapma ve yürütme yetkisini Büyük Millet Meclisi'nin sinesinde toplamış olmasıdır. Geçici hükümler hariç 105 maddeden ibaret olan anayasa, Cumhuriyet rejimini esas ilke olarak kabul ettikten sonra, devlet dinini İslâm ve dilini Türkçe, başkentini ise Ankara olarak tayin etmiştir. (Madde 2) Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin temsilcisi olarak gösterilmiş, "Hâkimiyet, kayıtsız şartsız milletindir" kararı alınmıştır.[30] Yeni Türkiye'nin 1921 ve ardından 1924 anayasaları pek de muhalefetle karşılaşmadan hazırlanmış kanunlardır. [31]1924 yılı İstanbul basınında sıklıkla gündeme gelen konulardan biriside hükümetin içinde muhalefetin olmamasıdır. [32] Bu durum 1924 yılında millî mücadele liderlerinden birkaçının partiden koparak, yeni bir parti kurmalarına yol açtı. [33]Halk Partisi yeni kurulacak olan partinin "Cumhuriyet Fırkası" adını alacağı haberleri üzerine isminin önüne "Cumhuriyet"'i eklemiş fakat Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın resmen kurulduğu 17 Kasım'a kadar bu ismi hiç kullanmamıştır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, 17 Kasım 1924 günü resmen kurularak siyasi yapıda yerini aldı. Fırkanın kurucuları Rauf (Orbay) Bey, İsmail (Canbolat) Bey, Dr. Adnan (Adıvar) Bey, Refet (Bele) Paşa, Kazım (Karabekir) Paşa, Ali Fuat (Cebesoy) Paşa ve Bekir Sami Bey gibi Milli Mücadelenin ünlü sivil ve asker önderleridir. [34] Ne var ki, l925'teki Kürt İsyanından sonra parti, dini muhalefeti kışkırttığı bahanesiyle kapatıldı. [35] 1926'da Atatürk'e suikast girişimi sonrası Kazım Karabekir, Ankara İstiklal Mahkemesi'nde yargılandı; ancak beraat etti; 1927 senesinde resen askerlikten emekli edildi. [36]

1930'lu yıllarda, önce Amerika'da başlayıp daha sonra dünyaya yayılan genel ekonomik sıkıntılar Türkiye'yi de etkiledi. Milletin Cumhuriyet Halk Fırkası'na ve yürüttüğü politikaya karşı bir tepkisi gözle görülür hale geldi. Dünya genelinde ve ülke genelinde yaşanan bu sıkıntılar M. Kemal'in dikkatini oldukça çekiyordu. Bu durum

---

[29] Bülent Tanör-Korkut Boratav-Sina Akşin, ***Türkiye Tarihi***, 11. Basım, Cilt 4, İstanbul: CemYayınları, 2011, s. 138.
[30] Kemal H. Karpat, ***Kısa Türkiye Tarihi***, 1. Basım, İstanbul: Timaş Yayınları, 2012, s. 147
[31] İlber Ortaylı, ***Yakın Tarihin Gerçekleri***, 1. Basım, İstanbul: Timaş Yayınları, 2012, s. 132.
[32] Ahmet Cemil Ertunç, ***Cumhuriyetin Tarihi***, 4. Basım, İstanbul: Pınar Yayınları, 2008, s. 87.
[33] Eric Jan. Zürcher***, Savaş Devrim ve Ulusallaşma Türkiye Tarihinde Geçiş Dönemi***, 1. Basım, Ergun Aydınoğlu (çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 9. 7
[34] Ahmet Cemil Ertunç, ***Cumhuriyetin Tarihi***, 4. Basım, İstanbul: Pınar Yayınları, 2008, s. 87.
[35] Carter V. Findley**, *Modern Türkiye Tarihi***, 2. Basım, Güneş Ayas (çev.), İstanbul: Timaş Yayınları, 2012, s. 250.
[36] Bülent Bilmez, ***Cumhuriyet Tarihinin Tartışmalı Konuları***, 1. Basım, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2013, s. 40.

üzerine M. Kemal Cumhuriyet Halk Fırkası'na karşı muhalefet görevini yürütecek olan bir başka Fırka'nın kurulmasını istedi. [37] Memleket her alanda büyük bir huzursuzluk içindeydi. Eleştiriyi kaldırmanın, basını susturmanın, meclis muhalefetine imkân vermemenin, tek başına iktidarda olmanın bunalımını yok etmeye, huzuru getirmeye yararı olmuyordu. Tersine, denetimsiz parlamentonun yarattığı hoşnutsuzluk günden güne büyüyor ve ekonomik sıkıntılar şiddetleniyordu. [38]Atatürk, koşulların elverişsizliğine rağmen, 1930 yılında çok partili düzene geçmeye karar verdi. Kurulacak muhalefet partisi belki de birçok kişi için büyük olumsuzluklar ifade etmekte idiyse de Atatürk bu olumsuzlukları asgari düzeye düşürmek amacı ile çeşitli önlemler almayı planlamıştır. [39] Serbest Fırka teşebbüsü, M. Kemal'in Fethi Bey'le görüşmesi sonrasında meydana çıktı. [40] Mustafa Kemal Paşa ile Fethi Bey arasındaki görüşmeler olumlu sonuca vardı ve 7 Ağustos 1930'da, Fethi Bey'in "Serbest Cumhuriyet Fırkası" adında bir parti kurması kararlaştırıldı. Fethi Bey, bu partiyi Mustafa Kemal Paşa'nın isteği ve müsaadesi ile kurduğuna dair yazılı bir teminat istedi. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa, 8 Ağustos 1930 günü akşamı, İsmet Paşa da beraberinde olduğu halde, Fethi Bey ile Yalova'da konuyu ele aldı. Fethi Bey ile aralarında birer mektubun yazılıp verilmesi kararlaştırılınca 1930'lu yıllar Avrupa'da demokrasi rüzgârlarının değil, dikta rüzgârlarının estiği bir dönemdi. [41]

Serbest Fırka ile aynı dönemde kurulan diğer iki partinin (Ahali Cumhuriyet Fırkası ve Türk Cumhuriyeti Amele ve Çiftçi Partisi) 1930'da kapatılmasından sonra Tek Parti Dönemi başladı. 13-14 Mayıs 1931'de toplanan CHF'nin Büyük Kongresi yeni bir programı kabul etti. Bu programın giriş bölümünde şuna değinilmektedir: *"Cumhuriyet Halk Fırkasının programına temel olan ana fikirler, inkılâbımızın başlangıcından bugüne kadarki fiiliyat ve tatbikatta aşikârdır"*.[42] Bu andan itibaren İttihat ve Terakki döneminden beri ayakta kalmış bağımsız toplumsal ve kültürel örgütleri yasaklayıp, ülkenin tüm kültürel ve düşünsel yaşamını doğrudan kendi denetimleri altına alarak ülkedeki nüfuzlarını pekiştirdiler. [43] 1935 Kurultayı, kesin

[37] Sina Akşin, ***Kısa Türkiye Tarihi***, 16. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2013, s. 204.
[38] Mahmut Goloğlu, ***Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I (1924-1930 Devrimler ve Tepkiler***, 3. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2011, s. 302.
[39] Sina Akşin, ***Kısa Türkiye…*** s. 204.
[40] İsmet İnönü, ***İsmet İnönü'nün Hatıraları Cumhuriyet'in İlk Yılları I (1923-1938***), 1. Basım, İstanbul: Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık AŞ, 1998, s. 109.
[41] Akşin, ***Kısa Türkiye…*** *s.* 205.
[42] Tevfik Çavdar, ***Türkiye'nin Demokrasi Tarihi***, 3. Basım, Ankara: İmge Kitapevi, 2004, 322
[43] Zürher, ***Modernleşen Türkiye'nin…*** s. 261.

olarak tek parti rejimini kabul etti. Parti bütün bireyleri birleştiren bir örgüt olarak idealleştirildi. Parti programının, hayat gerçeklerine ve uluslararası durumlara göre şekillendirilmiş bir milli ideoloji olduğu ileri sürüldü. Bu program, devletçiliği Türkiye'nin başlıca ekonomik ilkesi ilan ediyor, aşırı solcu, liberal ve sağcı fikirleri reddediyor; fakat aynı zamanda da bunların her birinden bazı kavramlar alıyordu. Devlet milli liman ve anlaşma yoluyla bütün iktisadi menfaatleri uzlaştıran bir vasıtaydı. [44]Parti ile devlet-hükümet yakınlığı öyle bir noktaya ulaştı ki, Cumhuriyet Halk Partisi ile devlet-hükümet mekanizması fiilen eleştirildi. 15 Haziran 1936 tarihinde parti Genel Sekreteri Recep Peker görevden alındı ve 18 Haziran'da CHP Genel Başkan Vekili İsmet İnönü tarafından yayımlanan bir genelge ile partiyi eleştirenin aynı zamanda devlet ve hükümeti de eleştirilmiş olacağı açıklandı. Buna göre, Dâhiliye Vekili olan kişi aynı zamanda CHP Genel Sekreteri olarak ve illerde de valiler CHP İl Başkanları olacaklardı. [45] Parti ile devlet arasında kesin bir ayrım yoktu. Devleti temsil edenler, çoğunlukla parti mensupları idi. Parti müfettişleri, devletin de temsilcileri idiler. Devletin politikasını bildirme ve uygulanmasını sağlama, partinin görevleri arasındaydı. Devlet Başkanı ile Parti Başkanı aynı kişiydi. [46] Bu alandaki son girişim, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Altı Ok'unun 13 Şubat 1937 tarihinde Anayasaya da girmesi ve parti ilkelerinin aynı zamanda devletin temel ilkeleri haline gelmesi ile gerçekleşti. Cumhuriyet Halk Partisi, Recep Peker'in düşündüğü gibi siyasal alanda bir tekel kurmayı başardı. Ancak, partinin siyasal alanda tek örgüt olarak kalması, güçlü olması anlamına gelmedi. [47]

Siyasal liderlik partiye ve meclise bütünüyle hâkim olurken, bu grup içerisinde özellikle de 1925-1937 yılları arasında 12 yıl boyunca başvekillik yapan İsmet İnönü ile Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal arasında gerginlik giderek artmaktaydı. [48] İsmet Paşa, 1924 yılı sonu ile 1925 yılı başı hariç, 1923'ten 1937 yılına değin Başbakan olarak görev yapmıştır. Mustafa Kemal'in en yakın çalışma arkadaşı olmuştu. Ancak özellikle 1932 yılından sonra Mustafa Kemal'in, hükümete müdahale etmesi ve bakanları belirlemesi Başbakan İsmet Paşa'yı rahatsız etmişti. [49] Nihayet Eylül

[44] Kemal H. Karpat, ***Demokrasi Tarihi***, s. 474.
[45] Tanör, Boratay ve Akşin, s. 156.
[46] Mahmut Goloğlu, ***Türkiye Cumhuriyeti Tarihi -II (1931-1938) Tek Partili Cumhuriyet***, 1. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2009, s. 11.
[47] Tanör, Boratay ve Akşin, s. 156.
[48] Zürcher, ***Modernleşen Türkiye'nin…,*** s. 266.
[49] Karpat, ***Türk Demokrasi****…,* s. 474.

l937'de, iki komutan arasında Mustafa Kemal'in İsmet Paşa'nın istifasını istemesiyle sonuçlanan aleni bir kavga oldu. İsmet Paşa, görünüşte sağlık nedeniyle, hemen istifa etti. Yerine eski İzmir İTC Sekreteri ve Teşkilat-ı Mahsusa Başkanı, 1924'te kurulan Türkiye İş Bankası'nın ilk genel müdürü ve 1932'den beri iktisat vekili olan Mahmut Celal (Bayar) getirildi. [50]İnönü bu hadiseyi hatıralarında "Başbakanlıktan ayrılmak kararını Atatürk ile birlikte, 1937 yılı Eylülü'nün 18'inci akşamı, trenle Ankara'dan İstanbul'a giderken birlikte verdik. " diye ifade ediyordu. [51] Ancak bu gergin dönem uzun sürmedi. Ülke sorunlarıyla ilgilenmesi nedeni ile sağlığını uzun süre ihmal eden Atatürk'ün durumu, gün geçtikçe ağırlaştı ve 10 Kasım 1938'de hayatını kaybetti. [52]

Atatürk'ün ölümünü ve 1938'de kendisinin Cumhurbaşkanı oluşunu takiben İnönü, cumhuriyet reformlarını daha da sağlamlaştırmayı hedef aldı. Artık bu güç görevlerin ikisinin de birden ve Atatürk'ün karizmatik otoritesinin desteği olmaksızın altından kalkmak zorundaydı. İnönü, yönetimin kendisine geçtiği bu nazik dönemde, otoritesini Milli Şef ve "CHP'nin Değişmez Başkanı" unvanıyla güçlendirmeye ihtiyacı olduğunu düşündü. [53] CHP Olağanüstü Kurultayı Atatürk'ten sonra yeni genel başkanını seçmek ve tüzükte bazı değişiklikler yapmak amacıyla 26 Aralık 1938'de toplandı. Kurultaya 375 milletvekili, 216 delege ve 7 vali katıldı. Kurultay Başkanlığına TBMM Başkanı Abdülhalik Renda seçildi. İlk olarak, İçişleri Bakanı olunca CHP Genel Sekreterliğini de üstlenmiş olan Dr. Refik Saydam'ın hazırlamış olduğu tüzük değişikliği görüşülüp kabul edildi. Bu değişiklikle Atatürk, CHP'nin "Ebedi Başkanı" olarak nitelendirildi. Yeni seçilecek Genel Başkan ise "Değişmez Genel Başkan" kabul edilmişti. [54]

İnönü Cumhurbaşkanı olunca hükümeti kurma görevini Celal Bayar'a verdi. İnönü bu dönemde Türk parasının üzerine Atatürk yerine kendi resmini bastırmış ve kendi adına İnönü Ansiklopedisi yayınlattı. 26 Mart 1939 seçimlerinde Atatürk'e yakınlığı ile bilinen Rıza Soyak, Fuat Bulca, Neşet Ömer İrdelp, Şükrü Kaya, Muhittin

[50] Zürcher, ***Modernleşen Türkiye'nin…***, s. 267.
[51] İsmet İnönü, ***İsmet İnönü'nün Hatıraları Cumhuriyet'in İlk Yılları II (1923-1938)***, 1. Basım, İstanbul: Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık AŞ, 1998, s. 71.
[52] Ertan, s. 184.
[53] Metin Heper, ***İsmet İnönü -Yeni Bir Yorum Denemesi***, 1. Basım, Sarmet Yalçın (çev.), İstanbul: Türk Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s. 163.
[54] Şerafettin Turan, ***İsmet İnönü Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği***, 1. Basım, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000, s. 134.

Baha Pars, Şakir Kesebir, Recep Zühtü Soyak ve Kılıç Ali gibi kişiler CHP'den milletvekili adayı gösterilmeyerek meclise giremediler. Buna mukabil İnönü, Mustafa Kemal'e muhalefet eden tüm eski milletvekilleriyle yakınlaşmıştı. Örneğin; Hüseyin Cahit Yalçın, Kazım Karabekir, Fethi Okyar, Ali Fuat Cebesoy ve Refet Bele de CHP üyesi oldu. İnönü ile Mustafa Kemal muhaliflerinin bu yakınlaşması CHP içindeki devletçi ve liberal ekonomi çekişmesi nedeniyle kısa sürdü. Bu yakınlaşma Celal Bayar'ın 25 Ocak 1939 tarihinde seçimlerin yenilenmesi nedeniyle Başbakanlıktan istifa etmesi ile son buldu. Bunun sonucunda İnönü bir daha Bayar'a hükümet kurma görevi vermedi.

1939 yılında parti ile devlet arasındaki bağlar yeniden gevşetildi ve bağımsız bir grubun mecliste sadık muhalefet rolü oynamasına ve hükümeti eleştirilmesine izin verildi. Fakat Avrupa'da savaş halinin gerekleri devleti yaşamın her alanına müdahale etmeye zorladı. 1940 Milli Koruma Kanunu, 1942 Varlık Vergisi, 1943'te kalkmak zorundaydı. İnönü, yönetimin kendisine geçtiği bu nazik dönemde, otoritesini Milli Şef ve "CHP'nin Değişmez Başkanı" unvanıyla güçlendirmeye ihtiyacı olduğunu düşündü. CHP Olağanüstü Kurultayı Atatürk'ten sonra yeni genel başkanını seçmek ve tüzükte bazı değişiklikler yapmak amacıyla 26 Aralık 1938'de toplandı. Kurultaya 375 milletvekili, 216 delege ve 7 vali katıldı. Kurultay Başkanlığına TBMM Başkanı Abdülhalik Renda seçildi. İlk olarak, İçişleri Bakanı olunca CHP Genel Sekreterliğini de üstlenmiş olan Dr. Refik Saydam'ın hazırlamış olduğu tüzük değişikliği görüşülüp kabul edildi. Bu değişiklikle Atatürk, CHP'nin "Ebedi Başkanı" olarak nitelendirildi. Yeni seçilecek Genel Başkan ise "Değişmez Genel Başkan" kabul edilmişti.

İnönü Cumhurbaşkanı olunca hükümeti kurma görevini Bayar'a verdi. İnönü bu dönemde Türk parasının üzerine Atatürk yerine kendi resmini bastırtarak bir de İnönü Ansiklopedisi yayınlattı. 26 Mart 1939 seçimlerinde Atatürk'e yakınlığı ile bilinen Rıza Soyak, Fuat Bulca, Neşet Ömer İrdelp, Şükrü Kaya, Muhittin Baha Pars, Şakir Kesebir, Recep Zühtü Soyak ve Kılıç Ali gibi kişiler CHP'den milletvekili adayı gösterilmeyerek meclise giremediler. Buna mukabil İnönü, Mustafa Kemal'e muhalefet eden tüm eski milletvekilleriyle yakınlaşmıştı. Örneğin; Hüseyin Cahit Yalçın, Kazım Karabekir, Fethi Okyar, Ali Fuat Cebesoy ve Refet Bele de CHP üyesi oldu. İnönü ile Mustafa Kemal muhaliflerinin bu yakınlaşması CHP içindeki devletçi ve liberal ekonomi çekişmesi nedeniyle kısa sürdü. Bu yakınlaşma Celal Bayar'ın 25

Ocak 1939 tarihinde seçimlerin yenilenmesi nedeniyle Başbakanlıktan istifa etmesi ile son buldu. Bunun sonucunda İnönü bir daha Bayar'a hükümet kurma görevi vermedi. [55]

1939 yılında parti ile devlet arasındaki bağlar yeniden gevşetildi ve bağımsız bir grubun mecliste sadık muhalefet rolü oynamasına ve hükümeti eleştirilmesine izin verildi. Fakat Avrupa'da savaş halinin gerekleri devleti yaşamın her alanına müdahale etmeye zorladı. 1940 Milli Korunma Kanunu, 1942 Varlık Vergisi, 1943'te ise Ayniyat Vergisi Kanunu çıkartıldı. 1945'e gelindiğinde 1923'ten beri istikrar sağlayan siyasi ittifak bozulmuş, savaş biter bitmez yeni bir siyasi denge kurma gereksinimi doğmuştu. [56]

1. 2. 1. Dış Etkenler

Türkiye'nin demokrasiyi tercih etmesinde etkili olan dış olayların başında, II. Dünya Savaşı'nı Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İngiltere ve Fransa gibi ülkelerin oluşturduğu demokratik devletlerin kazanması gelmektedir. II. Dünya Savaşı ile birlikte Batı bir değişim içine girdi ve yeni dengeler oluşmaya başladı. Türkiye' de Batıdaki bu yeni oluşum içinde yer alabilmek Batı'nın norm ve standartlarını benimsemiştir.

Savaşın etkisi ile gücün merkezi olan Avrupa dünya politika sahnesinden çekilmesi ile birlikte Amerika ve Rusya'nın etrafında iki kutuplu bir özellik kazanmıştır. [57] Hikmet Bila'nın belirttiğine göre "Savaştan sonra zincirleme belalar Türkiye'nin yakasını bırakmamıştır. Türk–İngiliz–Fransız ittifakını kendisi için bir tehdit sayan Sovyetler Birliği, Türkiye'ye baskı yapmaya başlamış ve İnönü yüzünü Batı'ya dönerek İngiltere ve Fransa'ya yaklaşmıştır. Ancak beklediği güler yüzü bulamamış ve gözünü Atlantik ötesine dikmiştir. [58] Türkiye'nin Batı'ya yönelmesinin asıl sebebi 1945 yılındaki Sovyet tehdidir. Stalin yönetimindeki Sovyet Rusya'nın

[55] Yüksel Kaştan, "Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Partili Dönemden Çok Partili Döneme Geçişte CHP'nin Yönetim Anlayışındaki Gelişmeler (1938-1950)", ***Sosyal Bilimler Dergisi***, Cilt 8, Sayı 1, 2006, s. 125.
[56] Feroz Ahmad, ***Demokrasi Sürecinde Türkiye***, 4. Basım, İstanbul: Hil Yayınları, 2010, s. 24.
[57] Mustafa Ekincikli, ***İnönü-Bayar Dönemleri Türk Dış Siyaseti,*** Ankara,2002, s. 98
[58] Hikmet Bila, ***Sosyal Demokrat süreç içerisinde CHP ve sonrası***, İstanbul,1087, s. 120

1925 yılındaki antlaşmayı uzatmayacağını açıklaması[59] ve Boğazların ortaklaşa savunulmasını öneren bir nota vermesi Türkiye'de büyük bir tepkiye neden olmuştur. [60] Bu tehdit zaten yüzünü Batı'ya çeviren Türkiye'nin başta ABD olmak üzere, Batı dünyası ile ilişkilerini geliştirmesini hızlandıran temel etken olmuştur. Savaş yıllarında Türkiye tedbirli bir tarafsızlık gütmüş; 1939'da Fransa ve İngiltere ile bir antlaşma ve 1941'de de Almanya ile bir saldırmazlık paktı imzalamıştır. Zaman zaman gerilim yaşansa da dış siyaset Batı tarafına kaymıştır. [61]Türkiye 1944'te Mihver devletleri ile münasebetini kesmiş ve Birleşmiş Milletlere üye olabilmek için 23 Şubat 1945 'te Almanya'ya karşı savaş ilan etmiştir[62] 24 Şubat'ta Birleşmiş Milletler Beyannamesi'ni imzalamıştır. [63]

Türkiye'de çok partili yaşama geçilmesini ilk defa ciddi olarak dile getiren San Francisco'da bulunan Türk heyetidir. Birleşmiş Milletler'in kuruluşu için orada bulunmakta olan temsilciler, San Francisco'da Türkiye'de demokrasinin kurulacağını açıklamıştır. [64] Dış politikanın Türkiye'ye çok partili hayata geçmesi için yaptığı baskının tesiri küçümsenemezse de bunu Türkiye'nin tek amili görmek yanlış olacaktır. Çünkü Türkiye'de mevcut sosyal ve kültürel kuvvetlerin varlığı da çok partili hayatın gerekliliğini ortaya koymuştur. Bununla beraber, Birleşmiş Milletler Anayasası 'nın kabulü, hiç şüphesiz tek partili sisteme karşı koymaya elverişli bir ortam hazırlamıştır. Muhaliflere tek parti sistemine karşı kullanabilecekleri manevi ve hukuki kanıtlar sağlayarak, onları muhalefetlerini açık açık sergilemeye ve halkın desteğini aramaya teşvik etmiştir. [65]

İkinci Dünya Savaşının başlaması ile Türkiye kısmi olarak seferberliğe girmiştir. Böylece Türkiye'deki bir milyona yakın en genç ve faal nüfus askere alındı ve önceki dönemlere göre büyük bir farkla ülke gelirinin büyük bir bölümü savunma ihtiyacı için ayrılmıştır. Tarım ve sanayiden çekilen iş gücü toplam hasılata etki ederken, dış ticaret hacminde önemli daralma olmuştur. Tabi ki bunda savaşın seyri boyunca izlenen *"üç*

[59] I. Dünya Savaşı'nı takiben iki ülke, 1921 yılında Moskova'da "Türk-Sovyet Dostluk Anlaşması", 1925'te ise "Tarafsızlık ve Saldırmazlık Anlaşması" imzaladılar. 1935'te ise imzalanan Tarafsızlık Antlaşması uzatıldı. Ayrıntılı bilgi için bkz.: İrfan Acar, Dış Politika, Ankara
[60] Vatan, 05. 08. 1945, 1, 3
[61] Cemil Koçak, "Siyasal Tarih (1923-1950), ***Yakınçağ Türkiye Tarihi (1908-1980),*** İstanbul, s. 203
[62] ***TBMM Zabıt Ceridesi***. 7. Dönem, C. XV, s. 126-131.
[63] Karpat, *a. g. e.* , s. 127.
[64] ***Vatan,*** 01. 08. 1945, s. 1-3; ***Cumhuriyet,*** 02. 08. 1945, s. 1-3.
[65] Karpat, *a. g. e.* , s. 129.

taraflı" politika ile Müttefik Devletler'in Almanya ile olan ticari ilişkilerin kesilmesi için yatığı baskılar etkili olmuştur. [66]

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı 'na girmemekle savaşın olumsuz etkilerinden kurtulmak istese de kendini bu etkiden tamamen kurtaramamıştır. Savaşın başlaması ile demokrasi tartışmaları ertelenmiştir. 1939-1945 yılları arasında yaşanan ekonomik ve siyasi sıkıntılar nedeniyle her an seferber olmaya hazır bir ordu beslemek, diğer taraftan da memleket içinde sıkı bir polis rejimi kurmak zorunda kalınmıştır. Cem Eroğlu 'na göre *"Bunun sonucu olarak vesikalı, sıkıyönetimli, milli şefli bir idare teşkil edildi, halk ezildi ve karaborsadan yararlan yeni bir zenginler zümresi türemiştir"*[67] Sıkıntıya düşen halk İktidara düşman olmuştur. Zenginler ise yönetimde söz sahibi olmak istemişlerdir. Savaş'ın Türkiye üzerindeki etkilerinden birisi de sosyal adaletsizliğin ve iktidar baskısının artmasına, 1945'ten sonra çok partili hayata geçilip; muhalif partilerin iktidar karşısında geniş kitlelerce rağbet görmesine sebep olduğu söylenebilir.

Yeni düzenin temellerinin atıldığı bu karışık ortamda bloklar şekillenmiş, soğuk savaş başlamış ve geri kalmış ülkeler başkaldırmıştır. Bu sırada Türkiye'de Dünya'da gelişen bu durumu takip etmekteydi. Milli Şef İsmet İnönü'nün önderliğinde ülkenin yönetici seçkinleri, bu yeni düzene uymaya çalışmışlardır. II. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'yi savaşın dışında tutmayı başaran İnönü, savaştan sonra çok partili siyasi rejime geçilmesinde de etkili olmuştur. İnönü ilk olarak bir yandan Amerika ile olumlu ilişkiler diğer yandan memleket içinde bir demokrasi düzeni kurmayı hedeflemiştir.

Olağanüstü durum dolayısı ile hükümet Harp Ekonomisinin de tabi neticesi olarak bu yılların özel ihtiyaçlarına cevap verecek yeni kanuni yetkilere de gerek

---

[66] İnönü, Türkiye'yi II. Dünya Savaşı'nın dışında tutmak için Avrupalı devletlerle farklı zamanlarda değişik saldırmazlık ve dostluk antlaşmaları imzalamıştır. Savaş esnasında İngiltere ve Fransa Akdeniz'de güvenliği sağlayacak bir müttefike ihtiyaç duyuyorlardı. Bu yüzden Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa girmesini istemişlerdir. Ancak bu dönemde Polonya topraklarını paylaşma konusunda ortaya çıkan Alman-Rus yakınlaşması her ne kadar müttefik dahi olsalar Türkiye'yi zor duruma soktu. Çünkü Rusya Boğazlarla ilgili taleplerini bu dönemde ortaya koymaya başladı. Böyle bir durumda Türkiye, İngiltere ve Fransa'ya yaklaşmış ve karşılıklı yardım antlaşması imzalamıştır. Antlaşmaya göre Türkiye, Rusya'nın taleplerini yerine getirmek gibi bir durumla karşı karşıya bırakılmayacaktır. Rus-Alman yakınlaşması karşısında da Almanya ile 10 yıllık bir saldırmazlık anlaşması imzalayarak Türkiye, savaşın olumsuz sonuçlarından etkilenmemeyi başarmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. : Türk İnkılap Tarihi, Genel Kurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yay. , Ankara, 1973, s. 187

[67] Cem Eroğul, ***Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi,*** Ankara, 1998, s. 20.

duymuştur. 18 Ocak 1940'da kabul edilen *"Milli Korunma Kanunu"* hükümete olağanüstü geniş yetkiler vermiştir. Savaşın ilk dönemlerinde hızla yükselen fiyatlar karaborsacılık, kıtlık ortamı kamuoyunu olduğu kadar dönemin iktidarını da rahatsız etmiştir. Bu durum, karaborsa ve haksız kazançla savaşı ön plana alan ve eldeki tüm kaynakların en iyi kullanımını sağlayan bir yasal çerçeveyi gerekli kılmıştır. Bu amaçla Milli Korunma Kanunu (MKK) TBMM'de 18 Ocak 1940'da görüşülerek 3780 sayılı yasa ile kabul edilmiştir. MKK, hükümete olağanüstü koşullar karşısında milli ekonomiyi ve savunmayı ilgilendiren konularda geniş yetkiler vermiştir. Bu kanuna dayanarak 11. 11. 1942'de Varlık Vergisi Kanunu ile savaş ekonomisinin şartlarından faydalanarak kısa zamanda olağanüstü şekilde haksız kazanç sağlayan savaş zenginlerinin vergilendirilerek bu haksız kazançlarının geri alınması hedeflenmiştir. [68]

Savaş yıllarında uygulanan iktisat politikası ile özel teşebbüse sınırlama getirilmiş bazı yönlerden de himaye edilmeye çalışılmıştır. Sermaye özel ellerde birikmeye başlamıştır. Mevcut vergi uygulamaları bu birikmeyi kolaylaştırmıştır. Sabit gelirlere oranla, ticaretle uğraşanların daha rahat bir hayat sürdürmeleri, alt kesimlerden, Millet Meclisi oturumlarında bile tepkilere ve eleştirilere neden olmuştur. [69]

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 1 Kasım 1942'de Millet Meclisinin açılış nutkunda hükümetin fikirlerini açıklarken, savaşın ortasında bulunan Türkiye 'nin durumunu şu cümlelerle açıklamıştır: *"Şuursuz bir ticaret havası, haklı sebepleri çok aşan bir pahalılık belası vatanımızı ıstırap içinde bulunduruyor. Bulanık zamanı bir daha ele geçmez fırsat sayan eski bakaçtı, çiftlik ağası ve elinden gelse teneffüs ettiğimiz havayı ticaret Meta'sı yapmaya yeltenen, gözü doymaz vurguncu tüccar ve bütün sıkıntıları politik ihtirası için büyük fırsat sayan ve hangi yabancı milletin hesabına çalıştığı belli olmayan birkaç politikacı, büyük bir milletin hayatına küstah bir surette kundak koymaya çalışmaktadır. Üç beş yüz kişiyi geçmeyen bu insanların vatana karşı aşikar*

[68] Necati Aksanyar, Murat Biçer, *II. Dünya Savaşında çıkarılan Varlık Vergisinin Türk Basınında ve Kamuoyunda Yansımaları (11 Kasım 1942-15 Mart 1944)*, Dumlupınar *Üniversitesi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Ağustos 2008, Sayı: 21, s. 379. Aynı makalede Varlık Vergisi ile ilgili olarak "Bu vergi etnik ya da dini bir vergi değildir. Ancak uygulamada daha çok azınlıkları hedeflediği de bir gerçektir. Bunda azınlıkların ticaretle uğraşmalarından dolayı savaş döneminin koşullarından daha çok yararlanmaları etkili olmuştur. " denilmektedir.

[69] ***Vatan,*** 02. 11. 1942, s. 1,3; ***Cumhuriyet***, 02. 11. 1942, s. 1,3.

olan zararlarını gidermek yolu vardır. Ticaret ve iktisadi faaliyetlerin serbestliğini bahane ederek milleti soymak hakkını kimseye, hiçbir zümreye tanımamalıyız"[70]

Savaşın memleket içinde yaşattığı olumsuz gelişmeler, diğer yandan bu durumu kontrol altına almak, sıkıntıları hafifletmek amacı ile başvurulan tedbirler genel olarak vatandaşta tek parti iktidarına olan güvenin yavaş yavaş azalmasına ve gittikçe de ortadan kalkmasına sebep olmuştur. Avrupa'da savaş, demokrasi cephesi lehine değişirken, otoriter rejimlerin üstünlüğü anlayışı yerini hak, hürriyet, barış ve özgürlük kavramlarına bırakmıştır.

Çok Partili hayata geçiş için ilk resmi işaret ise Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1945 tarihli nutkunda verilmiştir.

1. 2. 2. İç Etkenler

Mustafa Kemal Atatürk Demokrasinin tam olarak uygulanabilmesi için Türk siyasi Tarihinde Cumhuriyet Halk Partisini kurarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923 yılında ilan edilmesi ile yeni sistemi kurmuştur. Mustafa Kemal'in ölümü ile Cumhuriyet Halk Partisi için yeni bir dönem başlamıştır. Atatürk'ün Cumhurbaşkanlığı görevinden sonra Cumhurbaşkanlığı görevine İsmet İnönü gelerek 1950 yılına kadar bilfiil görev yapmıştır. Başbakanlık makamına ise sert politika yanlısı olan ve Atatürk'ün gerçekleştireceği devrimleri hayata geçirmeyi planlayan Recep Peker gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetiminde tek yetkili kişi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü olmuştur. Yönetim alanındaki uygulamaların iyice sertleştiği 1950 yılına kadar süren bu dönem Milli Şef Dönemi olarak adlandırımıştır. Halk CHP 'nin tek parti yönetiminde olmasından ve baskı politikasından oldukça bunalmış vaziyetteydi. [71]

Halkın yıllardır süren tek partili yönetim sisteminin baskılarından sıkılmasının yanı sıra İkinci Dünya Savaşı'nın etkileri Türkiye ekonomisini olumsuz yönde etkilemişti. Türkiye Savaşa girmemesine rağmen savaşın tüm sıkıntılarını yaşamıştı.

---

[70] ***Cumhuriyet,*** 02. 11. 1942, s. 1,2,3.
[71] Mustafa Erdogan. (1991). " Türkiye'de Demokrasiye Geçis Deneyimi " ***Liberal Düşünce Topluluğu,*** 3:
265-284. http://www. Liberal-dt. org. tr (24. 04. 2006).

Ekmeğin karneye bağlanması, şeker yerine üzüm ve incirden tatlandırıcı olarak faydalanılması, karaborsanın alıp yürümesinin sebebi olarak halk CHP yi sorumlu görüyordu. [72]

Savaş yıllarında CHP tarafından hayat pahalılığını, vurgunculuğunu ve süistimalleri ile görevlendirilen komisyonun hazırladığı raporda "harp içinde bulunan memleketlerde bile hayat pahalılığı yüzde %20-25' i aşmışken bizde yüzde 500 ü bulmuştur" denilerek ülkenin içinde bulunduğu acı gerçek dile getirilmiştir. [73]Bu duruma gelinmesine gerekçe olarak da izlenen enflasyonist politikayı gösterebiliriz. Bu politikanın temel dayanağı ise 1940 başında yürülüğe konulan Milli Korunma Kanunu[74]oluşturuyordu. Taner Timur'un da belirttiği gibi;

Milli Korunma Kanunun uygulanması çeşitli maddeerin tevziat (dağıtımı), fiyat kontrolündeki tutarsızlıklar ve ithalat ihracaat olanakları yaratma gibi yollarla toprak ağaları ve ticaret burjuvasisi içinde bir kesimin pazarlanmasına yol açtı. Bürokrasinin bunlarla olan iş birliği içinde olan bir gurubu da harp zenginleri kategorisine dahil oldular. [75]

Milli Şef döneminin II. Dünya Savaşının bitiminde başlayacak yeni dönemin biçimlenmesinde etkin olan uygulamalardan biri de vergilerin alınış yöntemi idi. [76] Bunlar arasında siyasi ve toplumsal neticeleri itibari ile önemli olanları; Varlık Vergisi ve Toprak Mahsülleri Vergisi'dir.

11 Kasım 1942 tarih ve 40305 sayılı "Varlık Vergisi Kanunu" [77], iktisadi şartların kısıtlılığından kaynaklanan zorluklardan faydalanarak yüksek kazanç elde ettikleri halde, elde ettikleri kazançları ile orantılı vergi vermeyenlere yönelikti.

---

[72] Rıfkı Salim Burçak, ***Türkiye'de Demokrasiye Geçiş (1945-1950)***,Ankara, 1979, s. 15-16; İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye Ekonomisi için bkz; Ö. Faruk Çolak, ***Savaş Ekonomisi ve İkinci Dünya Savaşı Dönemi***, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara , 1992

[73] Korkut Boratav, ***Türkiye'de Devletçilik***, Savaş yayınları, Ankara, 1982, s. 224

[74] 18 Ocak 1940'ta 3780 sayılı bu kanunla hükümete verilen yetkiler esas olarak kararnamelerle icrasını ön görmektedir. Bkz. Düstür. 3. Terkip C. 21. s. 433vd. :Resmi Gazete, 26 Ocak 1940

[75] Taner Timur, ***Türk Devrimi ve sonrası 1919-1946,*** Doğan yayınları, Ankara, 1971, s. 237-238; Kanunun Köylüler tarafından uygulanışı için bkz. , Şevket Pamuk, İkinci Dünya Savaşı Yıllarında İaşe sorunu ve Köylülük", ***Tarih ve Toplum,*** C IV, 1996, s. 281-285

[76] Çetin Yetkin, ***Karşı Devrim (1945-1950),*** Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2002, s. 119

[77] ***TBMM Tutanak Vergisi,*** D. 6, C. 28, s. 20-30

Uygulama alanı genel olarak dışa dönük İstanbul Tüccarı ve özellikle de azınlık tüccarları oldu. [78]

Genel olarak bakıldığında Varlık Vergisi, Türkiye Ekonomisindeki hakim sınıflar arasındaki dengeyi sarsmış sağladığı fırsatlarla karaborsacıları zenginleştirmiş, buna mukabil küçük esnaf ve işyerlerinin dağılmasına sebep olmuştur. Verginin uygulanışındaki keyfilik, vergi oranlarındaki aşırı rakamlar, vergi ödeyemeyenlerin iş ve ticarethaneleri ile gayrimenkullerine el konulması ve çalışma kamplarına gönderilmesi ile ilgili uygulamalar Türk ticaret ve sanayi çevrelerini tedirgin etmiştir.

Tek Parti yönetiminin savaş yıllarındaki politikalarının temel bir karakteri olan "anti demokratik, baskıcı ve keyfi uygulamaların hangi boyutlara çıkabileceği Varlık Vergisi ile gösterilmiştir. Bu durum içve dış kamuoyunda tek parti yönetimine karşı büyük tepkilerin duyulmasına yol açmıştır. [79] Bu sebeple Vergi, 15 Mart 1944' te 4350 sayılı "Varlık Vergisinin bakayasının terhinine (rehin koyma) dair kanun" ile kaldırılmıştır. [80]

Toprak Mahsülleri Vergisi Kanunu ilk olarak 15 Mayıs 1943'de T. B. M. M' de görüşülmüş daha sonra 4 Haziran 1943'de kanunlaştırılmıştır. Ancak bu verginin tam olarak uygulanması 19 Nisan 1944' te T. B. M. M. 'de görüşülerek kanunlaşan "Toprak Vergisi Kanunu'yla" olmuştur. [81] Toprak Mahsulleri Vergisi'ni değiştiren ve boşluklarını tamamlayan bu kanun; 1944'ten 1946'ya kadar üç yıl süreyle uygulanmıştır. Bu nedenle köylü ve üreticilerin büyük tepkilerine yol açmıştır. Bu vergi çok partili hayata geçtikten sonra 23 Ocak 1946'da kaldırılmıştır. [82]

Toprak Mahsülleri Vergisi ile toprak mahsülleri üzerindeki vergi oranı%8 den %10'a çıkarılmıştır. İsmail Cem bu verginin keyfi olarak toplanıldığını bu durumun köylü tarafından "adeta bir çığlık şeklinde" protesto edildiğini ifade etmektedir. Cem'e

---

[78] Faik Ökte, ***Varlık Vergisi Faciası,*** Nebioğlu Yayınları, İstanbul, 1951, s. 81

[79] Osman Akandere, ***Milli Şef Dönemi, Çok Partili Hayata Geçişte rol Oynayan İç ve Dış Tesirler 1938-1945,*** 1998, s. 181.

[80]Kanununun Kaldırılması ile ilgili görüşmeler için bkz. ***T. B. M. M. Tutanak Dergisi. ,*** D. 7 , C. 8, 15. 03. 1944

[81] Birinci ve İkinci yasa tasarılarının oylamasına 170'e yakın milletvekili katılmamıştır. Bu rakam Parti içinde ciddi bir muhalefetin, en azından hoşnutsuzluğuna odaklanmış olduğunu göstermektedir. Çavdar, ***A. g. e. ,*** s. 391

[82] Suat Başar, " Toprak Mahsulleri Vergisi Kalkınca *"* ***İÜİFM,*** C. 7, N. 1-4, Ekim 1945- Temmuz 1946, Akandere, ***A. g. e. ,*** s. 168. Kanun gerekçesi ve kanun hakkında Koçak, A. g. eç, s. 545 vd.

göre, köylüden ürün vergisi olarak istenen miktarlar, köylünün ve tarlanın gücü üzerine olmaktadır. Bazı köylüler bu nedenle vergilerini ödemek amacı ile topraklarının bir bölümünü ağalara satmışlardır. [83] Gerçekte büyük çiftçi ve toprak sahiplerinden alınması planlanan bir vergi türüdür. Fakat durum tam tersine gelişmiştir. Bu durumdan olumsuz şekilde etkilenen toprağı az olan küçük köylü ve üretcilerin etkilendiği vergi olmuştur. Bu durumun siyasal ve toplumsal sonuçları kuşkusuz sonradan hissedilecektir.

Bu veriler ışığında, toplumsal güçler açısından çok partili hayata geçişimizle ilgili şu önerileri ileri sürebiliriz. Savaş sonunda, gerek iktisaden egemen sınıflar gerekse yoksul halk kitleleri ve geniş bir aydın zümre CHP'ye karşı kesin bir tutum içinde bulunuyorlardı. CHP ise egemen sınıflardan oluşmuş, servetlerini parti ve devlet yardımı ile sağlamış, korumuş ve geliştirmiş bir kesimi saflarında tutabilmişti. Fakat bunlar sadece halk açısından geçerli değil, iş çevrelerinde bile sürükleyici bir güce sahip olmaktan çıkmışlardı.

Sonuç olarak savaş yıllarında uygulanan politika toplumun çeşitli kısımlarında bir muhalefet ortamı oluşturmuş ve bir muhalefet partisi girişimi bizzat yönetici zümrenin teşviki ile yine yönetici zümre içinden gelmiştir. [84]İnönü'nün yeni bir muhalefet partisini teşvik eden 1 Kasım 1945'teki T. B. M. M. 'nin VII. Dönem açılış konuşmasındaki şu ifadeleri dikkat çekmiştir:

"Bizim tek eksiğimiz, hükümet partisi'nin karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hatta iktidarda bulunanlar tarafından teşvik olunarak teşebbüse geçilmiştir. İki defa memlekette çıkan tepkiler karşısında teşebbüsün muvaffak olunmaması bir talihsizliktir. Fakat memleketin ihtiyaçları şevkiyle, hürriyet ve demokrasi havasının tabi işlemesi sayesinde, başka siyasi partinin de kurulması mümkün olacaktır. Bununla beraber, mecliste çoğunluğu teşkil eden parti üyelerinin hükümeti tenkidi devlet ve millet işlerini denetlemede hiçbir kayda hatta hiçbir ölçüye bağlı bulunmadıkları herkesin gözü önünde bir gerçektir. Memleketimizin hürriyet ve güvenlik içinde halk iradesini bütün şartlarıyla geliştirebilecek bir yolda ilerlediğini inaçla söyleyebiliriz. Bu gelişme için her

[83] İsmail Cem, ***Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi,*** Cem Yayınevi, İstanbul, 1989, s. 377-378
[84] Taner Timur, ***Türkiye'de çok Partili Hayata Geçiş,*** İmge Kitapevi, İstanbul, 2003, s. 29-33

vatandaşın vazife ve sorumluluk duygusuyla ilgili olması birinci şarttır. Türk millet kendi bünyesi ve karakterine göre demokrasinin kendi için özelliklerini bulmaya mecburdur. [85]

İnönü'nün demokrasi konusundaki bu kararlılığı ve bu duruma neden olan etkenler üzerinde değişik yorum ve görüşler mevcuttur. Ali Fuat Başgil: İnönü'nün müttefik devletler tarafından terk edilmek korkusuyla bu kararı almak zorunda kaldığını, aksi takdirde, eğer savaştan sonra da totaliter rejimi sürdürme imkânına sahip olunsaydı İspanyol diktatörü Franco gibi bunu yapmakta tereddüt etmeyeceğini[86] ileri sürmüştür. CHP Genel Sekreteri ve Genel Başkan Yardımcılığı görevlerinde bulunmuş olan Hilmi Uran'da bu konu hakkında İsmet İnönü'den şu şekilde bahsetmektedir: "Ben hiçbir vakit demokrasiyi kendisinin tesis etmiş olduğu hakkında İnönü'nün ağzından bir söz işitmedim. Fakat bizde demokrasiyi onun kurduğu bir hakikattir. Gerçi kendi partisi demokrasiyi tesise taraftar olduğu için İnönü'de demokrasiyi tesis edebilmiştir. Fakat, bu taraftarlığı yaratan partiye telkin yapan hakikatte İnönü'dür. [87]

Halk Partisi'nin önde gelen isimlerinden Faik Ahmet Barutçu siyasi anılarında, İnönü'nün büyük bir mücadele ile bir muhalefet partisi kurma ve onu koruma taraftarı olduğunu belirtmektedir. [88] Bernard Lewis ise İsmet İnönü'nün, Atatürk'ün 1924 ve 1930'daki örneğini takip etmek ve uygulamak adına muhalefetle ilgili emniyetli bir çalışma yapısı açmak istemiş olabileceğini[89] öne sürerek bu konuya farklı bir yorum getirmiştir.

İnönü'nün ifadelerinden anladığımız kadarı ile İktidar Partisi'nin karşısında bir muhalefet partisi kurulması taraftarıydı. Fakat şöyle bir soru akla gelebilir. İnönü, muhalefetin parti içinden mi yoksa parti dışından bir oluşumla mı yapılmasını düşünüyordu? Bunu anlayabilmek için, onun SCF'nin kuruluş aşamasında Fethi

[85] Gülay Sarıçoban, " Çok Partili Hayata Geçişte İktidar- Muhalefet ilişkileri, 1946-1950", ***Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkleleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,*** Ankara, 2005. s. 22.
[86] Ali Fuat Başgil, 27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri, Çev. M. Ali Sebük- İ. Hakkı Akın, İstanbul, 1966, s. 55
[87] Hilmi Uran, ***Hatıralarım,*** Ankara, 1959, s. 513-514
[88] Faik Ahmet Barutçu, ***Siyasi Anılar(1939-1954),*** İstanbul, 1977, s. 285-286
[89] Bernard Lewis, ***Modern Türkiye'nin Doğuşu,*** TTK Yayınları, Ankara, 2000, s. 314

Okyar'ın Halk fırkası içinden bir muhalefet oluşturulması düşüncesine karşılık olarak verdiği cevap yeterli olacaktır. İnönü Fethi Bey'e şu cevabı vermiştir:

"Fırka'da muhalefet doğru olmaz. Böyle bir muhalefet hizip teşkilatı ile neticelenir. Vaktiyle hizip teşeküllerinden gördüğümüz zararlar hepimizin hatırındadır. Hizip bir geçiş devri sayılamaz. Mihverine oturmadığı zaman da muhalefet olmaz, hizipleşme olur gâye elde edilemez. Bu mevzu üzerine müspet misal göstermek çok zordur. Fırka ne demektir? Aynı düşüncelerin toplandığı yerdir. Burada muhalefet olur mu?"[90]diyerek açıkça parti içi birmuhalif örgüte karşı çıktığını göstermektedir.

Öte yandan Demokrat Parti'nin kurmaylarından Samet Ağaoğolu, "…İnönü hiçbir zaman demokrasi kavramına samimiyetle bağlı kalmamıştır. İnönü'nün devlet adamı olarak şahsi yeterliği büyüktür, ama yine de devlet adamı olarak tarihin en büyük Mavyavelist yöneticilerinden birisidir. Toplumun işine geldiği gibi tek parti rejimi ile, fakat gemler hep elinde olmak şartıyla yönetmeyi düşünmüş ve istemiştir"[91]diyerek karşıt bir görüş ortaya koymuştur.

Her ne sebeple olursa olsun bu kararı veren İnönü idi. İnönü'nün bu kararı almasında bahsetmeye çalıştığımız husus ülkenin o anki şartları içinde bulunduğu iç ve dış durumlar önemli etkenler arasında yer almıştır. Gerçekten de savaş sonrası dünyada tek partili rejimlerin destek görmemesi ve demokratikleşme yolunda önemli adımların atılmasına Türk Hükümetinin kayıtsız kalması beklenemezdi. İkinci Dünya Savaşına bizzat katılmamamıza rağmen savaştan en çok etkilenen ülkeler safında yer almamız ve ülke koşullarının gittikçe kötü bir duruma gelmesi çok partili hayata geçişte zorunlu bir hale gelmiştir. İktidarı riske atma pahasına İsmet İnönü'nün siyasal muhalefete izin vermesi ve bu muhalefetin yine iktidarın kendi içinden çıkmasını demokrasi adına olumlu gelişmeler olarak niteleyebiliriz.

[90] Fethi Okyar, ***Üç Devirde Bir Adam,*** Tercüman Yayınları, İstanbul, 1980, s. 397
[91] Samet Ağaoğlu***, Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri, Bir Soru,*** İstanbul, 1952,s. 59

1.3. Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve Muhalefet Yılları

1.3.1. CHP İçinde Muhalefet

19 Mayıs 1945 tarihine gelindiğinde, gerçek muhalefete duyulan ihtiyaç arttı. Bu sebeple İsmet İnönü verdiği nutukta demokratik uygulamaların artacağı, hükümetin yaptığı işlerin iyi bir şekilde kontrol edileceğini belirterek, kendi ağzından çok partili siyasî hayata geçileceği müjdesini verdi. [92]Çok partili hayata geçiş kararı alınınca CHP içindeki ilk önemli muhalefet de Ocak 1945'te Meclis'e sevk edilen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile bütçe üzerinde tartışmaların başladığı Mayıs 1945'te ortaya çıktı. Bu muhalefet, 7 Haziran 1945'te CHP Meclis Grup Başkanlığı'na

Bayar, Menderes, Koraltan ve Köprülü'nün imzalarıyla Dörtlü Takrir'in (önerge) verilmesiyle zirveye çıktı. 7 Temmuz 1945 tarihinde Nuri Demirağ'ın Milli Kalkınma Partisi'ni kurmak için başvuruda bulunmasından sonra Demokrat Parti'nin kuruluş çalışmaları hız kazanmıştı. Sonunda 7 Ocak 1946 tarihinde Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından Demokrat Parti kuruldu. Böylece Türk siyasal hayatında çok partili dönem başladı. [93]

CHP içinde bu döneme kadar ufak tefek muhalefet hareketleri görürmüştür. Fakat ilk ciddi muhalefet hareketinin öncülüğünü Atatürk'ün son Başbakanı Celal Bayar yapmıştır. Muvazene-i Umumiye Kanunu görüşüldüğü sırada hükümete sert eleştiriler yöneltmiştir. Bayar yaptığı konuşmada, iç nedenlerden saydığımız sebeplerden bazılarını saymış ve red oyu kullanmıştır ancak bu oy tek olduğu için basında beklenen tepkiyi yaratmamıştır. Bunun gibi bir diğer hareket ise Ocak 1945 'te Şirket-i Hayriye'nin devlet tarafından satın alınmasına ilişkin tasarı görüşülürken Recep Peker'den gelmiştir. Bu kez Peker'e 6kişi daha eşlik etmiştir. Fakat bu durum da CHP içinde önemli bir yankı yaratmamıştır. [94]

---

[92] Ercan Haytaoğlu, Türkiye'de Demokratikleşme Süreci ve 1945'te Çok Partili Siyasî Hayata Geçişin Nedenleri (1908-1945), ***PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi***, Sayı 3, 1997, s. 7

[93] Mustafa Çufali, Cumhuriyet Döneminde Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan Dinamikler, ***Özgürlük ve Demokrasi Sempozyumu***, Ankara, 2005, s. 9.

[94]Abdulvahap Akıncı, Sefa Usta, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçşte Etkili Olan Dış Faktörlerin Değerlendirilmesi" ***Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Y.*** , 2016

1.3.2. Dörtlü Takrir

Celal Bayar'ın milletvekilliğinden ve Cumhuriyet Halk Partisi'nden istifasından önce Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan ile CHP meclis grubuna verdikleri ve tarihe "dörtlü takrir[95]" olarak geçen önerge ise yeni bir parti kuruluşuna giden sürecin ilk adımıdır. 7 Haziran 1945 tarihinde verilen bu önerge daha çok demokrasi prensiplerine dayanan bir idare tarzı ve iç politikada birtakım yenilikler yapılmasını istemektedir. [96]

Demokrat Parti'nin kuruluşuna vesile olan ilk olarak kabul edilen Dörtlü Takrir, 7 Haziran 1945'te CHP'nin Meclis Grup Başkanlığına sunulduğunda Takrire imza atan bazı devlet büyükleri olmuştur. Bunlar İzmir Milletvekili Celal Bayar, Kars Milletvekili Fuat Köprülü, İçel Milletvekili Refik Koraltan ve Aydın Milletvekili Adnan Menderes'ti. [97]

Önerge, 12 Haziran 1945 tarihinde CHP meclis grubunda okunmuştur. Takrir müzakeresi oldukça hararetli geçmiştir[98]. Toplantıda Adnan Menderes, ilk kez CHP grubuna hitap etmiştir. Ancak grup, takriri oybirliğiyle reddetmiştir. Bundan sonra CHP içinde muhalefet başlamış ve Fuat Köprülü ile Adnan Menderes *Vatan* gazetesinde demokratikleşmeyi savunmuşlardır. Bu tutumları ise partiden ihraç edilmelerine sebep olmuştur (21 Eylül 1945). *Vatan* gazetesinde bu kararı eleştiren Refik Koraltan'ın ihracı da fazla gecikmemiştir (27 Kasım 1945)[99]

Dörtler, Cumhurbaşkanının 19 Mayıs konuşmasında; "bundan böyle siyasal ve düşün yaşamında demokrasi ilkelerine daha çok yer verileceğini" açıklamasından güç alarak önergelerini hazırladıklarını belirtmişlerdi. Önerge Cumhuriyet'in ve CHP'nin en önemli ilkesinin "demokrassi olduğunu anımsatan, ancak bu ilkenin tümüyle

---

[95] İsmet Bozdağ, Celal Bayar'ın gruba katılmasını Adnan Menderes'in ortaya attığı bir düşünce olduğunu anlatmaktadır. Menderes, İsmet Paşa'dan sonra kamuoyunda taraftar toplayabilecek birisi olarak Bayar'ı görüyordu. Kısa bir süre sonra istediği olur ve takrir hazırlanır. Ayrıntılı bilgi için bkz. ***Menderes… Menderes…*** İstanbul 1997, s. 15-16. (Kısaltma: Bozdağ, *Menderes*)

[96]Önerge hakkında bilgi için bkz. *Politik Konuşmalar 1946-1950,* s. 23-25.

[97] Filiz Çolak, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti (1945-1950)", ***Türkler Ansiklopedisi,*** C. 17, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002,s. 775 Adnan Menderes'in Beyanatı İçin bkz. ***Vatan,*** 22 Eylül 1945; ***Cumhuriyet,*** 18 Temmuz 1946; ***Ulus***, 26 Kasım 1950

[98] Celal Bayar, *Başvekilim Adnan Menderes,* Der. İsmet Bozdağ, İstanbul 1986, s. 33-34(Kısaltma: Bayar, *Başvekilim*).

[99] M. Serhan Yücel, ***Demokrat Parti***, İstanbul 2001, s. 49-50. (Kısaltma: Yücel, *Demokrat*).

uygulanması gerektiğini belirten bir girişle başlıyordu. Daha sonra 1924 Anayasasının belki de dünyanın en demokratik anayasası olduğu, fakat olumsuzlukla sonuçlanan Serbest Parti girişiminden sonra siyasal özgürlüklerin kısıtlanması yoluna gidildiği, Müstakil Grup'un oluşturulmasından da kuruluşundaki bazı sıkıntılar nedeni ile beklenilen ile karşıllaşılamaması hatırlatıldıktan sonra tavsiyeler üç madde halinde sıralanmıştı:[100]

- TBMM denetiminin Anayasanın yalnız şekline değil, ruhuna da uygun olarak sağlanması,
- Yurttaşların Anayasaya dayanan siyasal hak ve özgürlüklerini gerektiği genişlikte kullanılabilmelerine olanak verilmesi,
- Parti çalışmalarının belirtilen esaslara uygun olacak biçimde yeniden düzenlenmesi.

Görüldüğü gibi takriri çıkaran kişiler millet meclisinin hükümeti fiilen kontrol etmesini, kişiye anayasada yazılı hak ve hürriyetlerin tanınmasını ve birden fazla partiye dayanan siyasi çalışmaların büyümesine fırsat verilmesini teklif ediyorlardı. Halkın desteğini kazanmak amacıyla takrir sahipleri bu tekliflerin açık tartışılmasını istiyorlardı. Çok özenle yazılmış ve görünüşte Halk Partisi'nin içinden değişim oluşturulmak amacıyla hazırlanan bu takrir, Kabul edildiği takdirde, memleketin politika hayatında birdenbire köklü bir değişme başlatacaktı. [101]

Celal Bayar Takriri veren milletvekillerine önderlik etmesine rağmen, takrir verme düşüncesi ilk olarak Fuat Köprülü ve Adnan Menderes'ten gelmiş, Celal Bayar'ın onayı alınmış, o da Refik Koraltan'ın katılmasını sağlamıştı. [102]

Dörtlü Takrir, 12 Haziran 1945' te topalanan CHP Meclis Grubunun gizli oturumunda oturulup görüşüldü. [103] Bu Toplantıda İnönü'nün:" Türkiye için çok partili sisteme geçmek zamanı gelmiştir ve ikinci partinin kurulması iyi olacaktır" şeklindeki

[100] Şerafettin Turan, ***A. g. e. ,*** 284-285. Golğolu, ***Milli Şef Dönemi,*** s. 365-369, M. Serhan Yücel, ***Demokrat Parti,*** Ülke Kitapları, İstanbul, 2001, s. 47-49

[101] Kemal H. Karpat, ***Türk Demokrasi Tarihi,*** Afa Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 130-131

[102] Samet Ağaoğlu, ***Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri, Bir Soru,*** Baha Matbaası, İstanbul, 1972, s. 85

[103] **Vatan**, 13 Haziran 1945; ***Ulus***, 13 Haziran 1945;***Son Posta***, 13 Haziran 1945; Bu toplantıdan bir gün önce yani 11 Haziran 1945'te Milli Şef'in başkanlığı altında Chp üst yöneticilerinin katıldığı bir toplantı yapılmıştır.

tarihi kararını verdiği ileri sürülmüştür. [104] Takrir üzerindeki görüşmeler oldukça gergin bir ortam içinde yedi saat devam etmiştir. Celal Bayar bu konuda: "Takriri reddetmek görevini alanlar bizi şiddetle tenkit ediyor, hakaret ediyor, horluyor, hırpalıyordu. Biz bunlara karşı düşüncemizi metanetle savunduk"[105]diyerek kendilerine yapılan eleştiriyi ortaya koymuştur.

Takriri verenlerin parti içinde tepkiyle karşılaşılmasını Hilmi Uran şu şekilde ifade etmiştir: "Takrirciler partide bu tarzda bir yenilik istemekten daha çok, Parti'den ayrılmakla suçlandı. İleri sürdükleri istekleri ise, bu düşüncenin gerekçesi olarak görülüyordu. [106] F. Ahmet Barutçu ise: "Parti içinde bölünme sancıları başlamıştır. Tek Parti'nin zararlı olduğunu söylüyorlar ve sonradan da parti içinden çıkamayacaklarını bildiriyorlar. Oysa önergede istedikleri yeni bir partinin programıdır. [107] İnönü ise bu iki görüş yanında CHP Genel Kurulu'nda 11 Haziran 1945'te bir anlamda Takrircilere yol gösterir biçimde "Bunu Parti içinde yapmasınlar. Çıksınlar, karşımıza geçsinler teşkilatlarını kursunlar ve ayrı parti olarak mücadeleye girsinler"[108] diyerek bir gün sonra parti gurubunda takrir hakkında verilecek karara ışık tutuyordu. Nitekim 12 Haziran 1945' te CHP Meclis Grubu'nda takrir reddedilmiştir. Buna gerekçe olarak da kanun değişikliğine ait teklif yerinin meclis, tüzük değişiklikleri ile ilgili yerin kurultayları olduğu, dolayısıyla grubun takriri görüşme gereği duymadığı[109] belirtiliyordu. Buna gerekçe olarak da kanun değişikliğine ait teklif yerinin meclis, tüzük değişiklikleri ile ilgili yerin kurultayları olduğu, tabiatiyle grubun takriri görüşme gereği duymadığı [110] belirtiliyordu.

Takrir sunulduğu sırada CHP'nin üst kademesinden şiddetli eleştiriler gelmiştir. Takriri verenler bu istekleri partiden ayrılmak için bahane oluşturmakla suçlanmışlardır. İsteklerini kendi düşünceleri için bir bahane olarak görmüş ve susturulmalarının gerekli olduğunu düşünenler olmuştur. İnönü ise bu iki görüş karşısında takriri yayınlayanlar için,

---

[104] Taner Timur, ***Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş,*** İmge Kitapevi, İstanbul, 2003, s. 18
[105] Celal Bayar, ***Başvekilim Adnan Menderes,*** Der. İsmet Bozdağ, Baha Matbaası, İstanbul, t. y. , s. 33; Orhan Cemal Fersoy, ***Bir Devre Adını Veren Başbakan Adnan Menderes,*** Hun Yayınları, İstanbul, 1978, s. 87-88
[106]Hilmi Uran, "Tek Parti'den Demokrasiye, D. P. 'nin Kuruluşuna Yol Açan "Dörtlü Takrir",**Dünya**, 4 Kasım 1958
[107] Faik Ahmet, ***Siyasi Anılar (1939-1954),*** İstanbul, 1977, s. 307
[108] Metin Toker, **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973 Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950,**Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998, s. 67
[109] Fuat Köprülü, "Demokrasi yolunda 4'e karşı 400" **, Vatan**, 25 Kasım 1957.
[110] **Ayın Tarihi**, Haziran 1945, No. 139, s. 13

"bunu parti içinde yapmasınlar. Çıksınlar karşımıza geçsinler teşkilatlarını kursunlar ve ayrı parti olarak mücadeleye girsinler" diyerek takrir hakkında mecliste alınacak kararı belirtmiş oluyordu. 12 Haziran 1945 tarihinde kapalı oturum ile görüşülen takrir konusu CHP'lilerce reddedilmiş ve basına bunun sebebi olarak, bunun konuşulma yerinin burası olmadığını, tüzük değişikliğine ilişkin konuların Kurultay'da görüşüleceğini bu sebeple takriri görüşmeye gerek olmadığını belirmişlerdir. Bu durum bizi CHP'nin henüz serbest münakaşa edebilecek seviyeye ulaşmadığını ve ikinci bir partinin kurulması amacının olduğu sonucuna götürüyor. [111]

DörtlüTakrir'in reddedilmesinin esas sebebi tartışmalıdır. Bu hususta iki görüş ileri sürülebilir. Birincisine göre, parti başkanının Mayıs'ta verdiği liberalleşme direktiflerine rağmen, Halk Partililer henüz otoriter tepkialışkanlıklarını yitirmemişlerdi. Diğer görüşe göre ise CHP kendi içinden bir muhalefet partisi çıkarabilmek için kasten sert davranmıştır. Böylece takrir sahiplerine bir bahane ile partiden ayrılmalarına sebep çıkmış oluyordu. [112]

Aslında içerdiği mana itibari ile bakıldığı zaman dörtlü takrir önemlidir. Bu metin ile CHP'nin tek parti yönetimini vesayetçi tek parti rejimi olarak tanımlayan teorisinin resmi planda ilk kez dile getirilmesi olarak da ele alınabilir. Vesayetçi tek parti rejimi teorisinin, ilk kez resmi düzeyde dile getirilmesidir. [113] Takrire bu açıdan bakıldığı zaman resmi bir belge olarak önem taşıdığı da görülür.

Diğer bilinen önemi ise Türkiye' nin çok partili hayat ile tanışmasına vesile olmasıdır. İç ve dıştan gelen bir sürü olayların sonucunda çok partili hayata geçilmesi zaten elzemdi fakat Çiftçiyi Topraklandırma Kanunun çıkması ve bu takrir bunu ateşleyen fitil gibi olmuştur. Bu durum Birinci Dünya Savaşı' nı bize hatırlatmaktadır. O zaman da savaşa sebep olan olay çoktu fakat savaşı başlatan küçük bir olay olmuştu.

[111] Ahmet Yeşil, ***Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş,*** Ankara 1988, s. 43.
[112] Cem Eroğul, ***Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi,*** Ankara, 1998, s. 29.
[113] Cemil Koçak, ***Türkiye'de iki partili siyasi sistemin kuruluş yılları(1945- 1950) İkinci parti,*** C. 1,İstanbul 2010, s. 328,

1. 3.3. CHP Dışındaki Muhalefet

Dörtlü Takrir'in reddedilmesinden sonra, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü, Zekariya ve Sabiha Sertel'in yönettiği Tan ve Ahmet Emin Yalman'ın Vatan'ı gibi gazetelerde eleştirel nitelikte makaleler yazmaya başladılar. [114] İşledikleri konular, millet denetiminin sağlanması, insan hak ve hürriyetlerinin güvenceye bağlanması, antidemokratik hükümlerinin ilgası, baskının kaldırılması vs. gibi liberal ve demokratik temalardı. [115]

Celal Bayar'ın Basın Kanununda değişiklik yapılmasını öngören kanun tasarısını hazırlayıp Meclis'e vermesi, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü'nün Vatan Gazetesinde yayınlanan makaleleri[116] CHP kademelerinde takrirciler hakkında kesin tavrın alınmasına zemin hazırladı. Parti'nin bilgisi dışındaki faaliyetlerin açıkça parti disiplinini zedeleyici özellikte olduğu gerekçesiyle, Adnan Menderes ve F. Köprülü basında çıkan yazıları dolayısı ile parti disiplin kuruluna verildiler. Disiplin kurulu, iki milletvekiline 21 Eylül 1945' te toplanacak olan parti grup toplantısında savunmalarını yapmaları için birer mektup gönderdi. [117]

Mecliste ortaya çıkan muhaliflerin başını Celal Bayar[118] çekmektedir. [119] İsmet

İnönü ile Celal Bayar arasındaki mücadele Atatürk döneminde başlamıştı. Bunun sebebi ikisinin arasındaki görüş ayrılığı idi. Celal Bayar'ın Atatürk tarafından İktisat Bakanı [120]olarak kabineye alınması bu mücadelenin başlangıcı olmuştur. [121] Celal Bayar yeni partinin kurulmasından önce istifasını vererek CHP'den ayrılmıştır.

---

[114] Feroz Ahmad, ***Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980),*** Hil Yayınları, İstanbul 1996, s. 26. .
[115] Cem Eroğul, ***Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi***, Ankara, 1998, s. 29.
[116] A. Menderes, " Başbakan'ın Demeci Münsabetiyle", ***Vatan,*** 13, 14 Eylül 1945, F. Köprülü, "Demokrasinin Ruhu", ***Vatan,*** 18 Eylül 1945
[117] Yeşil, ***A. g. e.*** , s. 49; Adnan Menderes ve Fuat Köprülü'ye gönderilen mektuplar ve cevapları için bkz. , ***Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri 1946-1950,*** Der. Özel Şahingiray, T. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1999, s. 26-29
[118] Celal Bayar'ın ailesi, 93 Harbi sırasında Türkiye'ye gelmiş Plevne Türklerine dayanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Erkan Şenşekerci, ***Türk Devriminde Celal Bayar (1918-1960),*** İstanbul 2000, s. 19-20. (Kısaltma: Şenşekerci, *Bayar*).
[119] Metin Toker, ***Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları 1944-1973 Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950,*** Ankara 1990, s. 40. (Kısaltma: Toker, *1944-1950*
[120] Bayar'ın İktisat Bakanlığı hakkında bilgi için bkz. Nurşen Mazıcı, ***Celal Bayar Başbakanlık Dönemi 1937-1939***, İstanbul, 1996, s. 20-35
[121] İsmet Bozdağ, ***Toprakta Bile Bitmeyen Kavga Atatürk- İnönü İnönü- Bayar,*** İstanbul 1993, s. 50-51;79

Bu istifalar, Türk basınında geniş yankı uyandırmıştır. [122] Öte yandan DP'nin kurucuları içinde Celal Bayar ile birlikte üç isim daha öne çıkmaktadır. Bunlar Profesör Fuat Köprülü, Vali Refik Koraltan ve uzun yıllar milletvekilliği yapmış olan Adnan Menderes'tir. [123]

Celal Bayar'ın milletvekilliğinden ve Cumhuriyet Halk Partisi'nden istifasından önce Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan ile CHP meclis grubuna verdikleri ve tarihe "dörtlü takrir" [124] olarak geçen önerge ise yeni bir parti daha çok demokrasi prensiplerine dayanan bir idare tarzı ve iç politikada birtakım yenilikler yapılmasını istemektedir. [125]

1.3.4. Demokrat Parti'nin Kuruluşu

Türkiye'de 1930'daki muhalefet teşebbüslerinden sonraki 15 yıl CHP tek parti olarak hüküm sürmüştür. [126]Türkiye'de çok partili sisteme yeniden geçişte ve Demokrat Parti'nin doğuşunda dünya üzerinde süregelen olayların ve İkinci Dünya Savaşı'nın sonuçlarının önemi büyüktür. Müttefik Devletler (ABD, SSCB ve BB) savaş sırasında geliştirdikleri siyaseti, savaş sonrasındaki konferanslarda ilkesel hale getirmeye çalışmışlardır. Gerek Yalta Konferansı'nda (3-11 Şubat 1945) gerekse Potsdam Konferansı'nda (17 Temmuz-2 Ağustos 1945) bu devletler "demokratikleşmeyi" dünyaya belirgin bir siyasî kavram olarak sundular. [127]

Dörtlü Takrir sahiplerinin, görünürde "parti içi demokrasi isteği ile ön plana çıktıkları düşünülebilir olsa da İnönü'nün bahsedeceğimiz ifadelerinden, "yeni bir parti kurmak" gâyesi ile faliyete geçtikleri fark edilmektedir. Fakat Celal Bayar, yeni

---

[122] Celal Bayar, başbakanlıktan 25 Ocak 1939, milletvekilliğinden 28 Eylül 1945, CHP'den 30 Aralık 1945 tarihinde istifa etmişti. Ayrıntılı bilgi için bkz. ***Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri Demokrat Parti'nin Kuruluşundan İktidara Kadar Politik Konuşmalar 1946-1950***, Der. Özel Şahingiray, İstanbul 1999, s. 17-18. (Kısaltma: ***Politik Konuşmalar 1946-1950***).

[123] Samet Ağaoğlu, ***Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru,*** 1972, s. 51-52. (Kısaltma: Ağaoğlu, ***Demokrat***).

[124] İsmet Bozdağ, Celal Bayar'ın gruba katılmasını Adnan Menderes'in ortaya attığı bir düşünce olduğunu anlatmaktadır. Menderes, İsmet Paşa'dan sonra kamuoyunda taraftar toplayabilecek birisi olarak Bayar'ı görüyordu. Kısa bir süre sonra istediği olur ve takrir hazırlanır. Ayrıntılı bilgi için bkz. ***Menderes… Menderes…*** İstanbul 1997, s. 15-16. (Kısaltma: Bozdağ, *Menderes*).

[125]Önerge hakkında bilgi için bkz. ***Politik Konuşmalar 1946-1950***, s. 23-25.

[126] Feroz Ahmad, ***Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980),*** Çev. Ahmet Fethi, İstanbul 1992, s. 15-17. (Kısaltma: Ahmad, Demokrasi)

[127] Çetin Yetkin, ***Türkiye'de Tek Parti Yönetimi 1930-1945,*** 1983, s. 225-227. (Kısaltma: Yetkin, *Tek Parti*).

bir parti kurma hükmünü Adnan Menderes ve Fuat Köprülü'nün CHP'den ihraç edildiği sıralarda aldıkları söylenmektedir. [128]

Şevket Süreyya Aydemir'in sorularını cevaplayan İnönü DP'nin kuruluşuyla ilgili olarak şunları söylemiştir:

> *"Dörtlü Takrir'i verdiler. Ben kendilerini teşvik ettim. İstiyordum ki, parti teşkil etsinler. Ve bunu ciddi olarak istiyordum. "Bu bir oyundur, aldatmacadır" endişesini ciddi olarak izlemeye çalıştım. Parti hazırlığı bitince, Celal Bayar bana geldi. Programı aldım ve muvaffakiyetler temenni ettim. ...Dörtlü Takriri verdikleri zaman Grupta hücumlar olmuş. Ama ben bunları bilmiyorum. Ben yukarıda dediğim gibi, kendilerine emniyet verdim, parti kurmaya teşvik ettim. Partiden çıkarılmaları ve sebepleri benim malumatım dışındadır. "*[129]

> 1 Kasım 1945'te Mecils'te yaptığı konuşmada Cumhurbaşkanı İnönü, "*Bizim tek eksiğimiz, hükümet partisinin karşısında bir parti bulunamamasıdır. Bu yolda memlekette çıkan tepkiler karşısında teşebbüsün muvaffak olmaması bir talihsizliktir. Fakat memleketin ihtiyaçları şevki ile hürriyet ve demokrasi havasının tabii işlemesi sayesinde başka bir siyasi partinin kurulması mümkün olacaktır"*[130] diye açıklamada bulunmuştur.

DP, resmî olarak 7 Ocak 1946'da kurulmuştur[131]. Parti, devlet ile özel teşebbüsün birbirini tamamladığı "Karma Ekonomi" sistemini benimsemiştir[132]. Parti programının[133] 1. maddesinde, kuruluş gayesinin Türkiye Cumhuriyeti'nde siyasetin demokratik görüş ve zihniyetle yürütülmesi olduğu vurgulanmaktadır. [134] Program

---

[128] Celal Bayar, ***Başvekilim Adnan Menderes***, Der. İsmet Bozdağ, İstanbul 1986, s. 37

[129] Şevket Süreyya Aydemir, ***Menderes'in Dramı (1899-1960),*** Remzi Kitapevi, İstanbul, 1969, s. 346-347. Abdullah Yıldız, ***İktidar Kavgaları ve İrtica,*** Pınar Yayınları, t. y. , s. 157

[130] ***İnönü'nün Söylev ve Demeçleri 1919- 1946,*** T. B. M. M'de ve CHP Kurultaylarında, Türk Devri Tarihi Enstitiüsü, İstanbul, 1946.

[131] DP idarecilerinin başında Celal Ramazanoğlu, Sıtkı Yırcalı, Samet Ağaoğlu, Fethi Çelikbaş, Refik Şevket İnce, Emin Kalafat, Rıfkı Salim Burçak, Remzi Birand, Osman Şevki Çiçekdağ, Mustafa Zeren veAtıf Benderlioğlu gelmekteydi. Tarık Zafer Tunaya, ***Türkiye'de Siyasî Partiler 1859-1952***, İstanbul 1995, s. 646. (Kısaltma: Tunaya, *1859-1952*).

[132] Mahmut Gologlu, İstanbul 2013, s. 37-38. (Kısaltma: Gologlu, *Türkiye- IV*).

[133] Bayar, partinin tüzük ve programı çalışmaları hakkında bilgi vermektedir. *Başvekilim,* s. 38-40; Program Köprülü'nün, Tüzük ise Adnan Menderes'in kaleminden çıkmıştır. Bozdağ, *Menderes,* s. 37.

[134] Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasî Partiler 1859-1952,* İstanbul 1995, s. 662-673. (Kısaltma: Tunaya, *1859-1952*).

itibariyle CHP ile arasında büyük farklar yoktur. [135] Bundan dolayı partinin hedefi yeni bir devlet sistemi değil, yönetime yenilik ve denetim getirmektir. [136]Samsun'dan başlayarak Aydın, Ankara, İstanbul, İzmir gibi pek çok yerde şubeler açarak hızla örgütlenmeye başlayan parti, halk arasında *Demir Kırat* olarak anılmaya başlamıştır. [137]

1946- 1950 arası partinin yükselişe geçtiği dönemdir. Samet Ağaoğlu, bu yükselişin başlıca nedenlerini, partiye sızmış olan farklı ideolojideki insanların geniş hareket etmeleri ve halkla sürekli temas halinde olmaları şeklinde sıralamaktadır. [138] Kurucularının çoğu Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyimi yaşamış kimselerden oluşan[139] DP, özellikle pahalılık ve yoksulluk konularını muhalefet dönemi boyunca işlemiştir. [140]

Demokrat Parti'nin kurulduğu günden itibaren Celal Bayar'ın basına verdiği demeçlerle esas olarak partinin ana prensipleri halka açıklanmıştır. DP hakkında kamuoyunda ortaya çıkan en önemli söylentilerin başında partinin "danışıklı döğüş" ya da "muvazaalı" olarak kurulup kurulmadığı gelmektedir. Gazetecilerin en çok sordukları soru haline gelen bu konu hakkında Celal Bayar, gazetecilere verdiği yazılı demeçte şunları söylemiştir: *"Muvazaa iki taraflı bir anlaşmanın eseri olmak icap eder. Ve iki tarafı da küçülten bir hareket olur. Evvelce yaptığım bir konuşmada ifade ettiğim gibi, ne Halk Partisi'ne ve ne de partimize böyle küçültücü bir hareket isnat etmeye imkân yoktur. [141]*

Esasen Demokrat Parti'nin kurulmasında İsmet İnönü'nün şahsî çabası olmuştur. İnönü, ülkede demokrasi tesisinin düzenli, ancak aşamalı olmasını sağlamak

---

[135] Nadir Nadi, bunun olağan bir durum olduğunu ifade etmektedir. Zira anayasanın 2. Maddesi gereğince kurulacak olan siyasî bir teşekkül devrim ilkelerini benimsemek zorunda idi. ***Perde Aralığından,*** İstanbul 1979, s. 279. (Kısaltma: Nadir Nadi, *Perde*).

[136]Ayşegül Şentürk, "Çok Partili Hayata Geçiş Süreci ve Necmettin Sadak", ***Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*** *C. 12 S. 25 Y. 2012/Güz,* İzmir 2013, s. 164.

[137] Şenşekerci***, Bayar***, s. 191.

[138] Samet Ağaoğlu, ***Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru***, 1972, s. 78-80 (Kısaltma: Ağaoğlu, *Demokrat*).

[139]Cağfer Güler, "Türkiye'de Çok Partili Düzene Geçişte (1945-1950) Serbest Fırka Deneyiminin İzleri", ***Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*** *C. 34 S. 57,* Ankara 2015, s. 293.

[140] Tevfik Çavdar, ***Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950),*** 1995, s. 407.

[141] 14 Mart 1946, ***Tasvir*** gazetesi. ***Politik Konuşmalar 1946-1950,*** s. 41-45.

istemiştir. Bu sebeple Celal Bayar parti programını kendisine getirdiğinde din, eğitim, dış politika gibi konularda aykırı bir tutum olup olmadığını sormuş ve karşılığında da *"Hayır"* yanıtını almıştır. İsmet İnönü, ayrıca Atatürk ve meclise karşı zararlı bir politika içine girilmemesi noktasında da koşullar ileri sürmüştür. [142]

Öte yandan İnönü, 10 Mayıs 1946 tarihinde olağanüstü kongreyi toplantıya çağırmıştır. 10 Mayıs'ta toplanan kongrenin en önemli meseleleri ise seçim konusu ile parti içi liberalleşme idi. [143] Zira DP'nin kısa zamanda halk tarafından kabul görmesi ve örgütlenmeye başlaması, Cumhuriyet Halk Partisi'ni birtakım tedbirleri almaya yöneltmiştir. Bu noktada 1947'de yapılacak seçimlerin bir yıl önceye alınarak 1946'da yapılmasına karar verilmiştir. DP ise 26 Mayıs 1946'da yapılan yerel seçimlere[144] katılmamıştır. [145]

DP'nin girdiği ilk genel seçim ise 21 Temmuz 1946 günü yapılmıştır. Bu tek dereceli seçimde CHP 394, DP 65 ve Bağımsızlar da 7 milletvekili kazanmışlardı. Demokrat Parti'nin seçim sonrasında yaptığı protesto mitinglerinin başında İzmir Mitingi gelmektedir. Bundan sonra Bursa, Ankara, Adana ve Konya'da da mitingler düzenlenmiştir. [146] DP, seçimde partililerin şiddete maruz kaldığını iddia etmiştir. [147]

Parti Örgütü hazırlanan tüzüğe göre, merkezde üç yapıdan oluşacaktı: Genel Başkan, Genel İdare Kurulu ve Merkez Hasiyet Divanı. Bu Kurultaylar iki yılda bir toplanacak olan genel kurulda seçilecekti. Diğer taraftan Anadolu içindeki örgüt ise dört aşamalıydı. İl, İlçe, bucak ve ocak örgütleri. Bunların üç ile yedi kişi arasında değişen yönetim kurulları vardı. Haysiyet Divanı ise yalnız İl Örgütünde

---

[142] Metin Heper, ***İsmet İnönü Yeni Bir Yorum Denemesi,*** Çev. Sermet Yalçın, İstanbul 1999, s. 166-167. (Kısaltma: Heper, *İset*).
[143] Feroz Ahmad, ***Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980),*** Çev. Ahmet Fethi, İstanbul 1992, s. 28-29. (Kısaltma: Ahmad, Demokrasi)
[144] Seçim süreci ve basındaki yansımaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yasin Kayış, "1946 Belediye Seçimleri ve Basın", ***Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*** *C. 7 S. 16-17 Y. 2008/Bahar*, İzmir 2008.
[145] Davut Dursun, ***27 Mayıs Darbesi Hatıralar Gözlemler Düşünceler***, İstanbul 2001, s. 16. (Kısaltma: Dursun, *27 Mayıs Darbesi*).
[146] M. Serhan Yücel, ***Demokrat Parti***, İstanbul 2001, s. 56-57. (Kısaltma: Yücel, *Demokrat*).
[147] İsmet Bozdağ, sadece Bursa'da 4 ölünün olduğunu ve DP'ye oy veren vatandaşların ağır şiddete maruz kaldığını anlatmaktadır. ***Bilinmeyen Yönleriyle Celal Bayar Türk Milletine Vasiyet***, İstanbul 2005, s. 129. (Kısaltma: Bozdağ, *Bilinmeyen*).

bulunmaktaydı. Bu arada tüzüğün dikkatini çeken en önemli maddesi, milletvekili adaylarının bütününün genel idare kurulu tarafından seçileceğine dair hükümdü. [148]

DP'nin Parti Programı ise, biri Genel Hükümler, adalet, milli eğitim, sanayi, ticaret, ziraat,orman, bayındırlık, ulaştırma ve genel sağlık işlerine ait olmak üzere iki kısıma ayrılmıştı. Bunları temsil eden iki simge ise libralizm ve demoktasidir. Liberalizm, hem hürrüyetler açısından hem de iktisadi açısından savunuluyordu. Belli başlı insan hak ve hürriyetleri öngörülmüş (md. 4), bu arada özellikle dernek kurma hürriyeti üzerinde durulmuştu. Ayrıca Türk toplumunun aile ve mülkiyet esaslarına dayandığı belirtilerek (md. 5) iktisadi açıdan, anayasada yer almış olan devletçiliğin temel görevleri arasında özel teşebüüslerin sonuna kadar destekleneceğine işaret edilmişti (md. 17).

Demokrasi yaklaşımı ise, doğrudan doğruya, partinin kuruluş amacı olarak ilan edilmişti. Programın birinci maddesi de bunu açıkça ortaya koymuştur: "Demokrat Parti, Türkiye Cumhuriyetinde demorasinin geniş ve ileri bir anlayışla gerçekleşmesine ve umumi siyasetin demokratik bir görüş ve zihniyetle yürütülmesine hizmet maksadı ile kurulmaktadır. " Bunun başlıca vasıtası olarak tek dereceli serbest seçim görülmüş (md. 9 ve md. 10) ve ayrıca iyi bir idarenin amacının, devletin bütün hizmetlerinde vatandaşa tam bir emniyet verebilmesinin(md. 19)şart olduğunu belirtmiştir. [149]

Parti Programının açıklanmasından sonra gazetecilerin sorularını yanıtlayan Bayar, bir gazetecinin sorusu üzerine Demokrat Parti'nin temel hedefini şu şekilde ortaya koymuştur:

"Biz Demokrat Parti'yi şimdiye kadar CHP'nin karşısında kurulmuş partilerin hilafına aşağıdan yukarıya doğru kurmak istiyoruz. Parti tüzüğünde bu husus temin

[148] Daha sonra göreceğimiz gibi bu on üçüncü madde, DP' nin ilk iki büyük kongresinde büyük tartışmalara sebep olacaktır.
[149] Demokrat Parti Tüzük ve Programının tam metni için bkz. Demokrat Parti, ***Demokrat Parti Tüzük ve Programı,*** Ankara, 1946; Ayrıca Tüzük ve Program hakkında: Çavdar, ***A. g. e. ,*** s. 411, Eroğul, ***A. g. e. ,*** s. 30-32

edilmiştir. Niyetimiz ve gayemiz, tamamiyle halka dayanmak, bütün kuvvet ve kudretimizi halk sevgisinden almaktır. ”[150]

Bir başka gazeteci ise Bayar'a şu soruyu yöneltmiştir: “ Serbest Fırka hikâyesi henüz hatıralarda olduğuna göre DP'nin bir danışıklı dönüş mahsülü bulunmadığını temin edebilir misiniz? “Bayar ise şu cevabı vermiştir: “Serbest Fırka dahi muvazaa partisi değildir. Muvazaa hafifliktir. Ne bunu teklif edecek ne de bu teklifi kabul edecek kimseler bulunmadığı gibi memleketin de muvazaalı işlere tahammülü yoktur. [151]

Basından gelen soruları bu şekilde yanıtladıktan sonra Demokrat Parti,Türk Siyasi hayatına yeni bir muhalefet partisi olarak adımını atmış bulunuyordu. Bu gelişmelerden sonra Demokrat Parti'nin gelişim durumuna ve CHP karşısında ne şekilde bir muhalefet yapacağını ve en önemlisi siyasal hayatta yapacağı katkıları ele alarak bu dönemi yansıtmaya çalışacağız.

1.3.5. Demokrat Parti'nin Gelişimi ve İlk Muhalefet Hareketleri

İnönü‟nün 1 Kasım 1945‟te[152] “*bizim tek eksiğimiz, hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır*. ” dediği dönemde, 18 Temmuz 1945'te Nuri Demirağ, Milli Kalkınma Partisi adında yeni bir parti kurmak için başvurdu. 5 Eylül'de Başbakan Şükrü Saraçoğlu, Milli Kalkınma Partisi'nin kurulmasına izin verildiğini açıkladı. Gerekli izinleri alan parti, siyasette önemli bir rol oynamamakla birlikte, dönemin ilk muhalefet partisi oldu. Partinin kurucuları Nuri Demirağ, Hüseyin Avni Ulaş ve Cevdet Atılhan'dır. Parti İstanbul'da ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde şubeler açtı. [153]

Çok partili hayatın ilk adımı Nuri Demirağ'ın, Milli Kalkınma Partisi oldu. Tüzüğünde yer alan “*Ekonomik ve sanayi alanında kalkınmamış uluslar, siyasi bütünlüklerini de sağlayamazlar*” şeklindeki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, parti daha çok ekonomik kalkınma üzerinde duruyordu. Nuri Demirağ partinin kuruluş

[150] Basın Toplantısıyla ilgili olarak bkz. , ***Cumhuriyet,*** 08. 01. 1946, ***Son Telgraf,*** 08. 01. 1946; Tekin Erer, ***Türkiye'de Parti Kavgaları,*** Tekin Yayınevi, İstanbul, 1966, s. 89-90.
[151] ***Cumhuriyet,*** 08. 01. 1946; ***Son Telgraf,*** 08. 01. 1946
[152]***TBMM Zabıt Ceridesi***. 7. Dönem, C. XX, s. 3–9.
[153] Tarık Zafer Tunaya, ***Türkiye'de Siyasi Partiler 1859–1952***, İstanbul 1952, s. 638

amacını basına şöyle bildirdi: *"…ben bu zamanda milli birliği bozarak memleketi bir tefrikaya tabii tutmak istemiyorum. Ben devlete yardımcı rolünü oynamak istiyorum. Biz hükümeti devirmek, iktidar mevkiine geçmek hırsıyla kurulan bir teşekkül değiliz".* [154]Ancak gerek kamuoyunun beklentilerinden gerekse parti kurucularının basına verdikleri demeçlerden bu partinin beklenen siyasal muhalefeti temsil edecek oluşum olmadığı anlaşılmaktadır.

Demirağ'ın sık sık düzenlediği ziyafetler nedeni ile parti kamuoyunda *"kuzu partisi"* diye anıldı. Parti, 1946'dan başlayarak katıldığı seçimlerde hiçbir başarı sağlayamadı. Nuri Demirağ ancak 1954 seçimlerinde DP'den bağımsız aday olarak Meclis'e girebildi. Nuri Demirağ'ın 1957de ölümünden sonra genel kurulunu toplayamayan parti 22 Mayıs 1958'de feshedilmiş sayıldı. [155]

1945 yılı kışında da, Dörtlü Takrir'in verilmesinden beş ay sonra takrir sahipleri Halk Partisi ile ilişkileri kestiler. Bu sırada, 1 Kasım 1945'te TBMM açıldı ve açılış nutkunda İnönü yine muhalefete cesaret verici sözler söyledi. [156] Cumhurbaşkanı İnönü, 1 Kasım'da Meclis'te; "*Türk topraklarından ve haklarından kimseye verilecek bir borcumuz olmadığını, şerefli insanlar olarak yaşayacağımızı ve öleceğimizi*" söylemiştir. Rusya'nın Doğu Anadolu'daki toprak ve Boğazlar üzerindeki hak taleplerine karşı, mesaj verdikten sonra demokrasi bahsine şöyle geçti: "*Demokratik düzen bütün Cumhuriyet devrinde prensip olarak muhafaza olundu. Diktatörlük hiçbir zaman kabul olunmadıktan başka Türk Milletine yakışmayan hareket olarak karşılandı. Bizim eksiğimiz hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hatta iktidarda bulunanlar teşvik olunarak teşebbüse girişilmiştir. İki defa memlekette çıkan tepkiler karşısında teşebbüsün muvaffak olmaması bir talihsizliktir. Memleketin ihtiyaçları sevkiyle hürriyet ve demokrasi havasının tabii surette işlemesi sayesinde başka bir partinin kurulması mümkün olacaktır"*[118]. Daha sonra, sözü seçimlere getirerek şunları ilave etti: "*tek dereceli olmasını dilediğimiz 1947 seçimlerinde milletin çoklukla vereceği oylar, gelecek iktidarı tayin edecektir. O zamana kadar bir karşı partinin kurulup*

[154] ***Cumhuriyet***,08. 07. 1945,s. 1.
[155] Erdoğan Teziç, ***Siyasi Partiler***, İstanbul 1976, s. 253–255.
[156] Karpat, ***A. g. e***,s. 132.

kurulamayacağını, kurulursa bunun meclis içinde mi yoksa dışında mı ilk şeklini göstereceğini bilemeyiz". [157]

Görüldüğü gibi İnönü, açıkça, Celal Bayar ve arkadaşlarını bir muhalefet partisi halinde örgütlenmeye davet etmektedir. İnönü'nün bu sözlerinden hareketle, Milli Kalkınma Partisini de iktidarın karşısında kuvvetli bir muhalefet olarak görmediğini söylemek mümkündür.

Bu sözler Türk siyasi tarihinde bir devrin kapanacağına ve yeni bir devrin açılacağına işarettir. 1945 yılının temellerini attığı ve dışta bloklar politikası ve azgelişmişler isyanı, içte ise emperyalizmin uyduculuğu ve biçimsel demokrasi ile belirlenen bu yeni dönemin baş temsilcisi Demokrat Parti olacaktır. [158]

İktidar Partisi karşısında; Temmuz 1945'te Milli Kalkınma Partisi'nin; Ocak 1946'da Demokrat Parti'nin kurulmasıyla "çok partili siyasi hayat başladı. Zaman zaman yeni partiler kurulmasına rağmen, 1950'ye kadar olan iktidar mücadelesi sadece iki büyük parti (CHP ve DP) arasında geçecektir. [159]

Basın, İnönü'nün nutkundan sonra yeni bir partinin kurulacağına kesin gözüyle bakıyordu. Hatta yeni partinin şekil ve muhtevası hakkında yazılar yayınlamaya başlanmıştı. Tanin'de H. Cahit Yalçın "Yeni Parti" başlıklı yazısında; *"bir demokraside en az iki parti olmazsa murakabe vazifesinin ifa edilmesine imkân bulunamazdı. Bunun için en iyi çarenin mevcut fırka içinden bazı zat'ların ayrılarak esas programda müttefik kalmakla beraber bir kontrol partisi vücuda getirmeleri olacağı. . . İşte şimdi bu yeni partiyi biz böyle bir kontrol partisi mahiyetinde telakki ediyor ve doğuşunu istikbal hakkında bir müjde gibi görüyoruz"* 122 diyordu.

Çok Partili Hayat'a geçiş kararının verildiği hatta DP'nin program hazırlıklarının yapıldığı günlerde Türk basınında Demokrasi mücadelesinde önde gelen iki yayın organı vardı. Bunlardan birincisi liberal eğilimli olan Vatan Gazetesi, ikincisi de sol eğilimli Tan Gazetesi idi. Her iki gazete de DP'yi desteklemişlerdir. Tan'ın kurucularından Zekeriya ve Sabiha Sertel'ler DP yöneticileri ile yakın bir

[157] Timur, ***A. g. e***, s. 15. ; İsmet İnönü'nün 1 Kasım 1945'te yaptığı konuşma, ***İnönü'nün Söylev ve Demeçleri,*** Ankara 1946, s. 400.
[158] Eroğul, ***A. g. e. ,*** 2
[159]Yeşil***, A. g. e***,s. 69.

işbirliğine girişmişler ve bu işbirliğinin ürünü olarak çıkan Görüşler Dergisi'ne DP yöneticileri sermaye yardımı, makale ve mülakat vaat etmişlerdir. Bu tutum ise DP hareketini solculukla itham eden CHP iktidarının elinde önemli bir koz olmuştur. Nitekim DP'nin kuruluşundan bir ay kadar önce CHP yanlısı basının etkisi altında kalan üniversite gençliğinin düzenlediği bir miting, kısa bir süre sonra yıkıcı bir karaktere bürünmüştür. Tan Matbaası basılarak tahrip edilmiş, Tan'la birlikte Görüşler, Yeni Dünya Gazeteleri ile La Turqie, Bernak Gazetelerinin makineleri de parçalanmıştır. Göstericiler ayrıca sol eğilimli yayınları satan bazı kitapçıları da tahrip etmişerdir. "Tan olayı" olarak da bilinen bu hadise hükümetin beğenmediği herhangi bir muhalefet grubunu gerektiğinde kanun dışı da olsa susturması olarak nitelendirildi ve muhalefeti kontrol altında tutmak için nasıl yöntemlere başvurabileceğinin bir göstergesi oldu. [160]

Her ne olursa olsun *Tan* olayı, "solcu" fikirlere karşı zorla kuvvet kullanılması konusunda üzücü bir emsal teşkil ettiği gibi, Türkiye'de demokrasinin başlangıcını bir korku ve endişe bulutu ile örttü. [161]

Aralık ayının ilk günlerinde, daha önce yeni bir parti kurma hazırlıklarını açıklamaktan sakınan dörtlerden Celal Bayar, parti kurma faaliyetlerinin olduğunu, basına açıkladı. [162] Ankara'da yoğunlaşan münasebetlerde, kurulacak yeni partinin tabanda herhangi bir sınıfa bağlı kalmaksızın CHP benzeri bir, Merkez Partisi' olması kararlaştırıldı. Anayasa ile bütünlük sağlanması ve CHP'nin fazlaca tepkisine mahal vermemek için altı ilkenin de kurulacak parti programına alınması benimsenmiştir. [163]

4 Aralıkta İnönü'nün verdiği yemeğe davetli olan Celal Bayar, kurulması düşünülen yeni parti hakkında bazı ilkeler çerçevesinde nihai izni sağlamış oluyordu. [164] Bu görüşme ileride kurulacak partinin CHP'den farklı olmayan yapısı yüzünden zaman zaman, muvazaa (danışıklı dövüş) partisi olduğu iddialarının tekrarlanmasına sebep olacaktır.

---

[160] Timur, ***A. g. e***, s. 85.
[161] Karpat, ***A. g. e***,s. 134-135.
[162] ***Cumhuriyet***, 2. 12. 1945, s. 1-3; ***Vatan***, 2. 12. 1945, s. 1.
[163] Cezmi Eraslan, *Atatürk'ten Sonra Türkiye'nin İç Politikası,* ***Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II***, Ankara 2004, s. 536
[164]***Cumhuriyet***, 4. 12. 1945, s. 1,3. ; ***Vatan***, 4 . 12. 1945, s. 1,3.

Bu görüşmeden bir ay sonra Celal Bayar basına yeni bir parti kuracaklarını açıklıyarak, yoğun bir çalışmayla parti tüzük ve programı hazırlanarak, 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti, Dörtlü Takrir'in sahipleri tarafından resmen kuruldu. [165]

Taner Timur'a göre; Demokrat Parti adım adım, Milli şef'in hoşgörüsü, izni ve desteğiyle kuruldu. Bunun için de 1944 – 45'ten beri özel olarak Celal Bayar uygun görüldü ve kendisi çeşitli şekillerde teşvik edildi. Bu yüzdendir ki, gelişmeleri dikkatle izleyen kamuoyunda bu konuda kuşkular doğdu ve Demokrat Parti'nin de Serbest Fırka gibi, bir *"muvazaa partisi"* olduğu izlemini uyandırdı. Bu şüphe Demokrat Parti'nin muhalefet yılları boyunca devam etti. [166]

Demokrat Parti kurulduktan bir ay sonra il örgütlerini oluşturmaya başladı. Anadolu'nun her tarafında DP'ye olağanüstü bir ilgi ve kayma söz konusu oldu. CHP tavanı yerinde dururken, tabanı hızla DP' ye akıyordu. Antalya Milletvekili Dr. Cemal Tunca ile Eskişehir Milletvekili Emin Sazak DP 'ye katıldı. Bu arada CHP içinde bir Hikmet Bayur meselesi ortaya çıkmıştır. Bayur, Mecliste ilk muhalefet bayrağını açtığı halde CHP'den istifa etmemiş ve DP'ye de girmemiştir. Ancak CHP yönetimi 22 Ocak'taki gurup toplantısında Bayur'u CHP'den ihraç edildi. [167] İlk "Kurucular Kurulu" 2 Şubat 1946 günü Samsun'da Emekli Kurmay Albay Şefik Avni Özüdoğru başkanlığında oluşturuldu. Ethem Menderes 4 Şubat'ta Aydın; Avukat Zühtü Velibeşede 5 Şubat'ta Ankara'da İl Teşkilatını kurdular. 12 Şubat'ta İzmir Teşkilatı Doktor Ekrem Hayri Üstündağ öncülüğünde kuruldu. Demokrat Parti, kuruluşundan bir buçuk ay sonra 16 il ve 36 ilçede, kuruluşunda yalnızca üç aydan sonra ise 26 il ve 75 ilçede teşkilatını tamamladı. [168]

Demokrat Parti'nin Nisan başına kadar kurulan 26 il ve 75 ilçedeki başkanlarının meslekleri incelendiğinde "eşraf" ın üstünlüğü göze çarpıyordu. Başkanların 40'ı tüccar, 16'sı avukat, 11'i çiftçi, 7'si serbest meslek sahibi, 5'i doktor, 5'i mühendis,

[165] ***Vatan***, 7. 01. 1946, s. 1,3, ***Cumhuriyet***, 8. 01. 1946, s. 1.
[166]Timur, ***A. g. e***, s. 16.
[167] Tekin Erer, ***Türkiye'de Parti Kavgaları,*** Tekin Yayınevi, İstanbul,1996, s. 235
[168] M. Serhan Yücel, ***A. g. e. ,***s. 52; ***Tasvir,*** 14 Mart 1946.

3'ü subay, 2'si fabrikatör, 2'si bankacı, 2'si eski belediye başkanı, 1'i öğretmen, 1'i eczacı, 1'i gazeteci, 1'i kooperatif başkanı idi. [169]

DP'nin hızla teşkilatlanmaya başlaması CHP'nin haliyle bazı tedbirler alma yoluna gitmesine neden oldu. Halk Partisi, memleketi, 23 bölgeye [170] ayırarak, her birine bir parti müfettişi gönderdi. Bu parti müfettişleri aracılığı ile dünya barışının henüz kurulmamış olduğunu, milletçe birlik ve beraberlik içinde olmak gerektiğini vurguluyorlardı. Ayrıca Demokrat Parti'nin, İktidarın teşvikiyle kurulduğunu, tıpkı Serbest Cumhuriyet Fırkası gibi kısa birsüre sonra kapatılacağını, o zaman da vatandaşların çok zor durumlarda kalabileceğini yayıyorlardı. Hatta DP'ye girmeyi vatan hainliği seviyesinde göstererek Halk Partisinden Demokrat Partiye doğru başlayan akımı durdurmaya çalışıyorlardı. [171] Bu tür davranışlar, iktidarın muhalefet karşısındaki ilk refleksleridir. Yani iktidar, artık muhalefeti algılamaya başlamıştır ve bu algılama da 1950'ler kadar devam edecektir.

CHP'deki bu tavır değişikliğini Adnan Menderes şu şekilde açıklamıştır: *"...Anlaşılıyor ki Halk Partisi'nin kuruluş zamanlarındaki oldukça yumuşak ve tahammüllü hareketi partimizin hükümet ve iktidar partisi karşısında bir türlü yetişemeyeceği, inkişaf edemeyeceği ve kuvvetlenemeyeceği kanaatinden gelmekte imiş*" [172]

CHP ile DP arasında ilk gerilim 31 Mart'ta Adnan Menderes'in, İzmir İl Merkezi'nde basına verdiği demeçle ortaya çıktı. Menderes özetle şunları dile getirmişti*: "Unutmamak gerekir ki, memleket partiler için değil, partiler memleket içindir. Esefle belirtmek zorundayım ki, yer yer bazı idare amirlerinin partimize karşı yürüttükleri kışkırtıcı isnat ve iftiralarla çeşitli baskılar bizi yıldırmayacaklardır. Demokrat Parti, yurdun her yerinde büyük bir ilgi ve sevgiyle teşkilatlanmaktadır*". Bu konuşmaya istinaden dört gün sonra İçişleri Bakanı Hilmi Uran:"*Menderes'in İzmir beyanatı doğru değildir"* diyor ve sonra da şu iddiaya yer veriyor: *"Halkımız*

[169] M. Serhan Yücel, ***A. g. e. ,***s. 52
[170]CHP' nin kurduğu bu yeni bölgeler ve bu bölgelerde görevli müfettişlerin görev yerleri ve isimleri için bkz. Erer, ***A. g. e. ,*** s. 239
[171] Bayar, ***Başvekilim Adnan Menderes,*** s. 50-51
[172] Şükrü Esirci, ***Menderes Diyorki,*** Demokrasi Yayınları, İstanbul, 1967, s. 55-56

DP'den yüz çeviriyor. Birçok yerlerde taraftar bulamamaktadırlar. DP 'nin kurulması ile CHP daha da güçlenmiştir. [173]

Halk Partisi ile Demokrat Partinin ilk çatışması bu şekilde başlamıştır. İktidarla muhalefet arasındaki gerilimin basına da yansıması ve İstanbul basının, özellikle Tasvir ve Vatan gazetelerinin DP'yi destekleyen tavrı Halk Partilileri çileden çıkarmıştır. Ahmet Emin Yalman'ın Demokrat Partiyi destekleyen başyazısına, Ulus'ta Falih Rıfkı Atay'ın verdiği şu cevap dikkat çekicidir: "…Böyle üslupsuz, kafasız, zevksiz bir yazıcı değil, Fransa'nın başlıca ediplerinden Charle Mauras'ın bı gibi makalelerinden dolayı, hür ve demokrat Fransa'da ebedi hapse atıldığını biliyoruz. Bu milletin affetmek fazileti yirmi beş yıl sonra, bu kadar alayla ve tezyifle su yüzüne çarpılmamalı idi. Fakat sırtında beş kızıl damga taşıyan bu soysuzun oyunları karşısında, dikkatli bulunmadığı, faziletli milletimize bir daha tavsiye etmek istiyoruz. "[174] Denilerek bir bakıma DP'yi destekleyen diğer gazetelere de gözdağı verilmeye çalışılmıştır.

DP'ye karşı sürekli muhalefetten öte taarruzlar devam ederken 22 Nisan'da parti teşkilatını ziyaret etmek üzere İstanbul'a gelen Celal Bayar, Tasvir gazetesi muhabirine parti'nin son gelişmeleri hakkında şu beyanatı vermiştir:

"Bütün faaliyetlerimizi, partimizin teşkilatını genişletmesine hasretmiş bulunuyoruz. Her gün yurdun muhalif köşelerinde müteşebbis heyetler kuruluyor. Bize muvazaa partisi dediler. Bu havayı dağıttıktan sonra karşılaştığımız güçlük, tazyik ve tehdit teşebbüsleridir. Nasıl birinci engel ortadan kalktıysa, bu tazyik ve tehdit siyaseti de öylece zail olacaktır.

Önümüzde Belediye Seçimleri var. Bu seçimlere teşkilat kurduğumuz her bölge kendi başına iştirak edebilecek vaziyettedir.

1947 yılında yapılacak olan umumi milletvekili seçimlerine de iştirak edeceğiz. Ancak o zamana kadar tek dereceli seçimin bulunması şarttır. Seçimler iki dereceli

[173]Taşkın Tuna, ***Adnan Menderes'in Günlüğü,*** Şule Yayınları, İstanbul, 2003, s. 19
[174] ***Ulus,*** 22 Nisan 1946

kaldığı müddetçe buna iştirakte mana yoktur. Tam bir demokrasiye uymayan her hareketten kaçındığımız için, çift dereceli seçimlere de iştirakte maruzuz.

Ancak şu noktayı da belirtmek mecburiyetindeyim ki, seçimlerin tek dereceli olması da bunun mutlak olarak serbest olması demek değildir. Burada takip edilcek gaye; vatandaşın, kayıtsız şartsız hiçbir tazyik, tehdit, hatta tesiraltında kalmadan reyini kullanabilmesidir. Reye iştirak imkânları tamamen tesirden azade (uzak) olacağı gibi, sandıkların da tam bir emniyet altında bulunması sandığa atılacak reyin içinden aynen çıkması kati olarak sağlamak gerekir.

Ancak şu noktayı da belirtmek mecburiyetindeyim ki, seçimlerin tek dereceli olması da bunun mutlak olarak serbest olması demek değildir. Burada takip edilecek gaye; vatandaşın, kayıtsız şartsız hiçbir tazyik, tehdit, hatta tesir altında kalmadan reyini kullanabilmesidir. Reye iştirak imkânları tamamen tesirden azade (uzak)olacağı gibi, sandıklarında tam bir emniyet altında bulunması sandığa atılacak reyin içinden çıkmasını kati olarak sağlanmak gerekir.

Önümüzdeki intihabatta (seçimlerde),tek dereceli seçim ilan edilmiş dahi olsa, şayet resmi makamların bir müdahelesi, intihabatta tam bir dürüstlükle karşılaşmayacak olursak gene seçimlere iştirak etmeyeceğiz. Bizim burada güttüğümüz maksat herşeyden evvel memlektte Türkün hasletine yaraşana hakiki demokrasi ruhunu, fiil sahasına da intikal ettirmektedir.

Seçimler önümüzdeki seneden evvelde yapılacak olursa, yukarıda işaret ettiğim şartlar yerine gelmişse, derhal iştirak edebilecek vaziyetteyiz. Yeni seçim kanunu gecikecek olursa, Meclis'te arkadaşlar bunu tesire (hızlandırmaya) çalışacaklardır. [175]

Celal Bayar demecinde ayrıca Demokrat Parti'nin iktisadi yapılanması, Ülkenin menfaatleri doğrultusunda kalkınma planlarına başlaması dikkatleri üzerine çekmiştir. Oysa CHP çok kere plansız ve programsız bir parti olarak harekete geçmiştir. Ancak Demokrat Parti'nin kalkınma planları yapması ile Halk Partisi üst yönetimin telaşlanıp 26 Nisan'da CHP Parti Gurubu toplanarak normal olarak Eylül'de yapılması düşünülen Belediye seçimlerinin 1 Mayıs'ta yapılmasına ve bunun için gerekli yasa

[175] ***Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri,*** s. 46

tasarısının Meclis'e getirilmesini karar altına aldılar. Bu karar, 27 Nisan'da gazetelerde yayınlandı. [176]

Yasa tasarısının Meclis'e verilmesinden sonra CHP ile DP arasında tartışmalar yaşandı. DP'liler, Belediye Seçimlerinin öne alınmasına şiddetle karşı çıktılar ve bunun tek sebebinin kuruluş halindeki DP'nin gelişmesini engellemek olduğunu iddia ettiler. İnönü'nün Meclis açılış konuşmasında seçimlerin 1947'de yapılması gerektiğini açıklayan sözlerini hatırlattılar. CHP'li Faik Ahmet Barutçu da erken seçimi savunarak, seçime gitmenin millete gitmek olduğunu vurguladı. Seçimi öne alan tasarı CHP'lilerin oyları ile kanunlaştı. [177]

Belediye seçimlerinin öne alınmasından sonra DP'de seçime katılıp katılmama konusunda bir tedirginlik yaşanmıştır. Çünkü DP kurulalı henüz dört ay olmuştu. Üstelik 27 Nisan'da böyle bir karar gazetelerde ilan edilmiş ve üç gün sonra yani 30 Nisan'da kanunlaşmıştı. Demokrat Parti bu seçimlere girdiğini telgrafla teşkilatına bildirse dahi üç günde telgrafın gidemeyeceği yerler mevcuttu. [178] Öte yandan DP'nin İstanbul İl Başkanı Kenan Öner ise seçimlere katılma taraftarı idi. İşte tüm bu belirsizlikler içinde DP, seçimlere katılamayacağını bir bildiri ile açıkladı. Milli Kalkınma Partisi ise Belediye seçimlerine katılacağını açıklamıştı.

Demokrat Parti'yi, bu partinin kurucu üyelerinden biri yoluyla izah etmek gerekirse; Adnan Menderes, 23 Mayıs 1946 tarihli Vatan Gazetesi'nde yayınlanan beyanatında partisini şu şekilde tarif etmektedir: *"Demokrat Parti'nin en bariz vasfı, tek partili idareye son vermek isteyen hareket ve cereyanı temsil eden bir siyasi teşekkül olmasıdır"*. [179]

CHP, etrafında oluşan muhalefeti biraz olsun dağıtmak ve tepkisini çektiği halka tekrar hoş görünmek için ilk hamle olarak Toprak Kanunu'nu çıkardı, 23 Ocak 1946'da Toprak Mahsulleri Vergisi'ni kaldırdı. İşçiler için, İşçi Sigortaları Kanunu'nu yürürlüğe koydu ve Çalışma Bakanlığı Kuruluş Kanunu'nu 14 Ocak'ta kabul etti.

---

[176] Erer, ***A. g. e. ,*** s. 250
[177] Mahmut Goloğlu, ***Demokrasiye Geçiş 1946-1950,*** Kaynak Yayınları, İstanbul, 1982, s. 45
[178] Erer, ***A. g. e. ,*** s. 250
[179] ***Vatan***, 23. 05. 1946,s. 1,3.

Demokrat Parti büyüdükçe CHP'nin dost tavırları da değişti. Nispeten durgun geçen ilk üç aydan sonra Demokrat Parti birdenbire yayılmaya başladı; çünkü halk yeni partinin, gerçek bir muhalefet partisi olduğuna inanmaya başladı. 1946 baharında Demokrat Parti memleketteki bütün muhalefeti kendi tarafına çekti. Kasaba ve köylerde vatandaşlar bir araya gelip Demokrat Parti'nin birer şubesini açıyorlar, sonra merkezle temasa geçiyorlardı. [180] Demokrat Parti'nin henüz parti olarak kabul edilen bir programı olmaması, görüşleri henüz açıkça ifade edilmemiş olması dikkate bile alınmıyordu. Partinin biricik özel vasfı hükümete muhalif oluşu idi. Böylesine büyümekte olan Demokrat Parti'nin kısa zamanda Halk Partisi'ne meydan okuyacağı, 1947 başlarında yapılması tasarlanan seçimlerde iktidarı alacağı bile Halk Partililerce de kabullenilmiş gözüküyordu. [181]

Kendisine demokratik bir imaj vermek için Halk Partisi 21 Nisan 1946'daki İstanbul ara seçimlerinde adayların parti merkezince tespit edilmeyeceğini açıkladı. [182] Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar ise, partisinin hızını umumi seçimlere sakladığını, Nisan ara seçimlerine katılmayacağını, eğer Türkiye'de demokrasi normal bir gelişmeye kavuşmazsa bunun mesuliyetini halkta değil bazı partilerde aramak gerektiğini söylüyordu. Muhalefetin katılmadığı bu seçimlere vatandaşın ilgisi az oldu. İstanbul'da serbest olarak yapılan ara seçimi büyük edip Yahya Kemal kazandı ve İstanbul halkı böylece iyi bir imtihan verdi. [183]Bu netice, CHP'nin tabanda büyük bir gelişme gösteren DP hakkındaki endişelerini daha da arttırdı.

Öyle ki Şevket Süreyya Aydemir'in İkinci Adam adlı eserinde bu dönemle ilgili şöyle söylenmektedir: Muhalefet partisi kurulmuştu. Basın bu kuruluşu çoğunlukla iyi karşıladı. Fakat mevcut kanunlar muhalefetin serbestçe teşekkülü için yetersizdi. Yeni seçime gitmeden bunu tamamlamalıydı. İşte bu sırada İnönü ve CHP bu hazırlıklarla

[180] DP'nin kurucularından olan Adnan Menderes, iktidarın değişen tavrının sebeplerini bir konuşmasında şu şekilde dile getiriyordu: "Partimizin ilk kuruluş zamanında iktidar partisi yumuşak ve samimi göründü. Kısa bir müddet sonra, partimizin yurdun her tarafından teessüs etmeye ve kuvvetlenmeye başladığı görülünce, bu durum birden bire değişti . . . Anlaşılıyor ki, Halk Partisinin kuruluş zamanlarındaki oldukça yumuşak ve tahammüllü harekete partimizin hükümet ve iktidar partisi karşısında bir türlü yetişemeyeceği, inkişaf edemeyeceği ve kuvvetlenemeyeceği kanaatinden gelmekte imiş. Halk Partisi uzun seneler milletin kendisi ile beraber olduğuna, yaptığı kesif propagandalara kendisi dahi o kadar inanmış bulunuyor ki, partimizin birkaç vilayet merkezinden başka hiçbir yerde teessüs edemeyeceğine, azasının pek mahdut sayıda kalacağına, kasabalara, hele köylere asla giremeyeceğine kendileri de inanmış bulunuyordu". Yeşil, **a. g. e**, s. 71.
[181] Karpat, ***A. g. e***, s. 136.
[182] ***Vatan***, 19. 01. 1946, s. 1,3.
[183] ***Vatan*** , 25. 04. 1946,s. 1,3. , ***Cumhuriyet***, 25. 04. 1946, s. 1,3.

meşguldüler. O zamana kadar Belediyelerde, Vilayet idare heyetleri ve Mebus Seçimlerinde iki dereceli intihap usulü uygulanıyordu. Seçimler fiiliyatta pek de gizli değildi. İşte yeni çıkarılan kanunlarla bu usuller değiştirildi. Tek dereceli ve kapalı zarfta seçim usulleri, şu kanunlarla getirildi:

1. 29. 04. 1946'a Belediyeler Kanununun seçime ait maddelerinin tadil kanunu çıkarıldı. [184]

2. 05. 06. 1946"da Seçim Tadilleri Kanunu çıkarıldı ve Cemiyetler kanunu değiştirildi. [185]

3. 11. 06. 1946 da vilayetler idare heyetleri kanununun seçimle ilgili maddeleri değiştirildi. [186]

1.3.6. CHP Olağanüstü Kurultayı ve Belediye Seçimleri

Demokrat parti hızlı bir şekilde teşkilatlanırken Cumhuriyet Halk Partisi'nin muhalefet partisiyle ilk yılları da şöyle geçiyordu; Demokrat Parti ilerlerken seçim konusu gündeme gelmiştir. Demokrat Parti bütün yurtta teşkilatlanmasını tamamlamadan, Halk Partisi tek parti zihniyetinde bazı yeniliklere gitmeyi zorunlu görmüştür. 1946 yılı Mayıs ayında olağanüstü kurultayını toplayarak erken seçim kararı alması Demokrat Parti için sürpriz oldu. [187]CHP diğer yandan da Demokratların elinden Liberalleşme silahını almak ve halka iyi görünmek için elinden geleni yapıyordu. İlk olarak köylü halka hitap için toprak Kanunu'na el attı. Sonrasında 23 Ocak 1946'da Toprak Kanununu kaldırdı. İşçiler için İşçi Sigortaları Kanunu yürürlüğe kondu. Ayrıca çalışanların genel seviyelerinin yükseltilmesini, sosyal güvenin sağlanmasını amaçlayan Çalışma Bakanlığı Kuruluş Kanunu kabul edildi. [188]

26 Nisan'da toplanan CHP Meclis Grubu, Eylül 1946'da yapılması gereken belediye seçimlerini Mayıs 1946'da yapmayı kararlaştırdı. CHP Meclis Grubunda alınan bu karardan sonra Hükümet belediye seçimlerinin öne alınması için bir kanun

[184] ***TBMM Zabıt Ceridesi***. 7. Dönem, C. XVI, s. 143–145.
[185] ***TBMM Zabıt Ceridesi***. 7. Dönem, C. XXIV, s. 48-65.
[186] Aydemir, **A.g.e**,s. 443. ; . ***TBMM Zabıt Ceridesi***. 7. Dönem, C. XXIV, s. 67.
[187] Mustafa Albayrak, ***Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960),*** Ankara, 2004, s. 26
[188] Cem Eroğul, ***A. g. e.*** ,s. 15.

tasarısı hazırladı. Tasarı, 29 Nisan'da TBMM'ye sevk edildi ve aynı gün içinde görüşülüp kabul edildi. Bununla birlikte yukarıda da bahsedildiği gibi iki partinin arası bozuldu. Demokrat Parti, bu kanunun kendileri için çıkarıldığını, teşkilatlanmalarını durdurmak için bunu yaptıklarını iddia ettiler. İddiadan sonra Demokrat Parti genel merkezi, 8 Mayıs günü bir bildiri yayınlamış ve belediye seçimlerine katılmayacaklarını bildirmiştir. Milletvekilliği seçimlerinin öne alınması durumunda milletvekilliği seçimlerine de katılmayacaklarını da eklemişlerdir. Demokrat Parti'nin de tahmin ettiği gibi belediye seçimlerinin erkene alınması, milletvekilliği seçiminin de erkene alınacağının habercisi idi. İsmet İnönü, Partisinin 10 Mayıs'ta ki olağanüstü kurultayında iç ve dış siyasetteki gelişmelerden dolayı seçimlerin öne alınması gerektiğini söylemiştir. Yapılan bu kurultayın bir diğer önemi de, Kurultayda tek dereceli seçimlere geçilmesinin ilke olarak kabul edilmesidir. Kanunun uygulanabilmesi için ilgili yasanın değişmesi lazımdı. Bunun için Kanun tasarısı 31 Mayıs 1946'da TBMM Başkanlığı'na sunuldu. 5 Haziran tarihinde görüşülüp kabul edildi. [189]

Böylece Türkiye'de Birinci Meşrutiyetten beri uygulanmakta olan seçim sistemi değiştirilmiş, tek dereceli seçim sistemine geçilmiştir. Bu sistem, seçmenlerin temsilcilerini doğrudan doğruya belirlemesine olanak sağlayan bir seçim sistemidir. Önceden seçmenler; ikinci seçmen adı verilen bir grup seçerler, milletvekilleri de bu ikinci seçmenler tarafından seçilirdi. 1946 seçimlerinde yeni sistem uygulanmıştır.

Bütün bu tartışmalar içinde 26 Mayıs günü seçim yapılmıştır. Daha önce de bildirdiği gibi Demokrat Parti bu seçime girmemişti. MKP' nin katılacağı düşünülürken seçim günü geldiğinde çekildiğini açıklamıştır. [190] Seçimin ertesi günü gazetelerde seçime katılım oranının yüksek olduğu belirtilmiştir. Seçimlerde oy kullanan halkın %95 kesiminin CHP'nin adaylarına oy verdiği söylenmiştir. Fakat illere göre değişen seçim sonuçları vardır. MKP adayları Adana'ya bağlı Osmaniye'de, İzmir'e bağlı Turgutlu'da ve Hatay'ın bir ilçesinde seçimi kazanmış görünüyordu. [191] Seçimden sonra iktidar partisi olan CHP, DP ve MKP'yi seçime fesat sokmakla, DP ve MKP ise CHP'yi hile ve baskı yapmakla suçlamıştır. Bu ortamı gören

[189]Murat Burgaç, "*1946 Genel Seçimlerinde Propaganda",* ***Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XIII/26***(2013- Bahar), s. 164-165.
[190] Cemil Koçak, ***A. g. e.*** , C. 2, s. 388.
[191] Cemil Koçak, ***A. g. e.*** ,C. 2, s. 390-391.

Nihat Erim gibi CHP'nin içindeki bazı kişiler çok partili hayattan bir süre için vazgeçilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Nihat Erim, Ulus gazetesinde Demokrasi gâye midir, vasıta mıdır? Başlıklı bir yazı yazmış ve sosyal bünyede rahatsızlık olduğunu ve bunu gidermek için "hürriyet ilâhının üzerine bir şal örtmek" ifadesini kullanmıştır. [192] Çok partili siyasi hayatın yerleşmeyeceği düşüncesi ilk seçimde gündeme gelmiş ve bunun için ter döken halkın ve bazı bürokratların çabalarını örtü ile kapatmak istemişlerdir. Fakat çok partili hayat bu kez denemeden ibaret kalmayacak, bizzat siyasi yaşamın kendisi olacaktır.

Demokrat Parti'nin tüm itirazlarına rağmen seçim 21 Temmuz'a alınmıştır. Demokrat Parti idarecileri seçimi boykot etmişler ve seçime katılıp katılmama konusunda kararsız kalmışlardır. Ankara'da bir toplantı yapmışlar ve sonuçta seçimlere girme kararı almışlardır. Seçim kampanyasını güçlü bir şekilde açmışlardır. Halk partili idareciler, demokratların hızla faaliyete başladığını görünce baskıyı artırmışlardır. Örneğin Ulus gazetesinde, Falih Rıfkı Atay: "Demokrat parti… Bir siyasi parti olmaktan çıkmıştır. Bu bir yıkıcılar ve intikamcılar hareketidir. " Sözlerini kullanma gereğini duymuştur. Fakat Demokrat Parti'nin bu sözleri hak edip etmediği tartışılır. [193]

Demokrat Parti 30 Haziran'da Adana'da düzenlediği mitingle seçim çalışmalarına resmen başlamıştır. Demokrat Partililer seçim mitinglerinde iktidara gelirlerse neler yapacaklarını değil, CHP'nin yapmadıklarını anlatıyor, bunun üzerinden seçim faaliyetlerini yürütüyorlardı. Demokrat Parti İstanbul İl Başkanı da bu konu ile ilgili "bizim seçim propagandamız, Halk Partisi'nin bugüne kadar yaptıklarıdır" diyerek duruma açıklık getirmiştir. CHP'nin ekonomisini Devletçilik politikası, Varlık Vergisi, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu gibi işlerini de eleştirmişlerdir. [194]

Cumhuriyet Halk Partisi ise mitinglerinde, partilerinin Atatürk partisi olduğunu, Cumhuriyeti kurduklarını, inkılaplara öncülük ettiklerini, kadın haklarını sağladıklarını, ülkeyi yabancı sermayenin boyunduruğundan kurtardıklarını anlatmıştır. Dış tehditlerle dolu bir dönemde, meselenin çözümü için iktidarda tecrübeli bir partinin bulunması

[192] Ali Eşref Turan, ***Türkiye'de Yerel Seçimler,*** İstanbul 2008,s. 80.
[193] Cem Eroğul, ***A. g. e.*** , s. 17.
[194] Murat Burgaç, ***A. g. m.***, s. 166.

gerektiğini, köy, okul ve yolların yapılmasında vatandaşın katkısını arzu ettiklerini ama köylünün yükümlülüklerini azaltacaklarını söylemişlerdir. [195]

Sonrasında Partiler aday listelerini ilan etmeye başlamıştır. CHP'nin aday listesinde 52 yeni isim yer almıştır. Demokrat Parti ise, seçime az bir zaman kala 41 ilde ve 200 ilçede teşkilatlanmasını tamamlamıştır. DP adaylarının her meslek dalından olduğu söylenebilir. CHP'nin adayları çoğunlukla emekli, asker ve tanınmış siyasi kişiliklerden oluşuyordu. CHP yurdun tüm illerinde seçime katılırken, Demokrat Parti Ağrı, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Gümüşhane, Çoruh(Artvin), Hakkâri, Kars, Kırşehir, Malatya, Mardin, Muş, Rize, Niğde, Siirt, Van'dan oluşan 16 ilde teşkilatlanma fırsatı bulamadığı için seçimlere katılamamıştır. [196]

Yapılan bu seçimin resmi sonuçlarına bakıldığında, TBMM' de toplam 462 milletvekili vardır. Milletvekillerinin 397'sini CHP, 62'sini DP, 3'ünü de bağımsız adaylar kazanmıştır. Demokrat Parti 65 milletvekilliği kazanmış ancak 3'ü, birden fazla seçilen adaylar olduklarından milletvekili sayısı 62'ye düşmüştür. CHP 60 ilde birinci Parti olmuştur. DP 11 ilde daha çok oy almıştır. DP'nin kazandığı İllerin çoğunluğu batı illeridir. [197] Demokrat Partinin genelde batı illerinde seçimi almasının nedeni, doğu illerinde tam teşkilatlanamadan seçime girmiş olması olabilir.

Seçimlerin açıklanmasından sonra yeni gündem, seçimlerde usulsüzlük olduğu iddiaları olacaktır. Afyon Valisi, Afyon'da ki seçimi Demokrat Parti'nin kazandığını yalanlamıştı. Sonrasında gelen bir başka yalanlamada Urfa ile ilgiliydi. Urfa'daki seçimi MKP adaylarının değil, CHP adaylarının kazandığı belirtiliyordu. [198]

Milletvekilliği seçimleri hakkındaki, dönemin gazete koleksiyonları, seçim sonuçlarının açıklanmasının ne denli sağlıksız koşullar içinde yapıldığını göstermektedir. Gazetelerde yer alan rakamlar birbirini tutmamaktadır. DP'nin milletvekilliğini kazanabildiği iller; Afyon, Bilecik, Burdur, Bolu, Çanakkale, Edirne, İçel, İstanbul, Kayseri, Kastamonu, Muğla ve Sinop idi. Fakat DP'nin iddiasına göre, Demokrat Parti 279 ve Cumhuriyet Halk Partisi de yalnızca 186 milletvekilliği kazanmıştı. Arada ki bu

[195] Ahmet Yeşil, ***A. g. e.*** , s. 71
[196] Mustafa Albayrak, ***A. g. e.*** ,s. 82.
[197] Cemil Koçak, ***A. g. e***. ,C. 2, s. 516.
[198] Cemil Koçak, ***A. g. e.*** ,C. 2, s. 392.

büyük farkı açıklamak ise pek mümkün görünmüyordu. [199]Açık oy gizli tasnif uygulaması da bu tartışmalara körük getiriyordu.

1.3.7. Tek Dereceli Seçim Kanunu

10-11 Mayıs tarihleri arasında toplanan Olağanüstü Kurultayı liberal eğilimli bir dizi kararlar almıştı. Bu kararlar arasında Belediye seçimlerinden sonra Tek Dereceli Seçim Kanunu hakkındaki konular 31 Mayıs 1946 günü gündeme getirilmiştir. Mecliste Demokrat Parti adına konuşan Adnan Menderes, Belediye Seçimlerindeki usulsüzlükleri tekrarlayarak *"Belediye Seçimlerine hakim olan zihniyet ve ruh bu kanunun takibinde de hakim olacaksa eseflenmek mümkün değildir…. "*[200]Diyerek seçim Kanunu'nda yapılmak istenen değişiklikleri yeterli bulmayarak, sandık başındaki parti temsilcilerinin sandık kurullarına da üye olmalarını ve tutatnaklarını imzalamalarını istedi. Oylamaların gizliliğine dikkat edilmesi ve her 500 kişi için bir sandık şartında güvenliğe önem verilmesi, milletvekili seçiminden önce muhtar seçimlerinin yapılması, kısmen de olsa adli teminatın kabul edilmesi gerektiğini belirtti. Nisbi temsil usulünün düşünülmemiş olmasını da eleştirerek seçimlerde vatandaşın tamamen serbest bırakılmasını istedi.

Tartışmalı geçen 1946 seçimleri sonrasında Demokrat Parti TBMM'ye 65 milletvekili ile muhalefet olarak girmiştir. Yeni kurulmuş bir parti için meclise girebilmek önemli bir olaydı. Demokrat Parti, Mecliste ilk ve önemli sınavını 1947 bütçe görüşmeleri sırasında vermişti. DP'nin bütçe görüşmelerinde sözcülüğüne Adnan Menderes'i seçmesi, Adnan Menderes'in uzun yıllar CHP saflarında maliye encümeni kâtipliği yapması nedeniyle son derece normaldi. Adnan Menderes, bütçe görüşmelerinde çok sert konuşmalar yapmış ve sert eleştirilerde bulunmuş, bu durum CHP ile DP arasındaki uçurumu daha da derinleştirmişti. [201] Adnan Menderes, bütçede açıklık olmadığını, kötüleşen ekonomik durumla mücadele edebilmek için mali ve ekonomik önlemlerin alınmadığını, ekonomik bozukluğun askeri harcamalarla açıklanmasının yanlış olduğunu, hükümetin geniş ölçüde memur kadrosu istihdam ettiğini ve tarımın desteklenmediğini açıklamıştır. Recep Peker ise cevabında, bu

[199] Cemil Koçak, ***A. g. e.*** , C. 2, s. 517.
[200] ***Cumhuriyet,*** 1 Haziran 1946
[201] Enis Şahin, Bilal Tunç, "*Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP- CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947*)", ***Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi,*** C. 1/S. 2, Yıl. 2015, s. 52

ifadelerin *"kötümser ve psikopat bir ruhun ifadesi"* olduğunu söylemiştir. Peker'in bu sözlerini ağır bulan Demokrat Partililer Meclisi terk etmiş ve günlerce toplantılara katılmamışlardır. [202] Böylece çok partili ilk mecliste ilk kriz yaşanmıştı. Tartışmadan sonra Recep Peker ile Menderes arasında esen soğuk rüzgârların yerini ılıman rüzgâra bırakması uzun sürmüştür.

CHP'li Tahsin Bekir Balta; sandık başındaki gözlemci parti temsilcilerine istenen yetkinin verilmesinin politik ihtiraslara yol açabileceğini, ne olduğunu belirtmeyen adli denetimi gereksiz bulunduğunu, şikayetçi olanların zaten mahkemeye başvurabileceklerini, milletvekili seçiminden önce muhtar seçimi yapılmasının zorunlu ve gerekli olmadığını söyledi. Nisbi temsil usulünün tehlikelerinden bahsetti ve ekseriyet usulünü savundu.

Tasarı bu şekilde cereyan eden tartışmalara rağmen toplantıya katılan 278 Milletvekilinden 277'sinin oyları ile Kabul edildi. 177 milletvekili oylamaya katılmamış, yani tek dereceli seçim kanuna oy vermemişti. [203]Böylece 5 Haziran 1946'de Kabul edilen 4918 Sayılı Kanunla Türkiye Cumhuriyeti'nde iki dereceli seçim usulü son bulmuş ve demokrasiye geçiş aşamalarından biri yapılarak tek dereceli seçim usulü kabul edilmiştir. Ancak kanunda bazı yetersizlikler görülmektedir.

Vatandaşlar istediği partiden veya bağımsız aday olabileceği gibi istediği adayı arada aracı olmadan da seçebileceklerdi. Ama gizli oy, açık tasnif ve seçimlerin yargı organları tarafından denetimi yerine, açık oy gizli tasnif ve sayımdan sonra oyların yakılması esası demokratik değildi. [204] Çünkü bu tarz bir seçimde seçmen çeşitli baskılar altında oyunu kullanmak zorunda kalacaktı. Oylların seçim sonunda yakılacak olması itiraz hakkını da ortadan kaldırıyordu. Muhalefet seçim emniyeti ve oy gizliliği

---

[202] Cemil Kılıç, *Demokrat Parti'nin kuruluşu ve 1946 seçimleri, **(Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi),*** İstanbul 1995, s. 79.

[203] Oy vermeyenler arasında: Fatih Rıfkı Atay, Ali Çetinkaya, Behçet Kemal Çağlar, Agah Sırrı Levend, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Hüseyin Cahit Yalçın, Faik Hikmet Barutçu, Mazhar Müfit Kansu gibi tanınmış CHP'liler vardı. DP'li Emin Sazak da tasarıyı reddedenleer arasındaydı. Gologlu, ***A. g. e. ,***s. 50-51

[204] Tuncer Karamustafaoğlu, Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri**,** Ankara, 1970, s. 108. ***Düstur*** 3. Tertip, C. 27, s. 1245-1246

prensibini getirmediği için kanunu yetersiz buldu. Böylece seçimler İktidar Partisinin nüfuzu altına geçecekti. [205]

Yine bu kanunun Milletvekili seçilme yeterliliğine ilişkin 10. 11. ve 12. Maddelerine bakıldığında, 4320 sayılı kanundan hiçbir şekilde farklı olmadığı anlaşılmaktadır. [206] Seçim Kanunun Kabul edilmesinden sonra Meclis 10 Haziran 1946 da toplanarak Milletvekili seçimlerinin Temmuz 1946'da yapılmasını kabul etti. Seçim gününün tayini ise hükümete bırakıldı. Seçimlerden 40 gün önce Demokrat Parti 34 vilayette teşkilat kurabilmişti. Ama daha 33 Vilayettet teşkilat kurması gerekiyordu. İzmir, Manisa ve Aydın vilayetleri Demokrat Parti Teşkilat Başkanları Ethem Menderes, Hüsnü [207]Yaman, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Dr. Hayri Ekrem Üstündağ ve Refik Şevket İnce daha istişari kongreye davet edilmeden önce, bu toplantıda seçimlere girme tezini savunacaklarını kararlaştırmışlardı. İç İşleri Bakanı Hilmi Uran'ın imzası ile yayınlanan bir bildiri ile, 3 Temmuz günü seçimlerin 21 Temmuz'da yapılacağı açıklanmıştır. [208] Bu şekilde muhalefete seçimlere hazırlanabilmesi için 18 gün gibi kısa bir zaman verilmiş oluyordu.

Bu gelişmelerin yanında meclis tatile girmeden önce birkaç önemli kanun daha çıkardı. 13 Haziran'da alınan karar gereği Matbuat Kanunu'nun 50. maddesi değişikliğe uğramış gazete kapatma yetkisi hükümetten alınıp mahkemelere verildi. Mahkemeler basın suçları hakkında karar vermeden önce suç olayını inceleyip usulüne uygun delillerin ibrazını isteyeceklerdi. [209]

Üniversitelere kendi idare ve iç işlerine muhtariyet (özerklik) tanındı ancak giderleri devlet bütçesinden karşılanmaya devam etti. Sınıf esası üzerinden cemiyetler kurulmasını yasak eden Cemiyetler Kanunun 9. Maddesi değiştirildi. Bundan başka cemiyetler hükümet tarafından değil, usulüne uygun tahkikattan sonra ancak mahkeme kararı ile kapatılabilecekti. [210]

---

[205] Karaibrahimoğlu, Sacit; ***Demokrasinin Kronolojisi,*** Aklan Matbaası, Ankara, 1972, s. 108
[206] Oya Araslı, ***Adaylık Kavramı ve Türkiye'de Milletvekili Adaylığı,*** A. Ü. H. F. Yayınları, Ankara, 1972, s. 96
[207] Erer, ***A. g. e. ,*** s. 272
[208] Celal Bayar, ***Başvekilim Adnan Menderes,*** s. 56; Hilmi Uran'ınseçim bildirisinin tam metni için bkz; ***Ayın Tarihi***, No: 152, Temmuz1946, s. 7
[209] ***T. B. M. M. Tutanak Dergisi,*** D;7, C. 24, 4935 sayılı, 13 Haziran 1946 tarihli kanun s. 262
[210] ***T. B. M. M Tutanak Dergisi,*** D:7 C. 4919 sayılı kanun, s. 48, Karpat, ***A. g. e. ,*** s. 140

Anlaşıldığı üzere, CHP bir yandan çeşitli sosyal sınıfları cezbetme çabalarını sürdürürken, öte yandan da tek parti döneminin antidemokratik yasalarını ayıklamaya başlamıştır. Aslında CHP'nin girişmleri hiçbir zaman muhalefeti tam anlamıyla tatmin etmemiştir. Çeşitli toplumsal güçlerin baskısıyla belli bir liberalleşme süreci başlamıştır. Bu süreç bizzat CHP 'yi değiştirerek devam edecektir. 21 Temmuz 1946 seçimleri, bu süreçte çok önemli bir aşamayı belirlemektir. [211]

1.3.8. 1946 Seçimleri ve Seçim Çalışmaları

Seçimlere katılıp katılmama konusunda CHP ile aralarında geçen şiddetli tartışmalar neticesinde Demokrat Parti, 16 Haziran'da delegeleriyle bir toplantı yaptı. Yapılan toplantı sonrasında Demokratlar bütün delegelerinin katılımı ve gizli oy sistemiyle seçimlere girme mevzuunu oyladı. Neticede bütün delegelerin ittifakıyla 21 Temmuz seçimlerine katılma kararı çıktı. [212] Abidin Daver, 17 Haziran 1946 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki yazısında bu durumu *"Demokrasi için memnunluk verici"* şeklinde yorumladı. CHP her yerde seçime girerken, daha teşkilatlarını tamamlayamamış olan DP, seçimlere ancak 49 ilde iştirak etti.

Bir aydan fazla süren seçim çalışmalarında parti sözcüleri seçim meydanlarında partilerinin görüşlerini aktardılar. Gittikleri her yerde büyük ilgiyle karşılanan Demokratlar; özellikle tek-parti sisteminin yaratmış olduğu güçlüklerden, işçinin hakkını yeterince alamadığından, sıkıntıların kaynağının bir sebebinin de yanlış uygulanan devletçilik politikası olduğundan bahsetmiştir. Memleket şartlarına uygun olmayan ve zorla çıkartılan Toprak Kanunu'ndan köylüye zorla yaptırılmakta olan köy okul ve yollarının aslında devletin vazifesi olduğundan, anti-demokratik kanunların iktidarca himaye edildiği ve yeni düzene ters düşen bu kanunların değişmediği sürece kişi hakkından, hürriyetlerden bahsedilemeyeceği kendilerinin iktidara geldiklerinde bütün demokratik hak ve hürriyetleri sağlayacaklarını, antidemokratik davranışlarla her zaman mücadele edeceklerini söylüyorlardı. [213] Falih Rıfkı, bir yazısında DP mitingleri ile ilgili olarak *"DP bir siyasi parti olmaktan çıkmıştır. Bu bir yıkıcılar ve*

[211] Taner Timur, ***A. g. e. ,*** s. 70
[212] ***Vatan,*** 17. 06. 1946, s. 1,3
[213] ***Vatan***, 16. 07. 1946, s. 1,3.

intikamcılar hareketidir" diyerek, muhalefetin iktidara yaptığı eleştirilerin dozunu aştığını ifade ediyordu.

Refik Koraltan, seçim kampanyası sırasında bir nutkunda *"Bu memlekette yapılan güzel işlerin tapu senedi Halk Partisi adına tescil ettirilemez. Ne yaptıysa millet yaptı. Zümre saltanatını yaşatmak isteyen bazı gafilleri doğru yola getirmek için yılmadan mücadele edeceğiz"* diyordu. [214]

Kampanyayı geçmişteki seçimlerden ayıran tarafı halkın faal bir şekilde tartışmalara katılması, muhalif partiyi heyecanla desteklemesi ve adaylarla halk arasındaki münasebetlerde belirli değişikliklerin meydana gelmesiydi. Tek parti devrinde seçim bölgelerini pek nadir dolaşan adaylar şimdi hemen oraya koşmaya bakıyorlar, halk ile konuşuyor, oylarını istiyor ve karşılığında neye ihtiyaçları varsa yapılacağını vaat ediyorlardı. Muhalif adayların işi daha kolaydı; onlardan kimse program sormuyordu, sadece muhalif olmayı aday olmak için yeter sayılıyorlardı. İstanbul gazetelerinden birçoğu ve bu arada yeni çıkmaya başlayan birkaçı da (gazetelerin sayısı gittikçe artıyordu) muhalefeti destekliyorlardı.

Seçim çalışmaları arasında yer alan "radyodan yayın yapma" ve nutuk söyleme hakkı CHP yöneticilerine tanınmışken 20 Temmuz günü Celal Bayar'ın nutkunun radyo ile neşri uygun görülmemiştir. [215] Seçimden hemen önce gerçekleşen bu olay, seçim sırasında çifte standart uygulamasıyla karşılaşılabileceğinin adeta bir kanıtı gibidir.

Nihayet 21 Temmuz yani seçim günü geldi çattı. Seçimler hükümete ve hükümet taraftarı basına [216] göre – olaysız – geçti ancak Ahmet Emin Yalman'ın ifadesine göre: *"O gün (seçim günü) de sandık başından kovulan Demokrat Partili gözcülere, hazırlanan uydurma mazbatalara, jandarma dayak ve tehditlerine ait iddialar her taraftan yağmaya başladı. "*Yalman hatıralarını yazdığı kitabında bu konuda *"İşlerin içinde yaşadığım için 1946 seçimlerinin geniş ölçüde baskı, fesat ve hileyle yürütülmüş bir seçim olduğunu kesin bir şekilde biliyorum, bu devrin canlı şahidiyim"* diyordu. Seçim sonuçlarının yavaş yavaş belli olduğu ilk günlerde Demokrat Parti seçime

[214] ***Cumhuriyet,*** 04. 07. 1946, s. 1-3
[215] ***Cumhuriyet***, 20. 07. 1946, s. 1.
[216] ***Cumhuriyet***, 22. 07. 1946, s. 1,3.

katıldığı illerin birçoğunda önde gidiyordu. [217] Ancak Yalman'ın yukarıda belirttiğimiz açıklamasına göre seçimlere hile karıştırıldı. [218] Zira daha sonra hemen herkesin üzerinde birleştiği gibi bu seçimler dürüst olmadı ve gerçek sonuçlar büyük ölçüde tahrife uğradı. [219]

İnönü konuya ışık tutabilecek en yetkili kişi olmasına rağmen ancak üç yıl sonra bir konuşmasında konuya açıklık getirdi. Seçime hile karıştırmak için zekâlarını bu yönde kullanmayı sarf edebilceklerini ifade etmiştir. Fakat bu yaşanan hilenin CHP'ye darbe vurduğunu, bütün ülkeyi lekelediğini belirtmiştir. [220] 1946 seçimlerine katılmakta tereddüt eden Demokrat Parti güzel bir başarı elde etmiştir. Aslında açıklanan resmi sonuçlara göre 465 milletvekilliğinden ancak 66'sını[221] kazanmakla beraber, gerçek başarısı bunun çok üstündeydi. [222]

Halk Partisi bu seçimlerde eski milletvekillerinin 152'sinden vazgeçti ve 162 yeni isimle halkın karşısına çıktı. O sırada Demokrat Parti, yurdun birçok kısmında henüz teşkilat kurmamıştı. Eski tek partinin nüfuz ve itibarı ve esaslı bir değişiklik yapmamak meyli de bir kısım halk arasında devam ediyordu. Halk Partisi akıl edip de son derece dürüst bir seçim yapsaydı, seçilebilecek aday sayısı 150'yi geçmeyecekti belki ama böyle bir dürüstlük siyasi hayatımıza kök salacak, birçok sarsıntıları önleyecek, belki de 1950'de CHP yüzünün akıyla iktidarda kalabilecekti. [223]

---

[217] ***Vatan***, 22. 07. 1946, s. 1,3. *;* ***Cumhuriyet***, 23. 07. 1946 tarihli sayısında bu açıklamanın tam tersi olarak "Demokrat parti'nin bir çok ilde geride kaldığı" haberini yapmıştır.

[218] İstanbul seçimleri gazeteler tarafından çok sıkı bir surette takip edilmiş, her sandıkta ne kadar Halk Partisi ne kadar Demokrat Parti oyu çıktığı birer birer ilan edildi. Burada Demokrat Parti'nin seçimi tam olarak kazandığı ve 23 milletvekili çıkardığı besbelliydi. Böyle olduğu halde İstanbul'un neticesi derhal ilan edilmedi. Bir gün Vali Lütfi Kırdar beni makamına çağırdı ve dedi ki:
" – Size güvenim olduğu için memlekete ait bir davayı danışmak istiyorum. Evet Demokrat Parti İstanbul'da seçimi kesin bir şekilde kazandı. Fakat bundan Kazım Karabekir, Hamdullah Suphi Tanrıöver, General Cemil Cahit Toydemir, General Refet Bele ve Hüseyin Cahit Yalçın'ın çıkarılması ve Demokrat Partiye ancak on sekiz kişilik bir yer bırakılması hakkında sıkı bir emir aldım. Bu emri yerine getirmezsem, İstanbul seçimlerinin kökünden bozmak için bahane aranması ve yeni partinin bu on sekiz kişilik mühim kuvveti elinden kaçırması ihtimali vardır. Bana ne tavsiye edersiniz?". Yalman, ***A. g. e***, s. 80.

[219] ***Vatan*** , 24. 07. 1946, s. 1,3 .

[220] Yeşil, ***A. g. e,*** s. 90.

[221] Seçim sonuçlarında verilen rakamlar kaynaklara göre değişmektedir. Ahmet Yeşil'e göre 465 milletvekilliğinin 396'sını CHP, 62'sini DP, 7'sini de bağımsız adaylar kazandı. Ahmet Emin Yalman'a göre CHP 395, DP 66 , müstakiller 4 yer kazanmıştır. Kemal Karpat'a göre 456 milletvekilliğinden 395'ini CHP. , 64'ünü DP. , 6'sını da bağımsızlar kazanmıştır.

[222] Timur, ***A. g. e***, s. 53-54.

[223] Yalman, ***A. g. e***, s. 79.

Ancak iktidar ve muhalefet partisi delegeleri arasında sosyal ve mesleki anlamda büyük farklılıklar olduğu dikkati çekmiştir. DP 'liler daha genç ve belirgin olarak daha az meclis deneyimine sahipler. DP'de temsilci olduğu ilde doğan delege sayısı daha fazla, yani daha çok yerel tercihlerde bulunurken, CHP merkeze ağırlık vermektedir. Ayrıca resmi meslek açısından, CHP askeri- bürokrat kanadı ve geleneği, DP ise sivil-sosyal muhalefet kanadını temsil etmektedir. Bununla birlikte, CHP'li delegelerin üniversite tahsili ve yabancı dil yeterliliği bakımından DP'den daha önde olduğu görülmektedir. Fakat iktidar ve muhalefet partisi arasındaki en belirgin farklılık mesleki durumlar bakımından karşılaştırdığımızda ortaya çıkmaktadır. Demokratların, mesleki anlamda daha uzman, daha iktisadi ve daha az resmi oldukları görülmektedir. Demokrat Parti %33 oranında avukat içermesine karşın, CHP 'de bu oran sadece %18'dir. CHP %15 oranında bürokrat ve %13 oranında ordu mensubuna sahip olmasına karşın DP içinde bu iki önemli meslek grubunun herhangi birinden hiçbir temsilcinin olmaması, bu iki parti araasında en çok göze çarpan farklılık olarak karşımıza çıkmaktadır. [224]

CHP'nin seçimlere doğrudan bir müdahalesinin bulunup bulunmadığı konusunda bugüne kadar kesinleşmiş bir bilgi yoktur. Ancak o dönemin canlı şahitlerinin yayınladıkları hatıralarından seçimler sırasında yaşananlar hakkında bilgi alabilmekteyiz. Bunlardan eski CHP milletvekillerinden Fahir Giritlioğlu, *"Birçokları Milli Şefin görüş ve arzularını tespite çalıştılar. Kendilerine göre de tefsire giriştiler; seçimlerde CHP'nin kazanmasına çalışmayı vatana bir hizmet şeklinde telakki ettiler"* demektedir. [225]

Aynı dönemde Celal Bayar"ın iktidarı, eleştiren sözlerini ve sahte mazbata düzenlemek, seçim evrakını tahrip etmekle suçlayan beyanatını yayınlayan Yeni Sabah ve Gerçek gazeteleri; örfî idarece kapatıldı. [226]

[224]Gülay, Sarıçoban, ***Çok Partili Hayata Geçişte İktidar Muhalefet İlişkileri 1946-1950,*** H. Ü. Atatatürk İlkeleri ve İnkilap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 176-179
[225] Yeşil**, a. g. e**, s. 89.
[226] **Vatan** , 26. 07. 1946, s. 1.

Hararetli geçen bir seçim döneminin ardından 25 Temmuz'da İnönü seçimler hakkında: Özetle *"her şeyden evvel seçim zamanının sinirli sözlerini karşılıklı olarak bağışlayarak ve unutarak, huzur ve çalışma devrinin açılması ilk vazifedir*"[227] diyordu.

Seçimlerin yapıldığı 21 Temmuz 1946 tarihi ile İnönü'nün yayınlandığı 12 Temmuz Beyannamesi arasında geçen devre, Türkiye'de çok partili sistemin yerleştiği en önemli devredir. Bunun sonunda muhalefet partileri hem hareket serbestîsi hem de CHP ile eşitlik kazanmış oldular. [228]

Oldukça zor geçen bir seçim mücadelesinden sonra 21 Temmuz 1946 günü yapılan seçimler Türk Demokrasi Tarihinde "Açık Oy, Gizli Tasnif" esasına göre gerçekleştirilen ve seçmenlerin doğrudan doğruya kendi milletvekillerini seçtikleri ilk seçim olması bakımından önemlidir.

Seçimler yurt genelinde olaysız bir şekilde gerçekleşmiş ancak bu durum sonuçların alınmaya başlamasıyla ve bazı yerlerde sonuçların bir türlü açıklanamaması ile bozulmuştur. Nitekim DP büyük şehirlerde elde ettiği başarıyı küçük yerleşim birimlerinde gösterememiştir.

24 Temmuz'da açıklanan resmi sonuçlara göre; TBMM'deki toplam 465 milletvekilliğinden CHP 395, DP 64 ve Bağımsızlar da 6 tanesini kazanmışlardır. DP İstanbul'da 27 milletvekilliğinde 18'ini kazanmış ancak aynı başarıyı köylerde gösterememiştir. Buna kırsal kesimde denetimin ve yönlendirmenin daha doğrusu baskı yapmanın daha kolay olması sebep olmuştur. Bununla birlikte seçimlere katılım oranı %85 olmuştur. [229]

Seçimlere, iktidar partisinin direkt müdahelesi olup olmadığı konusunda günümüze kadar kesinleşmiş bir bulguya rastalanamamıştır. Bu durum oyların sayımından sonra yakılma mecburiyetinden kaynaklanmıştır. Ancak dönemi yaşamış kişilerin hatıralarından elde ettiğmiz bilgiler doğrultusunda vardığımız kanaat, seçimlerin usulüne uygun yapılmadığıdır.

---

[227] ***Vatan*** , 25. 07. 1946, s. 1,3.
[228] Karpat, ***A. g. e***,s. 148.
[229] Karpat, ***A. g. e.*** ,s. 143

İnönü, seçimler sonunda ülkenin içinde bulunduğu gergin havayı dağıtmak için yayınladığı beyanatında şunları dile getirmiştir: " Yeni seçim sona ermiştir. Şimdi Türkiye'nin milli hayatında yeni bir devre giriyoruz herşeyden evvel seçim zamanının sinirli sözlerini karşılıklı bağışlayarak ve unutarak vatanda huzur, çalışma devrinin açılması ilk vazifedir. Büyük Meclislerdeki çalışmalarda ise karşılıklı saygı içinde olarak fikir ayrılıklarını vatan için yapıcı bir şekilde ayarlamak, gelecek vazifemiz olacaktır…"[230]

İnönü'nün bu dilek ve temmenilerinden sonra, 5 Ağustos'ta, TBMM'nin sekizinci döneminin ilk toplantısı yapılmıştır. Daha önce DP'li bazı milletvekilleri bu toplantıya katılmayarak sine'i millete dönme kararı almış olmalarına rağmen, kurucular ve diğer üyeler bu görüşe karşı çıkarak, muhalefetin TBMM'de meşru bir ortamda yapılmasını istemişlerdir. [231]

Anlaşıldığı gibi, Türkiye'de çok Partili sistemin kurulmasıyla birlikte siyasi arenada oldukça hareketli günler yaşanmıştır. DP'nin kuruluşu ile iktidar-muhalefet ilişkileri başlangıçta daha uyumlu iken daha sonra DP'nin hızlı gelişimi karşısında iktidar partisi bir takım önlemler alma yoluna gitmiştir. İlk olarak 1947'de planlanan Belediye seçimleri 1946 yılına alınmıştır. Daha sonra CHP olağanüstü kurultayında sosyal sınıfları cezbetme adına birtakım liberal önlemler alma yoluna gidilmiştir. Ancak bütün bu önlemler muhalefet kanadını tatmin etmemiş ve bunlar yetersiz bulunmuştur. Tek dereceli seçim kanunuyla 1946 seçimlerine gidilmiş ancak bu tam anlamıyla bir olay olmuş ve iktidar muhalefet ilişkileri çok farklı bir boyuta taşınmıştır. Seçimlerdeki yolsuzluk iddialarına rağmen bu seçimlerden kazançlı çıkan tarafDP olmuştur. Çünkü altı ay gibi kısa bir zaman zarfında DP, halk nezdinde önemli bir itibar oluşturmuş ve güzel bir muhalefet örneği sergilemiştir. Bundan sonra iktidara düşen görev ise böylesine örgütlü bir muhalefet karşısında daha dikkatli davranmak ve adımlarını ona göre atmak olacaktır. 1946 seçimlerinden sonra hükümeti kurma görevi Recep Peker'e verilmiştir. Bu dönemde iktidar muhalefet ilişkilerinin seyrini ve demokrasi adına neler yapıldığını ve yapılmadığını anlamak için dönemi ayrıntılı bir biçimde incelememiz gerekecektir.

---

[230] ***Ayın Tarihi,*** No:152, Temmuz 1946, s. 17, ***Ulus,*** 24 Temmuz 1946.
[231] Samet Ağaoğlu, ***Arkadaşım Menderes,*** Rek-Tur Kitap Serisi, İstanbul, 1967, s. 80-81

İKİNCİ BÖLÜM

MUHALEFET VE İKTİDAR DÖNEMLERİNDE

DEMOKRAT PARTİ

2.1. Recep Peker'in Başbakanlık Dönemi İktidar- Muhalefet İlişkileri

2.1.1. Recep Peker'in Başbakanlığa Getirilişi ve Sebepleri

1946 genel seçimlerinden sonra sekizinci dönem TBMM 5 Ağustos 1946'da toplandı. CHP, Cumhurbaşkanlığı adaylığı için, grupta yaptığı gizli oylama sonucunda oya katılan 366 üyenin oybirliği ile seçtiği, İsmet İnönü'yü; TBMM başkanlığı için de gurupta 360 üyeden 357'sinin oyunu alan Kazım Karabekir'i aday gösterdi. [232]

Yapılan seçimler sonucunda, İsmet İnönü, oylamaya katılan 451 milletvekilinden 388'inin oyunu alarak Cumhurbaşkanı; Karabekir'de 379 oy alarak TBMM Başkanı seçildiler. [233] Oylamada Mareşal Fevzi Çakmak'a 59; Y. Kemal Tengirşek'e ise 2 oy verildiği anlaşıldı. [234]Daha sonra 6 Ağustos 1946'da Cumhurbaşkanı İnönü kabineyi kurma görevini Recep Peker'e vermiştir. Aslında İnönü bu karara varmadan önce bazı kişilere Başbakanlık teklifinde bulunmuş ancak bu sorumluluğu üstlenen kimse olmamıştır. [235] Bunlardan birisi de Hilmi Uran'dır. Uran'a göre İnönü, Peker'e bu görevi istemeyerek vermişti. Hatta onun sertliğinden, geçimsizliğinden endişelendiğini saklamamıştır. [236]

---

[232] ***Ayın Tarihi,*** No: 153, Ağustos 1946, s. 2

[233] Kazım Karabekir'in Meclis Başkanlığına getirilmesindeki amaç, Demokrat Partinin F. Çakmak'ı partilerine almalarına karşı bir başka askeri şahsiyeti ortaya çıkarmak ve Kazım Karabekir'in DP'ye geçmesini önlemekti. Çünkü böyle bir geçiş CHP'yi daha da zayıflatabilirdi;Karpat, ***A. g. e. ,*** s. 148. ***Cumhuriyet,*** 6 Ağustos 1946.

[234] ***Ulus,*** 6 Ağustos 1946

[235] Ş. Süreyya Aydemir'e göre:"dönemin zorluklarını kavrayan ve gelecekteki siyasi durumlarını kestiremeyenler, yok olmak istemeyenler başbakanlığı kabul etmedi". Ş. Süreyya Aydemir, ***İkinci Adam,*** C. 2, İstanbul, 1980, s. 456

[236] Uran, ***A. g. e. ,***s. 456-458

Yeni kabineyi kurmakla görevlendirilen Peker, acaba çok partili hayat nasıl bakıyordu? Ve DP'nin muhalefeti ile birlikte Meclis'e sevk edilmiştir. Vukuatlı tutanakların görüşmeleri esnasında, seçimde meydana gelen usulsüzlükler hakkında misaller verilmiştir. [237]

Seçim sonuçları DP'nin Meclis'teki tüm mücadelesine rağmen CHP'nin çoğunluk oylarıyla temize çıkartıldı. Üstelik seçim mazbatalarının görüşülmesinde DP'nin Meclis'teki beş sandalyesi iptal edilmiştir. [238] Bu durumdan en çok etkilenen taraf DP gibi görünse de olayların üzerine gitmekle gösterdiği kararlılıkla kamuoyunun ve basının dikkatini üzerine çekmiştir. Kuşkusuz bu yaşananlar, DP için bir ders olmuştur ve bundan sonra yapılacak bir seçimde daha tedbirli davranacaktır.

Genel seçimlerin yarattığı karışıklık henüz bitmeden, 1 Eylül'de İl Genel Meclisleri seçimi yapıldı. Yine büyük tartışmalar oldu. Baskılara yapılan en önemli şikâyetler, jandarma gözetiminde yapılan oy kullanımından geldi. Demokratlar, seçimler sırasında yapılan baskılara tepki olarak 56 ilde meclis seçiminden çekildiler [239]. Buna rağmen Ankara merkez, Balıkesir ve İzmir'de Demokratlar kazandılar. [240]

Peker Hükümeti'nin programının Mecliste görüşülmesi sırasında yeni Meclis'in ilk ciddi tartışması meydana geldi. Halk Partililer programın bir an önce görüşüp kabul edilmesi için acele ederlerken muhalefet, program hakkındaki görüşlerini açıklamak için süre istedi. DP teklifine rağmen, Peker Hükümeti'nin programı CHP'lilerin oyu ile kabul edildi. [241] Peker, parti içinde son derece katı ve otoriter görüşleriyle tanınırdı. Bütün bu sert duruşuna rağmen Peker, Meclis açılış konuşması sırasında Türk halkının demokrasiye olan açlığını anlatmış ve tek dereceli seçim sisteminin meclisteki halk egemenliğini ne denli pekiştirdiğini ifade etmiştir. [242]

---

[237] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C. 1, s. 100-130
[238] Üyelikleri İptal edilen DP Milletvekilleri: Abdurrahman Münip Berkan, Zeki Rıza Sporel, Senihi Yürüten, Berhan Cahit Morkoya ve Salamon Adoto idi. Rıfkı Salim Burçak, ***Türkiye'de Demokrasi'ye Geçiş 1945-1950***, Olgaç Matbaacılık, İstanbul, 1979, s. 104
[239] ***Vatan,*** 06. 08. 1946, s. 1-3
[240] ***Cumhuriyet,*** 03. 09. 1946, s. 1
[241] Yeşil, ***A. g. e. ,*** s. 93
[242] ***Cumhuriyet,*** 28. 08. 1946, s. 1-3 /1946. s. 1-3

2.1.2. 7 Eylül Kararları

Hükümet programı ekonomik alanda çeşitli liberal tedbirler ileri sürüyordu. Resmi İthalatçı ve İhracatçı Birlikleri kaldırılacak, devlet teşekkülleri mamulleri (Sümerbank) perakendecilere toptancı kârı alınmadan tevzi edilecektir. Kumaş fiyatları indirilecek, şeker, kahve ve çay satışı serbest bırakılacak; Toprak Kanunu adil bir şekilde uygulanacak, köylülerin kendi okullarını yapma mecburiyeti hafifletilecek, sanayi hammaddelerinin zorla toplattırılmasına son verilecek ve özel sermayenin deniz nakliyatı yapmasına müsaade edilecekti. Bütün bu gelişmeler de yine muhalefetin baskısının hükümeti harekete geçmeye zorladığının bir göstergesidir. [243]

Bu liberal görüşlerin yanında Cumhuriyet tarihinin ilk devalüasyonu olarak bilinen 7 Eylül kararlarını hayata geçirdi. [244] 7 Eylül Kararlarının alınmasında savaş yıllarındaki enflasyonist baskı ile paranın değerini dörtte bir oranında düşmesine rağmen, resmi parite değişmedi. Bu durum, ihracat için bir engel, karaborsa için de teşvik mahiyetinde idi. Hükümetin bu kararı almasında diğer sebep ise, yine savaş yıllarında birikmiş olan altın ve döviz değerlerini yükselterek iç borçların gerçek değerinin düşürülmesi olmuştur. O yıllarda Bretton Woods AntlaŞması'na (IMF) katılınması ve bunun bir sonucu olarak kur ayarlaması yapma yetkisinin kısıtlanacak olmasıyda önemliydi. Kararlar kapsamında daha önce yapılmış olan ağır sanayi yatırım projeleri rafa kaldırıldı. İç ve dış büyük sermaye çevrelerinin tepkisini

[243] Karpat, ***A. g. e. ,***s. 150

[244] 7 Eylül 1946'da gerçekleşen ve Cumhuriyet ekonomisinin ilk devalüasyonu olma özelliği taşıyan düzenlemeler, Türk iktisadi tarihinin en önemli kararlarından birisidir. İç gelişmelerin de etkisi olmakla birlikte, daha çok İkinci Dünya savaşı sonrasında ortaya çıkan A. B. D önderliğindeki ekonomik ve siyasi değişim rüzgarının izlerini taşıyan bu operasyon, üretimi arttırma, dış ticareti sağlıklı bir yapıya kavuşturma ve Uluslar arası Para Fonuna (IMF) üye olabilme gibi amaçlar taşımaktadır. Ne var ki uygulama süreci özellikle üretim ve dış ticaret alanlarında istenen başarıyı gösteremediğinden kararlar giderek artan biçimde kapsamlı eleştirilere maruz kalmıştır. Sonuçta 7 Eylül 1946 tarihli devalüasyon, ülke dış ticaretinin hızlı şekilde liberalleşmesi amacını güden, ancak ekonomik ve siyasi açılardan yeterli analiz yapılmadığı için temel noktalarda başarılı olamayan bir politika olarak değerlendirilebilir. Serkan Tuna, *Cumhuriyet Ekonomisinin İlk Devalüasyonu 7 Eylül 1946*, ***Akdeniz Üniversitesi,* İktisadi *İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, Sayı 13–2007, s. 86–121.

almayacak yeni bir plan hazırlığına girişildi. [245] Hazırlanan planda dış finansman ihtiyacının A. B. D'den sağlanacak yardımlarla karşılanacağı öngörülüyordu. [246]

Paranın değeri düşürüldükten sonra, ithal malları fiyatı kısa zamanda %50 nispetinde arttı. 8 Eylül 1946 tarihli Cumhuriyet Gazetesinin haberine göre sanayi mamulleri ve orman mahsulleri fiyatları ile nakliye ücretleri indirildi, Ziraat Bankası altın satmaya karar verdi. Ekmek karnesi kaldırıldı. [247] Bu neticeler hayat pahalılığını körükledi. Yine bu ortamdan istifade eden yeni zenginler türedi, eskiler daha da zenginleşti. Aslında bu gelişmeler DP'nin lehine idi. Çünkü 7 Eylül Kararları neticeleri itibarıyla yeni memnun olmayan kitleleri de DP saflarında toplanmasına yaradı. [248]

Ayrıca Demokrat Parti, alınan son kararlarla ilgili olarak Eskişehir Milletvekili Ahmet Oğuz aracılığıyla, meclis'e 19. 09. 1946 tarihinde birsoru önergesi vermiş ve Maliye Bakanı Halil Nazmi Keşmir'de 13. 11. 1946 tarihinde on sorudan oluşan önergeyi cevaplandırmıştır. [249] Oturumun sonunda Başbakan Recep Peker konunun esası itibarıyla çok derin olduğunu ve o nisbette önemli olduğunu ve bu yüzden muhalefetin bir gen soru önergesi vermesini daha uygun bulduğunu söylemiştir. Bunun üzerine DP'li İçel Milletvekili Refik Koraltan, "zamanı gelince gensoruda bulunacağız"[250]diyerek tepki göstermiştir.

İthalat ve İhracatta devlet eli olması, fiyatların kontrol edilmesi nedeni ile bir nevi "Güdümlü Ekonomi" uygulanıyorken; yeni hükümet birdenbire bu sistemi değiştirrerek liberal serbest ticaret ve rekabet yolunu tutmuştur. "[251] Ulus gazetesinde Falih Rıfkı Atay da, Sadak gibi *"bir intikal devrinde olunduğunu ve bu devrin buhranlı geçeceğini* ifade etmiştir. [252]Fakat gerçekte fakir halk daha da ezilmiş, karaborsa ve

[245] 1946 yılına gelindiğinde Türkiye'nin Devletçilik döneminde başlatılmış olan sanayileşme stratejisine devam etmemesi için hiçbir neden yoktu. Ancak ideolojik ve siyasi bir kararla, A. B. D'nin başlatmış olduğu dış yardım programına dâhil olunma çabası ön plana çıkarıldığından, Amerika'nın yeniden tanımlamakta olduğu dünya ölçeğindeki iş bölümü içinde Türkiye için uygun gördüğü iktisadi konumun da kabul edilmesi kaçınılmaz olmuştu. Serdar Turgut, ***Demokrat Parti Döneminde Türkiye Ekonomisi***, Ankara 1991, s. 186.
[246] Tokgöz Erdinç,***Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi,*** Hacettepe Üniversitesi İ. İ. B. Fakültesi yay. Ankara, 1995, s. 74
[247] ***Cumhuriyet,*** 08. 09. 1946; ***Vatan,*** 09. 09. 1946
[248] Yeşil, ***A. g. e. ,*** s. 97
[249] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D. 8, C. 1. s. 19
[250] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C. 1, s. 100-130
[251] Necmettin Sadak, "Mali ve İktisadi Tedbirler Hakkındaki Tenkitler Dolayısıyla"***, Akşam,*** 16 Ekim 1946
[252] Falih Rıfkı Atay, "Başbakan'ın Nutku üzerine", ***Ulus,*** 30 Ekim 1946

vurgunculuk had safhaya ulaşmıştır. Böylece halkın hükümete olan güveni sarsılmış ve muhalefet kanadı daha da fazla itibar göremeye başlamıştır. Artık halkın gözünde CHP şahısların partisi DP ise milletin partisi olarak itibar görmeye başlamıştır.

Nitekim trend bulgularına dayanarak yapılan bir araştırmada 7 Eylül 1946 devalüasyonun gerçekten de beklentilerini gerçekleştirici bir etkide bulunmadığı hatta bazı ters eğilimleri de ortaya çıkardığı tespit edilmiştir. Örneğin devalüasyon sonrası dönemde ihracat hızla daralma eğilimi göstermiştir. Bu durum dış dengeyi sağlama işlevi olduğu kabul edilen develüasyon aracının bu işlevi görmediği tersine dış açığı daha da arttırdığı gözlenmiştir. [253]

2.1.3. Matbuat Kanunu Tadilatı

Hükümet Basın hayatında yeni düzenlemelere gitmek amacıyla Meclis'e bir Basın Kanunu tasarısı sunmuştur. Müzakerelere 13 Eylül 1946'da başlanmış ve 20 Eylül 1946'da tasarı DP'nin aleyhte oy kullanmasına rağmen kabul edilmiştir. Böylece iktidar ve muhalefet arasındaki gerilim iyice artmıştır.

Beyanname kanunun aradığı malumatları ihtiva etmediği takdirde, üç gün içinde tamamlayamadığı takdirde verilmemiş sayılacaktı. (Md. 12)

Muaharrir ve ressamlar kendi yazıları ve resimleri neşriyatından doğacak mesuliyet yazı işleri sorumlusu, gazete sahipleriyle birlikte kendilerine ait olacaktı. (Md. 28)

Ayrıca BMM veya Bakanlar Kurulu veya devlet memurlarındanad zikretmeyerek suizan-ı davet edecek mahiyetteki yazılara da çeşitli par ve hapis cezaları getirilmekteydi. (Md. 30)[254]

Mecliste tasarının görüşmeleri esnasında basın hürrüyetini ortadan kaldıran hükümlere karşı şiddetli tartışmalar olmuştur. İlk sözü alan Adnan Adıvar, tasarıdaki hükümlerin çoğunun demokrasiye uygun olmadığını ve bu hükümlerin

[253] Cevdet Erdost, " Türkiye Develüasyonlarının İthalat ve İhracata Etkileri" 1946-1978, ***H. Ü. İ. İ. B. F. Dergisi,*** C. 1, Sayı: 3, Haziran, 1980, s. 21-27
[254] ***Düstur,*** 3. Tertip, C. 27, s. 1452-1455. ***T. C. Resmi Gazete,*** 24 Eylül 1946

yumuşatılmasını istemiştir. İstanbul Bağımsız Milletvekili uzun bir konuşma yapmış ve bu tasarının mevcut kanunun tadili olmayıp, günün ihtiyaçlarına cevap verecek bir yeni kanun olması gerektiğini söylemiş ve ağır hükümleri ihtiva eden İç İşleri komisyon Tasarısı yerine, Adalet Komisyonu raporunun kabulünü teklif etmiştir. Daha sonra söz alan Adnan Mendres ise tasarının maddeleri üzerinde ayrı ayrı durarak bunların Anayasa hükümlerine aykırı ve demokrasi prensipleriyle de bağdaşmadığını ifade etmiştir. [255]

Bütün bu söylemlere istinaden Peker tasarıyı şu şekilde savunmuştur: *"İnsanlığın en büyük eseri, devlettir. Bir devletin idare şekli, kitapların ve nazariyelerin yanında, hayata uygunluk göstermezse yıkılmaya mahkumdur"*. [256]

Görüşmelerin sonunda tasarının reddi hakkında Cihat Baban, Adnan Menderes ve İstanbul DP Milletvekili Abdurrahman Münip Berkan'ın vermiş olduğu takrirlerden Berkan'ın seçim tutanağı tasdik edilmemiş olduğundan verdiği önergenin oya konulamayacağı ileri sürülerek diğer iki önerge okunmuş ve reddedilmiştir. Bir bakıma Recep Peker amacına ulaşmıştı. Fakat DP'nin susmaya hiç niyeti yoktu. Nitekim daha önce gazete kapatma yoluyla muhalefet susturulmaya çalışılmış fakat DP'nin kararlı politikaları halk nazarında itibar görmüştür.

2.1.4. İnsan Hakları Derneği

17 Ekim 1946'da İstanbul'da Halk Partisinin otoriter ve sınıf esasına dayanan zihniyeti ile mücadele etmek üzere "İnsan Hakları Müdafaa Cemiyeti" adında bir dernek kurulmuştur. Derneğin amacı Birleşmiş Milletler anayasasında belirtilmiş bulunan insan haklarının ülkemizde de tatbikini sağlamak üzere konferanslar vermek, yayın yapmak ve geziler düzenlemekten ibaretti. Dernek siyasi faaliyette bulunmayacak sadece insan haklarını savunacaktı.

Derneğin kurucuları arasında Mareşal Fevzi Çakmak, Tevfik Rüştü Aras, Raşit Erer, Kenan Öner, Hasan Rıza Soyak, Zekeriyya Sertel, Cami Baykut, Hamdi Arpak bulunuyordu. Ancak dernek içinde Zekeriyya Sertel gibi tanınmış solcuların

[255] Basın Kanunu Hakkındaki Tartışmalar için bkz., ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C. I, s. 280-313. ***Ayın Tarihi,*** No:154, Eylül 1946, s. 11-15
[256] Recep Peker'inkonuşması için bkz. , ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C. I, s. 313

bulunması, Halk Partisi için Mareşal'i yıpratmak adına bulunmaz bir fırsat olmuştu. [257]

Nitekim, Tanin gazetesi başyazarı Hüseyin Cahit Yalçın'ın hazırladığı "Hakikatler Karşısında" adlı altmış sayfalık bir broşürde Mareşal'in kominstlerle işbirliği yaptığı açıklanıyor ve broşürün üzerinde de Tevfik Rüştü Aras, Cami Baykut'un Meraşelle beraber resimleri bulunuyordu. Bu broşür köylere kadar Halk Partisi tarafından yayınlanmıştı. [258]

İnsan Hakları Cemiyeti yüzünden tartışmalar devam ederken sıkıyönetim komutanlığı da yasalar dışına taşacak kadar hızlanmış olan aşırı sol akım olaylarına el koydu ve Sıkıyönetim Komutanı Asım Tınaztepe imzasıyla 16. 12. 1946 günü bir bildiri yayınladı. Buna göre komüniat eğilimli hareketler sergiledikleri için Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi ile Türkiye Sosyalist Partisi merkez ve şubeleri kapatıldı. Yine bu partilerin düşüncelerini yayan Sendika, Ses, Nor-Or, Gün, Yığın, Dost gazete ve dergileri kapatılmıştır. Ayrıca Yarın gazete ile Büyük Doğu dergisi 4 ay sonra kapatılmıştır. [259]

2.1.5. 1947 Bütçe Görüşmeleri ve "Psikopat Olayı"

1946 yılıson ayı içerisnde meclis, iktidar ve muhalefet arasında birbirinden farklı tartışmalara sahne olmuştur. İlk olarak sıkıyönetimin bir altı ay daha uzatılması gündeme gelmiştir. Ardından bazı milletvekillerinin mazbataları tartışma konusu olmuştur. Ayrıca bütçe görüşmeleri sırasında yaşananlar ile meclisteki hava daha da sertleşmiştir.

4 Aralık'ta sıkıyönetimin 6 ay daha uzatılması için yapılan meclis müzakerelerinde, DP'li Refik Koraltan, hem usul hem esas bakımından sıkıyönetime karşı çıkarak, sıkıyönetimi gerektirecek tehlikeli hal ne ise açıklanmasını istedi. CHP'li Vehbi Kocagüney; memleket ve ordunun selametini tehdit eden ve kamuoyunu sarsan yazılardan ötürü İstanbul gazetelerinden yakındı ve sadece bu yüzden bile

[257] Erer, ***A. g. e. ,*** s. 365
[258] Salih Polatkan, ***Askeri ve Siyasi Yönleriyle Mareşal Fevzi Çakmak,*** Önsöz Basım ve Yayıncılık, Ankara, 1981, s. 151
[259] Bildiri için bkz. , Gologlu, ***A. g. e. ,s.*** 1-3**;** Fethi Tevetoğlu, ***Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler (1910-1960),*** Ankara, 1967, s. 572-576

sıkıyönetime ihtiyaç olduğunu söyeledi. DP'li Fuat Köprülü ise buna cevaben; gazetecilerin aracı ile zararlı düşüncelerin memlekete yayılması gibi tehlikelerin karşısında Demokratlar'ın da iktidardakilerden daha az duygulu olmadıklarını, fakat bu durumu sıkıyönetimle ilgili görmediklerini, sıkıyönetimle tutunmaya çalışmanın zayıflık olduğunu, kuvvetli hükümetlerin ancak ihtiyaç zamanında sıkıyönetime başvurduklarını söyledi. Diğer taraftan CHP'li Cemil Sait Barlas ise farklı bir görüş ortaya koyarak sıkıyönetimin dış tehlike için kullanıldığını ifade etmiştir. [260]

Meclisteki tartışmalar devam ederken, 14 Aralık 1946 günü Recep Peker ve Maliye Bakanı Halit Nazım Kişmir 1947 yılı bütçesini müzakere edilmek üzere meclise sunmuşlardır. Müzakereler sırasında söz alan Adnan Menderes muhalefet kanadı olarak ikitidar-muhalefet arasındaki ilişkilelerin daha uygar hale gelmesini, partilerin arasında medeni ve demokratik anlayışın yer etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bütçe ile alakalı olarak da 1947 bütçesinin hayal ürünü olduğunu gerçekte uygulanmadığını ve ekonomik göstegelerin kötüye gittiğini ifade etmiştir. [261]

Recep Peker ise Adnan Menderes'in sesinden kötümser ve psikopat bir psikolojinin hakim olduğunu ve durumun ise tam tersi yönde olduğunu ifade etmiştir. [262] Başbakanın Meclis Kürsüsündeki konuşmasındaki psikopat nitelemesi üzerine Celal Bayar ve tüm meclis gurubu, meclisi terk etmek üzere ayağa kalkmıştır. Başbakan DP'lilerin ardından *"Lideriniz halkı isyana teşvik ediyor"* şeklinde bağırmıştır. [263] Böylece muhalefet ilk defa meclisi terk etmiştir. 9 gün süre ile meclis müzakerelerine katılmamıştır. Eski Başbakanlardan Şükrü Saraçoğlu arabuluculuk girişimlerinde bulunmuştur. Basında DP'nin Meclis'e dönmediği görülünce *"Sine-i Millet'e avdet"* edildiği yazılmaya başlanmıştır. Bunun 1946'daki manası Celal Bayar'a göre: Milletvekilliği emanetini millete geri vermek ve iktidarı oy verenlerin düşmanlığı karşısında bırakmaktadır.

---

[260] Sıkıyönetimin uzatılmasına yönelik meclis tartışmaları için bkz.; ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C. 3, s. 13-27; Gologlu, **A. g. e. ,**s. 142
[261] Taşkın Tuna, **Adnan Menderes'in Günlüğü,** s. 29 Ayrıca bu konuşma için bkz., ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D. 8, C. 3, s. 15-19
[262] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C. 3, s. 23-24
[263] Tuna Taşkın; ***Adnan Menderes'in Günlüğü,*** Şule yayınları, İstanbul, 2003, s. 29

2.1.6. DP Birinci Büyük Kongresi ve Hürriyet Misakı

Demokrat Partinin seçimler nedeni ile yapılamayan ilk büyük kongresi 7 Ocak 1946 günü Ankara Ulus Sinemasında toplandı. Fakat DP kongre hazırlıklarını yaparken toplantının yeri konusunda büyük sıkıntı yaşamıştır. [264]

906 delegenin katıldığı bu kongre, edindiğimiz bilgilere göre[265], bu tarihe kadar görülmemiş bir kalabalık ve canlılık içinde geçmişti. Bu bakımdan Türk Demokrasi tarihi açısından önem taşıdığını düşünerek kongrede yaşanan bazı gelişmeleri aktaracağız.

Kongre 7 Ocak sabahı toplanmıştır. Fuat Köprülü, Adna Menderes, Refik İnce ve Celal Bayar yer alıyordu. Delegeler ve basın mensupları da yer alıyordu. CHP mensupları için de yer ayrılmış fakat ilk günki oturuma iktidar partisinden hiç kimse iştirak etmemiştir. [266]

Kongre başkanlığına İzmir delegesi Dr. Ekrem Hayri Üstündağ ve İstanbul delegesi Kenan Öner aday omuş ve yapılan oylama ile Kenan Öner kongre başkanı seçilmiştir. Başkanvekilliğine ise Abdurrahman Münip Berkman ve Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu getirilmiştir.

Demokratikleşmenin önündeki engellerin kaldırılması amacı ile 3 maddeden oluşan düzenleme oluşturmuştur. İlk olarak Vatandaşların haklarını ve hürrüyetlerini savunan Anayasamızın metnine ve ruhuna uymayan hükümlerin kaldırılması,; ikinci olarak vatandaşların oylarının emniyet ve mesuliyetini sağlamak ve milli iradeyi teminat altına almak için seçim kanununda değişiklikler yapılması ve son olarak ise Devlet Başkanlığı ile Parti başkanlığının bir fiil veya çatı altında toplanmaması usulünün getirilmesi olmuştur. Bayar' a göre bu üç sorun Milli Vicdanla alâkalı durumlardır. Türk Demokrasisi için aşılması gereken merhaleler olduğunu vurgulamıştır. [267]

---

[264] Celal Bayar, ***Başvekilim Adnan Menderes,*** s. 67
[265] ***A. g. e.*** ,s. 68
[266] Erer, ***A. g. e. ,*** s. 375-376
[267] ***Ulus,*** 8 Ocak 1947

Daha sonra Aydın delegesi Ethem Menderesin önerisi ile parti çalışmalarını incelemek üzere 7 komisyon kurularak, kanunlarda değişiklik yapılması konusunu incelemek üzere oluşturulan komisyonun adı ise "Ana Davalar Komisyonu" dur. Bu komisyonda partililerin istekleri incelenmiştir. Bütün partilerin fikirlerini serbestçe ortaya koyması sağlanmıştır. [268]

Necati Erdem Anayasanın fevkalede olduğundan, Atatürk'ün bütün şahsiyetini taşıdığından, fakat bu mümtaz eserin CHP elinde bugünkü hale geldiğinden yakınmıştır. [269] General Sadık Aldoğan'da aynı konuya temas ederek ağır ve sert konuşmuştur.

DP Kurultayının dördüncü otorumuna 10 Ocak 1947'de başlanmıştır. Maliye Encümeni DP Tüzüğünün 61. Maddesine uygun olarak partinin gelir kaynakları tespit edilmiştir. Ayrıca Merkezi Ankara'da olan bir Demokrat Bankası'nın kurulması önerilmiştir. [270] Parti Tüzüğüne göre partiye alınacak vatandaşların 22 yaşını doldurmuş olması gerekiyordu fakat müzakereler sırasında bu yaş sınırının 18'e inidirilmesi teklif edilmiştir. Birçok delege buna karşı çıkmıştır. Kastamonu delegesi 18 yaş tahsil yaşı diyerek karşı çıkmıştır. [271]

Dördüncü gün müzakerelerinde Genel Bşakan Seçimi yapılmıştır. Tek aday olan Celal Bayar, oylamaya katılan 548 delegeden, 541'nin oyunu alarak genel Başkan seçilmiş, geriye kalan 7 oydan 2'si Köprülü'ye, 2'si Menderes'e verilmiş ve iki oy da boş çıkmıştır. Genel İdare kurulu üyeliklerine ise; Emin Sazak, Adnan Menderes, Refk Koraltan, Fuat Köprülü, Refik Şevket İnce, Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu, Cemal Tunca, Yusuf Kemal Tengirşek, Ahmet Tahtakılıç, Ahmet Oğuz, Celal Ramazanoğlu, Enis Akaygen, Samet Ağaoğlu, Hasan Dinçer; altı kişiden oluşan Parti Haysiyet Divan üyeliklerine ise; Fikri Apaaydın, Kemal Özçoban, Hasan Polatkan, Abidin Potuoğlu, Osman Nuri Köni ve Abdurrahman Münip Berkkant seçilmiştir. [272]

---

[268] ***Ulus,*** 8 Ocak 1947
[269] Tekin Erer, ***Türkiye'de Parti Tarihi ve İdeolojisi,***Tekin Yayınevi, İstanbul, 1966, s. 390
[270] ***Ulus,*** 11 Ocak 1947.
[271] Mete, ***A. g. e. ,*** s. 35
[272] ***Ayın Tarihi,*** No: 158, Ocak 1947; Mete, ***A. g. e. ,*** s. 49-50

11 Ocak 1947 günü Ana Davalar komisyonu tarafından hazırlanan "Hürriyet Misakı" okundu. Takrirde Anayasaya aykırı bulunan takrirlerin değiştrilmesi yerine demokratik kanunların konulması talep edilmiştir. Bu takririn Kabul edilmemesi durumunda meclis gurubunun Meclisten çekilme kararı aldığını bildirmesi durumun ciddiyetini ortaya koymuştur. [273]Türk demokrasisinin gelişmesinde istisnai bir yeri bulunmaktadır. Zira ilk defa halkın menfaatlerinin halkın eline verme iradesinin ifadesiydi. [274]

DP'nin ilk Kongresi, basın organlarında ülkenin siyasi tarihi bakımından önemli bir olay olarak karşılanmış, Kongre nedeni ile iktidar ve muhalefet partileri, çok partili yaşamın bir yıllık geçmişini ve yapılması gerekenleri yeniden değerlendirmiştir.

Nihat Erim, Ulus gazetesinde DP Kongresi'nin ülkede "modern demokrasi, temsili sistem, parlamento usulü, müsamaha ve hürriyet rejimi" açısından belli bir olgunluğu gösterdiğini ve sevinçle karşılanması gerektiğini yazmıştır. [275] Nadir Nadi, DP'yi şimdiye kadar kurulmuş siyasi teşekküller içinde en talihlisi olarak nitelendirmiş ve böyle bir siyasi partinin bugün var olmasını yirmi üç yıl boyunca yaşanan siyasi gelişmelerin olumlu bir sonucu olarak değerlendirmiştir. Bu bakımdan Atatürk'e çok şey borçlu olduğumuzu, Şeyh Saitler'in, Menemencilerin artık tarihe karıştığını belirterek bundan sonra DP'nin daha dikkatli olması gerektiğini ve gerçekleri görerek sağlam adımlarla ilerlemesinin zamanı geldiğini anlatmıştır. [276]

Nihat Erim'in Hürriyet Misakı hakkındaki bu düşüncelerine katılmayan Cihat Baban ise Tasvir gazetesinde şunları dile getirmiştir: *"Kanaatimize göre bu kararlarda bir tehdit mahiyeti gören sayın başyazar yanılmaktadır. . Şimdiye kadar yalnız devlet bünyesi içinde DP, Halk Partisi idaresinin mesuliyetine, bu şartlar altında iştirak etmek istememektedir. Hürriyet Misakı'na giren hususlar, yalnız bir partinin şu veya bu mevzuda, herhangi bir kanunda tadilini istediği aksaklıklar*

[273] Misak'ın tam metni için bkz., Ş. Esirci, ***A. g. e. ,s.*** 50-51
[274] Eroğul, ***A. g. e. ,*** s. 50-51
[275] Nihat Erim, "Demokrat Parti Kurultayı", ***Ulus,*** 7 Ocak 1947; Nilgün Gürkan, ***Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın(1945-1950),***İletişim Yayınları, 1998, İstanbul, s. 256
[276] Nadir Nadi, "Demokratların Kongresi", ***Cumhuriyet,*** 8 Ocak 1947,

değildir. Bunlar öyle şeylerdir ki tadil ve tashih edilemediği takdirde, memlekette demokrasiden bahsetmek mümkün değildir. "[277]

Anlaşıldığı üzere DP Kongresine basında geniş yer verilmiştir. Hükümet yanlısı gazeteler kongreyi genel olarak başarılı bulmuşlar ancak alınan kararlara tepki göstermişlerdir. Çünkü artık muhalefetteki parti düşünüldüğü gibi, bir gölge muhalefet örneği sergilememektedir. Nitekim kongre kararları DP'nin bu konuda ne kadar samimi olduğunu göstermiştir. Bunu hazmedemeyen CHP, Meclis çoğunluğundan da yararlanarak DP'yi susturmanın başka yollarını arayacak ve iktidar-muhalefet ilişkileri bundan sonra daha da sertleşecektir.

Demokrat Parti Birinci Büyük Kongresinde alınan"Hürriyet Misakı" kararı iktidardaki Halk Partisinde büyük bir tepki yaratmış ve CHP genel Başkanlık Divanı 16-20 Ocak tarihleri arasında büyük bir gizlilik içinde toplanmıştır. [278]

CHP Kongresinde 63 olan vilayet sayısının 25'e indirilmesi teklif edilmiştir. Lalikliğin uygulanış biçimi üzerinde belirli bir karara bağlanmıştır. Türkçe harflerle özel olarak din dersi öğretilmesi işini hükümet yetkilileri arasında düzenleyeceğini Divana bildirmiştir. [279]Böylece iktidar, laikliğin uygulama şekli üzerine çok önemli bir karara varmıştır. Özel din eğitimine izin vermekle DPnin din kaynağından geldiğini sandığı kuvvetini kırmak istiyordu. Bu ise Devrimcilik anlayışında yeni bir dönemin başlangıcıydı. [280] Alınan bu karara yönelik Necmettin Sadak, Ulus gazetesinde laikliğin tarifini yaptıktan sonra tavrını şu şekilde koymuştur: *"Devlet mekteplerinde din tedrisatı yapılamaz. Fakat buna mukabil her vatandaş, her aile, her cemaat çocuklarına dini öğretmek için her vasıtaya başvurabilir…Devlet dine karıştığı gün,*

[277] Cihad Baban, "Hürriyet Misakı Bir Parti İşi Değil Devlet işidir", ***Tasvir,*** 14 Ocak 1947. Ayrıca Baban, bu makalesinde, Kongre esnasında Falih Rıfkı Atay'ın bir tesadüf eseri Londra'da bulunmasının kendileri için daha hayırlı olduğunu, aksi takdirde karşılıklı tepkilerin çok dah seert olmasının kaçınılmaz olacağını söylemiştir.

[278] Orhan Cemal Fersoy, ***Bir Devre Adını Başbakan Adnan Menderes,*** Hun Yayınları, İstanbul, 1978,s. 204

[279] ***CHP Genel Başkanlık Divanının 28 Ocak 1947 Tarihli Tebliği,*** Burçak, ***Türkiye'de Demokrasi'ye Geçiş,*** s. 113-114

[280] Salim Rıfkı Burçak, ***Türkiye'de Demokrasiye Geçiş (1945-1950),*** Olgaç Matbaası yayınları, 1979,s.114

bu işin nereye varacağını, nerede durcağını, din adına neler isteyeceğini kestirmek güçtür. ''[281]

Daha önce, 1947 yılı bütçe görüşmeleri sırasında, 23-24 Aralık1946'da Milli Eğitim Bakanlığı bütçesi görüşülürken "okullarda din öğretimi" meselesi gündeme gelmişti. DP Milletvekilleri o günlerde " psikopat suçlaması" nedeniyle toplantıları boykot ettiklerinden, görüşmeler sadece CHP'liler arasında olmuştu. [282]

Halk Partisi divanı bu istekleri ele alarak, bunların yerine getirilmesini, Cumhuriyetin vicdan hürriyetini ve laiklik prensibini zedelememek şartıyla mümkün olabileceğine karar vermiştir. [283]1947 Temmuz ayı başında "Özel Din Eğitimi Ana Hatları" kabul edildi ve Milli Eğitim Bakanı bir bildiriyle bunu halka duyurdu. [284]

Bütün Türkiye genellindeki valilerin katılımı ile İl İdareciler Kongresi düzenlenmiştir. Kongrede valilere geniş haklar tanınarak DP'yi sindirme politikası uygulanmak istenmiştir. Adnan Menderes ise Vatan'da kongreyle ilgili olarak Valilere geniş selahiyetler verilmesi kongrenin başlıca konusu olduğuna göre ve valilerden teşekkül etmiş bir kongrenin tarafsız kalmasının çok zor bir iş olmasından bahsetmiştir. Bu durumun acaba demokrasiye doğru bir ilerleme mi olacak yoksa siyasi bir irtica karşısında mıyız? diye sorgulamıştır. [285]

2.1.7. İktidar ve Muhalefet arasında Geçen Komünistlik İthamları

İktidar olsun muhalefet olsun zor duruma düştüklerinde kullandıkları en önemli silahları komünistlik olmuştur. Sovyet Rusya'nın oluşturduğu ideolojik tehditin etkisinin olduğu kuşkusuzdur. Fakat iktidar da muhalefette "aşırı sol" konusunda aynı görüşü paylaşmaktaydılar. Nitekim İç İşleri Bakanı Şükrü Sökmensüer 30 Ocak 1947 günü Mecliste yaptığı konuşmasında Türkiye'de ki komünist faliyetleri kronolojik olarak 1919'dan başlayarak 1945'e kadar beş safhada açıklamıştır. Komünistlerin

[281] Necmettin Sadak, " Parti Divanının Toplantıları Münasebetiyle", ***Akşam,*** 23 Ocak 1947
[282] Dereli, ***A. g. e. ,*** s. 83
[283] Ahmet Esenkaya***, İnönü Dönemi Laiklik Politikası 1938-1950,*** H. Ü. Atatürk İlkleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995, s. 83
[284] Bildirinin tamamı için bkz; Gotthard Jaschke, ***Yeni Türkiye'de İslamlık,*** Çev: Hayrullah Örs, Bilgi Yayınları, Ankara, 1972, s. 84-85
[285] ***Vatan,*** 25 Ocak 1947.

DP'ye yapmış oldukları teklifleri belgelerle açıklamıştır. [286] Ayrıca İç İşleri Bakanı 21 Temmuz seçimleri için Meşru devlet aleyhine yürütülen kızıl faliyetler, halk tabakalarının kanlı bir ihtilale yöneltmek için uğraştığını belirtmiştir. Demokratların elindeki en etkili silah olan Meclisten çekilme tehdidi, basit bir komünist taktiğidir diye nitelendirmiştir. [287]

2.1.8. Sendikalar Kanunu

Recep Peker Hükümeti, komünizm tehlikesinin baş gösterdiği bu sıralarda, 20 Şubat 1947 tarihinde 5018[288] sayılı Sendikalar Kanunu çıkarmıştır. Daha önce, Cemiyetler Kanunu'nda sınıf menfaatine dayanan derneklerin kurulabilmesini ön gören değişikliğin yapılması üzerine 1946 yılı başında serbestçe sendikalar kurulmuş ancak, altı ay sonra solcuların nüfuzu altına girdikleri gerekçesi ile bu sendikaların tamamı kapatılmıştı. [289]

Sendikalar Kanunu tasarısı 25 Ocak 1947'de TBMM'ne sunulmuş, meclisin 20 Şubat 1947 tarihli toplantısında görüşülerek kabul edilmiştir.

Meclis'teki görüşmelerde ilk sözü CHP Diyarbakır Milletvekili Vedat Dicleli almış ve tasarı ile işçi kuruluşlarının düzene sokulacağını, dış tehlike ve akımların önleneceğini, sendikaların siyaset ile ilişkilerinin olmayacağını ancak işçilerin istedikleri partiye girmekte serbest olduklarını, Avrupa'da kurulan sendikaların kanuni, eşitlik ve hürriyet gibi üç önemli niteliğe sahip bulunduklarını, bu tasarının da aynı esaslara göre hazırlandığını söylemiştir. [290]

Nitekim içişleri, adalet ve çalışma komisyonlarının çalışmalarıyla hazırlanan 13 maddelik tasarının tümü, TBMM'de 20 Şubat 1947'de Kabul edilmiş[291]ve 26 Şubat'ta Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. [292]

---

[286]Konuşmanın tamamı için bkz. ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C. 4, s. 66-73; ***Ayın Tarihi,*** No: 158, Ocak 1947, s. 10-25; ***Ulus, Cumhuriyet,*** 30 Ocak 1947
[287] Tuna, ***A. g. e. ,*** s. 37.
[288] ***Düstur,*** 3. Tertip, C. 28, s. 929
[289] Karpat, ***A. g. e. ,*** s. 287; Dereli, **A. g. e. ,** s. 78
[290] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C. 4, s. 295-297
[291] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D. 8, C. 4, s. 324
[292] ***T. C. Resmi Gazete,*** 26 Şubat 1947

2.1.9. Ara Seçimleri

Şubat 1947'de yapılan köy muhtarı seçimleri,[293] CHP ile DP'nin arasında daha da gerginleşmeye sebep olmuştur. DP'nin iddialarına göre hükümet kendi adayları yararına seçimlere öyle bir yol atmıştı ki, köylerdeki oylamaya "seçim"demek imkanı pek kalmamıştı. Yine DP'lilere göre CHP'nin gerçek maksadı DP teşkilatını köylerden söküp atmaktı, oysa tersine bu teşkilat daha da kuvvetlenmişti. [294]

Bu seçimlerle ilgili olarak Bayar daha sonra, Başvekilim Adnan Menderes adlı eserinde[295], seçimlerde CHP'nin "devlete karşı gelinmez" sloganına karşılık köylünün ters tepki verdiğini ve büyük baskıya maruz kalan köylerde ise DP'nin daha kuvvetli çıktığını yani baskının adalet hasretini çoğalttığını ve böylece DP'ye inanan kitlelerin hızla çoğaldığını ifade etmiştir.

31 Mart 1947'de Recep Peker, DP'li liderlerin toplantıya katılmak üzere İzmir'e gelişlerinden bir gün önce İzmir'e gelmiş ve burada Halkevi salonunda yaptığı konuşmasında DP'lilere ateş püskürmüştür. Peker, siyasi partilerin vazifesinin seçime iştirak etmek olduğunu, seçime iştirak etmeyen parti ve onları destekleyen gazeteler içinde İstiklal Mahkemeleri kanunun hala yürürlükte olduğunu hatırlatmıştır. [296] Dolayısıyla muhalefet açıkça tehdit edilmiştir. DP'liler seçimlere girmeme kararı almalarına rağmen bir taraftan da yurt genelinde, İzmir, Balıkesir, Bandırma, Gönen ve Kütahya'da mitingler tertip ederek iktidarın antidemokratik davranışlarını şiddetle tenkit etmişlerdir. [297]

Nitekim, DP'nin katılmadığı milletvekili ara seçimleri 6 Nisan 1947'de yapıldı. Seçimlerden önce bir bildiri yayınlayan DP, seçimlere katılmama gerekçelerini şu şekilde ifade etmişlerdir: *"Seçim emniyeti kanunla sağlanmadıkça ve idare mekanizmasının tarafsızlığına imkan bırakmayan zihniyet değişmedikçe seçime*

[293] Muhtar seçimleri toplam 35588 sandıkta yapıldı. Bu seçimlerde DP; 1225, Bağımsızlar: 1960 ve diğer sandıkların tamamını CHP kazandı. ***Ulus,*** 1, 7, 21 Mart 1947, Bu seçimlerden hemen önce yapılan Uşak belediye seçimlerini DP kazanmıştır. Fakat Danıştay kararıyla bu seçimler iptal edilmiş ve yenilenen seçimleri CHP kazanmıştır. Fakat Danıştay kararıyla bu seçimler iptal edilmiş ve yenilenen seçimleri CHP kazanmıştır. ***Cumhuriyet,*** 30 Ocak 1947
[294] Karpat, ***A. g. e. ,*** s. 158.
[295] Celal Bayar, ***BaşvekilimAdnan Menderes,*** s. 73
[296] ***Cumhuriyet,*** 2 Nisan 1947, Fersoy, ***A. g. e. ,*** s. 15
[297] Karpat, ***A. g. e. ,*** s. 160

girmeyi Türk demokrasisine karşı ağır bir suç sayıyoruz. "[298] Bu beyanatın ardından, CHP seçimlere tek başına katılmış dolayısıyla seçimleri de kendi adayları kazanmıştır. Fakat seçime katılma oranı çok düşük olmuştur. İstanbul'un bazı yerlerinde %10'u zorlukla geçmiştir. Bundan yararlanan DP'liler propaganda gezilerine ve konuşmalarına devam ettiler. [299]

Dış gelişmeleri öne süren CHP sıkıyönetimin 6 ay daha uzatılmasını istedi. [300] DP'liler ise sıkıyönetimin sadece gazete kapatmakla uğraştığını ileri sürerek bu karara karşı çıktılar. DP'li Sadık Aldoğan söz alarak *"Anayasa'daki tarife göre sıkıyönetim, mutlakiyet idaresine bile rahmet okutacak zalimce bir idare tarzıdır"* dedi. Bu konuşmayı protesto eden CHP'liler Sadık Aldoğan'ın 15 gün Meclisten çıkarma cezasına çarptırılmasına sebep olmuşlardır. Buna mukabil 28. 5. 1947 tarihinde sıkıyönetim 6 ay daha uzatılmıştır. [301]

2.1.10. 12 Temmuz Beyannamesi

İktidarla muhalefetin kopma noktasına geldiği bu son olaylardan sonra, partiler arası arabuluculuk girişimleri artmıştır. 12 Temmuz beyannamesine kadar devam edecek olan bu girişimler tamamıyla İnönü'nün bilgisi ve kontrolü halinde olmuştur. [302]

İnönü 14 Haziran 1947'de İnönü Bayar' ı Çankaya Köşküne davet ederek gizli bir görüşme yapmış bununla beraber 17 Haziran, 19 Haziran, 21 Haziran, 23 Haziran ve 27 Haziran'da yapılan görüşmeleri takip etmiştir. [303] Bu görüşmelerde Bayar, hükümetin muhalefet üzerindeki baskılarından şikayet ederek, devlet imkanlarından partilerin eşit şartlarda istifade etmesini istedi. Bu görüşmelerde her iki tarafta suçu birbirine atmıştır. En son görüşme ise İnönü ile Bayar arasında geçmiştir. [304]İnönü, İktidar ve muhalefet partisi liderleriyle defalarca yaptığı görüşmeler sonucunda, bu görüşmelerin muhtevası niteliğindeki beyannamesini 11 Temmuz akşamı radyodan

---

[298] ***Cumhuriyet,*** 3 Nisan 1947
[299] Goloğlu***, A. g. e. ,***s. 165
[300] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C. 5, s. 226
[301] Goloğlu, ***A. g. e. ,***s. 166
[302] Müstakil Demokratlar Gurubu(Haz),***Demokrat Parti Kurucuları Bu Davanın Adamı Değildirler,*** 1949,s. 10
[303] Tökin, ***A. g. e. ,*** s. 215.
[304] Bayar, ***Başvekilim Adnan Menderes,*** s. 82

okudu. Beyanname basında bir gün sonra yayınlandığı için 12 Temmuz Beyannamesi olarak bilinmektedir. [305] Bu bildiride İnönü, İktidar ile muhalefet arasında sorumluluğa dayalı bir formülden bahsediyordu. Buna göre:

- İktidar açısından artık önemli olan, muhalefetin yasa dışı yollara sapmayacağının bilinmesidir.
- Muhalefet de İktidarın kendisini boğmak gibi bir amacı olmadığına inanmalıdır.

"21 Temmuzda yapılan görüşmede Anayasada yapılacak değişiklikler Cumhurbaşkanı'nın salâhiyetleri üzerinde toplanıyor:

1. *Cumhurbaşkanı tek dereceli seçilecek,*
2. *Bakan ve Başbakanı değiştirebilecek*
3. *Milletvekili olmayanlar Bakan olabilecek,*
4. *Hükümet icraatına müdahale edebilecek"*[306] şeklinde kararlar alınmıştır.

Bu beyanname, DP teşkilatı tarafından olumlu karşılanmsına rağmen, DP'nin yönetici kadrosunu ikiye böldü. Kenan Öner, 12 Temmuz Beyannamesini bir "muvazaa", bir gizli uyuşma belgesi olarak görüyor ve Demokrat Parti yöneticilerinin teşkilatı sattığını iddia ediyordu. Bu sebeple de İstanbul Demokrat Parti Başkanlığından ve Demokrat Parti üyeliğinden istifa etmiştir. Daha sonra Kenan Öner'i destekledikleri gerekçesi ile Ankara'da DP Genel İdare Kurulu da 5 Demokrat Parti milletvekilini Haysiyet Divanının kararı ile partiden çıkarıldı. Bunlar General Sadık Aldoğan, Grup Başkan Vekili Osman Nuri Köni ve milletvekillerinde Mithat Sakaroğlu, Necati Erdem, Kemal Sivrili idi. Ertesi gün Hazım Bozca'nın partiden çıkarılması ile atılan milletvekili sayısı 6'ya çıkarılmıştır. [307]

DP'den ayrılan bu milletvekilleri 20 Temmuz 1948'de Mareşal Fevzi Çakmak, Hikmet Bayur, Kenan Öner, Mustafa Kentli, Osman Bölükbaşı, Osman Nuri Köni ve Sadık Aldoğan imzalarıyla Millet Partisini resmen kurmuşlardır. Böylece 12 Temmuz

[305]Yeşil, ***A. g. e. ,*** s. 95. Beyannamenin tam metni için bkz, Ayın Tarihi, No:163, Temmuz 1947, s. 14-17, ***Ulus, Cumhuriyet, Vatan,*** 12 Temmuz 1947, Celal Bayar, ***Başvekilim Adnan Menderes,*** s. 83-84
[306] ***Kuvvet,*** 21 Temmuz 1947, Yıl:1, Sayı:213, s. 1.
[307] Bozdağ, ***Demokrat Parti ve Ötekiler,*** s. 34

Beyannamesinin etkisi olabilecek büyük bir sarsıntıyı DP yaşamıştır. Müfritlerin ayrılmasıyla kuruluş aşamasının tamamlanmasından sonra bölünme tehlikesi atlatan DP'de bu olayın neticesinde Bayar ve Menderes'in parti içi prestijlerinin daha da artmasına neden olmuştur. [308]

12 Temmuz Beyannamesi, CHP içinde bir ifade dönüşümü ifade ediyordu. Bu dönüşüm, İnönü açısından DP muhalefetine karşı bizzat kendisinin göreve çağırdığı otoriter eğilimli Peker hükümetini de suçlama anlamını taşıyordu. Bu bakımdan, Peker Hükümeti kendini 12 Temmuz Beyannamesi ile bağlı saymıyordu. [309]Böylece İnönü ile Başbakan Recep Peker arasında bir çatışma belirmiş oluyordu.

DP'nin bu bildirisi, gerek kendi içinde gerekse kendi dışında olumlu olumsuz eleştiriler almasına sebep olmuştur. 12 Temmuz Bildirisini, DP liderlerince Halk Partisi Başkanına verilmiş bir taviz belgesi olarak kabul eden DP'li Osman Bölükbaşı, bu bildiriyi de yetersiz bularak, bildirinin yayımlandığı gün DP'den istifa etti. İnönü de bildiriyi fazla sert bulmuş ancak DP'li liderlerin girişimleriyle İnönü ile mutabakat sağlamıştır. [310]

2.1.11. Recep Peker'e Karşı 35'ler ve Peker Hükümetinin Sonu

Muhalefetin Peker hükümetine karşı saldırıya geçmesi, CHP içindeki gelişmeleri de hızlandırdı. CHP gurubu 26 Ağustos'ta 12 Temmuz Bildirisi'nden sonraki durumun görüşülmesi için toplandı. Seyhan Milletvekili Cavit Oral ve arkadaşlarının verdiği bir önerge üzerine Başbakan Peker, guruptan güvenoyu istemek zorunda kalmıştır. Peker, 303 güvenoyu almış, ancak bir gurup milletvekili de hükümete güvensizlik oyu vermiştir.

CHP tarihinde "35'ler Olayı" olarak bilinen bu hareket bu şeklide başlamıştır. Peker hükümeti güvenoyu almasına rağmen verilen 35 red oyu parti- hükümet çatışmasını açığa çıkarmıştır. Ayrıca, hükümete karşı oluşan parti içi muhalefetin gerçek sayısı bu red oylarından ibaret değildir. Bunun haricinde hükümete kerhen

---

[308] Sema Sönmez, ***1946-1950 yılları arasında İktidar- Muhalefet İlişkileri Açsısınan Demokrat*** **Parti *İşlevi,*** T. C. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1998,s. 60

[309]Taner Timur, ***Türk Devrimi ve Sonrası 1919-1946,*** Doğan Yayınları, Ankara, 2003, s. 79

[310] Mahmut Goloğlu, ***Milli Şef Dönemi 1939-1945,*** Kalite Matbaası, Ankara, 1974,s. 173

güvenoyu veren potansiyel bir muhalif bir gurupta vardır. Bu gurubun, hükümete güvenoyu vermesinin sebebi, parti dışındaki muhalefete, CHP'nin birlik ve beraberlik içinde olduğunu gösterme arzusudur.

Nitekim,"35'ler adlı aktif muhalif grubun haricindeki potansiyel gurubun varlığı kendisini, Peker'in CHP grubundan, kabinede değişiklik yapılmasını istemesi ve bu konuda Başbakanın serbest bırakılması konusunda yetki talep etmesi üzerine yapılan oylamada, oylamaya katılan 242 üyeden, 194 kabul oya karşılık 47 red, bir çekimser oy çıkmasıyla göstermiştir. [311]

Peker 6 Bakanı değiştirerek hükümeti devam ettirmek istemiş ve şu bakanları tayin etmiştir:

Görevden Alınan Bakanlar Yeni Atanan Bakanlar
İçişleri Bakanı Şükrü Sökmensürer M. Hüsrev Göle
Ticaret Bakanı Atıf İnan H. Nazmi Keşmir (Vekaleten)
Milli Müdafaa Bakanı Münif Birsel
C. Cahit Toydemir
Tarım Bakanı Faik KurdoğluŞevket Adalı
Çalışma Bakanı Sadi Irmak T. Bekir Balta
Ekonomi Bakanı T. Bekir BaltaCevat Ekin[312]

Kabine içinde yapılan bu değişiklik parti gurubu içinde ve basında yeni tartışmalara yol açtı ve eleştirildi. Eleştiriler temelde, hükümette bu kadar geniş çaplı değişikliğin yapılabilmesi için başbakanın da istifa etmesi gerektiği esasına dayanmaktaydı. Peker'in parti milletvekillerine danışmadan bu değişikliği yapması, şikayete sebep olmuştur. Peker ile İnönü arasında önemli bir çatışma daha meydana gelmiştir. Meclisin tatile girmek üzere olduğu günlerde Peker, yeni atamaları meclise sunmamıştır. İnönü ise meseleyi çözmek üzere tatile giren meclisi tekrar toplantıya çağıracğını açıklamıştır. Bu tartışmalar esnasında Peker istifa etmeyi bile düşünmüştür. [313]

[311] ***Tasvir,*** 5 Eylül 1947
[312]***Ulus,*** 5 Eylül 1947
[313] Bekir Koçlar, " Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Hükümet- Muhalefet İlişkisi", ***Türkler Ansiklopedisi,*** C. 16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 762

Bütün bu gelişmeler, Peker hükümetini görevden çekilmeye zorlarken, 8 Eylül'deki parti divanı toplantısı, hükümetin sonunu hazırlamıştır. Peker, parti Divanı'ndan, Saraçoğlu'nun Başbakanlığı döneminde mevcut olan Başbakanlıkla parti başkan vekilliğini aynı kişide toplayan uygulamaya yeniden işlerlik kazandırmasını istemiştir. [314] Peker'in isteği yeterli destek görmeyince aynı gün Çankaya'ya giderek istifa niyetini açıklamıştır. [315] Böylece Peker 9 Eylül 1947'de sağlık durumunu bahane ederek istifasını sunmuştur. [316]

Tarihler Kudret Gazetesinde 13 Eylül 1947'yi gösterdiğinde gazetenin manşetinde:*" Hayret ve ibret verecek bir hâdise; Ortada Atıf İnan ve 7 Eylül kararları diye bir mesele var mıdır?"* sözü dikkatleri çekmektedir. Yazının devamında: *"26 Ağustosta güven oyu, 4 Eylülde kabinesinde istediği değişikliği yapma salâhiyeti alan Recep Peker'in istifasından nelerin âmil olduğu meselesi bugün dahi halledilmemiş bir merak halindedir. Bunu Ulus baş yazarı da "Cumhuriyet Halk Partisinde ise bir müddet, hakikati bilmemekten dogma bir rahatsızlık hüküm sürecektir" diye ifade etmektedir"* diye bilgi vermiştir. [317]

Recep Peker hükümetinin istifasının ardından yeni hükümeti kurma görevi, Dışişleri Bakanı Hasan Saka'ya verilmiştir. Bu dönemin kapanmasıyla siyasi hava biraz daha yumuşamıştır. DP emin adımlarla iktidar hedefine doğru ilerlemektedir. Recep Peker Türkiye'de demokrasiye geçiş sürecinde çok önemli bir dönemde başbakan olmuştur. Peker hükümetinin yıpranmasında özetle DP I. Kongresi, 12 Temmuz Beyannamesi ve ekonominin düzeltilmesi amacı ile 7 Eylül 1946'da yapılan develüasyon hareketidir. Nitekim bu kararlardan sonra ekonomi kötüye gitmiştir

[314] Toker, ***Tek Parti'den Çok Partiye,*** s. 206
[315] Nihat Erim, "Bay Peker Meselesi ve Cevaba Cevap", ***Ulus,*** 21 Aralık 1947
[316] ***Ulus,*** 10 Eylül 1947
[317] ***Kudret,***13 Eylül 1947, Yıl:, Sayı: 31, s. 1.

2.2. Hasan Saka'nın Başbakanlığa Getirilişi ve İktidar- Muhalefet İlişkileri

2.2.1. Hasan Saka Hükümeti Programı

Başbakan Peker'den sonra hükümeti kurmakla görevli olan Hasan Saka liberal eğilimleri olan bir devlet adamı olarak biliniyordu. 1908'de Mülkiye mektebini bitirdikten sonra, Paris'te eğitim görmiş ve İstanbul Siyasal Bilgiler Fakültesi'de hukuk ve ekonomi dersleri vermiş bir kişiydi. Meclis'i Mebusan'da Trabzon Mebusu olarak başladığı siyasi hayatında çok önemli görevlerde bulunmuştur. [318]

Çok Partili demokratik rejime geçiş sürecinin en sıkıntılı bir anında, Meclisin tansiyonunu düşürmek ve havayı yumuşatmak amacıyla hükümeti kurmaya memur edilen Hasan Saka, 1949 yılının Ocak ayına kadar Başbakanlık görevini tarafsız bir şeklide, CHP'den bağımsız olarak yürütmeye gayret gösterdi. [319]

Hasan Saka, kabinesini 10 Eylül 1947'de kurdu. 35'lerin de önemli ölçüde yer aldığı hükümette görev alan bakanların kabinesi belirlenmiştir. [320]

Hasan Saka kabinesinin ilanından sonra Cumhurbaşkanı İnönü, doğu illerinde bir geziye çıkmayı kararlaştırdı. Tutum ve davranışlarındaki yansızlığın bir kanıtı olmak üzerede bir Demokrat Parti milletvekilinin kendisiyle birlikte geziye katılmasını istedi. Konu, Demokrat Parti Genel Yönetim Kurulu'nun 19. 9. 1947 günlü toplantısında görüşüldü. Uzun tartışmalardan sonra, Muğla milletvekili Nuri Özsan'ın Cumhurbaşkanı ile birlikte geziye çıkmasına oybirliği ile karar verildi. Bu karar aşırı DP'liler tarafından hoş karşılanmayacak, Halk Partisi'nin DP'lilerin oyununa gelindiği söylentileri devam edecek, 1949'daki İkinci DP Kongresi'nde bile tartışılacaktır. [321]

---

[318] Mediha Akarslan, "Türkiye'de Çok Partili Döneme Geçiş Süreci ve Hasan Saka Hükümetleri", ***Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayınları,*** No:23 Ankara, 1998, s. 94; Ali Çankaya, ***Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler 1860-1849,*** C. 2, ty, s. 623; ***Maliye Bakanları 1920-2000,*** Maliye Bakanlığı planlama ve Kordinasyon Kurulu, Yayın No:2000/354, Ankara,2000, s. 69

[319] Sadık Doğan, ***Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Hasan Saka Hükümetleri,*** Celal Bayar Üniversitesi, Tarih Ana Bilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa, 2002, s. 116

[320] Kazım Öztürk, ***T. C. Hükümetleri ve Programları,*** Baha Matbaası, İstanbul, 1968, s. 313

[321] Mahmut Goloğlu, ***Milli Şef Dönemi 1939-1945,*** Kalite Matbaası, Ankara, 1974,s. 181

İnönü, Doğu Anadolu ve Karadenizin bazı illerine yaptığı gezi sırasında, CHP ve DP yöneticilerinin yanı sıra, o yerlerin idare amirleri ile görüştü. İdare amirlerine her iki partiye eşit davranmaları için keskin direktifler verdi ve olumsuz hareketlerden kaçınmalarını istedi. [322]Erzurum'da DP İl Merkezini İlk defa ziyaret eden İnönü, burada kanun huzurunda eşitlik prensibini vurgulamıştır. Kars'ta ise "partilerin bütün çalışmalarının kanun içinde kalması siyasi hayatın ilk ve temel kanun şartı"[323]olduğuna işaret edilmiştir.

29. 9. 1947'de Ankara'ya dönen İnönü, CHP'liler ile birlikte, DP Gurup Başkanvekili Fuat Köprülü ve arkadaşları tarafından karşılanmıştır. [324] Partiler arasında görülen bu yumuşama, Hasan Saka hükümetinin programında da görüldü. Programda temel olarak halkın adalet işlerindeki isteklerinin gereken şekilde temin edileceğinden bahsediliyirdu. Ayrıca İdare amirlerinin memleketi nizam ve asayiş çerçevesinde esasen de kanunlara uygun şekilde davranmaları gerektiğini vurgulamıştır.

Programın ikinici kısmında dış politika konuları ele alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin herkesle anlaşma ve antlaşmaları barış ve güven siyaseti ile yöneteceğinden bahsetmektedir. Türkye Cumhuriyeti'nin varlığı ve istiklâlinin müdafaası bakımından gereken tedbirleri alma kararı almıştır. Hayat pahalılığını önlemek gerekli tedbirleri almak için bakanlıklardan bir heyet kurulduğunu, konut sıkıntısı çekenlere tedbriler alınacağını, toprak ürünlerini arttırmak için gereken önlemlerin alınacağını dile getirmişlerdir. Ayrıca devletçiliğin sınırlanacağı ve devlet kuruluşları ile özel sektörün yarışmamasına dikkat edileceği söylenmiştir. Milli endüstrinin gelişmesine yönelik alınacak tedbirler ile ulaştırma, vergi ve dış ticaret konuları ele alınarak yerli olduğu kadar yabancı sermayenin de teşvik edileceği ifade edilmiştir. [325]

Hasan Saka'nın Mecliste okuduğu programın ardından oylamaya geçilmiş ve 46 muhalif oya karşı 362 oyla hükümet programı kabul edilmiştir. [326]Asım Us'a göre,

---

[322] Nutku, ***A. g. e. (İktidar-Muhalefet ilişkileri tezi)***, s. 58 (tezde sayfa131)
[323] ***Ayın Tarihi,*** Eylül 1947, No:166, s. 26
[324] Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, ***A. g. e. ,***s. 36
[325] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C. 6,s. 672; Öztürk, ***A. g. e. ,*** s. 315-321; ***Ayın Tarihi,*** Ekim 1947, No:167, s. 16-20
[326] Tekin Erer, ***Türkiye'de Parti Kavgaları,*** Tekin Yayınevi, İstanbul, 1966, s. 450

Hasan Saka hükümeti Cumhuriyetin ilanından beri ilk defa olarak doğrudan doğruya Meclise dayanan bir hükümettir. [327]

Kütahya Milletvekili Adnan Menderes DP'nin program hakkındaki görüşlerini ortaya koyarak programı eleştirmiştir. Menderes, programın, *"müphem, müstereddit, vuzuhtan mahrum ifadelerle bir programsızlık örneği"* teşkil ettiğini söyleyerek sözlerini şöyle tamamlamıştır: *"...İşte Halk Partisi ve onun Hasan Saka Hükümeti 12 Temmuz Beyannamesinin açmak istediği dönem önünde tereddütler geçirmesine vesile olmaktadır. "*[328]

Program hakkındaki tartışmalar devam ederken meclis tatile girerek ikinci çalışma yılına 1 Kasım 1947'de başladı. [329]Cumhurbaşkanı İsmet İnönü yaptığı açılış konuşmasında[330] iç ve dış politika konularına geniş bir şekilde yer vererek alınacak tedbirleri sıralamıştır. İç Politikada demokratik gelişmenin büyük bir ilerleme gösterdiğini, dış politikada ise siyasi partilerin mutabakat halinde olmasından duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir. Nutkun sonlarına doğru İnönü, demokratik hayatın iki ana parti tarafından kurulduğunu ve yine bu iki partinin karşılıklı çalışmaları sonucu demokrasinin daha da gelişeceğini vurgulamıştır. Aynı gün, Meclis Başkanlığı seçimi yapılmış ve Kazım Karabekir 322 oyla seçilirken, Peker sadece, 4 oy alabilmiştir. [331]

Ayrıca Recep Peker'i destekleyen Ulus gazetesinin Baş yazarı Falih Rıkı Atay, 30 Ekim'de CHP Genel Sekreterliği'ne bir mektup yazarak, İnönü ile uyuşmadığı için partiden, 4 Kasım'da da 21 yıl çalıştığı Ulus gazetesinden ayrıldığını açıkladı. Yerini Nihat Erim aldı. [332]

İktidar ile muhalefet arasındaki karşılıklı konuşmalar süregelirken CHP'nin Yedinci Kurultay hazırlıklarına başlamıştı. Memlekette genel bir hürriyet havası belirdiği halde CHP'nin programı ve tüzüğünü yeni politik gelişmelere

---

[327] Asım Us, "Demokrat Parti'nin Genel Kongresi" , ***Vakit,*** 7 Ocak 1947, s. 718
[328] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C. 6, s. 676-681
[329] Feroz Ahmad, **A. g. e. ,** s. 37
[330] Nutkun tamamı için bkz. ***TBMM Tutanak Dergisi,*** Dönem 8, C. 7, s. 2-7; ***İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları 1920-1973,*** Der. Ali Rıza Cihan, TBMM Kültür ve Sanat Yayın Kurulu Yayınları No:57, C. 2, Ankara, 1993, s. 69-74; ***Ayın Tarihi,*** Kasım, 1947, No:168, s. 33-37
[331] Ahmad, ***A. g. e. ,***s. 37
[332] ***Ulus,*** 4 Kasım1947, Ahmad, ***A. g. e. ,*** s. 37

uyandırabilmek için değiştirmek gerekiyordu. [333]Çünkü artık karşısında kendisiyle her konuda mücadele eden bir muhalefet partisi vardı. Bu nedenle amaç ve hedeflerin yeniden belirlenip açıkça ortaya konması gerekiyordu. Kurultaydan da beklenen bu olmuştur.

2.2.2. CHP Yedinci Kurultayı

17 Kasım 1947 tarihinde 782 delegenin katılımıyla Ankara'da toplanan CHP 7. Kurultayı, 19 gün müddetle çalışmalarına devam edererk, 4 Aralık 1947 tarihinde dağılmıştır. [334] CHP 7. Kurultayı ilk iş olarak Parti Tüzüğü'nü çok partili düzen esasına göre değitirme yoluna gitti. CHP bünyevi bir değişim içine girmiştir. Bu Kurultay ile tek partililikten demokratik bir unsur haline gelme teşebbüsüne hukuken girişilmiştir. Yani Parti çok partili rejime intibak kararı vermiştir. Bu bakımdan kurultay bir dönüm noktası olmuştur. [335]

2.2.3. 1948 Yılı Bütçe Müzakereleri

Bütçe görüşmeleri 1948 yılında yapılmıştır. Bı görüşmler sırasında söz alan Adnan Menderes, bütçeyi tenkit etmiş ve ikitidarı samimiyetsizlikle suçlamıştır. Kısaca Menderes, konuşmasının sonunda 1948 yılı bütçesini memleket imkanları ve ihityaçlarına uygun görmediklerini ve bu nedenle krımızı oy vereceklerini ifade etmiştir. [336]

2.2.4. DP'de Bölünme: Müstakil Demokratlar ve Millet Partisi'nin Doğuşu

DP içinde parçalanma belirtileri, 1947 yılında 12 Temmuz Beyannamesi yayınlanmadan önce varlığını göstermeye başlamıştır. DP içinde Mareşal Fvezi Çakmak'ın etrafındaki gelişmeler üzeerine Nadir Nadi, bu havayı yaratanları eleştiren

[333] Karpat, ***A. g. e. ,*** s. 174
[334] Giritlioğlu, ***A. g. e. ,*** s. 210; ***Vatan,*** 18 Kasım 1947
[335] Tunaya, ***Türkiye'de Siyasi Partiler,*** s. 575
[336] Gülay Sarıçoban, ***Çok Partili Hayata Geçişte İktida Muhalefet İlişkileri 1946-1950,*** H. Ü. Atatatürk İlkeleri ve İnkilap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 146

bir makale yazmıştır. Nadi, partilerde ve halkta demokrasiye ters düşen tek parti rejiminden kurtulalım derken yeni şefler yaratmak yolunda eğilimler görmektedir. [337]

Demokrat Parti Kongresi gergin bir şekilde geçmiştir. Kenan Öner'in istifası da olumsuz bir hava oluşturmuştur. Çünkü Kenan Öner yanlısı milletvekilleri DP meclis Gurubu Yönetim kurulunda çoğunlukta idiler. Bu kurulun dört üyesi [338]istifa edince Yönetim Kurulu'nun tümden yenilenmesi yoluna gidilerek seçimler yapıldı. Gurup Başkanlığına Celal Bayar yeniden getirilirken Fuat Köprülü başkan vekilliğinden yerine Fuat Hulisi Demirelli seçildi. Böylece Fuat Köprülü- Kenan Öner çekişmesi parti Meclis Gurubu-Genel Yönetim Kurulu anlaşmazlığı haline geldi. Bu durum karşısında Merkez komitesinde ağırlığı bulunan Bayar, gurup seçimlerinin usulsüz olduğu kararını çıkarttı. Yapılan tartışmalar ve tekrarlanan seçimde Köprülü yine seçilemedi. Bayar iki görevi birden yürütemeyeceği gerekçesiyle Gurup başkanlığından istifa etti. Arkasından maaş farklarını partiye vermeyenlerin adını açıklayarak Öner gurubundan olanları deşifre etmek istedi. [339]

Demokrat Parti içindeki çatışmanın esas sebebi olarak bu kurul içinde çok farklı şahsiyetlerin toplanmış olması gösterilmektedir. Diğer taraftan İsmet İnönü karşıtlığı ve tek parti sisteminin sembolü olarak onun şahsına saldırşlar artık 1946'da olduğu gibi halkın hoşuna gitmiyordu. İnönü'nün 1947'de liberal bir siyasetten yana olması bu siyaseti uygulaması halk arasında itibarını yükseltmişti. Bu sebeple halk şahsi çekişmelerden bıkmış, artık muhalefetten yapıcıfaliyetler bekler olmuştu. DP yöneticileri debu durumu fark ederek İnönü'ye saldırmaktan vazgeçtiler ama bu karar DP içindeki sert politika taraftarlarının hoşuna gitmedi. [340]

Millet Partisinin kuruluşu, hem Millet Meclisinin iç yapısını değiştirmiş hem CHP ile DP'nin siyasi tutumları üzerinde etkili olmuştur. Böylece 1948 yılında TBMM'de CHP'liler, DP'liler, MP'liler ve Müstakil Demokratlar olmak üzere birbirinden farklı görüşlere sahip dört ayrı gurup olmuştu. Bu durum bir bakıma çok

[337] Nadir Nadi, "Aman Dikkat Edelim", ***Cumhuriyet,*** 4 Eylül 1947, Gürkan ***A. g. e. ,*** s. 310
[338] İstifa eden dört gurup üyesi: Hakkı Gedik, Hazım Bozca, Fikri Apaydın ve Osman Nuri Köni idi. Goloğlu, ***A. g. e. ,*** s. 232
[339] Yeşil, ***A. g. e. ,*** s. 108
[340] Karpat, ***A. g. e. ,*** s. 184

partili siyasal sistemin hiç olmazsa dış görünüşleriyle artık oluştuğunu göstermesi açısından önemlidir. [341]

Böylece, gerek Fevzi Çakmak gerekse, Hikmet Bayur beyanatlarında, DP muhalefetine karşın, millet partisinin sert ve gerçek bir muhalefet örneği sergileyeceğini ve demokratik adımlar atılmadığı müddetçe de iktidarla işbirliğne gidilmeyeceğini açıkça ortaya koymuştur.

2.2.5. Millet Partisi'nin Programı

Millet Partisi'nin siyasal doktrini parti programında tamamen kuramsal ve soyut değildir. Parti'nin siyasal doktrinin temelini klasik demokrasi oluşturmakla birlikte toplumsl hayatta insan düşüncesinin geliştirdiği yeni fikirlere de programında yer vermiştir. Bu durum liberalizmin yanında, devlet düzeninin denetlenmesinde ve sosyal adaletin sağlanması konularında kendini göstermektedir. [342]

Millet Partisi daha kuruluş aşamasında şiddetli eleştirlere maruz kalmıştır. Bu eleştirilerin temelinde muhalefetin parçalanacağı endişesi vardı. [343] Eleştiriler daha çok kurucuların kişilklerine, Mareşal'in yayınladığı bildiriye, partinin adına ve programına yönelik olarak yapılmıştır.

İktidar Partisi yetkilileri ise MP'nin kurulması karşsında sessiz kalmayı tercih etmişti. Bunun en önemli sebebi olarak muhalefetin parçalanmasının kendilerinin işe yarayacağı ve bu sayede muhalefetin gücünün azalacağı düşüncesiydi. Ancak iktidar partisinin yaygın organı Ulus'ta Hüseyin Cahit Yalçın, Mareşal'in İsmet İnönü'yü yıkmak için MP'yi kurduğunu iddia etmiştir. [344]

Fakat çok partili dönemin üçüncü büyük partisi olarak siyasi ortama giren MP iktidar yolunda DP karşısında güçlü bir muhalefet örneği sergileyememiştir. Bunda

---

[341] Karpat, ***A. g. e. ,*** s. 186
[342] Mithat Atabay, ***Çok Partili Dönemde Bir Muhalefet Partisi: Millet Partisi (20 Temmuz 1947- 27 Ocak 1954),*** Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1991, s. 85
[343] Goloğlu, ***A. g. e. ,***s. 240
[344]***Ulus,*** 21. 08. 1948

kendi bünyesi içinde çok farklı şahsiyetlerin bulunması ve ortaya koyduğu fikirlerin vatandaş nezdinde yeterli itibarı görmemesi etkili olmuştur denilebilir.

Saka Hükümeti liberal uygulamalarıyla ekonomik alanda istikrarı sağlayamamış, dolayısıyla hayat pahalılığını önleyememiş ve bakanlara kadar uzanan yolsuzluk iddiaları da hükümeti yıpratmıştır. Öyle ki Ticaret Bakanı Atıf İnan hakkında, depolada çürümüş diye denize döktürdüğü buğdayların aslında tüccar depolarına aktarıldığı ve bu işin ticaretini yapanlara da bu şekilde yardım edildiği konusunda çıkan dedikodular üzerine, 4 Haziran'da meclis soruşturması açılmıştır. Olayı soruşturan müfettiş raporlarında da Maliye Bakanı Münir Birsel'in adının geçmesi ve Birsel'in de görevinden istifa etmesi üzerine hükümet hayli zor günler yaşamıştır. [345] Bu olaylardan beş gün sonra yani 8 Haziran 1948'de Hasan Saka Hükümeti istifa etti. Fakat 9 Haziran 1948'de hükümeti kurma görevi yeniden Hasan Saka'ya verilmiştir.

2.2.6. II. Hasan Saka Hükümeti

Hasan Saka 8 Haziran 1948 tarihinde "içinde bulunan şartlara göre hükümet durumunun yeniden tetkik ve mütaalasına fırsat verilmek üzere" başbakanlıktan çekilmesi üzerine yeniden hükümeti kurmakla görevlendirildi. [346]

10 Haziran 1948 tarihinde Hasan Saka taraffından belirlenen Bakanlar Kurulu listesi Cumhurbaşkanınca onandı. Türkiye Cumhuriyeti'nin 17. Hükümetinin kuruluşunu bildiren tezkere11 Haziran'da TBMM'de okundu. [347]

Hasan Saka hükümetinin programı 18 Haziran 1948 tarihinde Mecliste Başbakan Hasan Saka tarafından okunmuştur. Programda öncelikli olarak dış siyaset konuları ele alınarak, hükümetin dış siyasetinin değişmeyeceği ve Birleşmiş Milletlere olan inancın da devam edeceği vurgulanmıştır. İç siyasetle ilgili olarak da; demokratik sistemin temellerini kuvvetlendirmek amacıyla bazı kanunların çıkartıldığını ve Seçim Kanunu değişiklik tasarısının da hiç kimsenin itiraz edemeyeceği bir şekilde

[345] Erer, ***A. g. e. ,*** s. 463-464; ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C. 1 s. 56 ve C. 7, s. 43. , C. 12, s. 32-35; ***Ayın Tarihi,*** No:171, s. 20-26
[346] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C:12, s. 148
[347] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C:12, s. 153; ***Ayın Tarihi,*** No:175, Haziran 1948

düzenlediğini ve yaklaşan kısmi seçimlerin, vatandaşların oylarını serbestçe kulllanabilecekleri ve neticelerine emniyetle bakabilecekleri tarzda cereyan etmesine önem verileceğinin altı çizilmiştir.

Basın Kanunun tadil edileceği vaadinde bulunulmuş ve bu bahisle "bir taraftan kanunun Anayasamızın sağladığı hürriyetlerin sınır içinde en geniş tenkit hakkını tanıyan, fakat diğer taraftan, fakat diğer taraftan, en medeni memleketlerde olduğu kadar ferdin şeref ve haysiyetini koruyan" bir şekle koymanın gerekli olduğunu bildirmiştir.

Programda, hükümetin esas hedefleri arasında muhalefet sistemini yerleştirmeye çalışmak gayesi olduğu vurgulanarak, her derece okullarad demokratik terbiyenin yerleşmesine önem verileceği söylenmiştir.

Hasan Saka hükümet döneminde meclise 25 kanun tasarısı getirdiğini, DP'nin verdiği seçim kanunu tasarısımı da ele aldıklarını ifade etmiştir. Fakat bu tasarının ardından yeni bir teklifle karşılaşıldığını kazai murakabenin istenildiğini anlattı. Hasan Saka bu sistemin sadece İtalya ve Fransa kanunlarında bulunduğunu, diğer ileri demokrasi ile idare edilen ülkelerde böyle bir durum olmadığını ve kazai murakabenin bize uygun olmadığını bildirmiştir. Hasan Saka konuşmasının devamında hayat pahalılığı konusunu da dikkate aldığını ve her hükümet icraatının muhalefet tarafından eleştirilmesini demokrasiye uygun bir hareket tarsi olmadığını ifade etmiştir. [348]

Başbakan konuşmasından sonra öeclisten güven oyu istedi. 348 Milletvekilinin iştirak ettiği oylamada 40 red oyuna karşılık 308 evet oyu ile II. Hasan Saka Kabinesi görevine başlamıştır. [349]

2.2.7. Seçim Kanunu Tadilatı

İktidar ve muhalefetin sürekli ısrarı ve baskısı üzerine, yaklaşan ara seçimlerden önce düşünülen değişikliğin gerçekleşmesi için kanun üzerine çalışmalarına başlamıştır. Hasan Saka seçim kanunu 13 Ocak 1948 tarihinde CHP meclis gurubuna

[348] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C:12, s. 269-274
[349] ***Ayın Tarihi,*** No:175, Haziran 1948,s. 10; ***Ulus, Cumhuriyet,*** 19 Haziran 1948

getirdi. Seçim Kanunu 2 Temmuz 1948'de TBMM'de görüşülmeye başlanmış ve iktidarla muhalefet arasında şiddetli tartışmalar olmuştur.

9 Temmuz 1948'de Seçim Kanunu üzerine yapılan bu görüşmeler sona ermiş ve kanun "gizli oy, açık tasnif" prensibine dayalı olarak kabûl edilmiştir. [350] Kanunun kabulünden sonra bir açıklama yapan İçişleri Bakanı Münir Hüsrev Göle, kanun hakkında şu bilgileri vermiştir: "Kanunda nazari dikkate alınan üç esas vardır. Birincisi, gizli rey, İkincisi; aleni tasnif, Üçüncüsü; Seçim emniyetidir. Gizli reyi sağlamak için, eski maddede münasip yerlerde rey alınır denildiği halde, yeni hükümde sarahaten gizli oy yerleri yani hücreler esasını kabul etmiş bulunuyoruz. Gizli oydan sonra tasnife geçilecektir ki, tasnif de reylerin toplandığı an ve zamanda ve komisyonun yanıbaşında bulunan muhtelif siyasi partilerin ikiye kadar olan temsilcileri olduğu halde tasnifin geniş bir yerde ve orada bulunan vatandaşların huzurunda ve parti temsilcilerin gözü önünde başlayacaktır. Tasnif neticesi bir zabıtla tespit edildikten sonra derhal bulunduğu yerde ilan edilecek ve aynı zamanda bu zabıtların birer sureti parti temsilcilerine ve müstakil adaylara bir makbuz mukabili verilecektir. "[351]

Seçim Kanunu ile ilgili TBMM'de CHP ile DP arasında çıkan ayrılık basını da etkilemiştir. Daha önce kanunun değişmesi konusunda fikir birliği içinde olan basın organları, kanundaki ayrıntılar üzerinde iki parti arasında ayrılığın baş göstermesiyle bölünmeye başlamıştır. Kanunun DP'nin istediği gibi çıkmaması üzerine bir kısım İstanbul gazetecileri aralarında toplanarak Ankara'ya ortak telgraf çekmişlerdir. Bu telgrafta, seçim kurulları için seçilmiş olan siyasi parti temsilcisinin, seçim komisyonlarına kabul edilmemiş olması hatalı görülmekte ve ihtilaftan doğan mesuliyet CHP'ye yüklenmektedir. Bir başka ihtilaf konusu da seçim kurullarına yargıçların başkan olarak girmemesidir. [352]Ancak gazetecilerin bu isteği hükümet tarafından gerçekleştirilmemiştir.

[350] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C:12, s. 1097-1110
[351] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C:12, s. 1107-1109
[352] Nilgün Gürkan, ***A. g. e. ,*** s. 399-400

2.2.8. 1948 Ara Seçimleri

Seçim Kanunu Resmi Gazete'de yayınlanmasından sonra DP bu konudaki kararlılığını göstermek için ara seçimlere girmeme kararını almıştır. [353] Nitekim muhalefet öteden beri seçimlere katılabilmek için bazı şartlar öne sürmüştü: Seçimler hakimlerin denetimi altında yapılmalı, seçim suçları Memurin Muhakemat Kanunu kapsamı dışında bırakılmalı. [354] Yeni çıkarılan seçim kanunun belirtilen bu teminatları kapsamına alınmaması üzerine, DP Genel İdare Heyeti toplanarak seçimlere katılmamalarının gerekçelerini belirten bir beyannameyi Celal Bayar'ın imzası ile kamuoyuna ilan etti. [355]

Netice'de 17 Ekim 1948'de 13 ilde[356]gerçekleşen ara seçimleri CHP kazandı. Seçimlere katılım oranı çok düşük olmuştu. Bu oran Demokratlara göre %10'un altındaydı Halk Partililer ise bu oranın %40'ı aştığını iddia ettiler. Ayrıca seçimlerde yine birçok yolsuzluk, baskı, usulsüzlük şikayetleri oldu. Bu durum sadece kamuoyunu değil, hükümeti de tedirgin etti. Ülkenin her yanında, dürüst bir seçime duyulan arzu şiddetlenmişti. [357]

Demokrat Parti yanlısı Nadir Nadi ise, "muhalefet için muhalefet taraflısı" olmadığını, seçimlere katılım oranı konusunda iktidarla muhalefet arasında birbirinden farklı iddialar öne sürdüğünü ancak her samimi vatandaşın iştirak oranının düşük olduğunu, tersi kanıtlanmadığı sürece, rahatlıkla görebileceğini söylemiştir. [358]

2.2.9. Anayasa Değişikliği Tartışmaları

Hasan Saka döneminde Basın mensuplarınca bir öneri verilmişti. Demokratikleşme konusunda önemli bir girişim olan Anayasada değişiklik yapılması önerisi olmuştur. [359]

---

[353] İsmail Arar; ***İzahlı Demokrat Parti Kronolojisi (1945-1950),*** İstanbul Matbaası, Ankara, 1984,s. 119
[354] Karpat, ***A. g. e.*** , s. 189
[355] ***Vatan,*** 19 Temmuz 1948
[356] ***Son Telgraf,*** 17 Ekim 1948
[357]Eroğul, ***A. g. e. ,*** s. 70
[358] Nadir Nadi, "Teklif Ediyoruz", ***Cumhuriyet,*** 23 Ekim 1948
[359] Şerafetti Turan, ***A. g. e. ,*** s. 301

Ahmet Emin Yalman, Cihat Baban, Sedat Simavi, Ragıp Emeç ve Doğan Nadi'nin de bulunduğu bir gurup gazete temsilcisi, H. C. Yalçın'ı destekleyen bir beyanname yayınladılar. Bu beyannamede şöyle deniliyordu: *"…. Yurdumuzdaki demokratik inkişafın ve kurulacak olan çok partili rejimin, milli birliği bozmayacak ve murakabeyi en iyi tarzda işletecek, vatandaşlara demokratik hayatın istikrarlı nizamını temin edecek, kuvvetlerin ayrılığı esasına dayanan bir anayasa tadiline taraftar olduğumuzu belirtmek isteriz. "*[360]

Sonuç olarak CHP ve DP, gazetecilerin bu isteğine ilgi gösterirken, Millet Partisi, değişikliğe gitmeden önce Anayasanın mevcut hükümlerinin uygulanması gerektiğini ileri sürmüştü. Bu sebeple değişiklik fikri sadece düşünce aşamasında kalmıştır. [361]

2.2.10. İkinci Hasan Saka Hükümeti'nin Sonu (10 Haziran 1948-16 Ocak 1949)

Hasan Saka hükümetinin görev süresi yaklaşık olarak 15 ay (10 Eylül 1947-14 Ocak 1949) devam etmiştir. Bunun son 7 ayı II. Hasan Saka Hükümetine aittir. Bu süre zarfında hükümet, 12 Temmuz Beyannamesi'nin ifade ettiği fikirleri gerçekleştirmiş ve iktidar-muhalefet ilişkilerini daha uyumlu hale getirmiştir. Ancak ekonomik sıkıntıları bir türlü hafifletememiştir. Bu durumdan sık sık faydalanan muhalefet ise iktidarı sık sık eleştirmiştir. Böylece hükümet oldukça yıpranmıştır.

II. Hasan Saka hükümeti döneminde, programında yer aldığı gibi basın alanında da bir takım demokratik adımlar atılmıştır. 1 Mayıs 1948 tarihinde Hürriyet gazetesi yayın hayatına başladı. Gazete hiçbir partiye bağlı kalmadan demokrasi prensipleri doğrultusunda hareket edeceğini bildirmekteydi. Ayrıca Tan gazetesi yeniden çıkartılarak yayın hayatına başladı. [362]

İktidar bir yandan basın hayatına yeni katılan yayınları desteklerken diğer yandan basını, hükümeti millet adına denetleyen ve milli iradenin hakimiyetini sağlayacak bir kurum olarak telakki etmektedir. Dolayısıyla basının demokratik

[360] Bu beyanname için bkz. Giritlioğlu, ***A. g. e. ,*** s. 218
[361] Şerafetti Turan, ***A. g. e. ,*** s. 301
[362] Hürriyet Konyar, ***CHP ve Kemalist İlkeler,*** Bağlam Yayınları, İstanbul, 1999, s. 89

gelişmenin kontrol sistemi görevini ifa ettiğini belirtmektedir. [363] Ancak bunun yanı sıra basının birtakım sorumluluk ve kurallara tabii olduğu da hatırlatılmaktaydı. [364]

Yine bu dönemde gerçekleşen bir başka önemli gelişme de Türkiye ile ABD arasında 4 Temmuz 1948 tarihinde imzalanan Ekonomik İşbirliği Antlaşması'dır. Bu antlaşmayla Amerika'dan 30 milyon dolarlık kredi alınmıştır. [365]

Ancak hükümetin bu olumlu adımlarına rağmen, muhalefet karşısındaki yumuşak tavrı nedeni ile kendi partisi tarafından da tutulmayan Hasan Saka hükümetin ergeç çekilmesi, kaçınılmaz bir hal almıştır.

Hükümet, hem kendi partisi içinden gelen hem de muhalefetten gelen eleştirilere daha fazla dayanamamış ve sonunda istifa etmiştir. Hasan Saka hükümetinin ne olursa olsun, demokrasiye ve çok partili hayata yönelik olumlu katkıları göz ardı edilemez. [366]

[363] ***Ulus,*** 4 Mart 1948
[364] Yavuz Abadan, " Basın Hürrüyeti", ***Ulus,*** 22 Haziran 1948
[365] ***Düstur,*** 3. Tertip C. 29 ve C. 30, s. 1278
[366] Gülay Sarıçoban, ***Çok Partili Hayata Geçişte İktidar Muhalefet İlişkileri 1946-1950,*** H. Ü. Atatatürk İlkeleri ve İnkilap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 176-179

2.3. Şemsettin Günaltay'ın Başbakanlık Dönemi

2.3.1. Şemsettin Günaltay Dönemi ve Başbakanlığa Getirilişi

İnönü, öncelikli olarak Hilmi Uran, Necmettin Sadak, Fuat Sirmen ve Nurullah Sümer'e başbakanlık teklifinde bulunmuş, fakat hiçbiri bu görevi kabul etmemiştir.[367] Daha sonra Cumhurbaşkanı İnönü, kabineyi kurma görevini tarih profesörü Şemsettin Günaltay'a vermiştir. Bunun dışında İnönü'nün Günaltay hakkında öteden beri olumlu izlenimleri vardı. Daha çok partili hayata geçmeden önce, ideal manada bir demokrasinin, Türkiye'de, uygulanmasının mümkün olabileceği fikrini ilk defa Günaltay'ın açmış ve Günaltay da İnönü'ye şu cevabı vermişti:

"Memleketimizin, hayati ihtiyacı olan, böyle bir yolagelmesi elzemdir. Fakat, büyük zorluklar vardır. Bizzat; sizing dahi pek çok tecavüz ve husumetlere maruz kalma ihitmali mevcuttur. Fakat, bütün bunlara tahammül edilirse, İnönü'den, Lozan'dan daha fazla bir itibar kazanmış olursunuz"[368] demiştir.

Şemsettin Günaltay kabineyi kuramıyor manşeti 16 Ocak'ta Kudret gazetesinin manşetlerinde yerini almıştır. Haberin devamında ise CHP erkânının gece yarısına kadar devam eden istişarelerine rağmen Bakanlar listesi üzerinde anlaşmaya varılamadı. B. İnönünün muhalefet gurupları ile yaptığı görüşmelere Millet Partisi iştirak etmedi. Yeni kabineye gireceği söylenenler: Nurullah Esat, İ. Rüştü Aksal, Şevket Torgut, Reşit Özsoy, F. Şerafettin Bürge adlı kişilerdir. [369]

Şemsettin Günaltay Hükümeti, 24 Ocak günü TBMM'de yapılan oylamada 42 olumsuz oya karşı 342 güven oyu aldı. [370]Gologluna göre, iktidarın zihniyetinde hiçbir değişiklik yoktu. Toplumun sosyal, siyasal, ekonomik önceliklere göre değil, kişilere göre yönetilmesine devam ediyordu. Sorun demokratik prensiplere göre topluma yeni bir düzen getirmek değil, hükümete yeni bir başkan bulmak ve bazı hevesleri cevaplamaktı. [371]

---

[367] ***Cumhuriyet,*** 16 Ocak 1949; Eroğul, ***A. g. e. ,*** s. 71; Ahmad, ***A. g. e. ,*** s. 51
[368] Giritlioğlu, ***A. g. e. ,*** s. 220
[369] ***Kudret,*** 16 Ocak 1949, s. 1.
[370] Uran, ***A. g. e. ,*** s. 532
[371] Goloğlu, ***A. g. e. ,*** s. 247

Kabinenin kurulduğu gün manşetlerde "*Birçok CHP'lilerin Bakanlığını kabul etmediği Kabine nihayet kurulabildi"* yer alıyordu. "*Bakanların yerleri saat başına değiştiriliyordu. Şemsettin Günaltay en çok Maliye, Ekonomi ve Ulaştırma Bakanı bulabilmek için uğraştı"* başlığı memleketin mali ve ekonomik durumunun girdiği çıkmazı ve kabinenin kurulması gerekliliğini ortaya koymuştur. Aynı gün Nureddin Ardıçoğlu'nun gazetedeki köşe yazısında başlık olarak *"Yeni ve eski kabine dikkatleri çekmektedir"* . Habere göre "*Bir halk partisi hükümeti nasıl düşer?- Hasan Saka'nın bahseetiğ müşküller- Yeni Kabine hiçbir şey vaad edemez- İfrat unsurları- Emin Erişirgil Felsefi yola mı gidecek? "* soruları yanıt bulmaktadır. [372]

Günaltay, 24 Ocak 1949 tarihinde TBMM'sinde sunduğu programda ilk olarak dış politika konularına temas ederek, bu konuda ittifak ve taahütlere eskiden olduğu gibi bağlı kalınacağı hususunu açık şekilde ifade etmiştir. İç politika konusunda ise:" Tek dereceli seçim ve çok partili meclis sistemine dayanan demokrasimizin gayesi halk idaresinin en mükemmel şekilde belirmesine imkân sağlamaktır. Büyük Meclisin geçen yıl kabul buyurduğu Seçim Kanunu bu maksadın elde edilmesi için ortaya konmuş ileri bir eserdir. "*Hükümetimiz, 1950 seçimlerinin hiçbir vatandaşın yüreğinde şüpheye yer bırakmayacak en teminatlı bir şekilde yapılması için, ilmin ve tecrübenin telkin edebileceği tedbirleri göz önünde tutmaktan geri kalmayacaktır"*denilmekte ve ayrıca demokratik hayatın daha hızlı bir şekilde gelişebilmesi için, gerekli olan her alanda kanun değişikliğine teredütsüz gidileceği ve özelikle de Basın Kanunun titizlikle yeniden ele alınacağı vurgulanmaktadır. [373]

DP'ye, göre, laikliğin, düşünce hürriyetine hürmet ederek, fakat dinin siyasi amaçlar uğruna kullanılmasına izin vermeyerek, mutedil bir şekilde bir şekilde uygulanması gerekiyordu. Aynı DP, din hürriyetlerden temel biri saymakta ve her vatandaşın dini ihtiyaçlarını istediği gibi karşılaması gerektiğini savunmaktaydı. [374]

Günaltay Hükümeti, din konusunda serbestlik politikasını benimsemişti. Bu Cumhuriyetin kuruluşundan beri hükümetin temel siyaseti olarak yürütülen laiklikten kısmi bir ayrılıştı. Bu bir taraftan laik kesim arasında hatırı sayılır tepkiler

[372] ***Kudret,*** 17 Ocak 1949, s. 1.
[373] Öztürk, ***A. g. e. ,*** s. 338
[374] Karpat, ***A. g. e. ,*** s. 229

uyandırırken, diğer taraftan da muhafazakârlara rejimin modern temellerini çökertmeye çalışmak konusunda büyük cesaret verdi. [375]

İktidar, çeşitli sınıf ve zümreleri kazanmak için kendi ilkelerinden tavizler vermek zorunda kalmıştır. Bunu yaparken iktidarın, muhalefeti susturmak ve bu şekilde daha fazla oy toplamak gayesi güttüğü açıktır. [376]1.6.2. Demokrat Parti İl Kongreleri

Demokrat Parti, Büyük Kongre öncesi gerçekleştirdiği il kongrelerinde iktidara yönelik sert eleştilerde bulunuyordu. İzmir İl kongresinde *"Halk Partisi diye bir şey yoktur. Sadece kendi kendine gelin güvey olmuş bir iktidar partisi var"*diye ağır tenkitlerde bulunmuştur. İstanbul il kongresinde de gelecek seçimlerde İstanbul halkının Demokrat Parti ile beraber olduğu açıklanmıştır. [377]

Böylece Demokrat Parti biran önce genel seçimlere gidilmesi gerektiğini ancak bunun için demokratik bir seçim kanununu şart koşmuştur. Nitekim DP İkinci Kurultayında da en çok tartışılan konu bu olacaktır. Demokrat Parti Kurultay öncesi yaptığı il kongreleriyle yurt genelinde hızlı bir şekilde teşkillanmasına devam etmiştir. Bir taraftan da hem iktidarla hem de kendilerini "muvazaa partisi" olarak nitelendirilen Millet Partisi ve Müstakil Demokratlarla savaşmıştır. [378]

2.3.2. Demokrat Parti İkinci Kurultayı ve Milli Teminat Andı

Demokrat Parti İkinci Büyük Kongresi, 20 Haziran 1949'da 1700 delegenin katılımıyla Ankara'da Devlet Sergi Salonu'nda toplanmıştır. [379] DP için bu kongre çok büyük önem taşıyordu. Çünkü iki kongre arasında olaylar olmuştu. İç ihtilaflar çıkmış, Genel İdare Kurulu ile Parti Mecli Gurubunun arası açılmıştı. Parti ileri gelenlerinden bir kısmı kendi arzusuyla isitifa etmiş, bir kısmı da Haysiyet Divanı kararıyla ihraç olmuştu. Daha sonra bunlar, Millet Partisi ve Müstakil Demokratlar adı altında iki ayrı

[375] Karpat, ***A. g. e. ,*** s. 193
[376] Gülay Sarıçoban, ***Çok Partili Hayata Geçişte İktida Muhalefet İlişkileri 1946-1950,*** H. Ü. Atatatürk İlkeleri ve İnkilap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 188
[377] Gülay Sarıçoban, ***Çok Partili Hayata Geçişte İktida Muhalefet İlişkileri 1946-1950,*** H. Ü. Atatatürk İlkeleri ve İnkilap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 189
[378] Gülay Sarıçoban, ***Çok Partili Hayata Geçişte İktida Muhalefet İlişkileri 1946-1950,*** H. Ü. Atatatürk İlkeleri ve İnkilap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 189
[379] ***Vatan, Cumhuriyet,*** 21 Haziran 1949.

siyasi teşekkül kurarak DP ile amansız bir mücadele içine girmişlerdi. Kongre öncesinde de her iki teşekkül birleşerek "Demokrat Parti kurucuları bu davanın adamı değilllerdir" başlığı altında bir broşür yayınlayarak DP kurucularının millet aldattığı yolundaki iddialarını tekrarlıyorlardı. [380]

Birçok eleştiriye rağmen Genel Başkanlık seçimleeri yapılmıştır. Mevcudu 1700 delege olan kongrede seçim sırasında 1100 kadar delege bulunuyordu. Ancak seçime katılanların sayısı 917'dir. Yapılan oylama sonucu 901 oyla Celal Bayar Başkanlığa seçilirken Genel İdare Kurulu üyeliklerine ise aldıkları oy itibarıyla; Refik Koraltan, Adnan Menderes, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Fuat Köprülü, Refik İnce, Samet Ağaoğlu, Sıtkı Yırcalı, Hulusi Köymen, İhsan Şerif Özgen, Üzeyir Avunduk, Nuri Özsan, Celal Ramazanoğlu, Kamil Gündeş, Kemal Özçoban seçilmişlerdir. [381]

Dört gün devam eden bu kongrenin diğer önemli bir yanı da Milli Teminat And'ının Kabul edilmesi olmasıdır. Resmi adı Ana Davalar Komisyon Raporu olan bu rapor, CHP tarafından Milli Husumet Andı olarak adlandırılmıştır. [382]

2.3.3. DP İkinci Büyük Kurultayına CHP'nin Tavrı Ve 1949 Ara Seçimleri

DP İkinci Büyük Kurultayında kabul edilen kararlar, iktidarı şaşırtmıştır. Çünkü kongre öncesindeki durum mevcut ilişkileri devam ettirmeye dayalı iken kongre esnasında ise DP adeta iktidarı tehdit ediyordu. Bu nedenle DP'nin Milli And adı altında ilân ettiği karara hükümetin verdiği tepkide oldukça sert olmuştur. 27 Haziran 1949 tarihinde Bakanlar Kurulu olağanüstü toplanmış ve yayınlanan bildiride, bu kongre kararının, "delalet ettiği zihniyet bakımından bir hukuk ve nizam devleti mefhumu ile telifi asla kabil olmayacak mahiyette" olduğunu ileri sürülmüştür. [383] Yine bildiride muhalefetin ortalığı karıştırdığı, vatandaşları birbirine düşürdüğü ve hal böyle devam ederse kanuni tedbirlerin alınacağı ifade edilmiştir. [384]

---

[380] ***DP Kongresi,*** DP II. Büyük Kongresinin Havasını Aksettiren Bir Röportaj Serisi, Ankara, 1949, s. 5.
[381] Şevket Temuçin, ***Demokrat Parti İkinci Büyük Kongresinde Alınan Tarihi Kararlar,*** Ülkü Basımevi, İstanbul, 1950, s. 90-91
[382] Şükrü Esirci(Der); ***Menderes Diyor ki,*** Birinci kitap(7 Ocak 1946-14 Mayıs 1950), Demokrasi Yayınları, İstanbul, 1967.
[383] ***Zafer,*** 28 Haziran 1949. ***Ayın Tarihi,*** No:187, Haziran 1949, 58-59
[384] Erer, **A. g. e. ,** s. 503

DP yaptığı daha sonraki açıklamalarından ortaya çıkan şudur ki amaçlarının hükümeti uyarmak olduğu anlaşılmaktadır. Fakat CHP'yi bu açıklamalar tatmin etmemiştir. Bu nedenle kongre kararına "Husumet Andı" ismini takmışlarıdr. Yavuz Abadan ise 30 Haziran 1949 tarihinde Ulus'da "Milli Husumet Deklerasyonu" başlıklı makalesinde DP'lileri "sözde hürrüyet Mücahitleri olarak nitelendirmiştir. [385]

Siyasi ortamın iyice gerginleştiği bu sırada, 25 Eylül 1949 tarihinde, Seçim Tasarısı Komisyonu nisbi temsil sistemi yerine çoğunluk usulünün daha fazlasiyasal istikrar sağlayacağı ileri sürülmekteydi. [386]

16 Ekim 1949 tarihinde 12 ilde[387] yapılan ara seçime ise DP katılmamıştır. Çünkü tasarının son şekline göre hükümet adli teminatın verilmesine yanaşmamıştı. Oysa DP, seçim emniyeti için adli teminatın şart olduğunu ileri sürüyordu. Seçimlere Eski Başbakan Hüseyin Rauf Orbay'ın CHP'den değil müsatkil olarak aday olması CHP'nin prestiijne vurulmuş bir darbe olarak nitelendirilebilir. [388] İstanbul CHP adayları kazanmıştır. Bunun üzerine DP İstanbul İl başkanı Esat Çağa, seçimler hakkında yaptığı bir beyanatta müstakillerin kazanmaması için CHP'nin hile yaptığını ve seçimlerde yolsuzluk bulunduğunu iddia etmiştir. [389]

Dikkat edileceği gibi DP, 1946-1950 tarihleri arasında yapılan hiçbir ara seçime katılmamıştır. Bu iki sekilde açıklanabilir. İlki seçim kanunun demokratik şekle dönüştürülmesi için iktidara baskı yapma düşüncesi ve bir diğer önemli gerekçesi ve politik yaklaşımıydı. Ara seçimlere girerse hükümet hiçbir baskı yapmaz, seçimleri DP'nin kazanmasına göz yumabilirdi. Böyle olursa da DP'liler "hükümetin kötü niyetle hareket ettiği ve baskı yaptığı iddialarını kaybedecekti. DP'nin kazanmasına göz yumabildi. Böyle olursa da DP'liler "hükümetin kötü niyetle hareket ettiği ve baskı yaptığı" iddialarını kaybedecekti. DP'nin en etkin niyetle hareket ettiği ve baskı yaptığı" iddialarını kaybedecekti. DP'nin en etkin propaganda malzemesi "seçimler"

[385] Yavuz Abadan, "Milli Husumet Deklarasyonu", ***Ulus,*** 30 Haziran 1949.
[386]Ahmad, ***A. g. e. ,*** s. 57.
[387] Bu iller; Bitlis, Bursa, Erzincan, İçel, Kastamonu, Kars, Manisa, Mardin, Muş, Tokat ve Urfa'dır. ***Ulus,*** 6 Temmuz 1949
[388]A. Emin Yalman, ***Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim,*** C. 4, İstanbul,1945, s. 183-184.
[389]Erer, ***A. g. e. ,*** s. 509

ile ilgiliydi. Bunun kaybedilmesi, muhalefetin etkinliğinin kaybedilmesi anlamına gelebilirdi. [390]

„2.3.4. 1950 Seçim Kanunu

Tek dereceli seçim sistemini getiren 5 Haziran 1946 tarihli kanunun bütün aksaklıkları 1946 seçimlerinde ortaya çıkmıştı. Şikayet noktalarını gidermek amacı ile 9 Temmuz 1948 tarihinde kabul edilen ve ara seçimlerde tatbik edilen diğer bir kanun daha iyi bir seçim sistemi getirmişse de [391]muhalefeti bu konuda tatmin etmek bir türlü mümkün olmamıştır. Günaltay Hükümeti ise ilk iş olarak bu konuya eğilmiş ve bu konudaki kararlılıklarını göstermek için yeni bir seçim kanunu hazırlayarak tasarıyı meclise sunmuştur. [392]

Yeni seçim kanunu için Yargıtay, Danıştay ve barolardan oluşan bir heyet oluşturulmuştu. Bu heyete Yargıtay Başkanı Halil Özyörük Başkanlık ediyordu. Komisyon ayrıca partilere birer tezkere yazarak, çıkarılacak seçim kanunu hakkında fikir, görüş ve tekliflerini istemişti. [393]

Cumhurbaşkanı İnönü, 1 Kasım 1949'da TBMM'nin 8'inci Devre 4'üncü toplantı yılını açarken yaptığı konuşmada, hazırlanmakta olan yeni seçim kanunu tasarısı hakkında şunları söylemiştir:

"İyi niyet sahibi fakat vesveseli vatandaşların yüreğinde dahi seçimde hile imkanı inancı olmadığını yerleştirmelidir. Bunun için ne kadar tedbir alınsa yerindedir. Seçimde zor kullanma ihitimali kesin olarak önemlidir. Haksızlığa karşı müdafaa kisvesi altında vatandaşın kendisi hakkı yerine getirmeye kalması, memleketin halini ve atisini karanlık ve kanlı ihitimallere götürebileceğine Büyük Meclisin dikkatini çekmek vazifemdir. "[394]

---

[390] Yücel, ***A. g. e. ,*** s. 70
[391] Giritlioğlu, ***A. g. e. ,*** s. 552**;** Giritlioğlu, ***A. g. e. ,*** s. 236
[392] Gülay Sarıçoban, ***Çok Partili Hayata Geçişte İktidar Muhalefet İlişkileri 1946-1950,*** H. Ü. Atatatürk İlkeleri ve İnkilap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 203
[393] Şevket Süreyya Aydemir, ***İkinci Adam,*** C. II, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1985, s. 477.
[394] ***İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları,*** C. II. s. 88

Yeni Seçim Kanunu Tasarısı, 17 Aralık 1949 tarihinde TBMM'ye sunuldu. 28 kişilik geçici bir komisyon kuruldu. Komisyonun 13 kişisi kayıt ederek öne sürmeden tasarıyı kabul etti. Diğer on beş kişi ise bazı maddelere itiraz ederek bunların düzeltilebilmesini istediler. Bu kişiler arasında yer alan Artvin Milletvekili Atıf Tüzün, bu kanunun memleketimizde henüz uygulanmasının mümkün olmadığını ileri sürmüştür. [395]

Tasarı hakkında Mecliste, 22 Aralık'ta DP'nin görüşlerini açıklayan Bayar, tasarıyı şu şekilde açıklamıştır: "*Bu tasarı demokrasi yolunda atılmış bir adım teşkil ediyor. Memleketin senelerden beri ıstırabını çektiği siyasi emniyet buhranının izalesinde bunun ne büyük ehemmiyeti olduğunu izaha lüzum yoktur. "*[396]

Tasarı meclis görüşmeleri genellikle demokratik bir hava içinde geçmiştir. 16 Şubat 1950 tarihinde de 12 MP'li milletvekilinin red oyuna karşı, 342 olumlu oy ile kabul edilmiş ve 5545 sayılı kanun[397] olarak yürürlüğe girmiştir. [398]Yeni yasaya göre, milletvekili seçimi tek derecelidir ve çoğunluk yönetimine göre genel, eşit, gizli oyla yapılır. Oy serbest ve kişiseldir. Oyların sayılması ve ayrılması açıktır. Yalnızca yöntem değişikliği getiren bu kanunda milletvekili seçilme şartlarında bir değişiklik olmadığı görülmektedir. [399] Ayrıca bu yasayla, siyasal partilere seçim kampanyasında devlet radyosundan iktidar partisiyle eşit oranda yaralanma olanağı da sağlanmıştır. [400]

Bundan sonra yapılacak ilk iş seçim tarihinin saptanması olmuştur. Demokratlar, hava şartları yüzünden katılma oranının düşmesi endişesi ile, seçimin haziran başında yapılmasını istediler. Halk Partisi Gurubu, buna kısmen uyarak, 14 Mayıs 1950 tarihini uygun gördü Seçim günü de böylece tespit edildikten sonra, Meclis 24 Mart'ta aldığı

[395] Uran, ***A. g. e. ,*** s. 552; Giritlioğlu, ***A. g. e. ,*** s. 236
[396] Arar, ***A. g. e. ,*** s. 156; ***Ayın Tarihi,*** No:193, Aralık 1949, s. 56
[397] 5545 sayılı kanun il ve ilçe merkezlerinde en yüksek dereceli yargıcının başkanlığında seçim kurulları kurmakta; ayrıca altı Yargıtay ve beş Danıştay üyesinden kurulu bir Yüksek Seçim Kurulu teşkil etmektedir. ***Düstur,*** 3. Tertip, C. 31,S. 847-891.
[398] Goloğlu, ***A. g. e. ,*** s. 293
[399] Ülkü Varlık- Banu Ören, ***Seçim Sistemleri ve Türkiye'de Seçimler,*** Der Yayınevi, İstanbul, 2001,s. 89.
[400] Timur, ***A. g. e. ,*** s. 123.

bir kararla 22 Mayıs'ta tekrar toplanmak üzere kapandı. Bu dönem boyunca ikitdar ve muhalefet yaptıkları seçim hazırlıklarıyla kıyasıya bir mücadele içine gireceklerdir. [401]

2.3.5. İş Kanunu Tadilatı

İş Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında Kanun tasarısı 18 Ocak 1950 tarihinde TBMM'sinde görüşülmeye başlanmıştır. [402] DP bu görüşmeler sırasında işçilere grev hakkı verilmesi konusunda ısrar etmiştir. 1950 seçimleri öncesinde de DP programında, işçi hareketli ile ilgili görüşlerini açıklamış ve grevi bir hak olarak kabul ettiklerini, ancak grevlerin siyasi yönünün bulunmaması gerektiğini belirtmiştir. [403]

DP Afyon Milletvekili Kemal Özçoban "İşçilere grev hakkının sağlanması için tasarının komisyona iadesi" teklif eden bir önerge vermiş ve önerge kabul edilmemiştir. [404]Daha sonra tasarının maddeler halinde görüşülmesine geçilmiştir.

26 Şubat 1950'de Hür İşçi Sendikaları Birliği (HİSB) kurulmuştur. [405]Böylece Türk İşçi Hareketi DP'yi ve CHP'yi destekleyen işçi sendikaları olarak ikiye bölünmüştür. Ancak seçimlerden sonra bu kuruluşlar "İstanbul İşçi Sendikları Birliği" adı altında birleşmişlerdir. Bu birleşme Türk Sendikacılık hareketi açısından konfederasyona giden önemli bir adım olmuştur. [406]

2.3.6. 1949 Yılı Bütçe Müzakereleri

Bütçe müzakerelerine, 21 Şubat 1949 tarihinde başlanmıştır. DP adına konuşan Adnan Menderes, yeni bütçeyi eleştirmiş 1949 yılı bütçesinindiğer bütçelerden pek de farklı olmadığını ve gidişatın mali ve ikitsadi durumunu bir çıkmaza doğru

---

[401] Gülay Sarıçoban, ***Çok Partili Hayata Geçişte İktidar Muhalefet İlişkileri 1946-1950,*** H. Ü. Atatatürk İlkeleri ve İnkilap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 189
[402] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C, 28, s. 212-238.
[403] Erdinç Yazıcı, ***Osmanlıdan GünümüzeTürk İşçi Hareketi ve Türk Harb-İş, Harb-İş Sendikası,*** Eğitim Yayınları, Ankara, t. y. , s. 115.
[404] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C:28, s. 230.
[405] Alpaslan Işıklı, ***Sendikacılık ve Siyaset,*** Birikim Yayınları, İstanbul, 1979, s. 320.
[406] Kemal Sülker, "Türkiye'de İşçi Konfedarasyonlarının Kuruluş ve Görevleri", ***Sosyal Siyaset Konferansları,*** 20 Kitap, İ. Ü. İktisad Fakültesi Yayınları, 1969, s. 66

sürüklediğini ifade etmiştir. Bu durumu değiştirmek için muvazeneli ve memleket ihtiyaçlarına uygun bir bütçe olması gerektiğini belirtmiştir. [407]

Millet Partisi adına Manisa Milletvekili Suphi Batur, Hükümetin vergilerin artırılması konusundaki görüşünü eleştirmiş ve fikrini şöyle ifade etmiştir:*" Vergi Devletin Milli Gelirden aldığı bir hissedir. Memleketimizin milli gelir hesapları halen büyük mikyasta tahminlere dayanmak zorundadır. Bugün milli gelirimiz takriben %20'sini vergi olarak Devlete initkâl ettiği ileri sürülebilir. Başka memleketlerde milli gelirin daha yüksek nispetlerinin vergi olarak tehsil edildiğine bakıp da bizde de vergilerin daha da artırılabileceğini zannetmek kanaatimizce hatalıdır"*[408] demiş ve milli gelirin zaten zaten çok düşük olduğunu ve bu geçim seviyesiyle vergi arttırmaktan ziyade, vergi indirimine gitmenin daha doğru olacağını ileri sürmüştür. [409]

Bütçe müzakereleri 7 gün sürmüştür. Bütçe müzakereleri sonucunda oylamaya geçilmiştir. Toplam 465 kişiden 372'si oylamaya katılarak, 331'i kabul, 38'i red oyu vererek, 1949 yılı bütçesi onaylanmıştır. Muhalefetin eleştirilerine rağmen, hükümetin bu dönemde ekonomi alanına yönelik olarak aldığı tedbirler arasında özellikle vergi kanunları üzerindeki çalışmaları önem taşımaktadır. Hükümet öncelikli olarak aldığı tedbirler arasında özellikle vergi kanunları üzerindeki çalışmaları önem taşımaktadır. Hükümet, öncelikli olarak Kazanç, Yol ve Lüks vergilerini almayı hedefleyen ve bir önceki hükümet tarafından verilen kanun tasarılarını geri çekmiştir. 3 Haziran 1949tarihinde de 5421 sayılı Gelir Vergisi Kanunu, 5422 sayılı KurumlarVergisi Kanunu, TBMM tarafından onaylanarak,bugünkü vergi sistemimizin temeli atılmıştır. [410] Ayrıca 5432 sayılı Vergi Usul Kanunu da bu dönemde çıkarılmıştır. [411]

---

[407] Gülay Sarıçoban, ***Çok Partili Hayata Geçişte İktidar Muhalefet İlişkileri 1946-1950,*** H. Ü. Atatatürk İlkeleri ve İnkilap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 210.
[408] ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C. 16, s. 298-307.

[409] Gülay Sarıçoban, ***Çok Partili Hayata Geçişte İktidar Muhalefet İlişkileri 1946-1950,*** H. Ü. Atatatürk İlkeleri ve İnkilap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 211.
[410] ***Düstur,*** 3. Tertip,C. 30, s. 1125-1196.
[411] ***A. g. e.*** , s. 1220.

2.4. 1950 Seçimleri Hazırlıkları

2.4.1. Demokrat Parti'nin Seçim Kampanyası

Demokrat Parti 1946 yılından beri devam ettirdiği seçim propagandalarını, seçim yasasının çıkışından ve özellikle genel seçimlerin yapılacağı tarih belirlendikten sonra daha da hızlandırmıştır.

Daha seçim yasası çıkmadan DP, bu seçimlerde 1946 seçimlerinde meydana gelen olayların bir daha tekrarlanmaması için seçimler sırasında görev yapacak her iki partinin temsilcilerinden oluşacak bir koalisyon hükümeti kurulmasını teklif etmiş fakat bu teklif CHP tarafından reddedilmişti. [412] Ancak seçim yasasının çıkarılmasıyla seçim emniyeti de sağlanmış ve böylece DP'nin bu konudaki kaygıları da önemli nisbette azalmıştır.

DP hazırladığı seçim beyannamesinde ise, daha önce yayınlanan CHP beyannamesini eleştirerek ileri sürülen vaadlerin hiçbir zaman gerçekleştirilemeyeceğini iddia etti. DP bunun yanında vergilerin azaltılacağını, devlet tekellerinin kaldıracağını ve denk bütçelerin gerçekleştirileceğini vaad ediyordu. Ayrıca milli gelirin arttırılması için en iyi yolun özel sermaye ile yabancı sermaye için güvenilir ikitisadi yapının sağlanacağı, eğer DP iktidara gelirse sosyal yapıda herhangi bir değişiklik yapmadan Anayasa'nın demokratik ihtiyaçlara cevap verecek şekilde değiştirileceğine söz veriyordu. [413]

DP seçim beyannamesini CHP'den sonra yayınlanmış ve bu durumu Samet Ağaoğlu şöyle izah etmiştir: *"İktidara gelecek yeni bir partinin seçim beyannamesinde memleketin kalkınması için neler düşündüğünü ilan etmesi en akıllı, en doğru yol olacaktı. Bunun için de Halk Partisi beyannamesinin çıkmasını bekledik. Böylece bizim beyannamemiz halk önünde Halk Partisine bir cevap olacaktı. İşte bu düşüncelerle beyannamenin büyük kısmı ekonomik ve sosyal tedbirlere ve politikaya ayrıldı. Hürriyet ve demokrasi konusu sonuna doğru kısa bir yer tutu. Bunun yanında*

[412] Bayar, bu teklifi Konya'da yaptığı bir konuşmasında açıklamıştır. ***Cumhuriyet,*** 20 Mart 1950; Erer, ***A. g. e. ,*** s. 514.
[413] Yeşil, ***A. g. e. ,*** s. 133; ***Yeni Sabah,*** 9 Mayıs 1950.

iktidara geldiğimiz takdir de, Devr-i Sabık yaratamayacağımız bir kere daha ve kesin bir şekilde yazıldı. "[414]

DP seçim beyannamesi ilân ettikten sonra gerek radyo ve basın aracılığı ile gerekse düzenlediği mitinglerle propaganda çalışmalarını sürdürmüştür. Ele aldığı konular ise daha çok şunlar olmuştur:[415]

1. Bir "muvazaa" partisi, yani CHP tarafından danışıklı dövüş partisi olmadığını kanıtlamak,
2. II. Dünya Savaşı boyunca çekilen sıkıntıları, geniş kitleleri zora sokan önlemleri gündemde tutmak, eleştirmek,
3. 1946 seçimlerinde baskı ve yolsuzluk yapıldığını sürekli işlemek,
4. Halkın memur, polis, jandarma zulmü altında yaşadığını sürekli işlemek,
5. CHP'nin demokrasiyi gerçekten istemediğini, doğal yapısının antidemokratik olduğunu öne sürmek, halkın özgürlüğüne ve "milli irade"ye karşı olduğunu söylemek,
6. Demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlandığını savunmak,
7. CHP'nin halkı küçümsediği üzerinde durmak,
8. Devletçiliği eleştirmek,
9. Dinamik bir propaganda yöntemi izlemek ve halkla kaynaşmak.

Bu çerçevede yürütülen DP seçim propagandasını etkili kılan bir başka etmen de kullandığı slogan olmuştur. " Yeter söz milletindir" sözü ve "Dur" anlamını taşıyan el resmi kamuoyunun ilgisini çekmiştir. [416]

Sadi Irmak, DP propagandasının başarılı olmasını şunlara bağlamaktadır: "Ne olursa olsun 1946'dan 1950'ye kadar memleketin havası büyük bir maharetle Halk Partisi'ne antipati ile işbaşı edilmiştir. Bu türde ve bu başarıda bir seçim propagandası dünyada kolay kolay görülmez. Çok günler aynı bir temanın muhtelif hatipler

[414] Ağaoğlu, ***A. g. e. ,*** s. 400.
[415] Yetkin, ***A. g. e. ,*** s. 585.
[416] Selçuk Milar, "Yeter Söz Milletindir Afişi Nasıl Doğdu?", ***Tarih ve Toplum,*** C. 9, Haziran, 1988, Sayı;54, s. 15-16.

tarafından memleketin çeşitli bölgelerinde aynı havada ve aynı taktikle işlendiği olmuştur. Bu propagandanın başarı sebeplerinden biri de seçilen temaların halka çok sempatik gelen sloganlarla ifade edilmesidir. Afişlerde kalkmış bir el altında "yeter söz milletindir" gibi sloganlar o devrin ruh haletine en uygun bir ifadeydi. Halkın düştüğü mahrumiyetler büyük bir maharetle dile getiriliyor ve eylem haline getiriliyordu. Mesela omuzlarda taşınan tabutun üzerine "ucuzluk" yazılmıştı. Halkın II. Cihan Harbi faciasından kurtulduğunu unuturcasına yeni liderlere yöneldiği ve onların her sözüne inandığı görülüyordu. [417]

Demokrat Parti yaptığı mitinglerde iktidarı sürekli tenkit etmiştir. Ancak yeri geldikçe iktidarla aynı fikirde olduğu konulara da değinmekten geri kalmamıştır. Özellikle dış politika konularında iktidara sürekli destek çıkıldığı söylenmiştir. Ayrıca Atatürk İnkılâplarının korunması ve rejime ait meselelerde de ikitdarla aynı görüşte olduklarını fakat zaman zaman bazı noktalarda ayrıldıklarını dile getirmişlerdir. Mesela, dinin siyasete asla karıştırılmaması gerektiğinin altı çizilmiş ve Laikliğin din ile devlet işlerinin ayrılması anlamına geldiğini ve kendilerinin de laikliği bu manada anladıklarını söylemişlerdir. [418]

2.4.2. Cumhuriyet Halk Partisi'nin Seçim Kampanyası

Partiler araası 1950 seçim propaganda faaliyetleri bütün yurt genelinde kısa sürede yayılmıştır. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, propaganda süresince, birer ay ara ile, iki defa yurt gezisine çıkmıştır. [419]

İnönü'nün seçim gezileri devam ederken CHP, 22 Nisan 1950 tarihinde seçim listesini açıkladı. Listede 260 yeni isimle birlikte tanınmış kişilerde yer almaktaydı. Bunlar arasında, Emin Erişirgil, Hilmi Uran, Faik Ahmet Barutçu, Hasan Saka, Refet Bele, Asım Gündüz, Şükrü Saraçoğlu, Falih Rıfkı Atay ilk göze çarpan isimlerdi. [420]

---

[417] Sadi Irmak, ***Atatürk ve Çevresi,*** İ. Ü. Atatürk Devrimleri Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1974, s. 110-111.

[418] Gülay Sarıçoban, ***Çok Partili Hayata Geçişte İktidar Muhalefet İlişkileri 1946-1950,*** H. Ü. Atatatürk İlkeleri ve İnkilap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 218-219.
[419] Giritlioğlu, ***A. g. e. ,*** s. 238.
[420] ***Ulus,*** 23 Nisan 1950.

Seçim listeleri belli olduktan sonra CHP, 26 maddelik seçim beyannamesi yayınladı. Beyannamede ekonomik anlamda neler yapacağını ifade eden CHP; ikinci bir meclis yada senatonun kurulması, Cumhurbaşkanının görevlerinin tekrar tanımlanması, altı okun Anayasa'dan çıkarılması, köylünün ağır hayat koşullarının daha iyi bir koşula getirilmesi, bölge yöneticilerinin özerkliğinin arttırılması gibi konulara değinilmiştir. [421]

İnönü son basın toplantısını seçimlerden on gün önce 4 Mayıs'ta İzmir'de yapan İnönü burada basın mensupları ile, seçimlerin muhtemel sonuçları hakkında konuşmuş ve seçimleri yarış atına benzetmiştir. Genel anlamda seçimlerden pek de umutlu olmayan ifadelerde bulunmuştur. [422]

İnönü'yü böyle düşünmeye sevk eden etmenlerin başında, parti teşkilatı içinde birlik ve beraberliğin olmayışı gelmektedir. Nitekim bu şikayetlerini Barutçu'ya anlatırken şöyle demiştir: *"Biz bir parti olarak çalışabilecek durumda bulunmak anlayışına ulaşamıyoruz. Oysa bu bizim için bir kuvvet olacaktır. Kazanma şansımızı arttıracaktır"*[423]

Öte yandan CHP, seçimler öncesinde kendisine yönelik eleştirileri azaltmak ve yeniden itibar kazanmak ve belki de en önemlisi muhalefete kayan oylarını durdurmaya yönelik bir dizi önlemi almayı da ihmal etmemişti. 22 Mart'ta sınırlı bir af yasası çıkarılmıştı. Bununla 29 Ekim 1948'den önce işlenmiş olan bazı suçlar affediliyordu. Diğer yandan Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Kapatılmasına ilişkin yasada yapılan değişiklikten sonra 19 Nisan'da Kanuni Sultan Süleyman'ın türbesi devlet töreni ile açılmış, bunu Mimar Sinan ve Barbaros Hayrettin gibi diğer Türk büyüklerinin açılması izlemişti. [424]

Propaganda faliyetleri çerçevesinde başta radyo olmak üzere devlet olanaklarını çok iyi kullanan CHP, seçim gününü beklemeye başlamıştır. İktidarla muhalefetin

[421] Ahmad, ***A. g. e. ,*** s. 65.
[422] Gülay Sarıçoban, ***Çok Partili Hayata Geçişte İktidar Muhalefet İlişkileri 1946-1950,*** H. Ü. Atatatürk İlkeleri ve İnkilap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 226.
[423] Ahmet Faik Barutçu; ***Siyasi Anılar (1939-1954),*** İstanbul, 1977.
[424] Turan, ***A. g. e. ,*** s. 306.

kıyasıya mücadele ettiği bu seçim yarışından kimin galip geleceğine ise halk karar verecekti. [425]

2.4.3. Genel Seçimler

Seçimler öncesi, gerek iktidar partisi gerekse muhalefet partisi seçim sonuçlarına dair bir takım tahminlerde bulunmuşlardır. CHP oyların %60'ını alacaklarını tahmin ederken[426], DP'liler "Rahatça yüzelli Milletvekili çıkarabiliriz" demişti. Nadri Nadi ile konuşan Bayar ise "İdare dürüst davranırsa kazanırız"[427]diyordu.

Seçimler 14 Mayıs 1950 günü yurt genelide huzur ve sükun içinde gerçekleşmiştir. Seçimler esnasında, Trabzon'da baskı ve hile yapıldığı iddia edildi, Konya'da bir kaymakam aynı gerekçe ile tevkif edildi. Diyarbakır da ise iki Kaymakam mahkemeye sevk edildi. [428]Bu olayların dışında kayda değer önemli bir olay yaşanmamıştır.

Bayar'ın genel kanaatine göre, seçimin adli kontrol altında yapıldığı yerlerde herşey dürüst bir şekilde cereyan etmişse de bunun dışındaki yerlerde ise yolsuzluklara rastlanmaktaydı. [429]

Seçimlere 7 Parti katılmıştı. CHP ile DP Türkiye genelinde seçimlere girerken, Millet Partisi 22 ilde, Milli Kalkınma Partisi İstanbul, Tekirdağ ve Çanakkale'de, Türk Sosyal Demokrat Partisi, İşçi ve Çiftçi Partisi ile Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi ise yalnızca İstanbul'da aday göstermişlerdi. Seçimde 8. 905. 567 seçmenden 7. 916. 091'i oy kullanmıştı. Böylece katılma oranı %88. 88 olmuştu. Zaferi kazanan ise Demokrat Parti olmuştu. CHP ve MP dışındaki 4 partiden hiçbiri milletvekilliği kazanamamıştı. [430]

Bu sonuçlar, DP'nin sosyal ve ekonomik hayat düzeyi düşük olan ve feodal ilişkilerin ağırlıklı olduğu yerlerde düşük oy aldığını, büyük kentlerde ise daha başarılı

[425] Gülay Sarıçoban, ***Çok Partili Hayata Geçişte İktidar Muhalefet İlişkileri 1946-1950,*** H. Ü. Atatatürk İlkeleri ve İnkilap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 228.
[426] Barutçu, ***A. g. e. ,*** s. 415.
[427] Nadir Nadi, ***Perde Aralığından,*** Cumhuriyet Yayınları, İstanbul,1964, s. 275.
[428] ***Zafer,*** 17 Mayıs 1950.
[429] ***Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri,*** s. 416.
[430] Turan, ***A. g. e. ,*** s. 308.

olduğunu göstermektedir. DP'nin bu zaferi bir anlamda Halk Partisine karşı birikmiş bir hoşnutszuluğun ifadesiydi. Yine CHP'nin aldığı %40'a yakın oy aslında büyük bir başarı idi. Karpat'a göre seçimler 1948'de yapılmış olsaydı CHP bu oyların ancak yarısını alabilirdi. CHP'nin son yıllarda yürüttüğü liberal siyaset bu başarıyı getirmişti.[431]

22 Mayıs'ta toplanan TBMM Cumhurbaşkanı ve Meclis Başkanını seçti. Refik Koraltan Meclis Başkanlığına getirilirken, Türkiye'nin Üçüncü Cumhurbaşkanı seçilen Celal Bayar, yemin etmek üzere meclis salonuna geldiğinde DP'liler onu oturdukları yerde ve aLkışlarla karşıladılar. DP 1946 seçimlerinden sonra kurulduğu geleneğe uygun davranmış, milli egemenliğin kalbi TBMM'yi herşeyin üstünde gördüklerini anlatmışlardı. CHP'liler ise yeni Cumhurbaşkanını ayakta alkışsız karşıladılar. [432]

Hükümeti kurmakla görevlendirilen Adnan Menderes'in on yıla damgasını vuracak olan iktidar dönemi başlamış oluyordu. Bundan sonra demokrasinin geleceği DP'ye bağlıydı. Nitekim 1946-50 ikitidar-muhalefet ilişkileri hep bu amaç doğrultusunda bir takım şeylerin mücadelesi verilmişti. Şimdi demokrasiyi yaşatarak daha ileriye götürecek olan DP'ydi. [433]

Yapılan seçimler sonucunda DP büyük bir zafer kazanarak 7 yıllık bir iktidarı devrimeyi başarmıştır. Yine bu seçimlerde halk ilk kez gerçek iradesini göstermiş ve DP'yi iktidara taşımıştır. Böyelece DP, iktidar mücadelesinde hedefine ulaşmıştır. [434]

---

[431] Karpat, ***A. g. e. ,*** 202.
[432] Yücel, ***A. g. e.*** , s. 80.
[433] Gülay Sarıçoban, ***Çok Partili Hayata Geçişte İktidar Muhalefet İlişkileri 1946-1950,*** H. Ü. Atatatürk İlkeleri ve İnkilap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 234.
[434] ***A. g. e. ,*** s. 238.

2.5. 1950 Seçimlerinden 1952'ye Kadar Geçen Dönem

2.5.1. Türkiye'nin Batı Bloku İlişkileri

(Truman Doktrini, Kore Savaşı ve NATO'ya Üyelik)

Türkiye'nin Kore Savaşı'na asker göndermesi ve sonrasında NATO'ya girmesi ani bir kararla olmamıştır. Meselenin arka planında II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dünya düzeninin etkisi çok büyüktür. Doğu ve Batı blokları arasında seçim yapmak zorunda kalınması, Türkiye'yi çıkarları neticesinde Batı bloğuna yani ABD tarafında yer almaya itmiştir. Sovyet tehditlerine karşılık böyle bir karar alınmıştır. [435]

ABD himayesi altında olmayı sadece Türkiye seçmemiştir. Aynı zamanda Yunanistan'da bunu talep etmektedir. İç meselelerini düzeltmek adına Truman Doktrini'nden yararlanan Yunanistan gibi Türkiye de bu yardımdan faydalanmak istemiştir. Ancak ABD doktrin ile Yunanistan ve Türkiye'nin geleceğini düşündüğü için değil Sovyet yayılmacılığını önlemek ve Avrupa'nın korunmasını sağlamak için gerekli yardımlarda bulunmuştur. [436]

Truman Doktrini'nin kabulü ile Sovyet baskılarına karşı koyulabileceği düşünüldüğünden Türk parlamentosunda sevinçle karşılanmıştır. Ancak Türkiye'nin alacağı bu yardım salt olumlu bir gelişme olarak görülmemelidir. Çünkü dış politikada Birleşmiş Milletler ve Batı bloğunun öngördüğü kurallara ve çıkarlarına bağlı kalarak politika oluşturulması istenecektir. Türkiye, dünya güçleriyle yapmış olduğu anlaşmaları bozarak okları üzerine çekmek istemediği için batı yanlısı politika izlemek mecburiyetinde kalmıştır. Afrika ve Arap ülkeleriyle ilişkilerini sıkı şekilde devam ettirememesi bu duruma örnek verilebilir. [437]

---

[435] Furkan Küçüktepe, ***Mehmet Fuat Köprülü'nün Demokrat Parti'den Kopuşu ve Sonraki Siyasi Hayatı,*** Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Tarih Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018, s. 38.

[436] Baskın Oran (ed.), ***Türk Dış Politikası,: Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar,*** İletişim Yayınları, C. 1, S. 529, İstanbul,2009,

[437] Hüseyin Bağcı, ***Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar,*** ODTÜ Yayıncılık, 2007, s. 8.

4 Nisan 1949'da kurulan Kuzey Atlantik Antlaşması yani NATO[438] olarak bilinen ortaklığa Türkiye de katılmak istemiştir. [439] Ama Türkiye'ye çeşitli bahaneler öne sürülerek katılamayacağı cevabı verilmiştir.

Türkiye olumsuz cevabın ardından yeni yollar aramaya başlamıştır. NATO üyesi ülkelerin Akdeniz'de var olmak isteyeceği düşünülerek, Akdeniz Paktı oluşturulması gibi fikirler ortaya atılmıştır. Akdeniz Paktı gibi bir oluşum ile Türkiye'nin NATO'ya katılma ihtimalinin artacağı planlanmaktadır. Çünkü Akdeniz bölgesinin Sovyetler himayesi altına girmesini NATO üyesi ülkeler istemeyeceklerdir. Türkiye bu durumun farkında olduğundan gerek İngiltere gerekse ABD yönetimlerine bu durumu belirtmiş ve Akdeniz Paktı'nın kurulması sonrasında ise Türkiye'nin NATO üyesi ülkeler içerisine alınması gerektiği iletilmiştir. [440]

NATO kurucu üyeleri arasında olmadığı ve coğrafi sınırlar içinde bulunmadığı bahaneleriyle pakta alınmayan Türkiye'nin karar vermek zorunda olduğu başka bir olay ise Kore Savaşı için asker gönderilmesidir. Truman Doktrini ile başlayan NATO'ya üyelik çalışmalarıyla devam eden Amerika ile ilişkiler, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle CHP Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak'ın yerini devrettiği Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ile devam etmiştir. Fuat Köprülü, dış politikanın en zor zamanında göreve gelmiştir. Kendisi Türkiye'nin NATO'ya katılmasının ülke geleceği için olumlu olacağını düşünmektedir. Bu sebeple NATO'ya girilmesinin yolunu açan ve ülkenin dışarıda izleyeceği yolun belirlenmesinde etkin role sahip olay, Kore'ye asker gönderilmesi olmuştur. Köprülü, asker gönderilmesini NATO'ya girmek için fırsat olarak gördüğünden parlamentonun onayına sunulmadan bu kararı onaylamıştır. [441]

İktidarın almış olduğu Kore Savaşı'na asker gönderme kararı muhalefetle iktidar ilişkilerini gergin bir havaya sokmuştur. Meclis'te sert eleştirilerin yapılmasına neden olmuştur. Bu eleştirilerin en önemli dayanağı ise, *"...böyle bir kararın Meclisten geçirilmeksizin alınması"*[442]oluşturmaktaydı. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin savaşa

[438] North Atlantic Treaty Organization: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü.
[439] Emrullah Nutku, ***Demokrat Parti Neden Çöktü ve Politika'da Yitirdiğim Yıllar (1946-1958).*** Fakülteler Matbaası, İstanbul 1979; Nutku, bu eserinde siyasi anılarına yer vermiştir. s. 168.
[440] Furkan Küçüktepe, ***Mehmet Fuat Köprülü'nün Demokrat Parti'den Kopuşu ve Sonraki Siyasi Hayatı,*** Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Tarih Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018, s. 40.
[441] Muart Çalışoğlu, ***Mehmet Fuat Köprülü'nün Siyasi Hayatı,*** Doktora Tezi, Sosyal Bilgiler Öğrtemenliği Anabilimdalı, Erzurum,2009,s. 108.
[442] Toker, 1972, s. 84.

katılma kararı alabilmesi için, konunun meclisten geçmesi gerektiği Anayasa'da açık bir biçimde yer almaktadır. Ancak Demokrat Parti hükümetinin almış olduğu bu kararla alalen Anasaya'yı ihlal ettiği görülmektir. Bu nedenledir ki, iktidarın almış olduğu bu karar muhalefet tarafından çok sert eleştirilere maruz kalmıştır. [443]

Türkiye yaptığı antlaşmalar neticesinde kendi sınırlarını Sovyetlere karşı koruma altına almış fakat Amerika doğu bloğuna karşı hamlelerini durdurmamıştır. Balkan devletlerinin de kendi taraflarında olmasını isteyen Amerika, özellikle Yugoslavya'nın batı bloğuna transfer edilmesini istiyordu. Bunun gerçekleşmesi için Türkiye ve Yunanistan önemli rol oynayacaktı. [444]

2.5.2. 1950-52 Arası Türkiye'nin Sosyo- Ekonomik Durumu

1950 seçimlerinden sonra Türkiye yeni bir siyasi kimlik kazanmıştır. DP, iktidar yıllarında yaptığı reformlarla halkın memnuniyetini artırmayı başarmıştır. Ekonomik ve idari alanda atılan adımlar sayesinde toplum psikolojisi eski yönetime göre DP döneminde çok daha iyi durumda olduğu görülür. [445]

1950-54 tarihleri arasında ençok tepki gören gelişmelerden bir tanesi de Köy Enstitülerinin kapatılmasıdır. Köy Ensitüleri John Dewey'in önerileri doğrultusunda Atatürk tarafından ülkeyi kalkındırmak ve eğitim-öğretim hizmetlerini yurt genelinde yaygınlaştırmak maksadı ile kurulmuştur. [446]

1954 seçimlerine kadar geçen dört sene içerisinde DP, yükseliş dönemini yaşamıştır. Bu yükselişin arka planında CHP zamanından kalan halkın bıkkınlığı, ekonomik açıdan yaşanan sıkıntılar ve siyasilerin halk ile olumsuz irtibatları vardır. Bunlar biraz genişletilecek olursa, CHP zamanında yönetici kesiminin halk ile ilişkisi daha mesafeli idi. Bu mesafe ile bürokratik hava, samimiyeti öldürmekte dolayısıyla da halk devlete karşı gönül bağı kuramamaktaydı. Ancak DP, halkın insani duygularına hitap edilirse

---

[443] Ejder Aldan, ***Türkiye'de Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş Yıllarının Demokrasi Kavramı Ekseninde Sosyolojik İncelemesi: Demokrat Parti Uygulamaları,*** TC Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ocak,2012, Muğla, s. 67.

[444] Furkan Küçüktepe, ***Mehmet Fuat Köprülü'nün Demokrat Parti'den Kopuşu ve Sonraki Siyasi Hayatı,*** Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Tarih Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018, s. 42.

[445] Furkan Küçüktepe, ***A. g. e. ,*** s. 42.

[446] Ejder Aldan, ***Türkiye'de Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş Yıllarının Demokrasi Kavramı*** **Ekseninde** ***Sosyolojik İncelemesi: Demokrat Parti Uygulamaları,*** TC Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ocak,2012, Muğla, s. 66.

başarılı olunacağının farkında olduğundan üstten bakan bir devlet modelinden çok bizi biz yapan millettir gibi bir felsefe edindiği söylenebilir. [447]

Demokrat Parti, 1950 seçimlerinen önceki muhalefet yıllarında radyonun kullanımı konusunda CHP hükümetinin uygulamalarını sık sık eleştiri konusu yapmıştır. Ancak 1950 seçimlerinden sonraki dönemde ve giderek artan biçimde muhalefetin radyodan istifade etmesinin önüne geçmeye çalışan ve ennihayetinde de muhalefet partilerinin radyodan konuşma yapmasını engelleyen bir Demokrat Parti zihniyeti karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki 1954 yılında Başbakan Adnan Menderes, radyonun kullanılması konusunda Demokrat Parti'nin iktidar olmadan önce rdayonun kullanılması konusunda savunmuş olduğu fikirlerin tam tersi bir istikamette bir tutum takındıklarının bir göstergesi olarak yorumlanır. Çünkü, 1946- 1950 yılları arasındaki muhalefet yıllarında Demokrat Parti'nin en çok üzerinde durduğu ve demokrasinin olmazsa olmazlarından olarak Kabul ettikleri radyodan bütün siyasi partilerin eşit derecede kullanılması hakkı konusunda, iktidar olduktan sonraki süreçte savundukları demokratik haklar konusunda tam tersi bir tutum takındıkları görülmektedir. [448]

[447] ***A. g. e. ,*** s. 43.
[448] ***A. g. e. ,*** s. 63.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUDRET GAZETESİ IŞIĞINDA DEMOKRAT PARTİ VE DÖNEMİN SİYASİ, SOSYAL VE EKONOMİK GELİŞMELERİ (1946-52)

3. 1. Gazetenin Kuruluşu ve Genel Olarak Tanıtımı

Kudret Gazetesi 12 Ekim 1946'da Ankara'da yayın hayatına başlamıştır. Gazetenin başlığında, "Kudret Milletindir" ifadesi, onun altında ise "gerçek demokrasinin ve ahlaka dayanan siyasetin müdafimiyiz" satırları mevcuttur. Gazetenin sahibi Ankara Telgraf Gazetecilik LTD. ŞTİ. adına Fethi Giray'dır. Fakat Gazete yayın hayatına Kudret olarak devem ettiği sırada Ali Rıza Baskan Gazetenin sahibi olarak belirtilmiştir. Gazetenin 13 Ekim 1960 günü yayınlanan ikinci sayısında "sayı-2" yerine "sayı 2905" yazılıdır. Çünkü Kudret gazetesi önceden kapatılan ve aynı isimle ikinci kez çıkarılan bir gazetedir. Kudret Gazetesi 1946 Demokratların Gazetesi olarak kurulduğunu tek partili dönemden çok partili döneme geçilen zamanda ilk muhalefet gazetesi olduğunu iddia etmiştir. Nitekim arşivlere bakıldığında da görülmektedir ki gazetenin 02.10.1946-20.12.1946 yılları arasında Başkent Gazetesi, 21.12.1946-20.07.1952 yılları arasında Kuvvet Gazetesi ve Kudret Gazetesi olarak yayımlandığı anlaşılmaktadır. Zira 1947'den sonra gazetenin Millet Partisi'ni savunan yayınları ve ekonomik sıkıntıları nedeniyle 28 Temmuz 1952 yılında kapatılmıştır. Bu üç gazetenin birbirinin devamı oldukları, gerek sahibi, sayısı ve yazarları ile aynı gazeteler oldukları anlaşılmaktadır.

3. 2. Gazetenin 1946-52 Yılları Arasındaki Yayın Hayatı ve Dönemin Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Gelişmeleri

Yukarıda da açıklandığı üzere Kudret Gazetesi, 1946-52 yılları arasında birbirini takip eden üç farklı isimle (Başkent, Kuvvet ve Kudret Gazeteleri) yayın yapmıştır. Dolayısıyla ilgili dönemin gelişmeleri, aynı anda yayında olmayan (birbirini takip eden) bu üç gazetenin arşivlerinden yararlanılarak siyasi, ekonomik ve iktisadi gelişmeler olmak üzere üç ana başlık altında ele alınacaktır.

3. 2. 1. Siyasi Gelişmeler (1946-52)

1946 yılının son aylarında tarihler Cumhuriyet Bayramı'nı gösterirken Cumhuriyetin kuruluşunun 23.Yıl Dönümü kutlamaları manşetlerde yerini alırken halkın ilgisi ve coşkusu dolu dolu anlatılmıştır.

Hükümetle alakalı yazıların da yer aldığı gazetede Samet Ağaoğlu'nun muhalefetle alakalı yazıları dikkat çekmektedir. Muhalefetin üç büyük talebinden bahsetmektedir. Devlet ve kamu işlerinin, denetim ve kontrolle yapılması gerektiği ve bunu milli iktidarın da uygulanmasını kolaylaştıracağını ön görmüştür. İkincisi vatanın ve milletin geleceği için görev alan kişilerin azimli, kararlı bu görevin verdiği ağırlığı her şekilde kaldırabilecek sağduyuda olmaları gerektiğini ve son olarak da inkılâbın ihtiyaçları, milli kalkınmanın gerekleri adına yapılan kontrolsüz ve denetimsiz geçmiş olan devrin ve bu devri idare etmiş insanların hesap vererek eski devir kapanırken yeni devrin de böylesine temiz bir şekilde açılmasının gerektiğinin de halkın da önemli istekleri arasında olduğunu vurgulamıştır. [449]

Yeni dünya düzeni ve II. Dünya Savaşı'ndan etkilenen ülkeler Sovyetlerle Amerika arasında yaşanan gerginlik Türkiye'ye ve Türk Basınına da yansıyordu. O dönemin ABD Başkanı Churchill kendi gazetesinde Türklerden bahsederek muhabirleri üç madde halinde önemli bir makale yazmıştır. Daily Telegraph gazetesinden özellikle bu konu için Türkiye'ye gelen o dönemin muhabiri Buckley: *"Sovyet sınır harbine karşı Türkiye'nin gösterdiği müttehit ve sarsılmaz cephe"* başlığını kullanmıştır. Türkiye'de meydana gelen hükümet değişikliğinden dolayı dış siyasette de değişiklikler yapılmasından tedirgin olduklarını fakat tam aksine hiçbir değişikliğin olmadığını ve önceki hükümet döneminde kabinede yer alan Dış İşleri Bakanı Hasan Saka'nın yer almasını olumlu olarak açıklamaktadır. Türkiye'nin Dış Siyasetteki tutumu hayati noktada yer almaktadır. İşte o dönemin Londra muhabiri şöyle anlatmaktadır: *"Türkiye'nin Yeni Başbakanı Recep Peker, Kurtuluş Savaşı'nın bu emekli askeri bu büyük Britanya ve Batı dostu Türk'ün en bariz vasıflarından biriyle müşahitlerin gözüne çarpıyor. Yıldırma Teşebbüsleri karşısında onun sebat ve*

[449] ***Başkent***, 30. 10. 1946 Yıl:1, Sayı:28, s. 1.

azmi daha ziyade artıyor ve sınır mukavemeti ise hemen hemen mutlaktır. " Diyerek sözünü tamamlamıştır. [450]

O dönem Sovyetler Birliğinin Başkanı olan Stalin ile Churchill arasındaki sözlü diyaloglar Başkent Gazetesi'nin ilk sayfasında yerini almaktadır. Yaşanan gerginliğin üzerine Stalin çıkan kaos ve karmaşadan Churchill'i sorumlu tutmakta iken; Churchill de Stalin'e duyduğu saygı ve beraber yaptıkları dostluktan bahsetmektedir. [451]

Profesör Yavuz Abadan'ın Eskişehir milletvekilliğinden istifa ettiği ve gerekçe olarak da Halk Partisi'nin soldan keskin bir dönüş yapmaya mecbur kaldığını ifade etmiştir. *"Seçim Kanunu'nun 11. maddesinin tatbiki yüzünden bazı mahfillerde husule gelen tereddütleri ortadan kaldırmak ve Eskişehir halkının iradesini bir kere daha belirtmesine fırsat vermek maksadı ile"* verildiği söylenen bu istifanın sevindirici bir durum olduğundan söz etmiştir. [452]

Bu dönemlerde yaşanan komünizm hareketleri Türkiye'deki iç durumu da etkilemiştir. Dönemin İstanbul Milletvekili Prof. Dr. Fuad Köprülü o dönemin gazetelerinden olan Sendika Gazetesi'nin işçilere yönelik *"Demokrat Parti işçi sınıfını tanımıyor"* haberlerine şu sözlerle açıklama getirmiştir: *"Sendika gazetesi bundan evvel yaptığı gibi bu defa da benim fikirlerimi kendi keyfine göre değiştirerek ona göre cevaplar vermeye çalışmıştır. Mamafih bu gazetenin yalnız bana değil Demokrat Parti kurucularına karşı iyi niyetler beslemediği her ne olursa olsun Demokrat Partiye hücum etmek istediği görülüyordur. "* sözleri ile açıklama getirmiştir. Komünizm propagandacıları, işçilerin memleket içinde iç huzuru bozmaya çalışan faaliyetlerde bulunmalarına yol açmıştır.

Yapılan seçimler sonucunda, İsmet İnönü, oylamaya katılan 451 milletvekilinden 388'inin oyunu alarak Cumhurbaşkanı; Karabekir'de 379 oy alarak TBMM Başkanı seçildiler. [453]

[450] ***Başkent,*** 30. 10. 1946, Yıl:1, Sayı:28, s. 1.
[451] ***Başkent,*** 30. 10. 1946, Yıl:1, Sayı:28, s. 1.
[452] ***Başkent,*** Hüseyin Rami, 30. 10. 1946, Yıl:1, Sayı:28, s. 1.
[453] Kazım Karabekir'in Meclis Başkanlığına getirilmesindeki amaç, Demokrat Partinin F. Çakmak'ı partilerine almalarına karşı bir başka askeri şahsiyeti ortaya çıkarmak ve Kazım Karabekir'in DP'ye

Tarihler 2 Kasım 1946'yı gösterdiğinde, TBMM'nin sekizinci döneminin açıldığını manşetlerde duyurmuştur. Dönemin Cumhurbaşkanı İnönü şu açıklaması ile gündeme damgasını vurmuştur: *"Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın bütün milletler için adalet ve eşitlik içinde tesirli bir barış vasıtası haline gelmesi için medeniyet ve insanlık ülküsü güden milletlerin gösterdikleri sabır ve gayrete Türk Milleti azim ve hayranlıkla katılmaktadır. Artık Büyük Meclis'te Belediye ve İl İdarelerinde karşılıklı siyasi partilerle çalışıyoruz. Bu devrin feyizli bir surette işleyeceğine ve her yeni seçimin daha az sıkıntılı ve eksikler daha ziyade düzeltilmiş olarak geçeceğine inanıyoruz. "* diyerek sözlerini tamamlamıştır. Türkiye bu sözlerin bir gün öncesinde çok partili demokrasiyi tecrübe etmiştir.

Sovyetler, Potsdam Konferansı'nda Türkiye'den büyük ve önemli istekleri olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda bu isteklerini tarihi gelişmelere bağlayarak, gerçekleşebileceğini belirtmiştir. Bu sıralarda Stalin'in istekleri artmıştır. Boğazlara üs kurarak yerleşmesinin yanı sıra daha fazla yer almak ve bu amaçla Akdeniz'de Libya'ya vesayet altında toprak ve ayrıca Türkiye'den Kars ve Ardahan'ı istemiştir. Bu durum müttefikleri tedirgin etmiştir. Sovyetlerin Türkiye'den isteklerini müttefiklerine bildirdiği toplantıda Churchill, *"İngilizler Türkiye'yi bu önerileri kabul etmeye zorlamayacaklardır"* diyerek, bu konuda İngiltere'nin tutumunun Sovyetler Birliği'nden farklı olduğunu göstermiştir.

Sonuç olarak konferansta üç hükümet, Montreux Sözleşmesi'Nin o günkü koşullara uymadığı ve yeniden gözden geçirilmesi gerektiği noktasında görüş birliğine varmıştır. ABD ve İngiltere konu kendilerini de ilgilendirdiğinden Sovyetler'in sözü edilen taleplerine katılmamış, bundan dolayı aralarında görüş ayrılığı doğmuştur. Konferansta boğazlarla ilgili olarak kesin bir sonuç alınamamış ancak her devletin konuyla ilgili görüşünü Türkiye'ye bildirmesi açıklanmıştır. [454]

Türkiye'nin o dönemde dış politikadaki sıkıntılarından ayrı olarak çok partili hayata geçiş sürecinde yaşananlardan bahsetmek faydalı olacaktır. Çok partili hayat geçişte ekonomide, eğitimde yapılan çalışmalar zor ve katı bir sürecin yaşandığını

geçmesini önlemekti. Çünkü böyle bir geçiş CHP'yi daha da zayıflatabilirdi; Karpat, ***A. g. e. ,*** s. 148. ***Cumhuriyet,*** 6 Ağustos 1946.

[454] Rıfat Uçarol, ***Siyasi Tarih (1789-2010),*** 8. Basım, İstanbul, 2010, s. 926-927.

göstermektedir. Zira tek parti döneminde nüfusun yüzde 80'i köylerde yaşamaktayken çok partili hayata geçişte kırsal kesimin ihmal edilmesi ve hükümetin katı politikaları Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı muhalefetin güçlenmesini sağlamıştır. 1945 yılından itibaren; Milli Kalkınma Partisi, Arıtma Koruma Partisi, İslam Koruma Partisi, Sosyal Adalet Partisi, Çiftçi ve Köylü Partisi, Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi, Çalışma Partisi ön plana çıkanlardır. Fakat bu partilerin çoğu gereken oy potansiyeline sahip olamadığı için kapanmış veya kapatılmıştır. Muhalefet partileri içinde yalnız Demokrat Parti, Türk demokrasi tarihinde çok partili sistemin yerleşmesinde etkili olmakla beraber muhalif bir parti olarak büyük bir oyla iktidarı Cumhuriyet Halk Partisi'nden devralan bir parti olma özelliğine sahip olmuştur. [455]

1946 yılının son aylarında Cumhuriyet Halk Partisi'ne muhalif parti olan Demokrat Parti, Başkent Gazetesi'nde yaptığı yorumlar, köşe yazıları ve haberlerinde Cumhuriyet Halk Partisi'ni halkın meclise girmesini engellemesini, polislerin hükümet yanlısı hareketlerini, 1700 memurun işten çıkarılmasını ve memleketin muhtelif yerlerinde Cumhuriyet Halk Partisi üyelerinin Demokrat Partili üyelere tehdit ve zarar verici davranışlarda bulunduğunu haber yapmışlardır. Tarihler 11 Kasım 1946'yı gösterdiğinde; *"Meslektaşımız Üstündağ Antidemokratik Basın Kanunu yüzünden intihar etti. Aynı Kanunun kurbanı olan karısı İzmir Hapishanesi'nde, yirmi günlük yavrusu ile baş başa kaldı. "*[456] manşetlerde yerini almıştır. Bülent Üstündağ, İzmir Demokrat Parti Başkanı Dr. Hayri Üstündağ'ın oğlu idi. Demokrat Partili ve İzmir Gazetesi'nin sahibi olan, dönemin Ege bölgesinde tanınan, sayılan ve sevilen Bülent Üstündağ, TBMM'de Demokrat ve bağımsız milletvekilleri üzerinde ısrarlarla durdukları ve üstün bir çoğunluk sağladıkları halde, basın kanunun hatalı maddelerini değiştirememiştir. Bununla beraber haksız yere sekiz ay gibi bir süre ile hapis cezasına mahkûm edilince silahı ile kendisini vurarak intihar etmiştir. [457]

Dönemin Ticaret Bakanı Atıf İnan, İzmir'de bir ziyafette, muhalefete ve yapılan eleştirilere yönelik bir nutuk vermiştir. Yaptığı konuşmada dikkat çekici olan bölüm manşet olarak verilmiştir: *"Yıllarca ve yıllardan beri karayı ak, fenayı iyi, çirkini güzel, açı tok, darlığı bolluk olarak gösterenlerin ve göstermeye çalışanların kimler*

[455] Salih Yılmaz, Yaşar Baytal, Sayim Türkman, ***Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi,*** Nobel Yay. , 2. Basım, Ankara, 2014, s. 318-319.
[456] ***Başkent,*** 11. 11. 1946, Yıl-1, Sayı-36, s. 1.
[457] ***Başkent,*** 11. 11. 1946, Yıl-1, Sayı-36, s. 1-4.

olduğunu bu millet çok iyi biliyor ve tanıyor."[458] diyerek sözlerine şöyle devam etmiştir. *"Ticaret Bakanı bir yurtta eleştiri ruhu ne kadar gelişirse ve tahammülün sınırları ne kadar geniş olursa o yurtta millet ve memleket işleri daha iyi olur."* Bir eleştirinin gerçekçi olması gerektiğini ve eğer gerçeklere dayanmıyorsa iftira olacağını da vurgulamıştır. Gazete yazarlarından Samet Ağaoğlu'nun, muhalefetin yaptığı eleştirilerin mahiyetini teşhir ettiğimi ifade etmiştir. [459]

Bu sırada Demokrat Parti kongreleri hararetle devam ediyordu. Demokrat Parti Müfettişi Osman Bölükbaşı'nın *"Muhalefete düşman gözüyle bakanların muhalefetsiz bir muhalefete âşık oldukları görülüyor"*[460] açıklaması çok partili yaşama geçiş sürecindeki yaşananları ortaya çıkarmaktadır. Demokrat Parti'nin asla ve asla muhalefetsiz ve tek parti şeklinde iktidarda söz sahibi olması gibi bir amacı ve gayesi olmadığını tam tersine Cumhuriyetin daha demokratik şekilde yönetilebilmesi için çok partili hayata ihtiyaç duyduğunu dile getirmiştir. [461]

Dönemin iktidar gazetesi olan Ulus Gazetesi, 11 Kasım 1946 tarihli sayısında Nihat Erim'in *Muhalefet Vazifesini anlamalı* başlıklı yazısına istinaden Başkent Gazetesi yazarlarından Samet Ağaoğlu: *Asıl felaket iktidarın hiç değişmeyen zihniyeti, bu görüş ve silahlarıdır!* diyerek Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidar ve muhalefet çatışmalarına sebep olduğunu dile getirmiştir. Bu durumun memlekette iç çatışmalara sebep olduğunu, dış ihtirasları körüklediğini, irtica uyandırmak, ihtilal hazırlamak gibi memleketin başına milli bir felaket getirmeye sebep olacağını öne sürmüştür. [462]

Demokrat Parti muhalefet olarak iktidara geçerse yapacaklarını şöyle sıralamaktadır: eksik tedbirler veya yarım tedbirler yerine tam tedbirler almak, iyi düşünülmüş iyi hazırlanmış sürekli olarak uygulanacak kalıcı kararlar almak, her bakanın kendisinden önceki bakanın kendisinden önceki yaptığı işleri keyfi istediği gibi bozmamak, teknik dairelerin teknik işlerine bütün siyasi işlerin karışmasını

[458] ***Başkent,*** 13. 11. 1946, Yıl-1, Sayı-38, Samet Ağaoğlu, s. 1.
[459] ***Başkent,*** 13. 11. 1946, Yıl:1, Sayı-38, s. 1-4.
[460] ***Başkent,*** 13. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:38, s. 1-4.
[461] ***Başkent,*** 13. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:38, s. 1-4.
[462] ***Başkent,*** 14. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:39, s. 1-4.

önlemek, bütün makam ve salahiyetleri ehlilerine vermek vb. bir sıra düşüncesini maddelemiştir. [463]

Muhalefet olarak Demokrat Parti, iktidarı oldukça yakından takip etmiştir. Zira tarihler 15 Kasım 1946'yı gösterdiğinde manşetler: *"Köylüden Halk Partisine yardım tahsisatı olarak zorla para alınıyor. "* şeklinde yazmıştır. Demokrat Parti Afyon Milletvekili Ahmet Veziroğlu, meclise bir yerleştirme yaparak alakalı bakanlara sual açmıştır. [464]

Demokrat Parti içinde bulunduğu dönemi ve kendisine yapılan haksızlığı Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda Atatürk'ün de çok partili hayata teşviki ile açılan Serbest Cumhuriyet Halk Fırkası Dönemi ile benzeştirmiştir. O dönem yaşanan sıkıntılar ile şimdiki sıkıntıların benzer olduğunu savunmuştur. Zira Cumhuriyet Halk Partisinin gerek siyasi sloganı gerek bakış açısı olsun Tek Parti ve Tek İktidar olmaya yöneliktir. Demokrat Partinin Ayaş Kongreleri ve Cumhuriyet Halk Partisinin İzmir Kongreleri iki zıt görüşün bize mecliste olduğunu göstermiştir. Demokrat Parti o dönem içerisinde dört duvar arasında, hür fikrini ve iradesini kullanmadan sessizlik içinde var olması adına Cumhuriyet Halk Partisinden manevi anlamda bir baskı gördüğünü yazılarında dile getirmektedir. Zira Parti Müfettişi Osman Bölükbaşı: *"Halkın ruhuna sinmiş olan korkunun açık konuşmak sayesinde dağılarak yerini medeni cesarete bırakmasına mı endişe ediyorlar. "* Sözü Başkent Gazetesi'nin manşetine damga vurmuştur. İzmir'de yapılan CHP Kongresinde de; *"CHP, 'Devlet Partinindir' sözünü mü gerçekleştirmek istiyor"* manşeti iktidarın uyguladığı politikayı gözler önüne sermiştir. [465]

Çok partili hayata geçiş sürecinde de şimdiki gibi sınıf ayrıcalığı, meslek üzerine parti kişileri hak ve ayrıcalıkları öne çıkaran partinin olup olamayacağı üzerinde durmak istemiştir. Sosyal sınıf mefhumu ve meslek önceliği mefhumunu dile getiren gazete yazarlarından Samet Ağaoğlu*; "Cemiyette sınıflar olmayınca partilerin*

[463] ***Başkent,*** 15. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:40, s. 1.
[464] ***Başkent,*** 15. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:40, s. 1.
[465] ***Başkent,*** 18. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:43, s. 1.

sınıflara istinat etmesi ne demektir?"[466] sorusunu yönelterek o tarihteki siyasi teşekküllün kuruluş düzenini dile getirmiştir. [467]

Büyük Millet Meclisi ve Parti grup toplantılarında Demokrat Parti Milletvekili Ahmet Veziroğlu; *"yapılan yolsuzluklara ait müspet vesikalar göstermek suretiyle hakikatleri bütün çıplaklığı ile açıkladı."* manşetleri yer almıştır. [468]

Tarihler 24 Kasım 1946'yı gösterdiğinde "*Türk demokrasi tarihinin en büyük jesti*"[469] adıyla manşetlerde "*Demokratlar meclis salonunu terk ettiler!"* yazısı dikkati çekmektedir. Manşet altı yazıda bu konuda Koraltan'ın yorumu şöyle geçmektedir: "*Millet müessesine başkanlık yetkisi üzerine almış olan bir arkadaşın, bu mevzuuda dikkatle durarak tüzük hükümlerini yerine getirmemiş olmak keyfiyeti, bu vesile ile TBMM'si tarihine kaydedilmiş bulunmaktadır. "* Muhalefet-iktidar çekişmesi sürerken Samet Ağaoğlu'nun; "*Muhalefette fikir arayanların fikirsiz yazıları"* başlığı ile iktidar partisine olan serzenişlerini dile getirmiştir. Hangi Halk Partili milletvekiline sorarsanız sorun hepsinin buluştuğu ortak noktanın Demokrat Partilileri belli kalıplara koyması olduğunu dile getirmiştir. [470]

Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar verdiği demeçte; Halk Partisi'nin Demokrat Parti'nin önüne çeşitli engeller koyduğundan, partiye girmek isteyen vatandaşlara çeşitli engeller konulduğundan, yerine göre şiddete bile başvurulduğundan bahsetmiştir. [471]

Demokrat Parti yeni seçim kanunu tasarısı hazırlayarak meclise sunmuştur. Adalet Bakanı'nın Komisyonu'na sunulmuştur. Seçim Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun ve gerekçesi ile birlikte sunulmuştur. 4918 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi ile ilgili kararlar alınmasını istemiştir. 21 Temmuz 1946'da alınan kanunun aksak ve hizmet vermeyen yönlerinin acilen değiştirilmesi esası ile bu taslak hazırlanmıştır. Seçmenlere seçim günü sandık başında maddi ve manevi etki altında bırakılmaya çalışılmıştır. Bu etkiyi

[466] ***Başkent,*** 20. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:45, s. 1-4.
[467] ***Başkent,*** 20. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:45, s. 1-4.
[468] ***Başkent,*** 21. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:46, s. 1-4.
[469] ***Başkent,*** 23. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:48, s. 1-4.
[470] ***Başkent,*** 23. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:48, s. 1-4.
[471] ***Başkent,*** 20. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:45, s. 1-4.

en aza indirmek amacı ile seçmenlerin özgür ve rahat bir şekilde oylarını kullanabilmeleri için seçmenlerin yalnızca kapalı bir odada kapalı ve mühürlü bir zarfa koymaları prensibi getirilmiştir. Bir diğer sorun ise seçmenlerin seçim bölgelerine ulaşmamaları nedeni ile oy kullanmaya katılamamaları olmuştur. Bu nedenle okullar veya okul olmayan yerlerde mahallelerin belirli yerlerine oy sandıkları açılmıştır. Bu maksatla 24. maddeye binaen iki fırka halinde hükümler ilave edilmiştir. [472]

Okuma yazma bilmeyen seçmenlerin oylarını partileri ve bağımsız üyeleri tanıyabilmeleri adına, oy pusulalarının renkli veya temsil ettiği partiyi veya kişiyi kapsayan bir ibarenin bulundurulmasını görüşerek bu maddeye bir fıkra eklenmiştir. 25. maddeye de 24. maddeye bağlı olan ihtiyaçlar eklenmiştir. Seçimlerin yapılacağı mevsim itibari ile saat on dokuz da bitecek olan zamanı seçimi bir saat erkene alarak başlanmasına karar verilmiştir. Kanunun 27. maddesine ise seçim pusulalarının yakılma, zedelenme, tutanak tanziminde kullanılması amacı ile oyların yakılmayıp muhafazası için düzenlenen bir kanun olmuştur. [473]

34. Madde de temsilcilerin görev ve yetkileri gerektiği kadar açıklanmamış ve tanzim edilen tutanaklara imza atma yetkisi konulmadığı için tutanakların değiştirilmesi gibi gereken durumlarda halkın dikkatini çekmiş ve şikâyet almıştır. Fakat bu gibi durumların önüne geçmek ve kanunu olabildiğince şüphe ve tereddütten uzak tutarak düzgün bir hale getirebilmek adına temsilcilerin tutanaklara imza atması ve birer nüshasının verilmesi esası demokratik esaslara uygun görülerek bu madde değiştirilmiştir. [474]

46. Madde ise bu kanuna aykırı suçların tesirleri bakımından faillerinin süratle cezalandırılması önemli görülmüştür. Afyonkarahisar Milletvekili Hazim Bozca ve iki arkadaşının 4918 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun teklifinde bulunmuştur. 24, 25, 27, 34 ve 46. maddeleri değiştirilmiştir. [475]

[472] ***Başkent,*** 27. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:52, s. 1-4.
[473] ***Başkent,*** 27. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:52, s. 1-4.
[474] ***Başkent,*** 27. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:52, s. 1-4.
[475] ***Başkent,*** 27. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:52, s. 1-4

Demokrat Parti'nin Başkent Gazetesi'nde çok partili hayata geçiş adına dile getirdiği en büyük meselesi Cumhuriyet Halk Partisi'nin tek parti diktatörlüğü yaptığından şikâyetçi olmuştur. Anadolu Ajansı'nın şirket olmasına rağmen Cumhuriyet Halk Partisi'nin yönetimi ile yönetildiğinden serzenişte bulunmuştur. [476]

"İsmet İnönü'nün Demokrat ve diğer Partilerin kurulmasına müsaade etmesinin sebebi sırf Amerika'dan temin edilecek kredi meselesidir"[477] şeklinde 29 Kasım 1946 tarihli manşetinde yer almıştır. [478]

İkinci Dünya Savaşı'ndan dolayı uygulanan ve uzayan sıkıyönetimin millete olumsuz şekilde yansımasından bahsedilmiştir. Refik Koraltan ve Sadık Aldoğan, yapılan meclis toplantısında, anayasaya bağlı olduklarını bildirmekle beraber sıkıyönetimin devam ettirmenin halka zarar vereceği yönünde bilgilerini sunmuşlardır. [479]

Demokrasi ile yönetilen bir devlette muhalefetin ne için olması ve ne yapması gereği üzerinde duran Samet Ağaoğlu şu açıklamayı dile getirmiştir: *"Siyasi Parti halkın arzu ve idaresine dayanarak memleketi idare etmek isteyen kimselerin kurdukları bir teşekküldür. Bu itibarla siyasi partilerin programlarında birbirlerine nazaran çok büyük farkların bulunmasına da lüzum yoktur. Siyasi parti demokrasinin teknik bir icabıdır. Bütün halkın tamamen ve teferruatına kadar aynı fikirde olduğu bir memleket tasavvur edelim. Eğer burada iradenin demokratik olması mevzu bahis olursa yine müteaddit partilere ihtiyaç vardır. Çünkü demokraside parti, idarenin teknik cihazlarından birisidir. "*[480]

Demokrat Parti'nin yaklaşan kongresinde Hikmet Bayur'un bir köşe yazısı dikkat çekmektedir. Zira muhalefeti hep karalayan ve tek hükümet olarak kalmak isteyen bir Halk Partisi'nden bahsetmektedir. *"Demokrat Parti Kongresinden halk ne bekliyor?"*adlı yazısında Türkiye'yi yeni dünya düzeni içinde tek partili bir ülke ve hâlâ yerine bir görevli atayacak seviyede geri kalmışlık seviyesinin en alt basamağında

[476] ***Başkent,*** 29. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:54, s. 1.
[477] ***Başkent,*** 27. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:52, s. 1.
[478] ***Başkent,*** 03. 12. 1946, Yıl:1, Sayı:58, s. 1.
[479] ***Başkent,*** 05. 12. 1946, Yıl:1, Sayı:60, s. 1.
[480] ***Başkent,*** 06. 12. 1946, Yıl:1, Sayı:61, s. 1-4.

göstermek gibi bir gayenin ancak düşmana hırs ve mutluluk kazandıracağını açıkça ifade etmiştir. Özellikle demokratikleşmenin gerektirdiği saygı ve sevgi çerçevesinde devam etmesinin gerekliliği üzerinde durmuştur. [481]

Demokrat Parti'nin Başkent Gazetesi'ni 21 Aralık 1946 tarihi itibariyle 'Kuvvet Gazetesi' olarak devam ettirdiği yayın hayatında üzerinde durdukları önemli konuların demokratikleşme ve çok partili hayata geçiş mücadelesi olduğu, iktidar partisinin her fırsatta Demokrat Parti'ye engel olduğu, ket vurduğu söylemleri çeşitli köşe yazılarında görülmektedir. [482]

İktidar partisi lideri ilk zamanlarda Demokrat Parti'nin bütün memleket ölçüsünde muazzam bir muhalefet teşkilatı olacağını tasavvur bile edememiş ve bunu bir nevi manevi nüfuzları altında tutacakları hayaline düşmüştür. Bu suretle hem memleketteki "tek parti sistemi" değişmiş hem de bu demokratik maske altında eski "tek parti tahakkümü" olduğu gibi devam edip gitmiştir. [483]

Celal Bayar; *"Memlekette demokrasi var diyecek ve buna inanacaksak, Seçim Kanunu'nun değiştirilmesinin zaruri olduğunu kabul etmeliyiz"* demiştir. Adnan Menderes ise; *"Demokrat Parti kuruluncaya kadar tek millet, tek parti, tek şef vecizeleri her vesile ile tekrar edilegelmiştir. Bu sebepledir ki Demokrat Parti demokratik ve çok partili murakabeli bir iradenin taraftarı olarak kurulmuştur. "* demiştir. [484]

Dönemin muhtarlık seçimlerinde Samet Ağaoğlu'nun yorumu dikkat çekmiştir: *"Köyün ve köylünün en ehemmiyetli işi bu muhtar seçimleridir. Kanunlar adetler muhtarları köylerde çok nüfuzlu bir hale getirmişlerdir. Bunun için bu işe en kabiliyetli en layık olan seçilmelidir. Bu en kabiliyetliyi seçerken hangi partiden olduğuna bakılmamalıdır. "*[485] *"İki zihniyet arasındaki fark"* başlığını atarak Demokrat Parti'nin halk için daha ılımlı ve faydacı bir politika izlediğini izah ederken, iktidarda olan

[481] ***Kuvvet,*** 07. 01. 1947, Yıl:1, Sayı:18, s. 1.
[482] Fuad Köprülü, "Demokrat Parti'nin Muhalifleri",***Kuvvet,*** 24. 02. 1947, Yıl:1, Sayı:66.
[483] Fuad Köprülü, "Demokrat Parti'nin Muhalifleri",***Kuvvet,*** 24. 02. 1947, Yıl:1, Sayı:66.
[484] ***Kuvvet,*** 10. 03. 1947, Yıl:1, Sayı:80, s. 1.
[485] ***Kuvvet***, 01. 03. 1947, Yıl:1, Sayı:71, s. 2.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin de iktidarda kalma çabasını muhtarlık seçimleri ile zorbalığa dönüştürdüğünü belirtmiştir. [486]

Demokrat Parti seçimlere girmeyeceğini ve ortak olarak böyle bir karar aldığını bir beyanname ile açıklamıştır. [487]

Dönemin Başbakanı Recep Peker, İzmir'deki söylevinde iki hususu dile getirmiştir: Bunlardan birincisi *gizli oy* meselesidir. Gizli oy durumuna esas bakımından karşıdır. Vatandaşların kimlere oy verdiğini bilmesi gerekmektedir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin bu gizli oy işini halletmedikçe işin esasını halledemediğini düşünmektedir. İkinci hususa gelince seçimlerde memurlara yöneltilecek suçlar dolayısı ile Adliye Mahkemeleri'nde yargılanmaları gerektiği düşüncesidir. Cumhuriyet Halk Partisi bu durumu tarafsızca yapmanın gereksiz olduğunu ve durumun eskiden beri süregelen şekilde yapılacağını, İl İdare kuruluna gönderileceğini belirtmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi bu söylevleri ile halkın oylarına güvenmediğini göstermekle birlikte Adliye kurumuna da güvenmediğini göstermiştir. [488]

Tarihlerin 4 Nisan 1947'yi gösterdiği gün Kuvvet gazetesi şöyle bir manşet atıyor: *"Memleketin menfaati için seçimlere girmemek kararı veren Demokrat Parti'nin tarihi beyannamesi dün yayınlandı. Beyannamede deniliyor ki; Türk milletinin umumi temayülüne tercüman olarak ve seçim emniyeti hakkında Devlet Reisi tarafından verilen kati vaatlere inanarak 21 Temmuz seçimlerine samimiyetle iştirak eden Demokrat Parti bu seçimlerin millet idaresini serbestçe tecelli ettirmek değil, sadece hükümet partisini kazandırmak gayesiyle yapıldığını bütün milletle beraber görüp anlamıştır. Anayasaya aykırı bulunan kanunlar yürürlükte kaldıkça hakiki bir serbest seçimden bahsetmek kabil değildir. "*

Prof. Dr. Fuat Köprülü'nün 'Partiler ve Milli Birlik' konulu bir köşe yazısında Recep Peker'in İstanbul Üniversitesi'nde vermiş olduğu konferansta 'Milli Birlik'

[486] ***Kuvvet***, 01. 03. 1947, Yıl:1, Sayı:71, s. 2.
[487] ***Kuvvet***, 03. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 104, s. 1.
[488] ***Kuvvet,*** 03. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 104, s. 1-2.

kavramı üzerinde ne kadar durulduğunu ve bu kavrama hâlâ net bir anlam verilemediğini ifade etmiştir. Çünkü *Tek Şef, Tek Millet, Tek Parti* kavramının belirli bir kesim tarafından benimsendiği görüşü hâkimdir. Çünkü Demokrat Parti'nin kuruluşundan evvel siyasi partilerin kurulmasını vatana ihanet sayan bir iktidar partisinin tek parti zihniyeti olduğunu ortaya koymuştur. Samet Ağaoğlu ise aynı gün köşe yazısında Demokrat Parti ve kısmi seçimler olarak başlığını ekleyerek yazısının devamında Demokrat Parti Genel İdare Kurulu'nun dört vilayette bulunan dokuz milletvekilliği seçimine girmemeye karar verdiğini açıklamıştır. Bunun sebebi olarak da köylerde ve kırsal kesimde seçimin yapılmadığından hakkaniyetli bir seçim olmadığını dile getirmiştir. [489]

İzmir'de yapılan mitingde Celal Bayar, seçimlerde oy kullanmanın bir vazife değil hak olduğunu belirtmiştir. İktidar partisinin vatandaşa bunu bir külfet gibi yansıtması ve onlara hak sahibi olarak davranmaması ile mücadele edeceğini açık açık belirtmiştir. Dönemin Başbakanı ise seçim kanunu hakkında *"Yeryüzünün hiçbir yerinde ideal ve kusursuz bir seçim şekli yoktur"* şeklinde bir açıklama yapmıştır. Tabi ki memleketin kendine ait bir seçim kanunu vardır. Fakat bütün seçim kanunlarına göre genel ve değişmeyen bir kural bulunmaktadır. Bunlar; *Oyların gizliliği, tasnifin açıklığı ve bütün seçim işlemlerinin yetkililere emniyet ve güven esasına dayalı olmasıdır.* Ayrıca hükümet partisinin seçim kampanyaları dolayısı ile dağıttığı broşürlerde muhalefet partisi hakkında açık veya gizli şekilde milli hükümranlık kurmaya çalıştığının açık göstergesidir. [490]

Celal Bayar ve arkadaşları, Bergama'ya giderek verdikleri demeçte, Demokrat Parti'nin ilk günden beri millete ve kanunlara dayanarak kurulmuş olduğunu iddia etmiştir. [491]

Fuat Köprülü'nün "*İç Politika havasını zehirleyen unsur…"* başlıklı yazısında Demokrat Parti şeflerinin nisan seçimlerine katılmadıkları ve Halk Partisi'nin iç

[489]Fuat Köprülü, Samet Ağaoğlu, ***Kuvvet,*** 04. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 105, s. 1-2.
[490]"Celal Bayar'ın Nutkundan", ***Kuvvet,*** 06. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 107, s. 1-2.
[491] ***Kuvvet***, 08. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 109, s. 1-2

politika ’da Demokrat Parti’yi koltuk sevdası içerisinde ve halkı kışkırtan bir durumda bulunduğunu iddia etmiştir. [492]

Matbaa Kanunu’nda yapılan bir değişim ile bütün yazılanlara müdahale edilmiştir. 21 Nisan tarihinde yayınlanan kısa ve sert bir tebliğ ile *Tasvir* ve *Demokrasi* gazetelerinin ve bunların basıldığı matbaaların kapatılması dikkat çekmiştir. Tek parti sistemiyle oluşturulan baskılar, antidemokratik bir duruma neden olmuştur. Bu üzücü durumdan Anadolu Ajansı, Tasvir Matbaası ve Sonsaat gibi müstakil gazetelerin de etkilenmesi üzücü bir durum olmuştur. [493]

Halk Partisi’nin uzun zamandan beri milletvekilliğini yapan Necmettin Sadak, aynı zamanda dönemin Akşam gazetesinde başyazarlık yapmaktadır. 30 Nisan’da Fuat Köprülü bu tarihten birkaç hafta evvel Necmettin Sadak’ın Akşam Gazetesindeki “Halkçı” adıyla çıkan yazısına eleştiride bulunmuştur. İktidar partisi olarak samimi bulmadığını açıklayan Fuat Köprülü, dönemin 19 Nisan 1947 tarihli “Ulus” Gazetesinde Nihat Erim’in yazısında geçen *“Çok partili sistemi sırf bir idealizm eseri olarak tatbik ettiklerini”* söyleyecek kadar ileri gittiklerini iddia etmiştir. Hâlbuki Demokrat Parti kurulmadan önce tek parti sistemini en mükemmel sistem olarak savunmakta olduğunu iddia etmişlerdir. [494]

Birinci Büyük Millet Meclisi’nde vazife alanlara yardım yapılması düşünülmüş, bu talep ilgililerce araştırılıp “En yerinde tasarı” ismiyle Meclis Başkanlığı’na sunulmuştur. [495]

Truman’ın Türkiye ve Yunanistan’a yardım hakkındaki teklifinin Millet Meclisi’nde kabulünün ve Amerikan deniz kuvvetlerine mensup bir filonun İstanbul’u ziyaretinin, Türkiye ’nin Birleşik Amerika’ya duyduğu sevgi ve güvenin bir göstergesi olduğu açıklanmıştır. Amerika, İkinci Dünya Savaşı’nda ve Atlantik Beyannamesi’nden sonra maddi ve manevi destek olduğunu belirtmiştir. [496]

---

[492] ***Kuvvet***, 16. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 117, s. 1-2
[493]Fuad Köprülü, “Matbuat hürriyetini kökünden baltalamalıyız”, ***Kuvvet,*** 24. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 125, s. 1-2.
[494] ***Kuvvet***, 30. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 131, s. 1-2.
[495] ***Kuvvet,*** 03. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 134, s. 1.
[496]Fuad Köprülü, ***Kuvvet***, 04. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 135, s. 1.

Dönemin Balıkesir Valisi Fazlı Güleç'in iddiası ile çelişen sözleri manşettelerde yerini almıştır. Hiçbir partiye bağlı olmadığını iddia eden Vali Güleç Cumhuriyet Gazetesi'nde Balıkesir Hacıbey semt kulübünün açılma töreninde Halk Partisi bayrağı altında ve onun şeflerinin safında çalışacağını söylemiş ve bu sözlerini orada bulunan memurlar arasında teyit etmiştir. [497]

Samet Ağaoğolu, 30 Nisan tarihi ile "İki parti arasındaki farklar" ana başlığı altında iktidar ve muhalefet partilerini; bir müşahede, Demokrat Parti'nin menşeleri, Tüzüklerin tetkiki (Halk Partisi Tüzüğü, Demokrat Parti Tüzüğü), Tüzüklerin tetkiki (Demokrat Parti Tüzüğü), programların tetkiki Halk Parti programı-Demokrat Parti programı başlıkları altında 15 Mayıs tarihine kadar devam etmiştir. [498]

CHP Kurultayı'nın Haziran'da toplanacağını bildiren haberde parti programında değişiklik yapılacağını bildirmiştir. Kurultay'a umumi idare heyeti azaları, partiye mensup milletvekilleri, vilayet idare heyeti reisleri, vilayet kongrelerinde seçilen delegeler aza olacaktır. [499]

Cumhurbaşkanı İnönü, İstanbul'da Amerikan Büyük Elçisi M. Vilson'u ve misafir amiralleri kabul etti haberi manşette ilk sırada yer almıştır. Türk Amerikan dostluğunun güzel bir örneğini tarih sahnesi gözler önüne sermiştir. [500]

"Temsilciler Meclisinde Yunanistan ve Türkiye'ye yardım konusunun müzakeresi sırasında Meclis'in Cumhuriyetçi çoğunluğunda ortaya çıkan görüş ayrılığı üzerine Meclis bu meselenin müzakeresini geri bırakmaya 22'ye karşı 168 oyla karar vermiştir"[501]

Amerika'da yapılan Ermeni Kongresi'nde ermeni ulusunun büyük bir talihsizliği olduğundan bahsetmektedir. Her ulusun eşit derecede bağımsızlık hakkı bulunduğunu belirten Hikmet Bayur, köşe yazısında bugünkü Türk topraklarında, ikinci Abdülhamit devrinde "Ermeni Patırtıları" diye anılan olaylardan önce bile Ermenilerin geniş bir coğrafyada yaşamamış olduğu o dönemlerin yabancı istatistiklerinden bile

[497] ***Kuvvet,*** 05. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 134, s. 1-2.
[498] ***Kuvvet,*** 30. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 131, s. 1-2***; Kuvvet,*** 15. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 146, s. 1-2.
[499] ***Kuvvet,*** 06. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 137, s. 1-2.
[500] ***Kuvvet,*** 06. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 137, s. 1-2.
[501] ***Kuvvet,*** 07. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 138, s. 1-2.

anlaşılmaktadır. Ermenilerin tarih sahnesine ilk çıktıkları dönemleri değil de 1914-18 yıllarında yaşanan Birinci Dünya Savaşın'da Osmanlı Devleti aleyhine halkını kışkırtmalarından dolayı bağımsızlık alamadıklarından bahsetmiştir. [502]

7 Mayıs tarihli Kamutay Toplantısı'nda oyların gizli kalmasını, seçmenlerin hiçbir baskı veya hiçbir menfaat umuduna kapılmadan oy vermelerinin gerektiğini vurgulamıştır. Sadece vicdanları ile oy vermeleri gerektiğini vurgulayan Hikmet Bayur, seçim yerinde ayrı bir oda, bölme veya hücre teminin önemini vurgulamıştır. Demokrasinin gerçek olabilmesi için ancak gösterişten uzak, kesin gizli oy usulüne dayanması gerektiğini ifade etmiştir.

Aynı günün bir diğer haberinde İngiltere Avam Kamarası 'nın daveti üzerine TBMM namına Birleşik Krallığı ziyaret için Londra'ya Türk Parlamento Heyeti'nin gideceğini vurgulamıştır. [503]

Temsilciler Meclisi'nde uzun süren münakaşalar sonunda Amerikan yardım tasarısı kabul edilmiştir. *"Türkiye ve Yunanistan'a yapılacak yardım 107 ye karşı 287 oyla kabul edildi"* manşeti ile 10 Mayıs 1947 tarihine damga vurmuştur. [504]

Örfi İdare'nin (Sıkıyönetim) İstanbul'da çıkan *Tasvir ve Demokrasi* gazetelerini kapattırması ve matbaalarının da çalışmalarının tamamen bitirilmesi konusu ile ilgili "*Matbuat ve Örfi İdare"* başlıklı yazıda bu durumun ne kadar üzücü olduğundan bahsetmektedir. Bu konu ile ilgili 1947 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakan Yardımcılığı yapan Mümtaz Ökmen tarafından açıklama yapılmıştır. Yapılan bu açıklamada gazetenin kapatılma olayının hükümetle hiçbir alakası olmadığı ve bu kararın Örfi İdare Kumandanlığı tarafından alınmış bulunduğu açıklandı. Fakat Fuat Köprülü yazısında bir duruma değinmiştir. Genelkurmay Başbakanlığı'na bağlı olduğu bir dönemde Örfi İdare ile hükümetin hiçbir bağlantısının olmadığını iddia etmesi mantığa aykırı bir iddia olarak dikkat çekmektedir. Zira bundan altı ay evvel İstanbul ve civar vilayetlerinde Örfi İdare'nin altı ay daha Milet Meclisi'ne teklif eden

[502] ***Kuvvet***, 07. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 138, s. 1-2.
[503] ***Kuvvet,*** 09. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 140, s. 1-2.
[504] ***Kuvvet,*** 10. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 141, s. 1-4.

hükümettir. Türkiye'de demokratik hak ve hürriyetlerin en başında gelen basın hayatına vurulan bu darbe Türkiye'nin ilerlemesine engel teşkil etmektedir. [505]

Tarihler 10 Mayıs 1947'yi gösterdiğinde Kuvvet Gazetesi'nde yer alan; "*Dünkü Meclis Müzakerelerinde, bir idam hükmünün tasdiki meselesinde ilmi münakaşalar oldu. Neticede hüküm oya konarak on sekiz yıla indirildi"* haberi dikkati çekmiştir.

Ayrıca aynı gün bir diğer haberde Demokrat Parti'nin Zonguldak'ta büyük bir toplantı yapacağı ve bu toplantıya mani olunacağı haberlerinin yayıldığından bahsedilmiştir. [506]

11 Mayıs 1947 yılında Fuat Köprülü'nün Kuvvet Gazetesi'ne verdiği bildiride; *"İngiliz Avam Kamarası'nın T. B. M. M. 'den bir heyeti İngiltere'ye daveti münasebetiyle Demokrat Parti Meclis Gurubunu temsil etmek üzere muhterem arkadaşım Enis Akaygen ile beraber gidiyoruz. Bildiğiniz gibi bu heyete Halk Partisi Milletvekillerinden de altı kişi dâhil bulunuyor. Vazifemiz Türk Milletinin samimi sevgi ve takdirlerini İngiliz Milletinin mümessillerine bildirmek ve yeryüzünde totaliter rejimlerin yıkılmasına birinci derecede rol oynamış bulunan bu büyük demokrasinin harp sonrası vaziyetini yakından görmektir. En müşkül günlerinde bu büyük ve kahraman millete olan ittifakına sadık kalmakta bir an bile tereddüt etmeyen Türk milletinin, Atlantik Beyannamesinin insani ideallerini tamimiyle benimsemiş olduğunu İngiliz Milletvekillerine anlatmalı ve milletvekillerimiz arasındaki kültürel ve iktisadi rabıtaların inkişafı hususunda yeni bir zemin hazırlamak, başlıca gayemizdir. Seyahatimizin on beş gün kadar süreceğini tahmin ediyorum. Bu fırsattan istifade ederek İngiliz Üniversitelerine mensup meslektaşlarla da temas etmek ümidindeydim. Dönüşümde size bu seyahatin neticeleri hakkında geniş bilgi vereceğim"* demiştir. [507]

Muhalefete rağmen kabul edilen "Truman Doktrini" adını alan program hakkında 20 kişi değişiklik istemiştir. Temsilciler Meclisi, Türkiye ve Yunanistan'a 400 milyon dolar vermesine ait kanun tasarısında, müzakerelerde kuvvetli muhalefete rağmen 107 ye karşı 287 oyla kabul edilmiştir.

---

[505] ***Kuvvet***, 10. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 141, s. 1-4.
[506] ***Kuvvet***, 10. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 141, s. 1-4.
[507] ***Kuvvet***, 11. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 142, s. 1.

Hikmet Bayur'un yorumuyla *"Amerikan kararı"* yazısında Amerika'nın Temsilciler Meclis'inden gelen itirazların sebebi üç ana neden olarak görülmüştür: Birincisi, bu yardımın Birleşmiş Milletler (BM) ülkesünü kuvvetlendirdiği ve güven kurma işini kolaylaştırdığı etkisi olsa da Birleşmiş Milletler Kurulu'nun henüz böyle bir işi görebilecek bir duruma gelmediği, eğer böyle bir duruma gelirse ve yardımı kendisi yapmak isterse de bu işin ona bırakılması kanaatidir. İkinci itirazın nedeni ise, Rusya'nın kuşkulandırılacağı, kızdırılacağı ve dolayısı ile barışın tehlikeye düşürüleceği yolundaki düşüncelerdir. Üçüncü konu ise Türkiye ve Yunanistan'da demokrasi olmadığı kanaatidir. Buraların istibdatla kötü idareyle yönetildiği dolayısı ile bu yardımın bu idareleri takviye edeceği iddiası olmuştur. Bayur bu konunun sebebini aslında Amerika'da düzenlenen "Ermeni Kongresi" olduğunu düşünmektedir. Ermenilerin Türklerden zulüm gördüğü iddiası belli kişilerin Hristiyanlık ve insanlık duygularını kabartarak bize karşı olanların sayısını ve cesaretini arttırdığını öngörmektedir. [508]

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye 19 Mayıs 1947'de teslim edilmesi düşünülen güney sınır toprağı 11 Mayıs 1947 sabahı saat 09. 00 da belediye bahçesinde Vali tarafından alınarak bir kız atletle teslim edilmiş ve tören yapılmıştır. Sınır toprağı kalabalık bir törenle Seyhanatletlerine teslim edilmiştir. [509]

Türk Milletvekilleri heyeti Londra'ya varmıştır. Fuad Köprülü BBC Radyosu'na bir bildiri vermiştir. Bildiride; "*Vazifemiz, milletimizin samimi sevgilerini dost ve müttefik İngiliz milletinin mümessillerine bildirmek ve harp sonu İngiltere'sinin kudretli hamlelerini yakından görerek dönüşümüzde bunu vatandaşlarımıza arz etmektir"* sözüyle düşüncelerini ifade etmiştir. Bu bildirisi ise Kuvvet Gazetesi'nin 12 Mayıs 1947 tarihli gününde manşetlerde yerini almıştır. [510]

TBMM, 09. 05. 1947 tarihli toplantıda hem Anayasa hukukunu hem de devlet teşkilatının ana maddeleri üzerinde etkileri olacak kararlar alınmış olduğu haberi 12 Mayıs 1947'nin Kudret Gazetesi'nde yer almaktadır. Bu karar, idama mahkûm edilmiş bulunan bir vatandaşın, idam cezasının 18 yıl hapse çevrilmesi kararıdır.

---

[508]Hikmet Bayur, "Amerikan Kararı***",Kuvvet***, 11. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 142, s. 1-4.
[509] ***Kuvvet***, 11. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 142, s. 4.
[510] ***Kuvvet,*** 12. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 143, s. 1.

Samet Ağaoğlu yazısında Anayasanın 8, 26 ve 54. Maddelerindeki hükümleri ele almıştır. Buna göre;

"8. Madde: Yargı hakkı, millet adına, usul ve kanuna göre bağımsız mahkemeler tarafından kullanılır.

26. Madde: Kanun koymak kanunlarda değişiklik yapmak. Mahkemelerden çıkıp kesinleşen ölüm cezası hükümlerini yerine getirmek gibi görevleri T. B. M. M. ancak kendisi yapar.

54. Madde: Yargıçlar bütün davaların görülmesinde ve hükmünde bağımsızdırlar. İşlerine karışılamaz ancak kanun hükmüne bağlıdırlar.

Mahkemelerin kararlarını T. B. M. M. ve Bakanlar Kurulu hiçbir türlü değiştiremezler ve hükümlerinin yerine getirilmesine engel olamazlar"

Bu hükümlere göre mahkemeler Türk milleti adına hüküm vermektedirler. Fakat TBMM idam mahkûmunun cezasını 18 sene indirme kararında, bu konuda egemenlik hakkını kullandığı görülmektedir. Meclisin mahkeme kararlarını değiştirebileceği şeklinde bir hükmü Anayasa'ya koymak, devlet teşkilatının belkemiğini kırmak demektir. [511]

Aynı günün bir diğer haberinde Hasan Ali Yücel davası ile ilgili duruşmanın Ankara'da yapıldığı bilgisi verilmiştir. [512]

12 Mayıs 1947 tarihinde Samet Ağaoğlu'nun kaleme aldığı "*Manasız ve Beyhude Telaşlar"* adlı yazısında Cumhuriyet Halk Partisi'nin Demokrat Parti hakkında çıkartmış olduğu asılsız haberlerden bahsedilmektedir. Demokrat Partiyi Türkiye'de ihtilal çıkarmaya çalışmakla suçlamaktadır. Fakat Halk Partisi'nin düşündüğünün aksine memleketin maddi ve manevi yönden bütün eksikliklerini gidermeye çalışması fakat bu çalışmalarının önlenmeye çalışılması görülmektedir. [513]

[511] ***Kuvvet***, 12. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 143, s. 1.
[512] ***Kuvvet***, 12. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 143, s. 1.
[513] ***Kuvvet,*** 14. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 145, s. 1-4.

Aynı gün bir diğer haberde yirmi bin ilkokul öğretmeninin maaşlarının düzenlendiğinden bahsedilmiştir. Yeni kanun teklifine göre ilk ve orta dereceli okullarda çalışan öğretmenlerin tahsil durumları ve hizmet sürelerine göre hesaplanacağı zamların ise 1 Ocak1948'den itibaren verileceği bilgisi verilmiştir. [514]

"Uluslararası Hemşireler Kongresi'ne davet edilen delegemize Sıhhat Bakanlığı neden döviz temin edemedi?" başlıklı haberde Amerika'da Atlantik City'de toplanmış bulunan kongrede Türkiye'yi temsil eden Türk Hemşireler Derneği Başkanı ve Haydarpaşa Hemşire Okulu Müdürü olan, tahsilini de Kolombiya Üniversitesi'nde tamamlayan Esma Deniz'in davet edilmesini konu almıştır. Fakat ne yazık ki Esma Deniz kongreye gönderilmemiştir. [515]

İl İdare Kurulu'nun yaptığı açıklamaya göre Demokrat Parti muhtar seçimlerine girmemeye karar vermiştir. [516]

Dönemin Cumhurbaşkanı, İngiliz Ajansı 'na verdiği bir demeçte dört önemli konu üzerinde durmuştur. Bunlar:

- 1-Amerikan yardımı: Alınan yardımın askeri işlerde kullanılacağını açıklamıştır.
- 2-Amerika'nın bizden bazı üsler ve yerler istenilmesi: *"Toprak ve haklarımızdan fedakârlık edemeyiz"* diye açıklama yaparak durumu netleştirmiştir.
- 3-Komşularımızla durumumuz: Büyümek hırsı beslemeyen başkalarının ülke ve haklarında gözü olmayan herkesle iyi geçinmek ve mümkünse dayanışmak arzusunda olduğunu belirtmiştir. Balkan Bağlaşması ve Sadabat Misak-ı siyasası gibi barışsever antlaşmalar yeniden canlanmalıdır.
- 4-Demokrasi davası: Türkiye Cumhurbaşkanı'nın iki sıfatı olduğunu açıklamıştır. Bunlardan birinin devlet başkanı olması hem de dönemin iki büyük partisinden birinin başkanı olmasıdır. Devlet ve parti başkanlığının aynı kişide toplanmasının doğru olmadığı apaçıktır. Fakat devlet başkanının dış

[514] ***Kuvvet,*** 14. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 145, s. 1.
[515] ***Kuvvet***, 14. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 145, s. 1.
[516] ***Kuvvet***, 14. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 145, s. 1.

sorunlara yönelme şekli baştanbaşa tasvip edilmektedir. Bizdeki demokratik tutum ve gelişmeye ait yapılan yorumların temelinde durumu böyle görmek istememelerinin iç tartışmaların esasını teşkil ettiğini ifade etmiştir. Özellikle Avrupa ülkelerinde böyle durumların aşıldığı vurgusunu yapmıştır. [517]

İngiltere'de yayınlanmış olan Tribune Economique Gazetesi'nin 25. 04. 1947 tarihli sayısında Amerika'nın Türkiye ve Yunanistan'a yapacağı yardım hakkında makale dikkati üzerine çekmiştir. Truman nutkunda ekonomik olarak Türkiye'nin Yunanistan'dan daha güçlü olduğunu vurgulamıştır. Amerika'nın Kafkasya'daki stratejik konuma sahip olan sınırından dolayı Yunanistan'da meydana gelen kargaşanın sona erebileceği ve Amerika Donanması'nın Ege Denizi'nde gösteri manevraları yapması Türkiye'ye yapılacak maddi yardımdan daha da memnun etmektedir. [518]

Dönemin Tarım Bakanı Faik Kurtoğlu, dönemin ekonomisini yakından incelemek ve yapılması gerekenleri yapmak ve tedbir almak manasında notlar almıştır. Çünkü o dönemde Türkiye yıllık bütçesinin yüzde 42'sini ülkenin savunmasını sağlamak amacı ile harcamaktadır. Türkiye (Kiralama ve ödünç verme) Kanunu gereğince İkinci Dünya Savaşı'nın içinde 90 milyon dolar almıştır. Ayrıca on yıllığına ödenmek üzere 1946'da on milyon dolarlık bir krediden istifade etmiştir. 1947 yılının Ekim ayında ise ABD, Türkiye'ye kredi ile gemi satmıştır. İhracat Bankası ise demiryolu malzemesi satın alınması için 55 milyon dolarlık bir kredi açmıştır. İşte bu yüzden Türkiye ABD'nin kararını büyük bir sabırsızlıkla beklemektedir. [519]

Balıkesir Posta Gazetesi'nin yazdığı bir haberden alıntı yapan gazete, Şanlı merkez bucağından ve köylerden CHP'ye bağlı olan 82 vatandaşın istifa ederek Demokrat Parti'ye yazıldığını haber vermiştir. [520]

Times Gazetesi'nde çıkan bir yazıda Demokrat Parti ile Halk Partisi arasındaki mücadeleyi bir iktidar mücadelesi olarak görmek ve göstermek istediğinden bahsetmektedir. Türk milletinin gerçek zihniyetine ve bu yönde ilerlemelerine fayda

[517] ***Kuvvet***, 15. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 146, s. 1-4.
[518] ***Kuvvet,*** 16. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 147, s. 1-4.
[519] ***Kuvvet***, 16. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 147, s. 1-4.
[520] ***Kuvvet***, 16. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 147, s. 1-4.

edemediğini ifade etmektedir. Çünkü Times Gazetesi'nde Halk Partisi'nin propaganda vasıtalarında Demokrat Parti'ye karşı sergilediği görüşlerinden ibaret olduğunu vurgulamıştır. [521]

TBMM Milli Eğitim Komisyonu'nda üniversitelerin kuruluş kadroları hakkındaki kanun tasarısı görüşülürken hararetli tartışmalar meydana gelmiştir. Aynı gün verilen bir diğer önemli gelişmede Zonguldak'ta yapılan büyük Demokrat Toplantısı'ndan bahsetmektedir. Demokrat Parti müfettişi Osman Bölükbaşı'nın sözleri toplantıya damgasını şu sözleri ile vurmuştur: *"Aklın yaşta değil başta olduğu atalar sözüne sahip bulunan bu memlekette iktidarın kime geçeceğini Cevdet Kerimler değil Türk milleti tayin eder. Demokrat Parti adı belki bir yaşındadır fakat Türk Milleti bir yaşında değildir"* diyerek fikrini beyan etmiştir. [522]

Türk Milletvekilleri Londra'da Avam Kamarası'nın yemeğinde dönemin İngiltere Başbakanı, Başbakan Yardımcısı, Maliye Bakanı ve daha pek çok hükümet erkânı katılmıştır. Türk heyeti TBMM'yi temsil ederek katılmıştır. İngiltere Başbakanı görüşmesinde Türk tütününden bahsetmiştir. Bu tütünün İngiltere'de çok revaçta olduğundan bahsetmiştir. Türk-İngiliz ilişkilerinin olumlu olduğunu, bundan sonra da böyle devam edeceğini belirtmiştir. [523]

O dönemde Sabahattin Ali ve Aziz Nesin'in çıkardığı mizah dergisi olan Marko Paşa adlı dergi, İstanbul Yedinci Asliye Ceza Mahkemesi kararıyla savcılık tarafından toplattırılmıştır. [524]

22 Mayıs 1947 tarihli gazetede Belediye Seçimleri'nin bozulması münasebeti ile Celal Bayar Ispartalılar'a telgraf çekmiştir. Telgrafında ise; *"Mevcut kanunlar değiştirilmedikçe ve idari zihniyet değişmedikçe herhangi bir seçimde her hangi bir seçimde emniyet aramak fazla külfettir"* şeklinde açıklamada bulunmuştur. Demokratların Isparta Belediye seçimlerini kazanmasından dolayı Danıştay'ın verdiği

[521] ***Kuvvet***, 16. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 147, s. 1-4.
[522] ***Kuvvet***, 16. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 147, s. 1-4.
[523] ***Kuvvet***, 17. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 148, s. 1-4.
[524] ***Kuvvet***, 20. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 151, s. 1

kararla seçimi bozma sebepleri olarak seçim defterlerinin tek nüsha olarak tutulması ve 26 genel kurul defterlerinde isimlerinin olmadığını açıklamıştır. [525]

1947'lerin Mayıs ayı Türkiye gündeminde Demokrat Parti'nin muhtar seçimlerine girmeyeceğini açıklaması ve kararını Demokrat Parti mensuplarına telgraf ile bildirmesi ile geçmiştir. Aynı günkü bir diğer haberde Fuad Köprülü'nün bir yorumu dikkatleri çekmiştir. "*Demokrat Parti iktidara geçerse harici siyaset değişmeyecektir"* demiştir. Ayrıca, Türk ordusunun terhisi meselesinin milletler arası münasebetlere bağlı olduğunu belirtmiştir. [526]

Aynı günkü bir diğer haberde gündemde Milli Korunma Kanunu'nun ve Milli Korunma Mahkemeleri'nin kaldırılacağına dair İstanbul gazetelerinde çıkan haberlere binaen Milli Korunma Mahkemeleri'nin kalkmadığının bilgisini vermiştir. [527]

Yine 22 Mayıs 1947 tarihine ait gazetede Anayasayı temel alarak eleştiren Samet Ağaoğlu'nun şu sözleri dikkati çekmiştir: *"Anayasamıza göre Devlet Başkanlarına iç ve dış politika üzerinde vatandaşlara beyanatta bulunmasını rica ettiği takdirde, Devlet Başkanı böyle bir beyanatta bulunabilir ve söylediği sözler şahsi değil, hükümetin sözlerini ifade eder"*. Samet Ağaoğlu, Devlet Başkanı'nın neleri yapıp neleri yapamayacağını ve hangi söz ve davranışlarının kimlere ve ne şekilde mal olacağını ifade etmeye çalışmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan çıkan ülkelerde Kominizim, Faşizm gibi hareketler bir yana o günkü durumda Türkiye'nin iç ve dış politikası bir yana karışık bir ortamın olduğu görülmektedir.

29 Mayıs 1947 tarihli gazetede en önemli konu sıkıyönetimin uzatılması ve bunu üzerine TBMM'de şiddetli tartışmaların oluşması olmuştur. Altı ay daha uzatılmasına karar verilen sıkıyönetimin Anayasanın 86. maddesi gereğince kanunsuz bir durum olduğu görülmektedir. [528]

Nitekim Anayasadaki bu maddeye bakıldığında; "*Madde 86- Harp halinde veya harbi gerektirecek bir durum baş gösterdikçe veya ayaklanma olduğunda yahut vatan*

[525] ***Kuvvet,*** 22. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 153, s. 1-4.
[526] ***Kuvvet***, 22. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 153, s. 1-4.
[527] ***Kuvvet,*** 22. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 153, s. 1-4
[528] ***Kuvvet,*** 29. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 160, s. 1-4.

ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma olduğunu gösterir kesin belirtiler görüldükçe Bakanlar Kurulu, süresi bir ayı aşmamak üzere yurdun bir kesiminde veya her yerinde sıkıyönetim ilan edebilir ve bunu hemen Meclisin onamasına sunar. Meclis sıkıyönetim süresini, gerekirse uzatabilir veya kısaltabilir. Meclis, toplanık değilse hemen toplanmaya çağrılır. Sıkıyönetim süresi ancak Meclisin kararıyle uzatılabilir. Sıkıyönetim, kişi ve konut dokunulmazlığının, basın, gönderişme, dernek, ortaklık hürriyetlerinin geçici olarak kayıtlanması veya durdurulması demektir. Sıkıyönetim bölgesiyle bu bölgede hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği harp halinde de dokunulmazlığın ve diğer hürriyetlerin nasıl kayıtlanabileceği veya durdurulacağı kanunla gösterilir. " demektedir. [529]

1947'li yılların başlarından beri devam eden iki parti arasındaki çekişme, basın hayatına da yansımıştır. Nitekim 1947'nin Temmuz ayında çıkan bir haber manşetinde; *"İnönü-Celal Bayar konuşması: Demokrat Partisinin şuurlu hürriyet mücadelesi karşısında tutunamaz bir hale geleceğini anlayan C. H. P. bu rivayetleri bizzat kendisi ortaya atmıştır. "* diyerek adı geçen yazıda iki parti arasındaki çekişmenin dikkatleri çektiğini ifade edilmiştir. Bu bağlamda seçimlerin güvenliği, basımı ve fikir hürriyeti ve kişi hürriyeti gibi konular Cumhuriyet Partisi ile Demokrat Parti arasında tartışma konusu olmuştur. Çünkü Demokrat Parti bahsedilen prensiplerini kusurlu bulmasının altında yatan sebepleri gerekirse kanun değiştirmeye kadar demokratik yol ve yöntemler uygulanmasını en doğru ve doğal bir yol görmektedir. [530]

Demokrat Parti Eskişehir Milletvekili İsmail Hakkı Çevik TBMM'ye bir sözlü soruda bulunmuş, Millî Korunma Kanunu'na muhalefet suçundan hükümlü Edremit Belediye Başkanı Cevdet Denizer'in cezasının affı hakkında Adliye komisyonu raporunca Yargıtay'ca kesinleşen hükmünün neden yerine getirilmediği sorusuna cevap olarak Adliye Bakanı kanuni sebeplerden dolayı infaz edilmediğini açıklamasına rağmen sözlü sorusunu şöyle iletmiştir: "*Mahkûmun iade talebinde bulunduğu görülmüştür. Ayrıca Tehir-i İcra kararı verebileceğini yani kararı durduracağı hakkında karar verilmiş midir?Dava dosyasının içindekilerin Adalet*

[529] www. tbmm. gov. tr/anayasa/anayasa24. htm.
[530] ***Kuvvet,*** 14 Haziran. 1947, Yıl:1, Sayı: 176, s. 1-4.

Bakanlığı'nın yazılı emirle bu hükmün aleyhine bozma talebinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Adalet Bakanlığı neye dayanarak bozma yoluna gitmiştir?" Hükmün infazı kanuna dayanmayan sebepler yüzünden ertelenmiş olması hakkında Adalet Bakanlığı'nın ne düşündüğünü sormuştur.

Fuat Köprülü bir köşe yazısında İktidar Partisinin hâlâ tek parti zihniyetini saklamakta ısrar eden belli bir dar görüşlü kesimin zümresi ve onları temsil eden basının olduğunu belirtmiştir. Bu kişilerin partiler arasındaki ilişkilerin normal bir şekilde evam edebilmesi için Cumhurbaşkanı tarafından bazı uygulamaların gerçekleşetirilmesini önlemek amacı ile gayret sarf ettiklerinden bahsetmektedir. İç siyasetimizde hiç bir anormal durumun olmadığını belirtmiştir. Durumun kötüye gittiği hakkındaki düşüncelerin muhalefet tarafındaki kişilerce çıkarıldığını, halkın 7 Eylül kararlarınıdan bu yana refah ve saadet içinde olduğundan bahsetmiştir. İktisadi manada iç siyasetin de gayet iyi durumda olduğunu ifade etmiştir. Hürriyet ve demokrasi, en geniş manasıyle mevcuttur. Cumhurbaşkanının 12 Temmmuz beyannamesi ile Recep Peker'in 11 Temmuzda Demokrat Partiyi itham eden beyanatı arasında bir görüş ayrılığı mevcut olduğunu Halk Partisini zaafa düşürmek isteyen kötü niyetli muhalifler olduğunu bahsetmiştir. [531]

İnönü, İktidar ve muhalefet partisi liderleriyle defalarca yaptığı görüşmeler sonucunda, bu görüşmelerin muhtevası niteliğindeki beyannamesini 11 Temmuz akşamı radyodan okudu. Beyanname basında bir gün sonra yayınlandığı için 12 Temmuz Beyannamesi olarak bilinmektedir. [532]

Hikmet Bayur *Yeni Hükümete güven caiz mi değil mi?* adlı yazısında son yıllarada CHP Partisi'nin durumunu değerlendirmiştir. Samet Ağaoğlu ise *Yeni Hükümet Karşısında* adlı yazısında yeni hükümetten şöyle bahseder:*" Recep Peker hükümeti, bir yıldan fazla süren iktidarı sırasında yalnız memleketimizde değil, bütün*

[531] Fuat Köprülü, " Hakikate ve Hakiki Demokrasiye Doğru", ***Kudret,*** 5 Ağustos 1947, Yıl:1, Sayı:228, **Fuat Köprülü,** *Hakikate ve Hakiki Demokrasiye Doğru,* s. 1.

[532]Yeşil, ***A. g. e. ,*** s. 95. Beyannamenin tam metni için bkz, Ayın Tarihi, No:163, Temmuz 1947, s. 14-17*,* ***Ulus, Cumhuriyet, Vatan,*** 12 Temmuz 1947, Celal Bayar, ***Başvekilim Adnan Menderes,*** s. 83-84

dünyada misali az olan bir milli itimatsızlık havası yaratmış ve bu hava içinde mukadder akıbetine vasıl olarak çekilmiş ve yerini Hasan Saka Hükümetine bırakmıştır. Giden hükümetin millet nazarında düşüş derecesi, gelen hükümet için bir şans teşkil edecek kadar büyüktür ve umumi efkârın, şimdilik yalnız bu bakımdan Hasan Sakayı iyi karşılamış olduğu söylenebilir" diye ifade etmiştir. [533]

İktidar Partisi yetkilileri ise MP'nin kurulması karşsında sessiz kalmayı tercih etmişti. Bunun en önemli sebebi olarak muhalefetin parçalanmasının kendilerinin işe yarayacağı ve bu sayede muhalefetin gücünün azalacağı düşüncesiydi. Ancak iktidar partisinin yaygın organı Ulus'ta Hüseyin Cahit Yalçın, Mareşal'in İsmet İnönü'yü yıkmak için MP'yi kurduğunu iddia etmiştir. [534]

Cumhurbaşkanı'nın Ankaraya dönüşü ve 12 Temmuz beyannamesinin hakiki tezahürü olarak İçişleri Bakanı idare âmirlerine dün kati bir tamim yaptı. İçişleri Bakanı idare âmirlerine dün kati bir tamim yaptı. *"En küçük memurlarmıza varıncaya kadar bütün görevli arkadalarımın halk ile temaslarında büyük şefkat ve mülâyemetle vazifelerini yapmaları lazımdır"* açıklaması manşetlerde yerini almıştır. [535]

Fuat Köprülü'ye göre *Demokrat Parti'nin "hürriyet"anlayışı* isimli köşe yazsında genel olarak Demokrat Partinin her türlü saldrıya uğradığını "Ulus" ve "Memleket" gazetelerinin, Demokrat Partiyi takip eden ve hamiyetsizlikle itham eden bazı yazılara rastalandığından bahsediliyor. [536]

Bakanlar Kurulu çalışmalrına devam edilirken CHP Meclis Gurubunda Hasan Saka kabinesine yapılacak muhalefette R. Peker'inde söz alması muhtemel maşetindeki yazıda bu toplantının hararetli tartışmalara neden olacağından bahsedilmektedir. [537]

13 Ekim 1948 tarihindeki gazete manşetinde Mareşal F. Çakmak'ın *"Her nebahasına olursa olsun hesap soracak ve milletin haklarını millete iade edeceğiz"* başlığı göze çarpmaktadır. Uzunköprü'de halk ile görüşen Mareşal, vatandaşın siyasi

[533] **Kudret,** 5 Ağustos 1947, Yıl:1, Sayı:228. s. 1.
[534] ***Ulus,*** 21. 08. 1948
[535] **Kudret,** 28 Eylül 1947, Yıl:1, Sayı:46. s. 1.
[536] **Kudret,** 28 Eylül 1947, Yıl:1, Sayı:46. s. 1.
[537] **Kudret,** 4 Ekim 1947, Yıl:1, Sayı:52. s. 1.

hürriyetinden bahsetmiştir. Ayrıca vatandaşların yüzde 80'inin aç durumda olmasının yanı sıra bazılarının köşklerde sefa sürdüklerini aktarmıştır.

Seçim Kanunu Resmi Gazete'de yayınlanmasından sonra DP bu konudaki kararlılığını göstermek için ara seçimlere girmeme kararını almıştır. [538] Nitekim muhalefet öteden beri seçimlere katılabilmek için bazı şartlar öne sürmüştü: Seçimler hakimlerin denetimi altında yapılmalı, seçim suçları Memurin Muhakemat Kanunu kapsamı dışında bırakılmalı. [539] Yeni çıkarılan seçim kanunun belirtilen bu teminatları kapsamına alınmaması üzerine, DP Genel İdare Heyeti toplanarak seçimlere katılmamalarının gerekçelerini belirten bir beyannameyi Celal Bayar'ın imzası ile kamuoyuna ilan etti. [540]

13 Ekim 1948 tarihindeki gazetede DP'nin seçim kanunu ile ilgili şu sözleri dikkat çekmiştir: *"Seçim Kanunu, milletin özdileği olmaktan ziyade, iktidar partisinin hesabına işleyecek ve onun isteğine yol açacak bir mahiyettedir. "*

13 Ekim 1948 tarihindeki gazetede Nureddin Ardıçoğlu Başbakanın Elazığ'daki vaatleri üzerine şunları sarf etmiştir: "Yapacağız, edeceğiz diye, belirsiz bir istikbale muzaf olan sözler bir defa söylenir, iki defa söylenir. Bunlar birincide veya ikincide azci ifade eder. Fakat daha fazlası acizden fazla olur ve halkı iğfal manasına gelir"

15 Ekim 1948 tarihindeki haberde manşette "Churchill'in Amerika'ya yaktığı teklif: Rusya ile hesaplaşma" başlığı yer almıştır. Bu teklifin Rusya'yı kendi sınırlarına çekilmesine yol açacağı belirtilmiştir.

15 Ekim 1948 tarihinde Güvenlik konseyinin Berlin ve Filistin meselesi için görüşeceği bildirilmiştir.

16 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinde, Başbakan Hasan Saka'nın kendisine soru soranlara "Demokrat mısınız?" sorusuna dikkat çekilmiştir. Başbakan'ın Kırşehir'de binlerce kişi tarafından karşılandığı haberin yanlış olduğunu

[538] İsmail Arar; ***İzahlı Demokrat Parti Kronolojisi (1945-1950),*** İstanbul Matbaası, Ankara, 1984,s. 119
[539] Karpat, ***A. g. e.*** , s. 189
[540] ***Vatan,*** 19 Temmuz 1948

sadece 90 mamur ve 50 civarı da halk tarafında karşılandığı bilgisi verilmiştir. Halkın Başbakan'a şeker ve vergilere yapılan zamları sorması durumunda "siz Demokrat mısınız?" şeklinde cevap verdiği aktarılmıştır.

17 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinin manşetinde "Bayar'ın Aydın Nutku" başlığı dikkat çekmektedir. Bayar, seçim kanunun asla beğenmediklerini, 21 Temmuz faciasının tekerrürüne meydan vermek istemediklerini dile getirmiştir. Ayrıca iktidarın hodkam zihniyetine inanmadıklarını, seçim sandıklarının başına gitmemekle bütün yurda ve dünyaya ilan edeceklerinden bahsetmiştir.

17 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinde DP'nin Ankara Etimesgut'ta yeni bir DP ocağı kurdukları bildirilmiştir.

18 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinin manşetinde "Halk her tarafta seçimi boykot etti" manşeti yer almaktadır.

18 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinin haberine göre Millet Partisi mensuplarının hükümetin başarısızlıklarını şiddetle tenkit ettikleri yer almıştır. Ayrıca 12 Temmuz beyannamesinin haklı uyutmak için hazırlandığını Millet Partisi mensupları aktarmışlardır.

Demokrat Parti yanlısı Nadir Nadi ise, “muhalefet için muhalefet taraflısı” olmadığını, seçimlere katılım oranı konusunda iktidarla muhalefet arasında birbirinden farklı iddialar öne sürdüğünü ancak her samimi vatandaşın iştirak oranının düşük olduğunu, tersi kanıtlanmadığı sürece, rahatlıkla görebileceğini söylemiştir. [541]

19 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinin manşetinde "H. Bayur İnönü'ye cevap veriyor" cümlesi yer almıştır. Haber şu şekilde verilmiştir: "İktidar partisi, halkımızı bu kadar ağır bir vaziyette tutarken, onun sonsuz kötülükler ve ızdıraplar altında ezilmesine sebebiyet verirken ve dürüst seçim davası bütün çetinliği ile ortada dururken karşılıklı kadeh kaldırmaları doğru bulmuyorum. "

[541] Nadir Nadi, “Teklif Ediyoruz”, ***Cumhuriyet,*** 23 Ekim 1948

19 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinde "Halk Partisi muradına erdi" başlığı dikkat çekmektedir. Gazete 13 ilde yapılan seçimlerde CHP adaylarının kazandığını bildirmiştir.

20 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinde CHP divanını umumi af için prensipte karar vereceği açıklanmıştır. Gazetede ayrıca Muammer Alakant'ın CHP'den istifa ettiği açıklanmıştır. Alakant'ın DP'ye geçeceği söylentilerine de yer verilmiştir.

21 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinde Denizli'de Millet Partisi'nin geliştiği aktarılmıştır. Mv. Reşat Aydınlı 'nın seçim bölgesinde geniş faaliyetlerde bulunduğu belirtilmiştir.

24 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinde Ankara'da yapılan seçim yolsuzlukları haberi dikkat çekmektedir. DP il idare kurulu başkanı Ü. Avunduk'un yolsuzlukları madde madde izah ettiği belirtilmiştir. Avunduk "Seçime iştirat nisbeti merkezde % 6, bütün illerde ise % 10'u aşmamaktadır" şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

28 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinde İsmet İnönü'nün nutuklarına Hikmet Bayur'un cevapları manşeti dikkat çekmektedir. Bayur'un "Yurtta kanun hakimiyeti nasıl kurulur? Kanunların muhafazası, onları çiğneyenlerin cezalandırılması ile kabildir" şeklinde açıklamalarda bulunduğu aktarılmıştır. Bayur ayrıca şunları söylemiştir: "İktidarı kaybetmek tehlikesi belirir belirmez her türlü baskıyı mübah sayan Halk Partililer ve halkımızın bir zümrenin menfaati uğrunda sefalete düşmesine meydan veren idare değil midir?"

29 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesi manşeti Cumhuriyet Bayramına ayrılmıştır.

30 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinde Millet Partisi'nin Cumhurbaşkanını tebrik törenine katılmadıkları aktarılmıştır. Ayrıca 29 Ekim törenlerine katılmak üzere Kırıkkale'den yola çıkan CHP'lilerin bulunduğu trenin devrildiği haber edilmiş, 100'e yakın ölü ve 200'e yakın yaralı olması aktarılmıştır.

Tren faciasının araştırılması haberleri 30 Ekim ve 1 Kasım tarihlerinde de manşette yer almıştır.

2 Kasım 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinde Muhalefet vekillerinin İnönü için ayağa kalkmadıklarının haberi yer almıştır.

Kasım ayının son günlerinde "*Umumi Af nihayetinde tahakkuk ediyor"* başlığı yer almaktadır. Hükümet, hazırladığı af kanunu tasarısını bugün Meclis'e verecek adlı bilgiyi vermektedir. [542]

Nureddin Ardıçoğlu yazdığı bir köşe yazısında; *"Halk Partisi hakim olduğu türlü makinelerle yeni bir baskı devresine giriyor. Böyle bir müşahede ki, birçok türlü emarelerle sabittir. Bir taraftan bu partinin zimamdarları, son zamanlarda "kanun"dan çok bahsetmeye başlamışlardır"* [543]

Basın Hürriyeti adlı manşette Şarklıların bizden ileri düşünüşte olduğunu ifade eden bir vesikayı neşrediyoruz yazısı yer almaktadır. Buna göre 3 Kasım 1948 tarihli Ahir Saa dergisinden alınan bir parçaya göre Basında Hürriyet olmadığına dair konuyu ele almıştır. Hükümetin basına yaptığı baskılar nedeniyle böyle bir yazı yazdığı anlaşılmaktadır. [544]

Hikmet Bayur yazdığı bir köşe yazısında Türkiye'de şef usulünün ikitidar partisi başkanlığında devam ettiğini fakat halkın bu durumdan rahatsız olduğunu ifade etmektedir. Haberde yer alan başlık *"Anayasayı değiştirerek Şef usulünü yaşatmak gayreti"* adı altında konuya şu şekilde açıklama getirmiştir. [545]

İkinci Saka Kabinesi de düştü manşeti 15 Ocak tarihli gazete de yer almaktadır. Kabinenin istifa etmesinden dolayı Bakanlar sözlü soruları cevaplandırmamak adına bazı bahaneler uygulamışlardır. Bütçekrizi, zamlar ve yeni vergilerle yıpranmış olan hükümetin sukutuna Kasım Gülek hadisesi bahane oldu. [546]

[542] ***Kudret,*** 26 Kasım 1948, Yıl:2, s. 1.
[543]Nureddin Ardıçoğlu, ***Kudret,*** 26 Kasım 1948, Yıl:2, s. 1.
[544] ***Kudret,*** 26 Kasım 1948, Yıl:2, s. 1.
[545] ***Kudret,*** 14 Ocak 1949, s. 1.
[546] ***Kudret,*** 15 Ocak 1949, s. 1.

Kabinenin düşmesindeki muhalefetin genel kanaati mali çıkmazdır. Gazetedeki yazıda o anki durumun değerlendirilmesinin yapıldığını görüyoruz. Manşette "*Eski kabinenin "Baltası" varsa yeni kabinenin de "Satır"ı vardır"* başlığı dikkatleri çekmektedir. Yazıda *" Saka kabinesini düşüren başlıca amil nedir? Yeni kabine bu amilleri bertaraf edecek midir?"* Demokrat Parti'denHakkı Gedik'e göre; *" İkinci Hasan Sakakabinesinin düşmesine amil, birincisini ve ondan evvelkilerini düşüren amillerin aynıdır. Tek Parti rejimini devam eden mutat kabine düşürme usulünün tekrar edilmesidir. Saka kabinesinin istifasına amil olan sebebi memlekete ve millet davalarına ait müşküller sahasında aramak beyhude yorgunluktur. Sebebi iktidar partisinin ileri elemanları arasında mevcut geçimsizliklerde, beliren itimatsızlıklarda görmek ve bulmak kimse için bir kehanet değil, herkesin gösterebileceği bir kıyasettir"* demiştir. Millet Partisinden Osman Köni'ye göre ise; *"Hasan Saka hükümetinin düşmesini hazırlayan amiller arasında, bütçe açığının tevlit ettiği mâli müşkilât ile buna inzimam eden ve Ulaştırma Bakanlığına ait bir münakaşadan dolayı eski Başbakan ile o zamanki Ulaştırma Bakanı arasındatahaddüs eden Ağustos ayından beri devam edegelmekte bulunan zamanlarda anlaşmazlığın mevcudiyeti müşahede kılınmaktadır"* diye yorumlamaktadır. [547]

O dönemlerde yapılan yorumların genelde Halk Partisini halk sevmiyor şeklinde olmuştur. Hatta daha da ileri giden düşüncelerde *" Hasan Saka hükümeti ancak Milli Şefin tutup tutup bıraktığı bir kabinedir"* şeklinde olmuştur. Zira yeni kabinenin güven oyu aldığı haberi de verilmiştir. [548]

İnönü bu dönemden itibaren yaptığı konuşmalar olsun söylediği demeçler olsun seçim kanunun değişmesini istediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle İnönü Demokrat Parti'ye de tavizler vermek niyetinde olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Şükrü Saraçoğlunun başkanlığında toplanan Şemsettin Günaltay kabinesinin programında Başbakan bazı vaadlerde bulunmuştur. [549]

Müstakil Demokratlar ve Demokratlar bazı tenkitlerde bulunmuşlardır. Ayrıca Millet Partsi programda *"Millet Partisi programda hayat pahalılığından ve ihtikârdan*

[547] ***Kudret,*** 18 Ocak 1949, Yıl:2, No: 520, s. 1-3.
[548] ***Kudret,*** 23 Ocak 1949, Yıl:2, No: 526, s. 1.
[549] ***Kudret,*** 25 Ocak 1949, Yıl:2, No: 528, s. 1.

hiç bahsedilmemesini iyi karşılamadı. Osman Nuri Köni "Din meselesinde Hükümetin telakkisinde isabet yoktur" dedi"

Mecliste çıkan bir diğer hadise ise CHP'den ve Milletvekilliğinden istifa eden Behçet Kemla Çağlar olmuştur. Çağlar yaptığı uzun konuşmasında *"Meclis'in feshinin lazım geldiğini, bu şartlar altnıda partied ve Mecliste çalışamayacağını ileri sürerek istifa kağıdını Mecil başkanına verdi"* açıklamasını yapmıştır. [550]

İnönü, öncelikli olarak Hilmi Uran, Necmettin Sadak, Fuat Sirmen ve Nurullah Sümer'e başbakanlık teklifinde bulunmuş, fakat hiçbiri bu görevi kabul etmemiştir.[551]

Şubat ayına geldiğimizde manşetlerde şu yazı dikkatimizi çekmektedir:*" İktidar karşısında muhalefet, Ord. Profesör Vasfi Raşit Sevigin mühim konuşması; Muhalefeti meşru tanımayan iktidar kendisini gayri meşru ilân etmiş olur. İktidarın karşısında muhalefetin korkmaması lazımdır. Eğer muhalefet iktidardan korkarsa meşhur Müstakil Guruba döner"* diye açıklamada bulunmuştur. [552]

Muhalefet ile iktidar arasında mahkemeler bulunmaktadır. Demokraside parti taksiminin olduğunu ve bu taksimin din, dil, ırk ve servet farkından kaynaklanmadığını belirtmektedir. Prof. Vasfi Raşit'e göre *"Halk Partisinde belirli prensipler etrafında bir beraberlik yoktur. Bugün İktidarın yaptığı Mecliste iki parti yanyana değildir. Filhalika Mecliste Demokrat Parti, Millet Partisi, Müstakil Demokratlar Gurubu ve müstakiller vardır. Buna rağmen muhalefet Meclis dışında atılmıştır. Çünkü iktidar meseleleri rakamla hale koyulmuştur. Bende sayı bu kadar, sende sayı şu kadar diyor ve herşeyi hallettiğini sanıyor"* diye açıklamıştır. [553]

Hükümetin bir isteği mecliste reddedildi. Yetimve kimsesiz çocuklar hakkındaki tasarı hükümete iade edilmedi. "*Hükümet tezkeresinin okunmasına müteakip Hulusi Oralsöz alarak milli bir davanın hali için uzun çalışmalarla hazırlanmış olan bu tasarının geriye iadesinin doğru olmadığını, hükümet her ne*

[550] ***Kudret,*** 25 Ocak 1949, Yıl:2, No: 528, s. 1.
[551] ***Cumhuriyet,*** 16 Ocak 1949; Eroğul, ***A. g. e. ,*** s. 71; Ahmad, ***A. g. e. ,*** s. 51
[552] ***Kudret,*** 7 Şubat 1949, Yıl:2, No: 541, s. 1.
[553] ***Kudret,*** 7 Şubat 1949, Yıl:2, No: 541, s. 5.

kadar tasarı üzerinde ilaveler yapmak maksadı ile geriistemekte ise de, bu ilavelerin komisyonda yapabileceğini söyledi ve hükümet teklifininreddini talep etti"[554]

DP İkinci Büyük Kurultayında kabul edilen kararlar, iktidarı şaşırtmıştır. Çünkü kongre öncesindeki durum mevcut ilişkileri devam ettirmeye dayalı iken kongre esnasında ise DP adeta iktidarı tehdit ediyordu. Bu nedenle DP'nin Milli And adı altında ilân ettiği karara hükümetin verdiği tepkide oldukça sert olmuştur. 27 Haziran 1949 tarihinde Bakanlar Kurulu olağanüstü toplanmış ve yayınlanan bildiride, bu kongre kararının, "delalet ettiği zihniyet bakımından bir hukuk ve nizam devleti mefhumu ile telifi asla kabil olmayacak mahiyette" olduğunu ileri sürülmüştür. [555]

Nureddin Ardıçoğlu Celal Bayar'ın Mecliste söylediği sözlere istinaden şu yorumu yapmıştır: *" Bayar'ın söylediği şu sözler, belki mücerret söz olarak doğrudur. Fakat bu tatbikat olarak, bizdeki şartlara nasıl tevafuk eder; bugünkü şartlar içinde böyle karşılıklı muhabbet havası içinde sarmaş dolaş olmak memleketin ve halkın zararına mıdır, kârına mıdır; ve bizde bir zamandır estirlilmesine çalışılan bu muhabbet havası ne neticeler vermiştir? İşte Bayar'ın tuhaf bir edebiyattan ibaret olan sözleri üzerinde değil,asıl bu noktalar üzerinde durmak lâzımdır. Ancak o zamandır ki işin hakiki çehresi meydana çıkar"* demiştir. [556]

"Meclisten Orduya Selam" manşetini atan gazetemiz savunma, iç işleri ve dış işleri bütçelerini 24 şubatta Kabul etmiştir. General Eyüp Durukan da bu bütçenin gayet mütevazi olduğunu, ilerisi için bazı indirmelerin mümkün olabileceğini fakat bugün için bütçe de birtakım tasarruflar yapılacağına dair tekliflerin hayali olacağını anlattı. [557]

Pazar sohbetleri yazısı olarak verilen *"Demokrasi zehiri"* adlı yazıda Demokrasi ile o günün Türkiyesinde neyi kast ettikleri neyi vermek istedikleri ve Demokrasi adına nasıl uygulamalar yapıldığı hakkında anektodlar verilmektedir. Yazar Törpü adını vermiştir ve Demokrasi ile ilgili şu ifadede bulunmuştur:*" Şu Demokrasiyi yudum yudum içmekten usandık artık –Demokrasi münakaşaları bundan yüzelli sene evvel*

[554] ***Kudret,*** 8 Şubat 1949, Yıl:2, No: 542, s. 1.
[555] ***Zafer,*** 28 Haziran 1949. ***Ayın Tarihi,*** No:187, Haziran 1949, 58-59
[556] ***Kudret,*** 25 Şubat 1949, Yıl:2, No: 559, s. 1.
[557] ***Kudret,*** 25 Şubat 1949, Yıl:2, No: 559, s. 1.

olmuştu-Churchill Meclis belki bana itimat etmez diye meclisi nasıl fethetmişti-CHP nin kulağını çınlatacak bir missal daha-Bütçenin Ulusu- İş ne zaman komisyona havale edilmeli" CHP'sine seslenenen yazar millet demokrasinin sanki bir zehir olduğunu ve zehrilememesi için yudum yudum verdiğinden bahsetmiştir. Seçim kanunu, emniyetli seçim, doğru seçim diyerek icraata varılamadığından bahsediliyor. Seçimin komisyonlara gittiğini, geri geldiğini veya hiç gelmediğini vurgulayan Törpü bundan yüz veya yüzelli yıl evvel dünya demokrasisnde yani ondokuzuncu asırda, bir daha ağza alınmamak üzere tarihe mal olmuştu. [558] Buradan yazarın Franasız İhtilalini kast ettiği anlaşılmaktadır. Ulus gazetesine de gönderme yaptığı anlaşılmaktadır. Zira Bütçe müzakereleri sırasında Demokrat Partili Milletvekillerinin su içmelerinden tutun da sağa sola başlarını çevirmelerine kadar eleştiri konusu olmuştur.

Adnan Menderes'in yaptığı bir konuşmada hükümetin mali zihniyetinde hiçbir değişiklik olmayacağını ifade etmiştir. Çalışma Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü, bütçesi münakaşa edilerek kabul edilmiştir. Bütçenin gider kısımları tamamen Kabul edildikten sonra oturuma 5 dakika ara verilmiştir. [559]

Hikmet Bayur *"CHP'nin gönlüne göre muhalefet partisi"* yazısında hem bütçe tartışmaları hemde Ulus gaztesinde yazılanlara bakılacak olursa bu partiyi *"CHPPartisinin gönlüne göre bir muhalefet partisi"* durumuna sokmak için ellerinden geleni yapıyorlar ve oldukça da başarı sağlıyorlar. [560]

Millet Partisi Merkez bucağı ve Öztürk Ocağı binlerce halkın önünde açılmıştır. Hikmet Bayur ve Millet Partisinin ileri gelenleri katılmışlardır. Millet Partisinin açılan ocakları iktidarın huzurunu kaçırmıştır. Millet Partisi Karagümrük bucağı açılış töreninde General Sadık Aldoğan; General Şefik Çakmak,Avukat Halûk Uluğ ve Ertuğrul Akça, İl İdare kurulu üyeleriyle parti mensuplarıyla katılım sağlanmıştır. Ziya Gökalp Demokrat Partiyi kuran kişilere hucüm ederek Fuat Köprülü'nün şahsiyeti üzerinde durdu. Köprülünün gerçek bir köprülü olmayıp cak, 951 senesinde tahsilatı yapılacaktır. [561]

[558] ***Kudret,*** 25 Şubat 1949, Yıl:2, No: 559, s. 3.
[559] ***Kudret,*** 1 Mart 1949, Yıl:2, No: 563, s. 1.
[560] ***Kudret,*** 1 Mart 1949, Yıl:2, Sayı: 563, s. 1.
[561] ***Kudret,*** 26 Mart 1949, Yıl:2, Sayı: 588, s. 1.

Millet Partisi Merkez bucağı ve Öztürk Ocağı binlerce halkın önünde açılmıştır. Hikmet Bayur ve Millet Partisinin ileri gelenleri katılmışlardır. Millet Partisinin açılan ocakları iktidarın huzurunu kaçırmıştır. Millet Partisi Karagümrük bucağı açılış töreninde General Sadık Aldoğan; General Şefik Çakmak,Avukat Halûk Uluğ ve Ertuğrul Akça, İl İdare kurulu üyeleriyle parti mensuplarıyla katılım sağlanmıştır. Ziya Gökalp Demokrat Partiyi kuran kişilere hucüm ederek Fuat Köprülü'nün şahsiyeti üzerinde durdu. Köprülünün gerçek bir köprülü olmayıp tarihteki köprülülerin şöhretini kullanmak istediğini ve bu soy adını bu yüzden aldığını vurgulamıştır. Köprülünün asıl soy adının vesikalarda Kıbleli olduğunu ispat etmiştir. Daha sonra vatan haini olan Ali Kemal'den bahsetmiş ve Köprülü'nün Ali Kemal'I bile müdafaa ettiğini bunun üzerine üniversiteli gençlerin Köprülü'ye çürük yumurtalarla tepki göstediğini ifade etm. Anlaşıldığı üzere hem ikitidar muhalefet hemde çok partili sistemde açık aramaya dayalı bir rekabetin olduğu gözlenmektedir. [562]

Hikmet Bayur bir köşe yazsında Recep Peker Hükümeti döneminde yaşanan sıkıyönetimin halkta baskı ve hoşa gitmeyecek durumlar ortaya çıkartmıştır. Bayur durumu şöyle izah etmiştir: *"Halkça en hoşa gitmeyecek işleri, gazete kapatmalarını, hatta belki İkinci Abdulhamit'in bile yapmadığı matbaa kapatılması gibi medeniyet ve kültür bakımından en geriletici hareketleri, İstanbul sıkıyönetim Komutanlığına yaptırmak. Bu sayede Başbakan Recep Peker ve hükümeti güya sorumluluktan kurtulmuş oluyorlardı"* sözleri ile CHP nin yaptığı baskıcı tutum ve davranışları ile kendisini halktan soğutmuştur. [563]

"1950 seçimleri için İktidar Partisinde şimdiden hummalı faaliyet var" başlığı ile *"İnönü partisi adına seçim propagandasına mı çıktı"* Haberde dikkat çeken nokta ise İnönü'nün muhalefet parti teşkilatının en kuvvetli olduğu bölgelerde seyehat etmesi seçim için çalışmalara başladığını işaret etmeye çalıştığını göstermektedir. [564]

Demokrat Partisinin yapılan toplantısında Celal Bayar kasten yapılan uygulamalara değinmiştir. Özellikle Eskişehir Milletvekili Zeytinoğlu da söz aldı. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramının anlam ve önemine değindikten sonra

[562] ***Kudret,*** 28 Mart 1949, Yıl:2, Sayı: 590, s. 1.
[563] ***Kudret,*** 31 Mart 1949, Yıl:2, Sayı: 593, s. 1.
[564] ***Kudret,*** 25 Nisan 1949, Yıl:2, Sayı: 619, s. 1.

şunları belirtmiştir: *"29 yıl önce TBMM'yi kurduk. Milli Hâkimiyet ilân ettik. 1946 da Meclisi yeniden kurmak istedik. Seçim hürriyetimiz bir zümre tarafından tecavüze uğradı. Karşımızdakiler bir avuç insandı. Paraları vardı. Hükümet kuvvetine güveniyorlardı. CHP'nin hizmetleri nedir, işleyen tabutluklar, 32 vatandaşın sorgu sualsiz idamı…. Dosyaları dolduran yolsuzluklar… bunların her biri bir partinin iktidarı terk etmesini icap ettiren sebeplerdir"* dedi. [565]

Gazetemizin 8 Mayıs tarihli manşetinde *"Ahmet Emin Yalman'ın ortaya attığı koalisyon dolabı-D. Parti kurucularından siyasi mevta olmak yolunu tutanlar son ümidini bu yolda görüyor"* ifadeleri kullanılmıştır. Demokrat Parti kurucuları içinde kongre yapılmasına dair konuşmalar başlamıştır. Köprülünün hedefinde Hükümetle koalisyon kurulup Bakanlık görevlerinden birini almaı hedeflediği anlaşılmaktadır. Yazının devamında ise usözler dikkate almaya değerdir: *"Tamamen anlaşılıyor ki, bütün bunlar DP kurucularından "siyasi mevta" olmak yolunu tutmuşolanların Yalman!la ittifak ederek çevirdikleri son manevradır. Bu manevrayı halk tiksinti ile karşılıyor. O kadar çok hulûs çaktıkları CHP ise için için gülüyor"* diyerek durumu bu şekilde ifade etmiştir. [566]

Vasfi Sevig'in köşe yazısındaki başlık *"Tazyik tazyik yapanı yıkar"* Demokrasi ve Çok Partili Hayatın nasıl ve ne şekilde devam ettiğinin kısa bir özeti olmuştur. Sevig Demokrasi hareketinin mevcut muhalefeti kamçıladığını, muhalefetin hükümet dışı tutulmasının etkilerini yaşadığını ifade etmektedir. Sekizinci Büyük Millet Meclisinin ilk hükümeti olarak nitelendirdiği CHP muhalefetin büyük bir mücadele ile güçlenmeye başlamasından rahatsız olmuş ve nitekim muhalefeti korku, baskı ve çeşitli suretlerle durudurabileceğini düşünmüştür. Buna mukabil sevig'in yazısında *"…kaleleri badana etmek sureti ile düşmana kuvvetli göstermeyi düşünmüş Boynu Eğri Mehmet Paşanın tedbiri, 1946 seçimlerinin iktidara çıkardığı ilk hükümetin ilk siyaseti ile karşılaştırılınca daha isabetli bir tedbir olarak kabul edileceğine tereddüt edilemez. 12 Temmuz beyannamesinin hafifletemediği baskı muhalefet idaresini muhalefet ihtirası haline çevirdi"* diye nitelendirmiştir. [567]

[565] ***Kudret,*** 25 Nisan 1949, Yıl:2, Sayı: 619, s. 1.
[566] ***Kudret,*** 8 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 631, s. 1.
[567] ***Kudret,*** 9 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 632, s. 1.

İstanbulda yapılan miting halkın hayat pahalılığına karşı bir tepki göstediğini ortaya koymuştur. Haberde yer alan manşette ise *"21 Temmuz, Recep Peker ve ortakları, Atıf İnan kollektif şirketi, yolsuzluklar anonym şirketi iktidarsızlığın ve belediyenin geçişi"* yazısı yer almıştır. Demokrat Partililerin ellerinde hayat pahalılığı ve geçim zorluğuna ait yazılar, vecizeler, levhalar ve bayraklar vardı. [568]

Yeni Seçim Kanunun son şekli için Millet ve Demokrat Partinin bu konuyu irdelemesini istemiştir. Başbakan Şemsettin Günaltay görüşlerini gazetecilere şöyle izah etmiştir: Demokrasiyi kurmanın en sağlam yolu olarak güvenilir bir seçim yapmaktır. Seçimde herhangi bir kaosa ve şüpheye girilmemelidir. Bu nedenle demokrasinin daha da ilerlemiş milletleri tecrübe ederek işe başlanacağından bahsedilmektedir. Avrupadaki ülkelerin seçimler sırasında neleri uyguladığı, hangi hususlara dikkat ettikleri ve seçim kanuna nelerin uymadığını irdelemiştir. Başbaka Celal Bayar'dan düşüncelerini belirtmesini ve neticeleri de Meclis komisyonuna ileteceğini söylemiştir. Çünkü 1950 yılında yapılacak olan büyük seçim için gereken değişikliklerin yapılması gerektiği bildirilmiştir. [569]Buna mukabil Hikmet Bayur 16 Mayıs günkü gazetede köşe yazısıyla Başbakan Şemssetin Günaltay'a cevap vermiştir. Herkesin ve tüm aydınların aynı noktada buluştuğunu ve bunun için propagandaya gerek olmadığını ayrıca CHP DP 'nin tüm icaartlarına şüphe ile yaklaştığını ifade etmektedir. Özellikle Seçimlerde oy tahrifi, İktidar partisine oy kullanılması için baskı ve şiddet uygulanması, seçim işleri dışında da muhalif guruplara baskı yapıldığından bahsetmektedir. [570]

Milli Partili vekiller İnönü'nün istifa etmesini istediklerini bildirmişlerdir. Eğer istifa etmez ise milletin seçimde İnönü'yü bir daha seçmeyeceğini bildirmişlerdir. [571]

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramında gençlerin İnönü'yü övercesine *"sağol"* diye bağırması *"Cumhurbaşkanını Padişahlaştırmak gayretkeşliğidir"* ifadeleri ile

[568] ***Kudret,*** 8 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 631, s. 1.
[569] ***Kudret,*** 14 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 637, s. 1.
[570] ***Kudret,*** 16 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 639, s. 1.
[571] ***Kudret,*** 16 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 639, s. 1.

manşetlerde yerini almıştır. Ayrıca Düzce Millet Partisi Başkanı ise *"Padişahım çok yaşa"* şeklinde bir iritica çağrışına benzemektedir diye ifade etmektedir. [572]

Millet Partisinin Seçim Kanunu için cevabı gelmiştir. Millet Partisi seçim kanunundan önce seçim zihniyetinin değişmesi ve seçim suçlularının cezalandırılması gereklidir manşeti atılmıştır. [573]

Nureddin Ardıçoğlu ise birköşe yazısında *"Demokrat ve Millet Partileri birleşemez mi?"*başlığı ile iki partinin değerlendirmesini yapmıştır. İleri bir tarihte yapılacak olan Demokrat Partibüyük kongresinden bahseden Ardıçoğlu Kongrenin büyük bir anlam ve önemi olduğundan büyük bir kalabalığın oluşacağından bahsetmeketedir. Ayrıca Türkiye'nin bulunduğu şartlardan tarihi ve sosyal zaruretlerinden, politikadaki istikrarsızlıklarından, iktisadi ve sosyal sahadaki geri kalmışlıklarımıza değinmiştir. [574]

Haziran ayının ilk gününde Kudret Gazetesindeki manşet dikkatimizi çekmiştir. Haberde yer alan manşette *"Millet Partisi'nin Aydında büyük tezahüratla yapılan mitinginde FEVZİ ÇAKMAK'IN TARİHİ MESAJI-Milletin gidişi fenadır. Millet iradesisözden ibaret bulunuyor. İktidarı elinde tutanlar idareyi hergün biraz daha bozmaktadır- 12 Temmuz beyannamesi muhalefeti vesayet altına almıştır, partimiz bu sebeple doğdu"* başlığı yer almıştır. Mitingte Hikmet Bayur *"Görüyorsunuz ki biz soyulan bir milletiz! - Dünyanın gidişi içinde bocaladığımız durumu karşılaştırmak çok acıdır"* diye mitingi yorumlamıştır. [575]

"Devlet Bakanı Sümer istifa etti" manşeti haziran ayında dikkatleri üzerine çekmiştir. Devlet Bakanlığına Cemil Barlas'ın getirlimesinin düşünüldüğü ifade edilmiştir. [576]

Haziran ayında yapılan Millet Partisi Beyannamesinde, "*D. Parti idarecilerinin iktidarla son işbirliği ve Bayar'ın manevraları karşısında"* başlığı ve *"Halk Partisi ve Demokrat Parti liderleri, millete ve Millet Partisine iritica damgası vurmak içinbir*

[572] ***Kudret,*** 21Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 644, s. 1.
[573] ***Kudret,*** 22 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 645, s. 1.
[574] ***Kudret,*** 26 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 649, s. 1.
[575] ***Kudret,*** 1 Haziran 1949, Yıl:2, Sayı: 655, s. 1.
[576] ***Kudret,*** 8 Haziran 1949, Yıl:2, Sayı: 662, s. 1.

iftira suikastine girişmişlerdir. Çıkarılan kanun, ciddi muhalefeti ezmek içindir" yorumunu yapmıştır. [577]Aynı günün bir diğer haberine bakılırsa *"Tarihi bir vazifeyi ifa etmenin günü geldi- Müstakil Demokratlar, D. P. kurucularının muhalefeti soysuzlaştıran hareketlerinin iç yüzünü açıklıyorlar"*Habere göre Demokrat Partiden kurucuların politikalarına bahane bulmaları, isyan etmeleri,tüzüğe aykırı davranmaları nedenşyle haysiyet divanı aracolığı ile ihraç edilen Müstakil Demokratlar, memlekette muhalefet taraftarlarına ve Demokrat Parti büyük kongresinde Demokrat Parti aleyhine yaşanan olaylar hakkında bilgi vermek istemişlerdir. [578]

Haziran ayının ortalarından Temmuz ayına kadar süregelen manşetlerde genel olarak Demokrat Parti'nin yapılan büyük kongresinden ve kongrenin yankılarından bahsedilmektedir. Ayrıca Kongrede bazı saklanan gerçeklere de değinilmiştir. 12 Temmuz da yapılan Beyannamede gizli tutulan bir zabtın gerçekleri ve gerekçeleri ifşa olmuştur. Bu gizli zabtın Demokrat Parti üyelerinin içinde Müstakil Demokratlara kaymalar ve çözülmeler başlamıştır. Zira 20 Haziran'da başlayan Büyük Kongre'nin öncesinde tepkiler sonrasında ise yankıları süregelmiştir. Nureddin Ardıçoğlu "Büyük Kongre ve Ötesi" adlı köşe yaısında o günkü durumu şöyle ifade etmiştir: *"...bundan evvelki yazılarımızda da belirttiğimiz gibi, kurucuların ortadan kalkması, bir taraftan Müstakil Demokratların partisine dönmesini, diğer taraftan da millet partisinin, belki tam bir birleşme olmasa bile, Demokrat Parti ileel ele yürümesinitemin edecektir. Bu şekilde muhalefet sinesindeki inşikak ortadan kalkacaktır. Muazzam bir mücadele cephesi yeniden kurulacaktır. Bunun karşısında ise, CHP'nin ne hale geleceğini bugünden elle tutulur şekilde görmek mümkündür..."* [579]

Celal Bayar'ın müstakil Demokratlarla anlaşmak istediği haberide gündeme damga vurmuştur. İnönü'nün tasfiyesini istediği kişiler arasında Celal Bayar ve Osman Bölükbaşı olmuştur. Zira haberler gün gün gelişmler ve arka arkaya haberlerle doludur. *İnönü'nün tasfiyesini istediği müfritler- Osman Bölükbaşı böyle istifa etti!"* başlığı altında ise şu bilgiyi vermiştir: *"...Demokrat Partiden tasfiyesi istenilenlerden ve 23 Temmuz 947 de müfrit denilen demokratların feda edileceği fikrini resmen ortaya atan Demokrat Parti Müfettişi Osman Bölükbaşının Müfettişlikten ne şartlar*

[577]***Kudret,*** 13 Haziran 1949, Yıl:2, Sayı: 667, s. 1.
[578] ***Kudret,*** 13 Haziran 1949, Yıl:2, Sayı: 667, s. 1
[579] ***Kudret,*** 15 Haziran 1949, Yıl:2, Sayı: 669, s. 3.

altında ayrıldığını ve çok ağır olan istifanamesinin bazı parçalarını ve ibret dolu olan bu hadiseyi maskelemek ve küçültmek için çıkarılan dedikoduları çürüten vesikaları neşretmiştik"[580]

Demokrat Partinin Basın ve Haberleşme Hürriyet anlayışından bahseden Kudret Gazetesi DP'nin merkezinin , hükümetin son çıkardığı Kanun tasarısı hakkındaki görüşünü ve cevabını hazırlayarak bütün basın mensuplarını parti merkezine davet ederek, hepsine çıkardığı tebliğden birer nüsha vermiştir. Fakat "Kudret" gazetesi bu durumdan haberdar edilmek şöyle dursun haberleri bile inkar edilmiştir. Gazetenini aldığı duyumlar doğrultusunda beyannameyi öğrenebilmek için parti merkezine giden haber mensupları aldığı cevaplar karşısında gerçekler inkar edilmiştir. [581]

Demokrat Parti İkinci Büyük Kongresi, 20 Haziran 1949'da 1700 delegenin katılımıyla Ankara'da Devlet Sergi Salonu'nda toplanmıştır. [582]

"Sindirme ve yıldırma, beyannamesi karşısında- Muhalefetin İktidara cevabı- Millet Partisi Liderlerinin görüşü- Hükümet bu tebliğ ile dürüst muhalefeti yıldırmak istiyor- Diğer gayeleri ise, muvazaayı perdelemek ve müstakbel seçim baskıcılarını cesaretlendirmektedir"[583] diye manşet ve konu başlıkları ile durumu şöyle belirtmiştir; Demokrat Parti Kongresinin "Milli And" adını verdiği karar ve bunun üzerine hükümet tarafından çıkarılanbeyanname hakkında görüşünü belirten Hikmet Bayur şunları söylemiştir: *"Demokrat Parti kongresinin kararını doğru ve yerinde bulmaktayım. Bu partinin en belirli vasfı kütleyi tahmin için Kongrelerinden "Hürriyet Misakı" gibi parlak adlar altında güzel kararlar alması, fakat sonra baştakilerin bunları hiç tatbik etmeyip adeta gömmeleridir"*[584]

Hikmet Bayur'un 2 Temmuz'da yazdığı köşe yazısındaki başlıkta *"Yeni Seçim Kanunu- Son hükümet beyannamesinin serpintileri"* yer almaktadır. Yeni seçim kanunlarının sadece hükümet tarafından uygun görülen kısımları yayınlanmıştır. Anlaşıldığı kadarı ile dönemin iktidar partisi CHP iktidarda kalmak adına 1946

[580] ***Kudret,*** 19 Haziran 1949, Yıl:2, Sayı: 673, s. 1.
[581] ***Kudret,*** 29 Haziran 1949, Yıl:2, Sayı: 683, s. 3.
[582] ***Vatan, Cumhuriyet,*** 21 Haziran 1949.
[583] ***Kudret,*** 29 Haziran 1949, Yıl:2, Sayı: 683, s. 1.
[584] ***Kudret,*** 2 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı: 686, s. 3.

seçimlerinden gelinen yıla kadar çeşitli mücadeleler vermektedir. Seçimlerde yapılan hilelerin cezai bir hüküm yemediğinden bahseden Bayur Kanun değiştirmeyi göz boyamak olarak nitelendirmiştir. Halkın eldeki kanunların uygulanmasından yana oduğunu, suçluların hak ettikleri cezayı görmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Yazısının ilerleyen kısımlarında; *"Her hükümte hatta her bakan şelefinden aldığı durumu bir miktar daha bozduktan sonra değiştiriliyor ve yerine bir başkası getiriliyor"* ifadesinde bulunmuştur. [585]

Uşak halkı bir mektup yazarak Müstakil Demokratların Genel Merkezine göndermiş Kudret Gazetesi ise bir kopyasını alarak mektupta geçen konuyu bizzat yayınlamıştır. Maksadının Müstakil Demokratların, Millet Partisine girmesinin gerekliliğinden ibarettir. [586]

Gündemde günlerdir yer alan kimilerine göre dört gözle beklenen Müstakil Demokratların, Millet Partisi ile birleşmesi beklentisi 5 Temmuz itibari ile gerçekleşmiştir. 6 Temmuz itibaren manşetlerde; *"Türk Milletinin hürriyet mücadelesinde ümit ve heyecanla beklediği cephe kuruldu- Müstakil Demokratlar Gurubu Millet Partisi ile birleşti!"* yer almıştır. [587]

Bu Demokratik birleşme günlerce gazete manşetlerinde yerini almıştır. *"Demokratik birleşmenin akisleri devam ediyor- MP Genel Sekreteri Tahtakılıç basındaki ilk yankılara cevap verdi". [588]*

İki hafta istirahat etmek için İstanbul'a giden Dışişleri Bakanı Sadak iç politika hakkında verdiği beyanatta şunları ifade etmiştir: *"1950 seçimlerinin en emniyetli ve en dürüst bir şekilde yapılması bütün hükümet arkadaşlarımın emelidir. Ve bunu behemehal başaracağız. Ne yapsak seçimin iyi olmadığını iddia edecek muhalifler bulunacaktır. Biz içerde ve dışarda herkesin seçimlerin dürüst ve emniyet verici bir şekilde yapıldığı kanaatine varmasını istiyoruz. Ve bunu temin edeceğiz. Bu neticeye*

[585] ***Kudret,*** 2 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı: 686, s. 1.
[586] ***Kudret,*** 4 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı: 688, s. 1.
[587] ***Kudret,*** 6 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı: 690, s. 1.
[588] ***Kudret,*** 8 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı: 692, s. 1.

varmak için farzı muhal olarak Cumhuriyet Halk Partisinin ekaliyyette kalmasını dahi göze almış bulunuyoruz…" [589]

Günün siyasi meseleleri adlı yazının konusu "*Demokrat Parti intihar etmiştir"* şeklindedir. Dr. Haydar Seçkin'e göre Demokrat Parti'nin temelde yaptığı iki ana hatadan bahsetmiştir. Demokrasinin iki esaslı maddesinin olduğunu, bunlardan birinicisinin Vicdan hürriyeti olduğu yani insanların vicdanlarının baskı altında bulundurulamayacağını; ikinci madde olarak ise, tenkit ve müdafaa hakkı, yani bu hak vatan hainlerinden, belgelerinden, suçu sabit olan katiller esirgenmemesidir. Demokrat Partinin Genel Kongresinde demokrasinin temel taşları ve esasları olan bu prensip çiğnenmiş ve yazarın ifadesi ile Demokrat Parti ruhunu teslim etmiştir ifadesini kullanmıştır. [590]

Dönemin Başbakan Yardımcısı Nihat Erim iç ve dış politika hakkında yaptığı bir konuşmasında: *"12 Temmuz Beyannamesinden sonra memlekette siyasi inşirah husule gelmiştir, fakat bir gurup politikacıların muvazaa isnatları karşısında bu ithamdan kurtulmak gayesi ilecephe alanalar bu güzel havayı evvela gevşettiler ve sonra dağıttılar"* diyerek dikkateleri 12 Temmuz Beyannamesine çevirmiştir. [591]

Osman Bölükbaşı İnönü'nün çekilmedikçe demokrasinin bu memlekette kurulamayacağını söyledi manşeti gazetede ilk sırada yerini almıştır. 17 Temmuzda Millet Partililerin Ankara'dan otobüsle Kızılcahamam'a giderek orada Kızılcahamam ilçe teşkilatının açılış töreninin katılmışlardır. Başbakan Yardımcısı Nihat Erim: "Demokrasiyi *yerleştirmek konusunda yalnız değilsiniz. Çünkü demokrasiyi bütün Türk Milleti bu vatanda yetiştimeye azmetmiştir"* diyerek sözlerine 21 Temmuz seçimlerini ikiyüzlü bir siyaset anlayışı ve canbazlığa dönütüğünü ifade etmiştir. Seçimin insan haklarına saygı olduğunu ifade eden Erim, Türk köylüsünün, Türk İşçisinin ve Türk Milletinin pahalılıktan ve süistimallerden bıktığını açıklamıştır. [592]

Millet Partisi Yenidoğan toplantısında Hikmet Bayur'un sözleri Kudret Gazetesinin manşetlerinde yeerini almıştır. Nitekim Hikmet Bayur: *"İnönü'yü Tasfiye*

[589] ***Kudret,*** 9 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı: 693, s. 1.
[590]***Kudret,*** 12 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı:696, s:3.
[591] ***Kudret,*** 13 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı:697, s:1.
[592] ***Kudret,*** 18 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı:702, s:1.

Edeceğiz- 950 de yapılacak dürüst bir seçimle İsmet İnönü milletvekili bile olamaz!" diye ifade etmişlerdir. Anlaşıldığı üzere İsmet İnönü'ye büyük bir tepki verilmiş ve siyasette hiçbir yetkiye haiz olmaması gerektiği şeklinde bir öngörü geliştirilmiştir. Törene Millet Partisinin Genel Başkanı Hikmet Bayur, parti meclis hurubu başkanı Osman Nuri Köni ve Parti Genel Sekreteri Ahmet Tahtakılıç da iştirak etmişlerdir. Tahtakılıç yaptığı konuşmada: *"…. Hakiki hürriyet mücadelesini bu memlekette Millet Partisi temsil etmektedir. Mücadelemizi, hakimiyet kayıtsız şartsız miletindir prensibini tahakkuk ettirmek için yapıyoruz…"* şeklinde ifade etmiştir. [593]

Dönemin Başbakanı Şemsettin Günaltay yaptığı bir konuşmasında o dönemde iç huzurun olduğunu halkın demokrasinin gereklerini yaptığını belirtmiştir. Milletin ileri seviyeye ulaşmasındaki en büyük etkenin çok seslilik olduğunu halkın istediği seçerek yönetmesinin en doğru rejim sistemi olduğunu ifade etmiştir. Ülkeyi refah seviyesine çıkartmak için belirli bir düzen ve sisteme ihtiyaç duyulduğunu vurgulamıştır. [594]

Kudret Gazetesinin diğer bir önemli köşe yazısında *Kudret Kapanıyor* manşeti ve altındaki açıllmalardan anlaşıldığı kadarıyla maddi imkansızlıklar nedeniyle kapatıdığını, okuyucularına minnet ve şükranlarını ifade eden gazete sahibi Ali Rıza Baskan görevini en güzel şekilde yerine getirmenin verdiği onur ve gururla sözlerini tamamlamıştır. Bu açıklamadan sonra yaklaşık olarak bir altı ay kadar yayın hayatına ara veren Kudret Gazetesi1950 yılının ilk ayında yeniden bir açıklama yaparak yayın hayatına başlamıştır. [595]

Kudret Çıkarken başlığı ile Kudret yayın hayatına verdiği aradan sonra tekrar devam etmeye başlamıştır. İlk günkü yazısında inandıkları prensipleri en açık şekilde savunduklarını ve halktan sakladıkları en küçük bir nokta bulunmadığını ifade etmiştir. Ali Rıza Baskan sözlerine şu şekilde devam etmiştir: *"Gazetemizin kapanışı o günden bugüne kadar toplandığımız intibalara göre şu iki tepkiyi uyandırdı: 1) Umumi*

[593] ***Kudret,*** 30Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı:714, s:1.
[594] ***Kudret,*** 3 Ağustos 1949, Yıl:2, Sayı:718, s:1.
[595]***Kudret,*** 3 Ağustos 1949, Yıl:2, Sayı:718, s:1.

efkârda derin bir teessür; 2) Bizim gûya Halk Partisinden para alarak bu işi yaptığımız şeklinde şayialar… Ne tezatlı manzara değil mi?" [596]

"CHP'nin seçimler için yeni tertipleri –Seçimlerin Nisan ayında yapılması kararlaştırıldı. Erim-Ökmen mücadelesi başladı- Kurultayın seçimlerden önce veya sonra toplanması için hizipler arasında çetin menfaat mücadelesi var" Halk Partisi seçimlerin Nisan ayına alınmasına dair görüşmeleri mevcut iken, Tarafsız bir müşahit olan Hilmi Uran: *"henüz seçimin ne zaman yapılacağına karar veremedik"* yorumunu yapmıştır. [597]

Mareşal Fevzi Çakmak Kudret Gazetetsini tebrik etmiştir. Millet Partisinin Fahri Başkanı Kudret Gazetesinin ilk nüshasını inceleyen Mareşal Kudret Gazetesini inceledikten sonra şu yorumu yapmıştır: *"Bizim Kudret yeniden Kudret kazandı. Kudret gazetsi şimdiye kadar ki neşriyatı ile muhalefeti ciddi ve hakiki manada temsil etmiştir. Bu yolda tazyiklere maruz kalmış ve cezalar görmüştür. Fakat buna rağmenve arızi ve bazı engelleri de bertaraf ederek, yeniden neşir sahasına ve vazifesine girmesini takdir ve sevinçle karşılarım. Kudret'in hak ve hürriyet davasına millete faydalı olmaktan devam edeceğine emin buluyorum"*[598] fikrini beyan etmiştir.

Millet Partisi'nin Eyüp ilçesine bağlı "Kenan Öner ocağı" törenle açılmıştır. Manşetlerde ise *Memleketteki siyasi Buhranın tek mesulü İnönü'dür yorumu* yerini almıştır. Aldoğan şöyle devam etmiştir: *"İnönü senelerce Milli Şef ismini taşımakla diktatörlüğünü perçinlemiştir".* Sözü ile döneme damgasını vuran İnönü'nün baskıcı bir siyaset anlayışı olduğu vurgulanmıştır. [599]

Partimiz memlekette demokrasi ve hürriyet nizamının bütün mana ve şumulü ile kurulmasına ve birleşmesine önderlik şerefini ihraz etmekle kalmamış aynı zaman şuurlu, disiplinli ve imanlı bir muhalefetle muarızlarını dahi zaman zaman bu gayeye hizmet ettirmeye muvaffak olmuştur. [600]

[596] ***Kudret,*** 2 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 719. s. 1.
[597]***Kudret,*** 2 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 719. s. 1.
[598] ***Kudret,*** 23 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 721. s. 1.
[599] ***Kudret,*** 23 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 721. s. 1.
[600] ***Kudret,*** 23 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 721. s. 1.

Seçim sistemi görüşülürken adlı köşe yazısında *"Halk ve Demokrat Parti İttifakı mı?"* adlı yazıda Seçim kanunu projesinin Meclisteki komisyonda müzakerelere başlandığını açıklayan İzzet Mühürdaroğlu Celal Bayar'ın İlim heyeti'nin Demokrat Parti'nin görüşlerine hemen hemen yakın bir proje hazırlamıştır. Bunun Demokrat Parti için büyük bir başarı olduğundan bahsetmiştir. Demokrat Parti'nin Halk Partisi ile ittifak etmesi fikrinin isabetsizlik olduğunu, Millet Partisi sözcüsünün yalnız kalmasını ve muhalefetin kendi bindiği dalı kesmesine benzetmiştir. Dünyadaki en adil seçim sisteminin nisbi usulünün kabul edilmesidir. Parlamentonun küçük küçük parçalara ayrılmasının hayal ürünü olduğunu vurgulayan yazar Mühürdaroğlu o günkü şartlarda üç parti'nin olduğunu ve hangisinin Mecliste fuzuli görüleceğini veya azınlık kalacağını kestirmenin güç olmadığını nitelemiştir. Bir kanun teklifi mi verilecek? Eğer bu teklif muhalefet partisi tarafından verilirse bir anlamı olmayacak lakin CHP tarafından verilecekse muhakkak Kabul edileceği öngörüsünde bulunmuştur. [601]

Seçim kanunu tasarısını inceleyen komisyon, hükümetin yaptığı uzun tartışmalardan sonra kabul edilmesi üzerine seçim tasarısının 112. Maddesi üzerinde durulmuş ve CHP milletvekilleri özellikle yüksek seçim kurulunun seçim tutanakları üzerinde tahkikat yapmak hususunda çaba sarf etmişlerdir. [602]

Türkiye Büyük Millet Meclisi saltanata ve hükümete karşı milletin hakkını müdafaa edebilmek için bütün kuvveti eline almıştı. Milletin yegane temsilcisi olduğunu, millet adına hakimiyet hakkını müstakil olarak kullanacağını ve Meclis'in bu hakkı anayasaya çevirmesi gerektiğini vurgulayan Vasfi Raşit Sevig'in görüşüne göre Meclislerin kendi üyelerinin mazbatalarını ve seçim ehliyetlerini bizzat kendilerinin tetkik eylemesi ve karara bağlanması usulü de hükümete karşı Kabul edilmiş bir taktiktir. [603]

Nureddin Ardıçoğlu *"Acı fakat Gerçek"* adlı yazısında Çok Partili Hayatın gerekliliklerinden olan seçimler ve seçim kanunu konusuna değinmiştir. Çünkü dört, beş yıldan beri her kesimden halkı meşgul eden bir konu olduğunu belirtmiştir. Gündemin bu tarz konularla meşgul oladursun gerçekte ise durumun çok farklı

[601] ***Kudret,*** 23 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 721. s. 3.
[602] ***Kudret,*** 25 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 723. s. 1.
[603] ***Kudret,*** 26 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 724. s. 1.

olduğunu Halk Partisinin dilediği kanunu ve dilediği seçimi istediği şekilde yapacağını belirtmekte sakınca görmemektedir. Halkın yaşadığı bu durumu sindirdiği veya birçoğunun ise bu durumda bihaber olduğunu, hakkının neler olduğunu bilmediğini ifade etmiştir. Hakkının ne olduğunu bilmeyen bir halkın da bie şey isteme durumunun olamyacağını ifade etmiştir. [604]

Millet Partisinin askerlere oy hakkı verilmesi talebi CHP'yi asabiyete sevk etti. Osman Nuri Köni, Nihat Erim ve Halk Partililer arasında çok sert ve ağır sözler kullanmışlardır. Ordu mensuplarına oy hakkı verilmesine Demokrat Parti muhalefet etti. [605]

Mecliste seçim kanunun müzakereleri devam ediyor manşeti ile bir kişinin adaylığını iki yerden koyabileceğine ilişkin karar verilmiştir. Mecliten bu kararın alınabilmesi için üç defa oylama yapılmıştır. Muhalefet tarafından yapılan bu teklifi Nihad Erim ve Faik Ahmet Barutçu desteklemiştir. [606]

Tarihler 10 Şubatı gösterdiğinde manşetlerde *" Yüksek Seçim Kuruluna tahkik selahiyeti tanınmazsa- Demokrat Parti Meclisi terk etme kararı aldı- Demokrat Parti Genel İdare kurulu ve Meclis gurubu müştereken bu karara vardı"* yerini almıştır. [607]

Nureddin Ardıçoğlu'nun Yüksek Seçim Mahkemesi hakkındaki yazısında: *"Halk Partisi bir ilmi heyet kurdu. Bu heyet bir tasarı hazırladı. Buna göre hükümetin de noktai nazarı olan adli sistem ele alınıyor ve son kademede milletvekilleri tutanaklarına yapılacak itirazların tetkik edilerek karara bağlanması dayine de adli organa bağlanıyordu"* ayrıca *" İlmi heyet bunu pekala takdir etti ve hazırladığı tasarıyı bir hata ile rahnedar etmedi"*[608]

Seçim için Nisan ayının sonunda yapılması kararı alınmıştır. CHP Meclisin 10-15 Martta kendi kendini feshetmesini ve seçiminde bundan 45 gün sonra yapılmasını kararlaştırdı. CHP Kurultayının seçimlerden önce yapılmayacağı belli oldu. Ayrıca

[604] ***Kudret,*** 8 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:737, s. 1.
[605] ***Kudret,*** 8 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:737, s. 1.
[606] ***Kudret,*** 9 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:739, s. 1.
[607] ***Kudret,*** 10 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:739, s. 1.
[608] ***Kudret,*** 10 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:739, s. 1.

İçişleri Bakanı seçmen defterlerinin 20 günde hazırlanacağı şeklinde bir bilgi vermiştir.

Aynı günün gaztesindeki bir diğer manşette ise *"Seçim Kanunu tasarısının birinci müzakeresi dün bitti- Demokratların üzerinde ısrarla durudkları tahkik selâhiyeti meselesi tatlıya bağlandı"*[609]

"*Umumi Af tasarısı on güne kadar meclise getiriliyor- Adalet Bakanlığınaki incelemeler sona erdi-CHP seçim arefesinde sempati yaratmak istiyor"* Halk Partisi hükümetinin tam seçim arifesinde umumi af kanunu çıkarmakla takip ettiği gayeye muhalefet mahfillerinde bilhassa işaret etmektedir. Bununla affa uğrayacak kimselerin aileleri ve yakınları muhitinde bir sempati toplamaya çalıştığı muhakkaktır. Bu seçim için küçümsenmeyecek bir bir taktik teşkil etmektedir. [610]

Seçim Kanunun müştereken kabulünden sonra Demokrat ve Halk Partileri koalisyonu tahakkuk ediyor. DP İçişleri, Adalet, Devlet Bakanlıklarını istiyor. Bir çok yerlerin milletvekilliği iki parti arasında paylaşılacak. CHP milletvekilleri yeniden seçilmemek korkusu ile endişeli başlığı atılmıştır. [611]

Yeni seçim kanunu resmi gazetede yayınladı ve meriyete girdi. Seçim hazırlıkları süratle ilerliyor. Yargıtay Yüksek Seçim Kuruluna girecek üyeleri dün gizli oyla seçti. [612]

Ord. Prf. Vasfi Raşit Sevig'in "*Seçim Mücadelesinin doğuracağı suçlar"* konulu köşe yazısında Seçimin hem söze hemde yazıya döküldüğü bir iş olduğu ifade eden Sevig aynı zamanda kendisini halkın itimadına arz eden birinin halkının eleştirlerine ve rakiplerinin de saldırılarına maruz kalacağını belirtmiştir. Seçim meydanlarında her kim olursa olsun hangi mevkide bulunursa bulunsun dolaylı olarak eleştirilerie tutulacağını belirtmiştir. *"Devlet başkanlığı makamının her türlü ihtiraslaraın dışında, her türlü tartışmalrın üstünde bulunmalı ve halkın sonsuz sevgisi ve saygısı ile sarılmış*

[609] ***Kudret,*** 11 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:749, s. 1.
[610] ***Kudret,*** 21 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:750, s. 1.
[611] ***Kudret,*** 23 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:752, s. 1.
[612] ***Kudret,*** 23 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:752, s. 1.

olmalıdır. Fakat ne yazık ki insan sadece temennide bulunabiliyor" ifadelerini Devlet Başkanlığı için kullanmıştır. [613]

Kudret'in mahkumiyeti adlı yazıda, Ali Rıza Baskan, Nureddin Ardıçoğlu ve Nihat Kürşad haklarındaki mahkumiyet kararı haberinde 27 Ekim 1948 tarihinde intişar eden ve Nureddin Ardıçoğlu tarafından yazılan *" bizim en büyük zaafımız"* başlıklı başmakaleden dolayı gazetemizin Yargıç Talat Karay tarafından mahkûm edildiği hatıralardadır. Kararaın hükme tutulan kısmını Matbuat Kanunun 49uncu maddesi gereğince yayınlamışlardır. [614]

Afyon Milletvekili Hasan Dinçer "*Seçim Emniyeti- Seçim Kanunu"* isimli yazısında İkinci Dünya Savaşının oluşturduğu iktisadi ve içtimai durumunu ve bu durum karşısında bütün milletlerin varlıklarını korumak için gayret sarf ettiklerinden bahseden Dinçer, diğer taraftan ise medeniyetin korunması ve insan haklarının teminat altına alınması için milletin kendi halkının oylarının çoğunluğu ile seçilmesinin önemli bir gereklilik olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Dinçer Milli İradeninin ve Anayasa Hakimiyetnin sağlanması işinin hem dünyada hem de memleketimizde büyük önem taşıdığını ifade etmiştir. [615]

1950 Bütçesi kabul edildi manşeti 26 Şubat'ta manşetlerde yer alıyor. Haberin devamında ise *"Dün bütçe üzerine yaptığı son konuşmada, Ahmet Oğuz perde arkasında ve Meclis dışında bir takım emrivakilerin hazırlandığını söyledi. İktidar dürüst ve namuslu bir seçim yapılabilmesi için vatandaş çoğunluğunu üzerinde ısrarla duruduğu meseleleri gereği gibi halletmiş değildir"* açıklaması yapılmıştır. [616]

Bu tarihten itibaren Milletin daha fazla ıztırap çekmeye tahammülü kalmadı gibi manşetler yer alırken koalisyondan bir husumet çıktığı şeklinde görüşler beyan edilmiştir. Ayrıca İstanbul Demokrat Parti teşkilatında Esat Çağa çevrilen entrikaları ve Celal Bayar'ın nasıl sözünde durmadığını açıklamıştır. [617]

---

[613] ***Kudret,*** 23 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:752, s. 1.
[614] **A. g. e.**
[615] **A. g. e.**
[616] ***Kudret,*** 26 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:755, s. 1.
[617] ***Kudret,*** 2 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:759, s. 1.

Demokrat Parti Niğde Teşkilatı Toptan Millet Partisine geçti manşeti ve Nureddin Ardıçoğlu'nun "Kötü İhtimal" isimli makalesinde şu önemli noktaya değinmiştir: *"Nihat Erim'in Ocak ayının sonunda, İzmir'deki Yeni Asır gaztesinde çıkan beyanatını hatırlarsınız. O zaman Demokrat Parti'nin seçime girip girmeyişi hakkında bir şayia üzerine Başbakan Yardımcısı "bütün memlekette teşkilatını yapmış bir parti seçimlere girmesin de, küfürden başka birşey bilmeyenlerle başbaşa mı kalalım? Bunu temenni edemem; bu kötü bir ihtimaldir" diyor ve DP ile CHP arasında olması muhtemel koalisyon kabinesinden bahsederek şunu ilave ediyordu: "Ben şahsen DP erkâniyle, bir Fuat Köprülü, bri Adnan Menderes ve daha çoklarıyla başbaşa vererek konuşabilirim"* demiştir. [618]

Ankara Cumhuriyet Savcılığının Kudret'e karşı açtığı sinir harbi Nureddin Ardıçoğlu ve Yalçın Uraz'ın Derhal Tevkifleri istendi. Haberde yer alan açıklamada: *"Ardıçoğlu savcıya: "X memleketi yazısını Türkiye'ye yakıştırıyorsanız bizim hakkımızda değil, bugünkü iktidar hakkında takibat yapılması lazım gelir. Bizi niye sorguya çekiyorsunuz?" dedi. "*[619]

Ulus Gazetesi Başmuharriri Prof. Dr. Yavuz Abadan Umumi Affın Şiddetle aleyhinde manşeti ile bu duruma karşı olduğunu ifade etmiştir. [620]

Seçim gününü CHP Divanı kararlaştıracak. Büyük Millet Meclis'i 24 Martta kendini feshedecektir. Seçim gününün yedi veya on dört mayıs ayında olacağı çok kuvvetle ifade ediliyor. [621]

Aynı günün diğer bir haberinde Hükümetin yaptığı tekliften 250 kişinin istifade ederek affa uğrayacakları haberi verilmiştir. [622]

[618] ***Kudret,*** 11 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:768, s. 1.
[619]***Kudret,*** 4 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:761, s. 1.
[620] ***Kudret,*** 6 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:763, s. 1.
[621] ***Kudret,*** 4 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:761, s. 1.
[622]***Kudret,*** 7 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:764, s. 1.

Seçimler öncesinde muhalefette bazı değişiklikler olmuştur. Bayar ve Yârânın diktatörce tahakkümü karşısında Demokrat Parti Niğde Teşkilatı Toptan Millet Partisine geçti. [623]

Sadık Aldoğan Büyük Millet Meclisindeki müzakereler sırasında çok sert konuşmuştur. Hükümeti Birleşmiş Milletlere verdiği sözü tutmamakla itham etmiştir. Gündemde yaşanan sorunları üç soruyla ele alan Aldoğan bunları ele almıştır: *"…vatandaşların takip edilmeleri, hapislere konmaları ve muhalif gazetecilerin yazılarından dolayı mahkûm edilmeleri ve Kudret Gazetesinin sahibi Nail Ataer'in tevkifi hakkında sorduğu suallerin görüşülmesi yapılmıştır. Fuat Sirmen, Aldoğan'ın sözlü sorusuna bazı cevaplar vermiştir…"*[624]

"Millet Meclisindeki CHP ekseriyeti ve idare amirlerinin baskı ve tethişi son raddeye geldi Gl. Aldoğan'ın Masuniyetinikaldırmaya çalışıyorlar" manşeti gündemdeki Aldoğan haberine dikkateleri çekmiştir. General S. Aldoğan tevkif edilecek. "*Kaman'da Osman Bölükbaşı konuşmasın diye Kaymaka toplantı müsaadesi vermedi denilmiştir"* gündemde yerini almıştır. [625]

Seçimler yaklaşırken Halk Partisinden ikililik baş göstermiştir. Hilmi Uran-Nihat Erim ihtilafa düşmüştür. Haberin alt manşetinde *"Müfritler, Prof. Nihat Erim'e dünkü çocuk diye büyük bir kinle bakıyorlar"* yer almıştır. [626]

Aynı günki gazetede Basın Nasıl Sinidirildi? Başlığı ile Nureddin Ardıçoğlu'nun yazısında: *"General Sadık Aldoğan bir vesile ile Meclis kürsüsünden, "kabadayıyım" diye iftihar eden Fuat Sirmen'e: "Bu memlekette muhalefet fedakarlık hatta fedailiktir"diye hitap etmişti"* diyerek sözlerini Basın Hürriyeti adına şu noktaya getirmiştir: *"Türkiye'de gazeteci iş başındaki hükümeti ve Cumhurbaşkanı vicdanının emrettiği şekilde tenkit edemez etmeye cesaret edenlerin sonu hüsrandır"* diyerek *"Çünkü fikir ve tenkit hürriyetini öldürmek için çıkartılmış gibi Ceza muhakemleri usulü Kanununun bir 200üncü maddesi vardır ki; Cumhuraşkanına, Hükümete ve*

[623] ***Kudret,*** 11 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:768, s. 1.
[624] ***Kudret,*** 11 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:768, s. 1.
[625] ***Kudret,*** 17 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:774, s. 1.
[626] ***Kudret,*** 17 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:774, s. 1.

Meclise hakaret ettiği iddiasıyle hakkında takibat yapılan her vatandaşın davasının behemahal mevkufen yapılacağını emreder" diye ifade etmiştir. [627]

Muhalif Partilerin seçime girmemesi teklif edilmiştir. Millet Partisinin İl Kongresinde değinilne bu konuya şöyle devam edilmiştir: *" Bu demokrasi oyununa artık bir nihayet vermek için böyle bir vaziyet zaruri görülüyor. Kongrede Bayur ve Bölükbaşı bugün konuşacak ve Karagümrükte büyük bir siyasi toplantı yapılacak"* demiştir. [628]

Mitingler başlarken MP 'nin seçim kampanyasını bizzat Mareşal Çakmak açıyor. Mareşal Millet Partisi'nin doğuş sebeplerini radyoda anlatacağını duyurmuştur. [629]

Osman Nuri Köni Af Kanunu Müzakerelerinin başlaması ile *"Bu Kanun millete indirilmiş tokattan başka birşey değildir"* demiştir. [630]

25 Mart Gazetesinin manşetlerinin tam boy ve şu şeklide yazılması dikkatleri çekmektedir:*"Gl. S. Aldoğan'ın Milletvekilliği Dokunulmazlığı dün kaldırıldı. Şereftir o büyük insane ki diktatörle mücadele ediyor"* Ahmet Oğuz dinleyici localarını dolduran HukuK Fakültesi Talebelerine bakarak şunu demiştir: *"Ey Türk gençliği! Sıkı dur. Bütün ümit sendedir başka kurtuluş yok"* diye Türk gençliğinden beklentisini ifade etmiştir.

Aynı günki gazetede Nureddin Ardıçoğlu "O Büyük İnsan ki diktatörle mücadele ediyor!" adlı başmakalesinde bahsi geçen büyük insanın Afyon Milletvekili General Sadık Aldoğan olduğunu vurgulamıştır. Nureddin Ardıçoğlu Aldoğanı şahsi ve görevinden dolayı övgü ve takdir dolu sözlerle bahstemiştir. Aldoğan için *"Sadık Aldoğan, üzerine aldığı milletvekilliği vazifesinden dolayı, son kuruşuna kadar vazifesini yaptı. Hürrüyeti, İnsan Haklarını; kanuna dayanan devleti, beşeri saadeti müdafaa etti. Bir kelime ile insanı insan kılan fikirleri bu memleketin semasında en gür sesiyle haykırdı. Karşısındakiler ise* bu *hürriyeti, bu insan haklarını, bu ve bu*

[627] ***Kudret,*** 18 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:774, s. 1.
[628] ***Kudret,*** 19 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:776, s. 1.
[629] ***Kudret,*** 21 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:778, s. 1.
[630] ***Kudret,*** 21 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:778, s. 1.

beşeri saadeti bu memleketten kaldıranlar, yok edenler mahrum edenlerdi" diye vurgulamıştır. [631]

TBMM Feshedildi. Muhalifler Cumhuriyet Halk Partisinin fesih kararına şiddetle itiraz ettiler. Meclis milletvekilleri ve dinleyiciler tarafından doldurulmuştur. Başkanlık makamını İzmir Milletvekili Şükrü Saraçoğlu işgal etmekteydi. Başkan Saraçoğlu oturumu açarak bir önergenin mevcut olduğunu söyledi. Konya Milletvekili Tevfik Fikret Sılay ile Trabzon Milletvekili Faik Ahmet Barutçu tarafından verilmiş önerge, "seçimlerin yenilenmesi teklifini" ihtiva etmekteydi. Bu konuda ilk sözü alan Kütahya Milletvekili Ahmet Tahtakılıç önergenin Kabul edilmemesi hakkında konuşarak dört seneden beri, gerek meclis içinde ve gerekse Meclis dışında yapmış olduğu eleştirilere bir eleştiri daha ekleyerek muhalif olmuştur. [632]

Sinan Tekelioğlu Halk Partisinden Sadık Aldoğan meselesi nedeni ile istifa etmiştir. İnönü seçim propagandası nutku yapmıştır. CHP Başkanı İnönü Ayaş'ta karşılanmıştır. Memurlar, okul öğrencileri ve öğretmenler vazifelerini bırakarak Halk Partisi önünde toplanarak kalabalık oluşturmuşlardır. [633]

Nureddin Ardıçoğlu bir köşe yazısında seçim nutukları yapan İnönü'nün ikinci bir meclis kurulması bahsi üzerine değinerek bu fikrin bir veya iki sene evvele dayandığını söyelmiştir. Hazırlık durumunda olan bu fikirlerin İnönü'nün ağzından çıktığını ve bu durumu Nihat Erim'e yazdıran kişinin İnönü olduğunu vurgulamıştır. İki Meclis'in olup olmaması konusunun akademik bakımdan uzunca tartışılması gerektiğini bu fikrin olumlu ve olumsuz yönlerinin masaya yatırılarak uzunca tartışılabileceğini ifade etmiştir. Ardıçoğlu: *"Bundan sonra da iki meclisli bir devlet idaresi kurmak için yeni seçimlere gidilecektir. Şimdiye kadar tek meclisli sistemde kuvvetler ayrılığı prensibiyarım olarak tatbik ediliyordu. Çünkü yürütme kuvveti olan hükümetle yasama kuvveti olan meclis birbirine karışmış vaziyette idi. Bu yeni tasarı ile kuvvetler ayrılığı tamamen ayrılacaktır. Anayasa tadilatı tasarısının nasıl olacağını bilmiyoruz. Cumhurbaşkanı tek dereceli seçimle yani doğrudan doğruya mı seçilecektir. Yoksa iki meclisin müştereken yapacakları bir oturum neticesinde*

[631] ***Kudret,*** 25 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:782, s. 1.
[632] ***Kudret,*** 25 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:782, s. 1.
[633] ***Kudret,*** 28 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:785, s. 1.

hariçten veya meclis azaları arasından mı seçilecektir. Bunu bize hadisat gösterecektir" diyerek durumu vurgulamıştır. [634]

Mareşal Çakmak'ın Aldoğan Hakkındaki Beyannamesinde "Millet Hakimiyeti fiilen çiğnenmiş bulunmaktadır" Sadık Aldoğan hususunda Anayasamızın 17 maddesinin birinci fırkasındaki milletvekilliği sorumsuzluğunu ortadan kaldırmış ve böylece milli hakimiyeti çiğnemiş bulunmaktadır. [635]

İnönü'nün DP Başkanına verdiği kapalı bir mektupta İnönü'yü Malatya'da aday listesinin başına almıştır. Yeni Malatya gazetesinde İnönü'ye hitaben açık bir mektup verilmiştir. 1950 seçimlerinde Malatya'da adaylığınızı koyacağınızyüksek şahsiyetiniz bizler adına önemli ve gerekli görülmüştür denilerekdurumları izah edilmiştir. [636]

Mareşal Fevzi Çakmak Millet Partisi adına 1950 seçim Beyannamesi çıkarmıştır. Beyannamesinde: *"Mareşal Diyor ki: "Bugün memleketimizdeki mücadele milli irade mücadelesidir ve mevcut anayasamıza dayanmaktadır. Bu hal böyle olunca milli iradenin gerçekleşmesine eline geçirdiği devlet imkan ve kuvvetleriyle karşı duranbir kimsenin bugünkü anayasasının kifayetsizliğinden bahsetmeye hakkı ve selahiyeti olamaz. Biz Millet Partililer insanlar için hürriyet ve saadetin birer hak olduğuna inanıyoruz"* diye ifade etmiştir. [637]

Mareşal Fevzi Çakmak'ın cenaze törenindeki dini ayini irtica diye vasıflandıranlara Millet Partisi'nin verdiği cevabı Hikmet Bayur diyor ki: "Memlekette Dini irtica yoktur. Siyasi İrtica vardır" Ölüleri için Mevlût okutmak her müslümanın tabii hakkıdır denilerek; Tekbir getirmek de suç değildir diye manşetlere konu olmuştur. [638]

İnönü'nün seçim gezileri devam ederken CHP, 22 Nisan 1950 tarihinde seçim listesini açıkladı. Listede 260 yeni isimle birlikte tanınmış kişilerde yer almaktaydı.

[634] ***Kudret,*** 29 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:785, s. 1.
[635] ***Kudret,*** 30 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:787, s. 1.
[636] ***Kudret,*** 31 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:788, s. 1.
[637] ***Kudret,*** 9 Nisan 1950, Yıl:3, Sayı:782, s. 1.
[638] ***Kudret,*** 21 Nisan 1950, Yıl:3, Sayı:800, s. 1.

Bunlar arasında, Emin Erişirgil, Hilmi Uran, Faik Ahmet Barutçu, Hasan Saka, Refet Bele, Asım Gündüz, Şükrü Saraçoğlu, Falih Rıfkı Atay ilk göze çarpan isimlerdi. [639]

İnönü'nün seçim gezileri devam ederken CHP, 22 Nisan 1950 tarihinde seçim listesini açıkladı. Listede 260 yeni isimle birlikte tanınmış kişilerde yer almaktaydı. Bunlar arasında, Emin Erişirgil, Hilmi Uran, Faik Ahmet Barutçu, Hasan Saka, Refet Bele, Asım Gündüz, Şükrü Saraçoğlu, Falih Rıfkı Atay ilk göze çarpan isimlerdi. [640]

Tarihler 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramını göstediği gün Kudret Gazetesi manşet olarak "*Bugün Milli Hâkimiyet Bayramı –Fakat hâlâ Milli Hakimiyet Tahakkuk etmedi"* yerini almıştır. [641]

DP Aday listesini 25 Nisan tarihi ile açıklamıştır. 63 İlde seçime katılacağını ilan eden DP'ye CHP'li milletvekilleri de katılmışlardır. Hikmet Bayur ise seçimler karşısında İktidar yazısı ile *"İktidar Partisinin 1950 seçimleri karşısındaki durumunu incelemeye değer. İlk olarak göze şu yön çarpmaktadır. CHP'nin Milletvekili adayı listelerinde geçmiş yıllardaki ölçüyü çok aşan ve mevcudun %43'nü bulan tasfiyeler yapılmıştır. Bu ölçüde bir tasfiyenin mânâsı çok derindir"* diyerek duruma açıklama getirmiştir. [642]

İstanbul'da MP'nin yaptığı 50 bin kişilik mitingde Hikmet Bayur Büyük Seçim Nutkunu Dün söyledi manşeti ile alt başlık olarak şu Haber geçmektedir: *"kötülükleri önleyemeyen kifayetsiz Devlet Başkanı, yurdu daha da fena olsa, kanunen elde etmek istiyor"* denilerek habere şöyle devam edilmiştir *"Bir memlekette adli huzursuzluk yaratmak, vatana karşı işlenmiş en büyük suçtur. Bu suçu birlikte işlemiş olanların birbirlerine girmeleri son derece ibret vericidir"* denilmiştir. [643]

Serbest matbaaların kapanmasına neden olacak bir kararnameden bahsedilmiş ve gaztenin manşetinde şunlar yer almıştır: *"DP Vaatlerine ihanet ediyor- Bir kararname ile resmi matbuaların tab'ı ve tevzii devlet inhisarına alındı- Bu karar*

[639] ***Ulus,*** 23 Nisan 1950.
[640] ***Ulus,*** 23 Nisan 1950.
[641]***Kudret,*** 23 Nisan 1950, Yıl:3, Sayı:802, s. 1.
[642] ***Kudret,*** 25 Nisan 1950, Yıl:3, Sayı:813, s. 1.
[643] ***Kudret,*** 1 Mayıs 1950, Yıl:3, Sayı:819, s. 1.

bütün serbest matbaaların kapanmasına yol açacağından müessese sahipleri şaşkın vaziyette kaldılar- Antidemokratik kanunlara yeni bir kararnâme eklenmiş oldu" [644]

CHP ile DP'liler arasında bir gerilim yaşanmıştır. Bingöl Milletvekillerinin tutanaklarına itirazlar yapılmıştır. Başbakan CHP den F. Ahmet Barutçu arasında sert münakaşalar cereyan etti. [645]

Kore Harbi Truman Amerikan Donanmasına Koreyi abluka etme emrini verdi. Güney Koreliler yağmur altında kaçışırken komünist Uçaklarının taaruzu ile can veriyorlar. [646]

Seçimler 14 Mayıs 1950 günü yurt genelide huzur ve sükun içinde gerçekleşmiştir. Seçimler esnasında, Trabzon'da baskı ve hile yapıldığı iddia edildi, Konya'da bir kaymakam aynı gerekçe ile tevkif edildi. Diyarbakır da ise iki Kaymakam mahkemeye sevk edildi. [647]

DP ekseriyeti 1, 5 ayda, halkın tecelli edecek iradesinden korktuğu için gelecek yılakaldı. Dünkü meclis müzakerelerinde çok şiddetli tartışmalar cereyan etti. Osman Bölükbaşı dedi ki: Osman Bölükbaşı dedi ki: Türk millet bu seçimde tercih yapmamıştır, tek bir gaye takibetmiştir. CHP yi iktidardan uzaklaştırmak. Böyle bir düşünce takipedebildiğine göre meclisin istediğimiz şekilde etmemesi gayet tabiidir. Bu anormal durumu bertaraf etmek için ara seçimlerinin yapılmasına luzum görüyorum. [648]

Basın Suçları Ord. Prof. Vasfi Raşid Seviğ'in yazısında *"Gazeteciler Cemiyetlerinin hazırladığı lâyihada Basın suçları kâfi derecede tayin, tahdit ve tarif edilmemiştir. Görülüyor ki matbuat kendi aleyhine yapılmış adli takipleri de dikkatle takip etmemiş ve suçlara tahrik gibi bir durumu her yazıda,her hikayede mevcudiyeti tevehhüm edebilecek bir vuzuhsuzluk bırakmıştır"*olarak ifade etmiştir. [649]

---

[644] ***Kudret,*** 5 Temmuz 1950, Yıl:3, Sayı:834, s. 1.
[645] ***Kudret,*** 6 Mayıs 1950, Yıl:3, Sayı:835, s. 1.
[646] ***Kudret,*** 6 Mayıs 1950, Yıl:3, Sayı:835, s. 1.
[647] ***Zafer,*** 17 Mayıs 1950.
[648] ***Kudret,*** 13 Temmuz 1950, Yıl:3, Sayı:835, s. 1.
[649] ***Kudret,*** 13 Temmuz 1950, Yıl:3, Sayı:835, s. 1.

Af kanunu Kabul edilmiştir. Mahkumlar kanunun yayınlanmasını takiben 10 gün içinde bırakılacak. Affın kapsamı dışında bırakılan bütün cezalardan da 3/2'ye kadar indirildi. [650]

Yeni Meclisin ilk çalışmalarai adlı Hikmet Bayur'un yazsında Demokrat Parti ileri gelenlerin tıpkı CHP selefileri gibi, ikitidarda kalmayı herşeyden üstün saydıklarını gösteren delilleri açıklamıştır. [651]

Yeni Basın Kanunu hakkındaki Ord. Prof. Vasfi Raşid Seviğ'in köşe yazısında *" Matbuat için özel bir kanunkabul eylemek, matbuat için, umumi ceza kanunun Kabul eylediği mecburiyet esasından başka bir özel mesuliyet esası Kabul eylemekten başka ve fazla bir şey ifade etmez"* Af kanunu ile görüşlerini *" Umumi ceza kanunu cezanın şahsi olması, cezanın şahsiyeti esasına dayanır. Binanaleyh el birliği ile çıkan müşterek bir eser olarak vücuda getirilen gazete suçları için isnat tarsi bulmak iktiza eder, bu da özel bir matbuat kanunun vücudunu icab ettirir"* diyerek açıklamada bulunmuştur. [652]

Tarihler 3 Ağustos'u gösterdiğinde manşetlerde "*Hükümet istifa krizi geçiriyor*" yazısı dikkatleri çekmiştir. Milli Eğitim Bakanı istifasını Verdi ve Tekel Bakanı vekâleten Bakanlığı devraldı. Hikmet Bayur'a göre meclis bu durumda toplanmalıdır fakat biri bağımsız öbürü Demokrat olmak üzere iki Milletvekilinin Meclisin toplanması işinde ön ayak olmaları çok iyi bir harekettir. Öyle anlaşılıyor ki Hükümetle Demokrat Partinin üst kademeleri bu toplantının aleyhindedirler ve işi önlemek için var güçleriye çalışıyorlar. [653]

Adnan Menderesin yeni bir kabine kurması ihtimalleri belirdi. Kabinede yeni istifaların vuku bulması muhtemel görünmektedir. [654]

[650] ***Kudret,*** 15 Temmuz 1950, Yıl:3, Sayı:837, s. 1.
[651] ***Kudret,*** 16 Temmuz 1950, Yıl:3, Sayı:837, s. 1.
[652] ***Kudret,*** 24 Temmuz 1950, Yıl:3, Sayı:902, s. 1.
[653] ***Kudret,*** 3 Ağustos 1950, Yıl:3, Sayı:910, s. 1.
[654] ***Kudret,*** 4 Ağustos 1950, Yıl:3, Sayı:911, s. 1.

Demokrat Parti muhtar seçimlerinde halka manevi baskıya başladı. Yapılan tamim ve beyanlarla vatandaşın hür vicdanının da tereddüt ve endişeler yaratılmaya çalışılıyor denilmiştir. [655]

Belediye Meclisi Seçimleri yaklaşırken Millet Partisi çok geniş bir propaganda faliyetine girişti. Ahmet Tahtakılıç *"Demokrasiyi anlamamış bir insan ararsak en başında menderes gelir"* demiştir. [656]

Belediye Meclisi Seçimleri manşeti 3 Eylülde gazetemizde yerini almıştır. Bugün Belediye teşkilatı olan şehir ve kasabaların hepsinde seçim yapılacak. Saat 8 den 17 ye kadar açık bulundurulacak seçim sandıkları 18 yaşını bitirmiş ve seçim ehliyetine haiz bütün vatandaşlar oylarını atabileceğini Kudret gazetesi aracılığı ile duyurmuşlardır. [657]

Belediye Seçimlerinin sonuçları ertesi günkü gazetenin manşetlerinde yerini almıştır. Millet Partisi seçime girdiği yerlerde halkın teveccühüne mazhar olmuştur. Afyon, Kırşehir, Bingöl illeri ile Çankırı 'nın Şabanözü İlçesinde Millet Partisi adayları kazandı. Seçimlere genel katılım çok düşük olmasına ragmen bütün sonuçların toplanmasını bekleyip sonucu öyle değerlendirmenin doğru olacağı vurgulanmıştır. [658]

Atlantik Paktına alnımıyromuyuz manşeti ile Üç Dış İşleri Bakanının Newyorkta yaptıkları toplantıda hariciyemizin ısrarlı müracaatlarına ragmen bu meseleyi, bahis mevzuu etmemeleri talebimizin sonuçsuz kaldığına delâlet ediyor. [659]

Dr. Hayri Üstündağ Sağlık Bakanı oldu manşetinin açıklama haberinde Eski Bakanla hükümet arasında bir karar dolayısıylaanlaşmazlık çıktı.

Ayrıca Hikmet Bayur'a göre Görülen yanlış işler adlı köşe yazısında Atlantik misakına alınmamamız işinde yapılan yanlışlara değinmiştir. Bayur'a göre *"Bir devletin ve onun başında bulunanların öbür devletler yanındaki itibar ve nüfuzu*

[655] ***Kudret,*** 9 Ağustos 1950, Yıl:3, Sayı:916, s. 1.
[656] ***Kudret,*** 27 Ağustos 1950, Yıl:3, Sayı:932, s. 1.
[657] ***Kudret,*** 3 Eylül 1950, Yıl:3, Sayı:939, s. 1.
[658] ***Kudret,*** 4 Eylül 1950, Yıl:3, Sayı:946, s. 1.
[659] ***Kudret,*** 17 Eylül 1950, Yıl:3, Sayı:953, s. 1.

geçmişte yapılmış yardım ve hizmetlere göre değil, gelecekte yapılabilcek yardım ve hizmetlere göre ayarlanır. Bunun en yakın ve parlak örneği 1941 ve 1944 de Yugoslavyanın batı büyük devletleri tarafından gördüğü muameledir" diye açıklama yapmıştır. [660]

Türk-Bulgar hududu kapandı. Bulgarlar bir tren dolusu vizesiz çingeneyi huduttan sokmak istediler. [661]

Halkın aradığı ikitdar iktidar nerede? Diyerek büyük bir manşet atan Kudret gazetesi Halk fakru zaruret içinde, dünkü baskı rejimi bugün Askeri Mahkemelerle de takviye edilmiş bulunuyor. [662]Osman Nuri Köni bu konu hakkında *" İktidar Partisi erkânının bu gibi kanunları ve hükümleri ayıklamaya ve külliyatımızdan çıkarmaya çalışacakları yerde galiba tiryakilik derecesini bulan antidemokratik itiyada kendilerini kaptırmak sanki antidemokratik bu kanunlara geliyormuş gibi hükümeti marifetiyle Türkiye Büyük Millet Meclisine yeni fakat dava ve vaadlerin tesirine ve demokrasiye taban tabana zıt bir teklifte bulundular ve meclisten istedikleri kararı aldılar"* diyerek duruma bir açıklama getirmişlerdir. [663]

Millet Partisi muhaliftir manşetine açıklama olarak Çünkü Millet Partisi ditatörlüğün amansız düşmanıdır çünkü şimdiki iktidarın da dünkünden farkı yoktur. General Sadık Aldoğanın radyo konuşmasında *"Millete kendilerinden ne vazife beklendiğini bilmeyen hükümetlerin siyasi görüşleri, milletin hakiki ihtiyacına uygun açık bir maksada göre tespit edilemediği için, hükümetlerin tuttukları yolda halkın hayrına olmamıştır!"* [664]

"Vatandaş Sandık Başına!" sloganı ile halk seçime çağrılmıştır.Haberde yurdun her tarafında İl Genel Meclisine seçim yapılmıştır. 14 Mayıs seçimlerinden sonra Türk Milleti dördüncü defa ve genel mahiyette seçimlere iştirak etmektedir. [665]

[660] ***Kudret,*** 19 Eylül 1950, Yıl:3, Sayı:955, s. 1.
[661] **A. g. e.**
[662] ***Kudret,*** 7 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:973, s. 1.
[663] ***Kudret,*** 7 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:973, s. 1.
[664] ***Kudret,*** 11 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:977, s. 1.
[665] ***Kudret,*** 15 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:973, s. 1.

1946 Seçimlerinde Halk Partisi namına Samsunda çeşitli baskılar yapan İçişleri Bakanı Rükneddin Nasuhioğlu baskıcı Valilerin ta başında yer almıştır. "*Milli İradeye kasteden bir Bakan hâlâ ikitdar sandalyesinde oturuyor"* diye manşet yapılmıştır. [666]

*" Bugün Genel Nufus sayımıdır-Memletein her tarafında saat yediden itibaren kimse sokağa çıkmayacak- Sayım memurlarının soracakları 22 sual hiçbir mükellefiyetle âlâkası mevzu bahis edilmeksizin istatistik fişlerine geçilecek- Sayımın bittiği top atımı ile ilan edilecek"*denilmiştir. [667]

Sadık Aldoğan *" Son dört seçim ve manası"* isimli makalesi ile seçimleri genel manada değerlendirmiştir. 1946 yılında milletvekili seçimlerine kadar yapılmış olan seçimlerin gösteriş ve özenti mahiyetşnde olduğunu, Hükümeti yöneten kişilerin ikitdarı kaybetme korkusu ile bu tarz bir seçimle gündeme oturduklarını ifade etmiştir. Halk Partisinin kurulduğu günden 1946 seçimlerine gelinceye kadar yapılan seçimlerde halkın seçimlerle ilgili bir fikrinin kanaatinin olmaması ve onların bu konu ile ilgilenmemeleri nedeni ile halkın tasvip ettiği politik sistemin uygulanmadığını anlatmıştır. Ortaya çıkan siyasi partilerin ülkenin ihtiyaç duyduğu sosyal ve ekonomik değişiklik ve yenilenmeyi kavrayamadıklarını halka bu politikayı anlatamadıklarını vurgulayan Aldoğan sadece 14 Mayıs seçimlerindeuzun yıllar boyunca hep iktidarda olan CHP'Ninyerine muhalif olarak ortaya çıkan DP'yi siyasi bir öngörüsü ve politikasızlığı olmamasına rağmen seçtiğini ifade etmiştir. 1950 seçimlerinin yapılmasına istinaden iktidara gelmiş olan Demokrat Parti'nin ve onu seçen halkın belirli bir politik görüşü olmadığını vurgulamıştır. [668]

Demokrasi düşmanı bir "Demokrat" Parti makalesi ile Hikmet Bayur Demokrat Parti'nin ciddi bir icaraatı olmadığını, ülkenin durumunda bir ilerleme ve iyileşmeye gidilmediğini, iktidarda bulunanların ancak halkı avutma siyaseti güttüğünü belirtmiştir. Başbakan yardımcısı Samet Ağaoğlu'nun gazetelerde yazılan tehditvari sözleri Demokrat olaraka adı geçen partinin başka bir siyaset sürdüğünü yazmıştır. İktidar Partisi olan Demokrat Parti'nin başındakilerin demokrasi ve hürriyet düşmanı

[666] ***Kudret,*** 21 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:980, s. 1.
[667] ***Kudret,*** 22 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:990, s. 1.
[668] ***Kudret,*** 23 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:991, s. 1.

olduğunu sadece üst düzey görevlilerin sözlerinin önemsenmesinden anlaşıldığını vurgulamıştır. [669]

Kore Birliğimiz harbe girdi manşeti ile Birliğimizin 8. Amerika ordusu ile birlikte cephede fiilen savaşlara iştirak edeceğini vurgulamıştır. [670]

Atatürk'ün Vasiyetnamesi ile ilgili Meclis'te müzakereler başlamıştır. 16 Aralık'ta Kudret Gazetesinin manşetlerinde şu haber yer alıyordu: *"Atatürk'ün Vasiyetnamesi- Atanın, Emlâk ve servetinin listesi mecliste açıklandı ve üzerinde tartışmalar oldu-S. Tekelioğlu bugün Demokrat Partinin millet temsil ettiği şekilde bir iddiada bulunarak, Atanın, servetinin de Demokrat Partiye intikalini ve bu para ile Anıt Kabrin yapılmasını teklif etti- Atanın İş Bankasındaki mevduatı 1,5 milyonu mütecaviz"*denilerek gündeme gelmiştir. [671]

Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes Edirne'ye yaptıkları bir ziyareteleri sırasında Menderes muhalefet hakkında: *"Başbakan "biz altı ayda yurdu düzelteceğiz demedik"diyor"* ayrıca Adnan Menderes Demokrat Parti'nin durumu hakkında değerlendirme yapmıştır. [672]

"Millet bir kere daha aldatıldı! Kırmızı oy atar, paraları cebe indiririz diyenler, hünerlerini bir daha gösterdiler" manşeti ile Hikmet Bayur'un Çok fena imtihanlar köşe yazısında ifade edilmek istenen konu Bütçe ve milletvekili ödenekleri meselesidir. Demokrat Parti'nin muhalefette bulunduğu sırada en çok yaptığı propaganda anayasaya aykırı kanunların değiştirilmesiydi. Hatta Celal Bayar bundan birkaç yıl evvel kendi partisi ikitidara geçtiği gibi kanunları bir ay içinde kaldrıacağını vaad etmişti. Demokrat Parti iktidara geçeli sekiz ay oldu. Bu kanunlar hedefler doğrultusunda değiştirlmek şöyle dursun, bütçe komisyonuna verilen yeni bir önergeyi anayasaya uygun değil diye reddediliyor. [673]

[669] ***Kudret,*** 7 Kasım 1950, Yıl:3, Sayı:100, s. 1.
[670] ***Kudret,*** 8 Kasım 1950, Yıl:3, Sayı:101, s. 1.
[671] ***Kudret,*** 16 Aralık 1950, Yıl:3, Sayı:1055, s. 1.
[672] ***Kudret,*** 7 Ocak 1951, Yıl:3, Sayı:1070, s. 1.
[673] ***Kudret,*** 7 Ocak 1951, Yıl:3, Sayı:1070, s. 1.

Belediye Başkanlarını halkın seçmesi kanul edilmiş, bu memlekette Demokrasiyi yine kuracak olanın halk olduğu vurgulanmıştır. İçişleri Bakanlığı tarafından toplanan komisyon "Belediyeciler Kongresi" olarak yapılmıştır. [674]

Milli Eğitim Bakanının öğretmenleri keyfi durumuna göre nakledileceği hakkında görüşmeler Meclis'te başlayınca Kudret Gazetesi manşetlerinde *"Eski devirden kalma bu antidemokratik maddenin kaldırılması teklifini B. M. Meclisi reddetti"* sözü yerini almıştır. Eğitim Bakanı ile DP Milletvekili Vasfi Mahir arasında gerilim olmuştur. Kaldırılması istenen 22 madde Milli Eğitim Bakanına keyfi surette öğretmenleri istediği yere nakledebilme selahiyeti veren madde idi. [675]

"Adnan Menderes kabinesi istifa etti- Yeni Hükümet kuruluncaya kadar, Menderes hükümeti vazifeye devam edecek" manşeti 9 Mart 1951 yılının manşetinde yerini almıştır. Tabi bu sürece hem siyasi hem sosyal hem de ekonomik boyutu ile bakmak gerekirse Kore'deki savaş ve yardım göndermemiz, Bütçe açıkları, Mecliste geçen kanunlar ile ilgili tartışmalar durumu buraya kadar getirmiştir. [676] Fakat kabineyi yine Menderes kurmak zorunda kalmıştır. Tarım- Ekonomi- Ticaret ve Devlet Bakanları yeni kabinenin dışında kalmışlardır. [677]

"Millet Meclisi olağanüstü toplantıya çağrılmalıdır" manşeti ile yerini alan haberde yeni hükümet icratta bulunmak için güven oyu almalı olduğu vurgulanmıştır. Hikmet Bayur verdiği beyanatta *"Yeni iktidarın doğru hareketten kaçındığını hayretle görüyoruz"* MP Genel Başkanı kabinenin hemen itimat alması lazım geldiği kannatinde olduğu fikrini savunmuştur. [678]

Gazetenin manşetlerini köşe yazıları ve makalelerini meşgul eden bir konu vardı ki "İrtica" meselesidir. Başbakan bu memlekette "irtica yok" desede, Yüksek Tahsil Gençliği ise aksi durumu savunmaktaydı. Demokrat Parti iktidarının Cumhuriyet tarihinde ender görülen şekilde vatanın menfaatlerini herşeyden üstün tutmaktadır. [679]

[674] ***Kudret,***27 Ocak 1951, Yıl:3, Sayı:1070, s. 1.
[675] ***Kudret,*** 1 Şubat 1951, Yıl:3, Sayı:1096,s. 1.
[676] ***Kudret,*** 9 Mart 1951, Yıl:3, Sayı:1132,s. 1.
[677] ***Kudret,*** 10 Mart 1951, Yıl:3, Sayı:1133,s. 1.
[678] ***Kudret,*** 15 Mart 1951, Yıl:3, Sayı:1138,s. 1.
[679] ***Kudret,*** 26 Mart 1951, Yıl:3, Sayı:1149,s. 1.

Celal Bayar ile Adnan Menderes arasında fikir ayrılıkları olmuştur. Devlet Başkanı ile Başbakan arasında irtica mevzuunda anlaşmazlık yaşanmıştır. [680]

İkinci Menderes kabinesi de istifa durumu ile karşı karşıya kalmıştır. Menderes hükümet programını sunamayınca, [681] kabinede çeşitli söylentiler başlamış ve Adnan Menderes itimat oyu almak için çeşitli gayretler içinde bulunsa da kulis arkasında yapılan gizli toplantılarda Devlet Bakanı Refik Ş. İnce'nin istifası konuşulmuştur. [682]

DP Ankara Merkez İl Kongresinde Muhalif gazetelerin kapatılması istenildi. Kongrede söz alan Milli Eğitim Bakanı, Türk çocuklarına modern islam dinini öğreteceğini açıkladı. Mecli toplantısında muhafetle DP hesaplaşacak olduğunu vurgulamıştır. [683]

Millet Partisi'nin Çankaya İlçe Kongresinde General Sadık Aldoğan, Avukat Ertuğrul Akça, bugünkü iktidarla dünküler arasındaki şuuraltı muvazaarın ne demek olduğunu hükümetin halihazır icraatiyle kıyaslayıp neticeler çıkardılar. [684]Halk Partisine gönlünü ve kucağını açtığı düşünülen Menderes, Halk Partisinin üyesi, Halk Partisinin müfettişi, mebusu ve nihayet bugünkü DP Başbakanıdır. [685]

Washington Büyükelçimiz Atlantik Paktina alınmamız için resmen müracaat ettiğini bildirmiştir. Türk-Amerikan haftası münasebeti ile konuşan Büyükelçi Feridun Cemal Erkin *"Türkiye'nin sukutu ile Avrupa ve Akdenizin tehlikeye düşeceğini açıkladı"* manşeti yerini almıştır. Türkiye demokraside Akdeniz bölgesinin ana noktası olmuştur. Erkin'e göre Türkiye Akdenizin kilidi ve Arap memleketlerinin settidir ifadesini vurgulamıştır. [686]

Meclis'te Atatürk kanunu müzakereleri başlamıştır. DP Milletvekili Selâhattin Adil *Bir şahıs için kanun çıkarmanın dünyada emsali görülmediğini"* ifade etmiştir. Atatürk'ün şahsında inkılâpları temsil edemeyeceğini ifade etmiştir. Hikmet

[680] ***Kudret,*** 26 Mart 1951, Yıl:3, Sayı:1149,s. 1.
[681] ***Kudret,*** 28 Mart 1951, Yıl:3, Sayı:1151,s. 1.
[682] ***Kudret,*** 29 Mart 1951, Yıl:3, Sayı:1152,s. 1.
[683] ***Kudret,*** 2 Nisan 1951, Yıl:3, Sayı:1152,s. 1.
[684] ***Kudret,*** 9 Nisan 1951, Yıl:3, Sayı:1163,s. 1.
[685] ***Kudret,*** 9 Nisan 1951, Yıl:3, Sayı:1163,s. 1.
[686] ***Kudret,*** 27 Nisan 1951, Yıl:3, Sayı:1181,s. 1.

Pamukoğlu'da aynı fikri farklı bir yorumla savunmuştur. [687]Atatürk Kanunu ile ilgili konuşan 12 kişi Zafer gazetesinde "Başbakanın Kara listesi olarak vasıflandırılmıştır. "Atatürk'ü koruma Kanunu" müzakereleri nedeniyle DP Milletvekillerinden büyük bir kısmının Menderes'e, hükümetine ve bir kara liste yayınlayan Zafer gazetesi şiddetle hücum ettiği 9. Büyük Millet Meclisi toplantı halindeyken gerilim yükselmiştir. [688]

M. Partisinin İkinci Büyük Kongresi bugün 600 delege ve binlerce partilinin iştirakiyle toplanıyor. Ayrıca beş milletvekili de DP'den istifa etmiştir. [689] Millet Partisinin Birinci Büyük Kongresi 1950 seçimlerinin olduğu dönemde toplanmıştı. Türkiye'de çok partili hayat başlamış bulunsa da iş başına geçen Demokrat Parti'nin "Yeni bir devir açmak" taahüdü ve mesuliyeti tüm yurdu sarmış bulunuyordu. "Demokrasi" prensiplerine uymayan kanun, usul ve telakkiler devleti ve devlet işlerini belirli şahıs ve zümre nufüzundan kurtararak etkili ve devamlı bir mücadelenin feyzine kavuşmayı beklediğini söylemektedir. [690] Millet Partisi Kongresinde, Millet Parti kurulmadan önce bir muhalefet partisi olduğunu ve bu partininde muhalefet yapıp yapmadığını sorgulamaktadır. Millet Partisinin çok zorluklarla karşılaştığı, parasızlık ve imkansızlık içerisinde ancak elinden bu kadarının geldiğini vurgulamıştır. "Asloan parti değil vatandır!" sloganı ile manşetlerde yerini alan vatan vurgusu sadece Demokrat Parti olarak düşünmemek gerektiğini vurgulamıştır. [691]

Millet ara seçimleri hakkında verilecek kararı beklediğini vurgulamıştır. DP Meclis Gurubu bugün alacağı kararla hakiki niyetini belirleyecek. Gurupta memurlar arasında %10 nisbetinde temizleme yapılmasına ait teklifinde görüşüleceği açıklanırken *"DP Meclis gurubunun gündeminde iç siyaset bakımından çok önemli bir sözlü soru da vardır. Bu kanun tasarılarının meclis umumi heyetine sevk edilmeden evvel DP gurubunda görüşülmesine dairdir. Birkaç oturumdan beri, Başbakanın gelmesi için talik edilen bu soruyu da bugünkü toplantı da Menderes'in cevaplandırılması beklenmektedir"*[692]

[687] ***Kudret,*** 5 Mayıs 1951, Yıl:3, Sayı:1189,s. 1.
[688] ***Kudret,*** 8 Mayıs 1951, Yıl:3, Sayı:1192,s. 1.
[689] ***Kudret,*** 30 Mayıs 1951, Yıl:3, Sayı:1213,s. 1.
[690] ***Kudret,*** 31 Mayıs 1951, Yıl:3, Sayı:1214,s. 1.
[691] ***Kudret,*** 1 Haziran 1951, Yıl:3, Sayı:1215,s. 1.
[692] ***Kudret,*** 19 Haziran 1951, Yıl:3, Sayı:1233,s. 1.

Sadık Aldoğan'ın *"Siyaset bu mudur?"* isimli yazısında siyasetin halkın faydasına olması gereken bir sistemdir. Fakat bizdeki sıkıntının halkın ihtiyaçlarını gidermeye yönelik olmadığını, muhalefet ile iktidar arasında siyasi bir mahiyeti olmadığını belirtmiştir. İktidarla muhalefet arasında birbirini kötüleyen ve bunları hayata döken birbirlerine karşı beyanat veren adeta bir düelloya dönüşen bir hal almıştır. Halk Partisi iktidarda iken ne yaptıysa, o günlerde muhalefet olan iktidar partisinin de halk partisinin devamı niteliğinde hareket ettiğini ifade etmiştir. [693]

19 Temmuz 1951 senesinde Millet Partisi'nin kuruluşunun üçüncü yıldönümüdür. Çok Partili sistem dahil olduktan sonra, 1945 te kurulan Demokrat Parti'nin taviz yollarına sapması, mücadele azmini gevşetmesi, politikada ahlak prensiplerini ihlal etmesi gibi hakiki bir muhalefeti temsil eden partinin vücut bulması zaruret halini almıştır. Başta Mareşal Fevzi Çakmak olmak üzere politikada şahsi bir menfaat gütmeyen şahsiyetlerden oluştuğunu belirtmiştir. Millet Partisinin kurucularından Profesör Kenan Öner'i de kuruluş yıldönümünde anmışlardır. [694]

Ahmet Bedevi'nin kalemiyle *" Basın Hürriyeti ve Muhalefet"* isimli makalede Hükümeti eleştiren bazı yazarların 161. Maddeye istinaden askeri mahkemeye gönderilmeleri öngörülmüştür. Bu durumun basın ve yayın hürriyetine darbe indirdiği öngörülmüştür. Abdulhamit döneminde sansür uygulanması, İttihat ve Terraki idaresinin basını control altında tutması halkın genel olarak aydınlanmasına ve okuma zevkinin yayılmasına mâni olduğunu vurgulamıştır. Bugünde mazide yaşanan durumların tekerrür ettiğini ve bu durumun demokrasi prensiplerine tamamen aykırı olduğunu vurgulamıştır. Nitekim *"Mutlakiyet devirlerinde bile gazeteler hükümet icraatını böylece murakebe ve irşad vazifesini bihakkın ifa eylerdi. Bu ahvalden istidlâlen Sultan Abdulaziz saltanatında matbuatın bugüne nazaran daha geni bir serbestiye sahip olduğunu ve daha hür efkâr ve harekâta malik bulunduğunu iddia etmek mümkündür"* diye belirtmiştir. [695]

Tarihler 24 Temmuz'u gösterdiğinde manşetlerde "Atatürk Kanunu Kabul ediliyor" yerini almıştır. Meclis Genel Heyeti büyük bir çoklukla, kanunun anayasa'ya

[693] ***Kudret,*** 19 Temmuz 1951, Yıl:3, Sayı:1263,s. 1.
[694] ***Kudret,*** 19 Temmuz 1951, Yıl:3, Sayı:1263,s. 1.
[695] ***Kudret,*** 20 Temmuz 1951, Yıl:3, Sayı:1263,s. 2.

aykırı olmadığına karar vermiştir. 288 milletvekili oya iştirak etmiş 232'si tasarının anyasaya aykırı olmadığına, 50'si ise Anayasaya aykırı olduğuna karar vermiştir. [696] Buna mukabil ertesi günkü haberlerde Atatürk kanunun resmen Kabul edildiği haberleri yer almıştır. Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret edenler, 3 yıla kadar ağır hapse çarpılacak. Milletvekilleri hükümet tasarısındaki " manevi varlık" kelimesininhatıra olarak değiştirilmesi ve fırkaya " aleniyet" tabirinin eklenmesi suretiylebazı kayıtlar koymuşlardır. [697]

Sadık Aldoğan'ın aynı günkü yazısında "Basiretsizlik bu kadar olur" yazısında Demokrat Parti'nin muhalefette iken söyledikleri ile hükümete geçtiği zamandan bu yana şu 14 aylık süreçte yapmak istediklerinin gerisinde kaldıklarını bunun sebebi olarak ise Demokrat Parti'nin başındakilerin sınırsız bir ihtirasın peşinden gitmeleri olmuştur. [698]

İktidar, Atatürk'ün vasiyetnamesinin iptalini istiyor! Manşetinde Vasiyetnamenin hazırlandığı günlerde Atatürk'ün hastalık tesirinde bulunduğu öne sürülmektedir. Çanakkale DP Milletvekili tarafından verilen önergede Atatürkten CHP'ye geçen servetin hazinece istirdadı cihetine gidilmesi istenmektedir. [699]

"Adalet cihazımız önünde eskiler ve yeni yeniler" Avukat Ertuğrul Akça'nın kalemiyle Millet Partisinin doğuş sebepleri hakkında değerlendirme yapan Akça aynı siyasi mektepten mezun olduklarını vurgulamış fakat farklı olna noktanın ise Millet Partisinin kendine ait bir davası, programı olduğunu vurgulamıştır. [700]

CHP Parti gurubu toplantısında ara seçimlere girilmemesi kararlaştırılmıştır. [701]Kentlinin seçim kampanyası açması nedeniyle gündemde her iki partinin de sosyalist olduğu iddiaları dönmüştür. Bir taraftan da Türk basınında DP'nin sûi kastı

[696] ***Kudret,*** 24 Temmuz 1951, Yıl:3, Sayı:1267,s. 1.
[697] ***Kudret,*** 26 Temmuz 1951, Yıl:3, Sayı:1270,s. 1.
[698] ***Kudret,*** 26 Temmuz 1951, Yıl:3, Sayı:1270,s. 1.
[699] ***Kudret,*** 31 Temmuz 1951, Yıl:3, Sayı:1275,s. 1.
[700] ***Kudret,*** 31 Temmuz 1951, Yıl:3, Sayı:1275,s. 1.
[701] ***Kudret,*** 1 Ağustos 1951, Yıl:3, Sayı:1275,s. 1.

karşısında bulunulduğunu vurgulamıştır. Resmi ilanlar yoluyla bağımsız ve muhalif matbaada indirilen davanın akislerinin devam ettiği belirtilmiştir. [702]

Millet Partisi Genel Başkanı Dr. Mustafa Kentli Eskişehirde vatandaşlara hitap ederken Tek Parti sisteminin berdevam edeceğini söylemiştir. Baskıcı bir yönetimin yerini diğer bir baskıcı yönetimin aldığını söylemiştir. Hikmet Bayur ise 51'in Türkiyesindeki Çok Partili Hayatı daha farklı bir bakış açısı ile değerendirmiştir. Bayur'a göre: *"Düne kadar yurdumuzdaki gelişmiş partiler arasında iki zengin, bir züğürt parti vardı. Zenginler Halk ve Demokrat Partilerdir, züğürdü Millet Partisi idi. Şimdi Demokrat Parti yine zengindir. Resmi ilanları sömürmekte tuttuğu yol sayesinde satılık bütün vicdan ve kalemleri satın alabilecek durumdadır"*diye durumu açıklamaktadır. [703]

Kırşehirde vatandaşlara hitap eden Millet Partisi Genel Başkanı Dr. Mustafa Kentli dedi ki; *"Bizi idare edenler eksériya yarı münevverler oldu. Halk arasında da zulme karşı cesaretle ve fikir sahasında karşı koyan vatandaşlar az oldu- Bizi evvela muhalefette deneyiniz. Siyaset, insan karakterini en kat'i şekilde ortaya koyan bir mihenk taşıdır. Adayımıza rey vermekle, bir iktidar değiişikliği olmayacaktır. Fakat iğrilenleri düzeltecek medeni cesarete sahip bir vatandaş daha Meclise girmiş olacaktır"* demiştir. [704]

Sadık Aldoğan yapılması düşünülen ara seçime uygun olan bir köşe yazısı ile halkı aydınlatmaya yönelik bir yazı yazmıştır. *"Demokrasilerde Kanunlar nasıl çıkarılıyor?"* yazısı ile kanunun milletin ihtiyacına yönelik çıktığını ve meclisin iki başlı parlamentodan oluştuğunu vurgular. Siyasi partilerin kendi akıl ve fikirlerinin geçersiz olduğunu vurgulayan Aldoğan bizdeki ugulamanın bunun tam tersi olduğunu vurgular. Örnek olarak İtalya'yı göstermiş ve en az elli bin seçmen tarafından teklif edilmek ve maddelerin yazılı bir tasarı halinde olmaları şarti ile, halkın da kanun teklif etmek hakkı vardır. Zira o günlerde ara seçime gidilen Türkiye'de Millet Partisi de

[702] ***Kudret,*** 4 Ağustos 1951, Yıl:3, Sayı:1279,s. 1.
[703] ***Kudret,*** 12 Ağustos 1951, Yıl:3, Sayı:1292,s. 1.
[704] ***Kudret,*** 14 Ağustos 1951, Yıl:3, Sayı:1279,s. 1.

adaylarını açıklamıştır. Parti 11 ilde 14 adayla ara seçime iştirak edeceğini açıklamıştır. [705]

*"Ey Türk Milleti Artık Gözünü Aç!- Memleket dikdatörlüğe gidiyor- Bir dakikada çıkarılan kanunlarla DP milletin başına bela olacaktır"*manşeti ağustos ayının sonlarına damgayı vurmuştur. [706] Seçimlere yaklaşırken *"Demokrat Parti iktidarından, CHP muhalefetinden hayır gelmez"*diyerek manşetlerle tepkilerini hem iktidara ve muhalefete olan tepkisini ifade etmişlerdir. [707]

Hikmet Bayur'a göre Halk ve Demokrat Partililer arasında seçim mücadelesi çirkin ve zararlı bir durum almıştır. Bu iki parrtinin sözcü ve yazarları öyle bir dil ve kalem kullanıyorlar ki sanki Türk vatandaşına değil de yabancı bir düşmana muhatap olmuşcasına hitap ettiğini belirtmiştir. 16 Eylül'de yapılacak seçimerlerde yirmi milletvekili seçilecek olması ve palamentoda çoğunluk sağlama gibi bir etkeni olmadığı için demokrasinin çiğnendiğini düşünmüştür. [708]

Seçim çalışmalarının başlaması ile halka çeşitli seslenişler başlamıştır. Gerek Sadık Aldoğan ve gerek Hikmet Bayur yazdıkları köşe yazılarında demokrasiye aykırı yapılan icraat ve faliyetlere değinmişlerdir. İktidarın belli şahıslara mevki ve menfaat temini sağlayıp; millete verdikleri askıda bırakmaları anlatılmıştır. [709]

Basın- Yayın Genel Müdürü Halim Alyot anlaşılamayan bir sebepten dolayı vazifesinden uzaklaştırılmıştır. [710]

Seçime birkaç gün kala *Ara Seçimleri Kimler kazanmalı* yazısıyla Hikmet Bayur *"Milleti aldatmış olanlardan kesin olarak sakınmak gerekmektedir- İş yalnızca, ahlak bakımından ele alınsa dahi, millet aldatmak, tutulmayacak vaadlerde bulunmak ve sözler vermek gibi ahlaka aykırı hareketler behemehal cezalandırılmalıdır ki gelecek için ibret teşkil etsin!"* diye ifade etmiştir. Ayrıca seçim propagandasının son günü olduğunu fakat milletimizin bunlardan ziyade genel seçim olsun, ara seçim olsun

[705] ***Kudret,*** 16 Ağustos 1951, Yıl:3, Sayı:1291,s. 1.
[706] ***Kudret,*** 27 Ağustos 1951, Yıl:3, Sayı:1301,s. 1.
[707] ***Kudret,*** 2 Eylül 1951, Yıl:3, Sayı:1307,s. 1.
[708] **A. g. e.**
[709] ***Kudret,*** 7 Eylül 1951, Yıl:3, Sayı:1312,s. 1.
[710] ***Kudret,*** 9 Eylül 1951, Yıl:3, Sayı:1314,s. 1.

dikkat edeceği noktanın vurgulanması olmuştur. Milleti aldatmış kişilere kesinlikle oy verilmemesi gerektiği aksi takdirde politikacılar halkın sırtından geçinerek bundan sonraki seçimleri yalanlarla geçebilmek için türlü oyunlar oynayacağını vurgulamıştır. [711]

Tarihler 17 Eylül'ü gösterdiğinde manşetlerde *"Ara seçimler dün yapıldı"* yazarken Millet Partisi Demokrat Paertiylr at başı oy aldı benzetmesiyle seçim sonucu hakkında bilgi vermiştir. [712] Ayrıca Menderesin sözleri karşsında iktidar ve muhalefet münasebetleri yazısında Ertuğrul Akça Hikmet Bayur'un veye kendisinin Kudret Gazetesinde yazdıkları yazının ne kişilerin kişilklerine ne de partilerin siyasi kimliklerine yapılmış bir saldırı olarak görülmemeli sadece Demokraside bazı yapılması ve yapılmaması gereken durumların tenkidi veya değerlendrilmesinin yapıldığını ifade etmektedir. [713]

Millet Partisi Genel Başkan Vekili Osman Nuri Köni verdiği Beyanatta; *"Partinin hükümet ve diğer partilerle olan münasebetlerinin şeklini tayin ve muayyen meselelerde parti görüşünü tespit ve ilan etmek, Genel Yürütme Kurulunun hak ve salâhiyeti cümlesindendir- MP ile CHP asla birleşemez- Şahsi mütalâa ve demeçler, Millet Partisini hiçbir zaman ilzam edemez"* demiştir. Aynı gün Sadık Aldoğan Ne Değişti? isimli makalesinde Millet Partisinin yaptığı toplantılarda DP ile CHP'nin ikiz kardeşler olduğunu, iktidarın bunlar arasında el değiştirmesiyle memleketin düzelemeyeceğini söylemiştir. DP'nin 16 aylık çalışması süresince vatandaşların gözünde bu iki partininiçinde kıl kadar fark olmadığı benzetmesini yapmıştır. [714]

Sadık Aldoğan seçimlerden sonra yazdığı *"Muhalefetsiz iktidarın sonu felâkettir"* isimli yazısında İttihat ve Terraki döneminden başlayarak konuyu ele almıştır. İttihatçıların muhalefeti sindirerek Birinci Dünya Savaşına grime karşsında suskun bir ortam sağladığını şfade etmiştir. İktidar ve Muhalefet mensuplarına ait olan mebuslar ve ayan azaları korkudan ağızlarını açamadılar. İstiklal Savaşı ve Cumhuriyetin kurulmasından 1946 seçimlerine kadar Millet Meclisi muhalefetsiz bir meclis olarak kalmıştır. İkinci Dünya Savaşına kadar olan dönemde Dünyanın durumu

[711] ***Kudret,*** 12 Eylül 1951, Yıl:3, Sayı:1317,s. 1.
[712] ***Kudret,*** 17 Eylül 1951, Yıl:3, Sayı:1322,s. 1.
[713] ***Kudret,*** 26 Eylül 1951, Yıl:3, Sayı:1333,s. 1.
[714] ***Kudret,*** 27 Eylül 1951, Yıl:3, Sayı:1334,s. 1.

nedeniyle büyük ihtilaflardan ve milletlerarası olaylardan uzak kaldığımızbir gerçek olsa da böylebir duruma ihtiyacımızın olması durumunda ise milletçe karar verme durumunda olsaydık Meclisin tek başlı olması nedeniyle çok büyük bir felakete neden [715]olabileceğini vurgulamıştır. Milli mürakabesiz Hükümet isimli yazısında ise Aldoğan: *"Demokrasinin başlıca vasıflarından birinin hükümetin Milli Meclis tarafından devamlı suretle murakabe edilmesi keyfiyetidir. Anayasamızın 7. Maddesinin bir fırkasında: "Meclis, her vakit hükümeti denetleyebilir ve düşürebilir" hükmü görülür"* demiştir. Ayrıca *"Bu hükümetten şu anlaşılıyor ki, hükümet devamlı surette Meclisin kontrolü altıda bulunacaktır. Fakat bizde, çok yazık milletvekilleri partisizlik devrinde hükümetin devamlı kontrolü altında kalmışlardır"*diye vurgulamışlardır. [716]

Millet Partisi'nin ara seçimlere ait resmi görüşü: *"Seçimler iktidarın iktisadi baskısı altında geçmiştir- Oy pusulaları üzerinde cereyan eden yolsuzluklara ragmen Mllet Partisi 11 ilde oyların yüzde 11. 31 ini temin etmekle 14 Mayusa nazaran yarı yarıya terakki kaydetmiştir-Ara seçimleri, bugünkü mevzuatla memlekette seçim emniyetinin tam manasiyle kurulmasına imkân olmadığını bird aha göstermiştir"*demiştir. [717]

Bir bakan daha istifasını verdi. Gümrük ve Tekel Bakanı Rıfkı Salim Burçak da kabineden çekildi. Burçak, yeni seçilmiş olduğu DP Genel İdare kurulundaki vazifesini bakanlığa tercih etti diye haberlerde yer almaktadır. [718]

TBMM 1 Kaısm'da açılmış ve Celal Bayar bir nutuk vermiştir. DP gurubu tarafından Refik Koraltan tekrar meclis başkanlığına seçilmiştir. Refik Şevket İnce seçimi 53 oyla kaybetti diye haberlerde yer aldı. [719]

Kudret Gazetesi Millet Partisi adına seçimlerde adalet istediklerini vurgulamıştır Matbuat Hürriyetine değinen Sadık Aldoğan köşe yazısında Matbuat Kanuna değinmiş, Adnan Menderes'in Basına yaptığı baskıyı dile getirmiştir. Aldoğan'a göre

[715] ***Kudret,*** 1 Ekim 1951, Yıl:3, Sayı:1336,s. 1.
[716] ***Kudret,*** 9 Ekim 1951, Yıl:3, Sayı:1344,s. 1.
[717]***Kudret,*** 10 Ekim 1951, Yıl:3, Sayı:1344,s. 1.
[718] ***Kudret,*** 23 Ekim 1951, Yıl:3, Sayı:1344,s. 1.
[719] ***Kudret,*** 1 Kasım 1951, Yıl:3, Sayı:1344,s. 1.

hükümetin vatandaşların faydalanacağı basın müessesini unutarak eski cezai hükümleri uygulatması asla uygun değildir. Fakat herhangi bir habercinin meclisi tahkir edecek şekilde davranmasına istinaen adalet önüne çıkartılıp hakim önünde yazının hesabını vermelidir diye vurgulamıştır. [720]

Kudret Gazetesi Adnan Menderes ve Samet Ağaoğluna minnet etmeyip şerefiyle kapanmayı tercih edeceğini manşetinde açıkçayazmıştır. Gazetenin sahibi Ali Rıza Baskan yaptığı açıklamada: *"Biz hiçbir zaman hiçbir iktidardan ilan dilenmedik ve ilansız olarak eşit şartlar altında mücadele istedik"* diyerek dik ve gururlu bir duruş sergilemiştir. [721]

Günün Mevzuları isimli köşe yazısında "Seçim *Kanununda Değişiklik Gerekir mi?"*Başlıklı yazıda Avukat Şemsetti Tüzmen: *"Bugün artık Seçim Kanununun kusurları anlaşılmıştır. Bunların ortadan kaldırması gerekir. Hem de vakit geçirilmesizin. Zira seçim kanunlarında aranan vasıflardan biri, hatta birincisi halkın ona itimat etmesi ve mükemmeliyetine inanmasıdır. Bu inancın sarsılması şüphesiz memleketimiz için iyi olmaz"* diye yazmıştır. [722]

30 Kasım'da verilen karara göre Kudret Gazetesi *"Mücadeleye Devam"*manşeti ile *Kudret Millet Partisi tarafından herşeye rağmen mücadeleye devamla vazifelendirildi"* diye yazarak belirtmiştir. Hatta haberin devamında MP değil Demokrasiye susamış bir millet istemektedir. Ali Rıza Baskan şu sözlerde bulunmuştur: *"...Ne yazık ki, imanından başka hiçbir hayat kaynağı olmayan Kudret, hükümetin bu insafsız tazyikine ancak 5 ay tahammül edebildi. Ve herkesin bildiği gibi bundan on gün evvelde Menderes ve Ağaoğluna minnet etmek zilletine katlanmaktansa şerefle kapanmayı tercih ettiğini ilan etmişti. Bu on gün zarfında Türk matbuatında Kudret hakkında çıkan ve göğsümüzü kabartan yazıları partili ve partisiz vatandailardan aldığımız sayısız mektup ve telgrafların bir kısmını, sütunlarımızın vüstai nisbetinde neşretmiştik. Bunlar arasında Ahmetli Millet Partisini ve Ankara'da Osman Kazancı adında bitaraf vatandaşın imkansızlıklarımızı gidermemiz ve*

[720] ***Kudret,*** 19 Kasım 1951, Yıl:3, Sayı:1385,s. 1.
[721] ***Kudret,*** 21 Kasım 1951, Yıl:3, Sayı:1387,s. 1.
[722] ***Kudret,*** 26 Kasım 1951, Yıl:3, Sayı:1392,s. 2.

neşriyatımıza devam etmemiz için asil bir duygu ile yazdıkları yazıları sizlerle paylaşma gereği duyuyorum" diyerek sözlerini tamamlamıştır. [723]

Hikmet Bayur'un İktidarla Muhalefet isimli köşe yazısında önemli noktalar dikkati çekmektedir. Zira *"Bugün iktidarda olanlar nasaıl hemen her işte millete verdikleri sözlerin tam tersini yaparak demokrasi mefhumunu tereddi ettirdilerse, muhalefet mefhumunu da aynı biçimde tereddiye uğratmak için muhaliflerin birbirleriyle uğraşıp kendilerini keyfi icraatlarında rahat ve serbest bırakmalarını istiyor, o uğurda kışkırtmalarda bulunuyor ve bunu yapmayan muhaliflere kızıyorlar"* diye ifade ederek durumu açıklamaya çalışmıştır. [724]

İstikrarsız Hükümet yazısıyla Hikmet Bayur *" Bir buçuk yıl içinde bir çok Bakan değiştirerek bir türlü mustakar bir hükümet kurmaya muvaffak olamayan bir Başbakanın değiştirilmesi sırası gelmiştir sanırız"* diye söze başlayarak İçişlerive Tekel Bakanlıklarına yapılan atamaların tecrübe edilmeden yapılması, Menderes hükümetinin önce Devlet adamı daha sonra partici olma düsturunu göz önünde bulunmadıklarını vurgulamıştır. Fransa, İtalya ve Yunanistanda partilerin açık ve şeffaf bir şekilde hareket ettiklerini vurgularken bizdeki partilerin çeşitli hızıplardan oluştuğunu çeşitli anlaşma veya çatışmalara göre hükümetin içinde olduklarını ve Başbakanın da bu hızıpların adeta bir oyuncağı olduğunu vurgulamıştır. Hükümeti süresi boyunca bir buçuk yıl içinde birçok bakan değiştirerek bir türlü mustakar bir hükümet kurmaya muvaffak olamayan bir Başbakan'ın değiştirilmesi sırasının geldiğini vurgulamıştır. [725]

Sadık Aldoğan yapılan seçimlerden sonra "*Seçim sistemimiz değişmelidir"*adıyla kaleme aldığı yazıdabugünkü seçim sistemine bağlı kaldığımız müddetçe Demokrasi Dönemi yaşamamızın imkanı olmadığını, 1946'dan bu yana yani Çok Partili rejimi uygulamaya koyduğumuz günden beri siyasi bir huzursuzluk ve milletçe yaşanan bir hastalık ârazı sayıp dökmekle uğraşıp durduğumuzu ifade etmiştir. Sözlerine *"Filhakika, "artık şeflik kalktı" şeflik sistemi kalktı "artık şef kalmadı" gibi, bir takım sözlerle avunup durmaktayız. Hiç düşünmüyoruz ki, dünkü*

[723] ***Kudret,*** 30 Kasım 1951, Yıl:3, Sayı:1396,s. 1.
[724] ***Kudret,*** 2 Aralık 1951, Yıl:3, Sayı:1398,s. 1.
[725] ***Kudret,*** 5 Aralık 1951, Yıl:3, Sayı:1401,s. 1.

Halk Partisi zamanındaki teşrii ve israî mekanizma ne idi ise, bugünkü Demokrat Partinin hükmünüyürüttüğü bu devirde de aynı usuller, aynı siyasi anlayış devam edip gitmektedir" diyerek dönemlerin birbirlerinin devamı niteliğinde olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca *"Toptancı idare, 1946 da tatbik edilmeye başlanan tek dereceli seçimlere kadar, muhalefetsiz Büyük Millet Meclisi ile; ve 1946 dan 1950 seçimlerine kadar da cılız bir muhalefeti ihtiva eden bir Meclisle yüytülmemiş miydi?"* diyerek seçim sistemini ve uygulanma şeklini ve yanlış bulduğunu ifade etmiştir. [726]

İç İşleri Bakanı Karaosmanoğlu Kudret'i tehdit etmeye kalktı. Ankara Kaman'da Üç vatandaşımızın dövülmesi olayı nedeni ile TBMM dahil büyük bir heyecan uyandırmıştır. [727]

Sadık Aldoğan Menderes'in Hükümet Anlayışı isimli yazısıyla seçimlere değinmiştir. 14 Mayıs genel seçimler seçimleri ile DP başındakilerin hükümet anlayışları seleflerindekinden farklı olmadığını vurgulamıştır. Şeflik devri bir şahsın tehakkümü hükümet erkânı içinde bulunmaktadır. [728]

Hikmet Bayur'un kaleminden *"İktidarın tuttuğu yol"* adlı baş yazıda Halk Partisi'nin 1946 seçimlerinden sonra Recep Peker hükümeti zamanından işe sertlik ve şiddetle başlması ve seçimle iktidarı Demokrat Partiye devrettiğini belirtiyor. DP ise yumuşak bir şekilde başlar görünmüş fakat devlet idaresindeki yetersiziliği belirli ölçüde görünce sertlik ve şiddet yolunu tutmuştur. Saraçoğlu ve Peker devirlerinden sonra CHP hükümetleri muhaliflerin her eleştirisine komunistlik davası vurmayı bıraksa da bunu hükümetin baş gazetesinin hala yaptığını ifade etmiştir. [729]

Ertuğrul Akça' nın bir "*İddia Münasebeti ile"* adlı yazısında Millet Partisi'nin nasıl ve kimlerden oluştuğunu anlatmıştır. Akça, *"Memleketimizde hemen bütün vatandaşlar biliyor ki DP kurucuları muhalefette iken eski iktidardan korkmuşlar ve 947 senesinde bir Temmuz günü Çankayada DP ile İnönü arasındao zamanlar DP içinde bulunan dürüst muhaliflerin partiden kovulmaları anlaşması kararlaştırılmıştı. Millet Partisinin iddiası DP kurucuları ile ozamanın iktidarının tam bir muvazaa*

[726] ***Kudret,*** 6 Aralık 1951, Yıl:3, Sayı:1402,s. 1.
[727] ***Kudret,*** 13 Aralık 1951, Yıl:3, Sayı:1409,s. 1.
[728] ***Kudret,*** 17 Aralık 1951, Yıl:3, Sayı:1413,s. 1.
[729]***Kudret,*** 2 Ocak 1952, Yıl:3, Sayı:1429,s. 1.

halinde bulundukları idi. 14 Mayıs neticesi kurucuların tahminlerini de alt üst edince bu müdafaa anlaşması kurucuların iktidarında olmadan bozuldu. Bunu takip eden zamanlarda ise hemen her DP'li muvazaa iddiasının yalan ve yanlış olduğunu ileri sürmekten geri kalmadı" diye açıklamıştır. [730]

Hikmet Bayur *"Parti Adaleti ve Devlet Adaleti"* isimli yazısında *"1947 yılının başlarından itibaren partiden tard muamelelerinin hemen hiç arkası kesilmez, tek amaç kurucuların tahakkümünü korumaktır. Haysiyet divanlarının kararıyle partiden çıkarılanlarla, bu kararların, tepeden inme emirlerle verildiğini anladıkları için kendiliklerinden partiden ayrılanların durumları arasında bir fark yoktur"* fikirlerini sunmuştur. [731]

DP Kurucuları hakkında fikirlerini beyan eden Millet Partisi Genel Başkanı Dr. Mustafa Kentli *"Demokrat Parti kurucuları hürriyetten korkmaktadırlar. Bu hâl Demokrasi rejiminin mahiyeti hakkında şüpheler uyandırdığından bu şüphelerin umumi efkârda, Halk hâkimiyeti aleyhine bir kanaat hâsıl etmesi memleket için büyük talihsizlik olacaktır"*diye vurgulamıştır. Kentli'ye göre Aydınlarımızın bu tehlikeyi önlemeleri ve yeni baştan mücadeleye girişmelerinin şart olduğunu vurgulamıştır.

Ayrıca Kentli Demokrasinin en iyi idare şekli olduğu hakkındaki kanaatin genel olmadığı; siyasi felsefe ile meşgul olanlar arasında halk idaresi aleyhinde bulunan çok değerli fikir adamlarının bulunduğu malumdur. Voltaire bunlardan biridir. Voltairenin bir arkadaşına yazdığı mektupta diyor ki: *"Politika benim işim değil. . . Doğrusunu söylemek lâzım gelirse siyasi felsefe ikinci sınıf bir felsefedir. Benim yaptığım şey insanların daha az ahmak ve daha namuslu olmalarını sağlamak için ufak tefek gayretler sarf etmekten ibarettir… Ben kütlelerin hâkimiyetinden iyilik beklemem. Benden üstün yaratılmış bir arslana itaat etmeyi, benim cinsimden iki yüz sıçana itaat etmeyi tercih ederim"* diyerek Demokrasiye karşı olduğunu ifade etmiştir. Kentli yazısında *Türkiye halkı Demokrat Parti iktidarından çok şey bekliyordu. . Vâkıa bu partri liderleri bir hürriyet davası ile ortaya atılmış değillerdi. Onlar siyasi hayatlarında hürriyete dair tek bir kelime söylememiş insanlardı. Şeflik sistemine göre tedvin edilmiş ana kanunların değiştirilmesi zarureti akıllarından bile geçmiyordu…*

[730] ***Kudret,*** 12 Ocak 1952, Yıl:3, Sayı:1439,s. 1.
[731] ***Kudret,*** 6 Şubat 1952, Yıl:3, Sayı:1464,s. 1.

Onlara göre kanunlarımız mükemmel fakat tatbikatı kötü idi. Dörtlü takririn münakaşası bunu açıkça gösterir. Fakat memleketin hürriyetçileri bu partiyi ne de olsa bir muhalefet partisi saydılar" diye açıklama yaparak Türkiye'nin Demokrasiye, Çok Partili Hayata bakış açısını vurgulamış ve Türkiye'nin bu sancılı sürecinde neler yaşadığını ifade etmiştir. [732]

Millet Partisi Türkiye ile Yunanistannın Atlantik Paktına girmesini memnuniyetle karşıladığını ve memleketin menfaatine olan dış politikanın Millet Partisi tarafından destekleneceğini manşetlerde belirtmiştir. [733]

Demokrat Parti Meclis Gurubunda çözünmeler devam etmektedir. [734] Özellikle ekonomide kötü gidişat ve kısa sürelerde çıkarılan kanunlar, hürriyete ve demokrasiye düşürülen gölgeler Adnan Menderes hükümetine karşı tepkileri büyütmüştür. [735] Millet Partisi Genel Başkanı M. Kentli'nin Sivasta vali tarafından susturulması ve Malatya Valisi tarafından tehdit edilmesi de yaşananlara olumsuz yönde katkı sağlamıştır. Zira 16 Martta Kudret Gazetesi tam sayfa manşetlerde *"Ey Türk Milleti-Hürriyet ve Demokrasi tehlikede"* yazarak halkı biigilendirmeye çalışmıştır. [736] Millet Partisi ve arkadaşları Diyarbakıra yaptıkları ziyaret sırasında büyük bir coşku ve heyecanla karşılaştılar. DP ve CHP den MP ye yüzlerce kişi girmiştir. [737]Bunun üzerine Diyarbakır Milletvekili Nazım Önen de Millet Partisine girmiştir. [738]

Siyasi, ekonomik ve sosyal yönden halkı oldukça etkileyen bu olaylar ister istemez halk üzerinde de bir tepki uyandırmıştır. Bu nedenle yaşanan bu karışıklıklar nedeni ile Kabinenin çekileceği ve seçimlerin öne alınacağı ihtimali de ısrarla söylenmektedir. Çünkü dönemin Başbakanı Kudret Gazetesinde yer alan haberde "*Yurdu seller tahrip ederken ormanlarımız yanarken Başbakanın Aydında isitirahati tuhaf karşılanıyor"* diyeo günlerdeki durumu yazmıştır. [739]

[732] ***Kudret,*** 14 Şubat 1952, Yıl:3, Sayı:1472,s. 1.
[733] ***Kudret,*** 19 Şubat 1952, Yıl:3, Sayı:1477,s. 1.
[734]***Kudret,*** 3 Mart 1952, Yıl:3, Sayı:1490,s. 1.
[735] ***Kudret,*** 8 Mart 1952, Yıl:3, Sayı:1495,s. 1.
[736] ***Kudret,*** 16 Mart 1952, Yıl:3, Sayı:1503,s. 1.
[737] ***Kudret,*** 21 Mart 1952, Yıl:3, Sayı:1508,s. 1.
[738] ***Kudret,*** 22 Mart 1952, Yıl:3, Sayı:1509,s. 1.
[739] ***Kudret,*** 5 Nisan 1952, Yıl:3, Sayı:1523,s. 1.

Ord. . . Prof. Vasfi Raşit Sevig'in *"Muhalefet İktidarın teminatıdır"* isimli yazısında Abdulhamit dönemindeki veizrlerinin İttihat ve Terraki devrine geçmesini her kabine değişimini bir ihtilal manzarası arz etmesini vurgulamış Kamil Paşa kabinesini ve Damat Ferit Paşa bu duruma örnek göstermiştir. 14 Mayıs seçimlerini vurgulayan Sevig bu durumu bir inkılâp gibi göstermeye çalışsalarda Halk Partisi ile Demokrat Parti arasındaki tesanüdü kaldırdığını vurgulamıştır. Buna mukabil Sevig *" Her iktidar ikitdarda iken muhatabını ve karşı tarafını seçmiş ve kendisine meşru bir muhalefeti kabul etmiş bulunsaydı hiçbir hükümet değişmesi bir inkılâp ve ihtilal manzarası göstermezdi"*diyerek Demokrasidemuhalefetin önemine akabinde ise seçme vesçilme hakkına genel bir manada değinmiştir. [740]

Basın ve Yayın üzerine yapılan baskılar nediniyel MP'nin Samsaun'da yaptığı mitingde*"Menderes demokrasisi milletin özlediği hürriyeti sağlayamaz"* diye vurgulamıştır. Hükümette ise buhran yaşanmaktaydı. Samet Ağaoğlu, N. Ökmen ve S. Kurtbek kabineden düşmüştür. [741] MP Genel Başkanı Mustafa Kentli ise Adnan Menderes'in DP kongresinde *"Anayasasız da, şimdiki anayasa ile demokrasi olur"* demiştir. MP ise bu durumun değişmesini istediğini belirtmiştir. [742]İç İşleri Bakanı Fevzi Lütfi Osmanoğlu'da istifa etmiştir. Gündeme gelen seçim konusu tartışala dururken 1955'e mi bırakılmalı diye konuşulmaya başlanmıştır. [743]Yaşanan bu hareketli günlerde Vasfi Raşit Sevig ve Şair Behçet, K. Çağlar'ın katılımları ile Devrim Ocakları açılmıştır. [744]

Bakanların istifaları ve yaşanan gerginliklerle beraber basına baskı da artmaktadır. Bu nedenle Kudret Gazetesinin yazarlarından çığ gibi tepkiler gelmekte ve köşe yazıları olsun makaleleri olsun pek çok aöıklamaları bulunmaktadır. [745]

MP İstanbul Kongresinde *"Türkiyede ya Demokrasi güneşi doğacak, yahut mürailerin yüzlerindeki maskeler düşecek- Türk matbuatı resmî ilân milyonlariyle ifsat ediliyor- Namuslu gazeteler yaşayamaz duruma düşmüş ve basın hürriyeti de artık bir*

[740] ***Kudret,*** 5 Nisan 1952, Yıl:3, Sayı:1523,s. 1.
[741] ***Kudret,*** 6 Nisan 1952, Yıl:3, Sayı:1524,s. 1.
[742] ***Kudret,*** 7 Nisan 1952, Yıl:3, Sayı:1525s. 1.
[743] ***Kudret,*** 9 Nisan 1952, Yıl:3, Sayı:1526,s. 1.
[744] ***Kudret,*** 13 Nisan 1952, Yıl:3, Sayı:1530,s. 1.
[745] ***Kudret,***16 Nisan-18 Nisan 1952, Yıl:3, Sayı:1533,s. 1.

gölge haline gelmiştir"[746] diye açıklama yapılarak Basın ile ilgili baskılar dile getirilimiştir.

Hikmet Bayur'un *"Yeni kurulan muhalefet partileri"* adlı köşe yazısında Kamuda açılan yeni partiler hakkında görüşünü bildirmiştir. DP den ayrılan milletvekillerinden B. Remzi Oğuz Arık'ın önderlik ettiği Çiftçi ve Köylü Partisi ile kuruluşu dava konusu olan İslam Demokrat Partisini vurgulamak istemiştir. Çiftçi ve Köylü Partisi'nin bugünkü düzeni kabul ettiğini varsayarak Çiftçi Partisi hakkında aynı hükmü veremeyeceğini vurgulamıştır.

Bahsedilen ilk partinin Avrupadaki versiyonu olarak "Hristiyan Sosyalist Partisi" veya "Katolog Merkez Partisi" gibiörnek verebiliriz. Bu gibi partiler medeniyeti ileri seviyeye taşıma amacı gütmezler. Bu gibi partiler sınıf mücadelesini esas tutan, milletin türlü unsurlarını birbirine katan, dinsiz olduklarını ve dini halk için bir enerji saydıklarını ilan eden Marksistlere karşı sosyalist bir gurubu yansıtmak isterler. Bayur sözlerine şöyle devam etmektedir: *" Eğer İslam Demokrat Partisi bu yolu tutmayıp Avrupanın ortaçağından beri birçok mücadele sonunda derece derec sıyrılmış olduğu dini devlet işlerine karıştırıp din adamlarını bu konularda adeta egemen kılmak geleneklerini bizde şu veya bu ölçüde yaşatmak, yani Atatürk Devri İnkılâplarının en önemlisinin ortadan kaldırılmak amacını güdeceksetabiatıyla değişir ve o takdirde yukarıda anmak istediğimiz ikinci şık gerçekleşir* [747] diye sözlerini tamamlayarak Devlet işlerinin dinle yönetilemeyeceğini Atatürk inkılaplarının ise bu manada büyük önem arz ettiğini vurgulamıştır.

İzmit Millet Partisi İl Kongresinde Ertuğrul Akça yeni bir skandalı açıklamıştır. Matbuata yapılan baskıyı ele alan Akça: *"Bölükbaşıda resmi ilanların tevzi listesi vardır bu listeye göre Zafer Gazetesi altı ayda 270 küsür bin lira parasını almıştır. Bu müddet zarfında hakiki muhalefetin mümessili Kudret Gzatesine bir kurşluk ilan verilmemiştir"* diye yapılnlara açıklama getiren Akça *"Devlet parasından verilen milyonlar yetmiyormuş gibi yeni çıkacak gazetelere binlerce lira avans dağıtılıyor- Bu*

[746] ***Kudret,*** 20 Nisan 1952, Yıl:3, Sayı:1537,s. 1.
[747] ***Kudret,*** 11 Mayıs 1952, Yıl:3, Sayı:1559,s. 1.

elim hakikatleri inkar etmeyekalkacak olurlarsa delillerini milletin önüne sereceğim" demiştir. [748]

Millet Partisi'nin Üçüncü büyük Kongresi 15 Mayıs itibariyle başlamıştır. Kongrenin açılış gününe özel Kudret Gazetesi bir köşe yazısında *"Hoş Geldiniz!. . Menderes'in tasfiye edilen parti diye tavsif ettiği Millet Partisinin 3. Büyük Kongresini teşkil eden muhterem heyetiniz heybeti, umumi efkâr önünde bizleri ne kadar büyütüyorsa, bu sözleri sarf edenleri o kadar küçültüyor"* [749]diye bir girizgâh yapmıştır.

Enis Akaygen Millet Partisinin yeni Genel Başkanı olarak seçilmiştir. Eski Genel Başkanı Kentliyi samimi alkışlarla uğrulayan kongre yeni Genel Başkanı coşkun tezahüratla selamlamıştır. Bölükbaşı, Aldoğan, Oğuz Akça kongrede birer konuşma yapmışlardır. Ayrıca Genel yürütme kurulunun 21 kişiye çıkarılması Kabul edilmiştir. [750]

MP Tarafından yapılan kongreler, mitingler, toplantılar DP tarafında olmusuz etkiler oluşturmuştur. [751] Zira hükümet sözcüsü Samet Ağaoğlu tarafından yapılan *" Kanunlarımız müsait olmasa bile, hükümetiniz evval karşı koyacak, ondan sonra huzurunuza geçecektir açık ifade ediyorum memleketimizde muhtelif vasıtalarla bir 31 Mart havası yaratmak teşebbüsleri seziliyor"* diye yaptığı açıklamalar MP'ni oldukça şaşırtmış ve manşetlere *"Hükümetin dehşet verici demeci"* olarak yerini almıştır. [752]

25 Mayıs günü gazetemizin manşetinde *"En büyük davamız hâl yolunda- Cumhuriyet, Hürriyet, Yenisabah, YeniİstanbuI, Vatan ve Ulus suçtan korktukları içn resmi ilân şirketinden çıktılar- Kudret'in bu yolda pervaszıca giriştiği mücadele nihayet anlaşılmıştır. Resmi ilân yoğmacılığında iş o hâli almıştır"* diye haksızlığa uğradığını ve mağduriyetini belirten gazete yaptığı mücadeleyi şöyle anlatmıştır: *"Yapılan hesaplara göre, belli başlı satılan gazeteler senede yarım milyondan fazla*

[748] ***Kudret,*** 13 Mayıs 1952, Yıl:3, Sayı:1561,s. 1.
[749] ***Kudret,*** 15 Mayıs 1952, Yıl:3, Sayı:1563s. 1.
[750] ***Kudret,*** 18 Mayıs 1952, Yıl:3, Sayı:1566,s. 1.
[751] ***Kudret,*** 20 Mayıs 1952, Yıl:3, Sayı:1558,s. 1.
[752] ***Kudret,*** 20 Mayıs 1952, Yıl:3, Sayı:1568,s. 1.

ilân almadıklarına göre, geriye kalan üç milyon liranın ismi cismi bilnmeyen ve satılamayan gazetelerde dağıtıldığı söylenmektedir" diye vurgu yapılmıştır. [753]

Çok Partili Hayatın ve Demokrasi'nin olmazsa olmazlarından olan Seçme hakkı yani oy kullanma Ertuğrul Akça'nın *"Yalana dayanan Rey avcılığı"* yazısı ile şöyle ifade edilmiştir: *"Makyaveldenberi kullanılan bazı siyasi taktikler vardır. Bunların içinde bilhassa seçmenlerden onları kandırma yoluyla rey toplama taktiği birçok yerlerde en faideli!!! Silah olarak kullanılmıştır. Ancak bazı cemyetlerde bu yalanlar muhtelif hatiplerin ağzından birebir muvazi olarak, başka bir tabirle, birinin söylediğini diğeri tekzip etmemek suretiyle söylenir"* demiştir. [754]

26 Mayıs günü TBMM Başkanvekillerinden Celal Yardımcı'nın başkanlığında toplandı. Dış İşleri Bakanının muhalefete ağır hücum ve ithamları karşısında muhalefete mensup milletvekilleri salonu terk ettiler. 27 Mayıs günü Kudret Gazetesinde manşet olarak *"Muhalefet dün meclisi terketti-Hadisye Köprülü'nün muhalefete bozguncu demesi ve Bölükbaşı'ya Başkan vekilinin söz vermemesi sebep oldu"* ayrıca bu konu hakkında *"Bölükbaşı, Meclis er meydanı diyorlardı meğer Celal Yardımcının meydanı imiş dedi- İç tüzüğün çiğnenenek usul hakkında bile söz verilmemesi Demokratlarca bile iyi karşılanmadı"* diye yorumlanmıştır. [755]

Aynı gün ki bir diğer haberde dikkatimizi çekmiştir. 3 Milletvekili önemli bir önerge vermiştir. Ağaoğlu hakkında meclis tahkikatı açılması istenmiştir. Resmi ilanlar yoluyla geniş suistimaller ve yolsuzluklara tevessül edilmektedir. Hükümet bu konuda vatandaşları rahatlatacak bir bilgi vermekten kaçınmıştır. [756]

Tarihler 30 Mayıs'ı gösterdiğinde Ferit Melen, Sırrı Atalay ve Hüsnü Akyolun Meclise intikal ettridiği büyük Dava isimli manşetini görmekteyiz. Haberin devamında "*Menderes ve Ağaoğlu D. Parti gurubunu yolsuzluğa alet etti-Mocan, Çelikbaş, H. Ş. ince ve arkadaşları bu işi üzerlerine almamak için aleyhte konuşmalarına ragmen resmi ilanlarda meclis tahkikatı açılması talebi reddedildi. Ağaoğlu: "Zafere neden*

[753] ***Kudret,*** 25 Mayıs 1952, Yıl:3, Sayı:1573,s. 1.
[754] ***Kudret,*** 26 Mayıs 1952, Yıl:3, Sayı:1574,s. 1.
[755] ***Kudret,*** 27 Mayıs 1952, Yıl:3, Sayı:1575,s. 1.
[756] ***Kudret,*** 27 Mayıs 1952, Yıl:3, Sayı:1575,s. 1.

bu kadar fazla ilân verdiğimizi hepiniz biliyorsunuzdur" dedi fakat Kudret'e neden ilân verilmediğini açıklayamadı" diye vurgu yapmıştır. [757]

Hikmet Bayur Başbakan Adnan Menderes'in yaptığı konuşma üzerine değerlendirmelerini şöyle yapmıştır: *"Başbakan bir yönü unutuyor, o da halkımızın şahıslara yapılan ağır saldırılardan hoşlanmadığı ve bunlara uğrayanları benimsediğidir. Eğer Başbakan Adnan Mendres Halk Partisi ve bu parti içinde Başbakan İsmet İnönü lehinde bir cereyan yaratma istemiş olsaydı başka türlü konuşamazdı"* diye açıklamada bulunmuştur. [758]

Abdurrahman Boyacıgiller'in yazmış olduğu br köşe yazısında DP Meclis gurubu hakimiyetini Menderese kaptırmıştır adıyla bazı önemli konulara değinmiştir. Özellikle Demokrat Parti'nin siyasi hayata çok seslilikten öte huzur, emniyet getireceği umudunu taşıyanların bu umudu yitirdiğinden bahsetmektedir. Demokrat Parti'nin iyibir yolda gitmediğini, şef sistemini yepyeni bir kadro ile devam ettirmeye çalıştığını fark edenler DP ile alakalarını kesmişlerdir. Millet Partisine geçen Diyarbakır Milletvekili Nazım Önen, Giresun Milletvekili Arif Hikmet Pamukoğlu ve son olarak da Manisa Milletvekili Refik İnce gerçekleri görerek Demokrat Parti Meclis Gurup Başkanlığından istifa etmişlerdir. Bu son istifanın sebep ve tenkitleri üzerine görüş belirtmek gerekirse Demokrat Parti meclis gurubu 22 Mayıs'tan beri çeşitli mücadeleler vererek hakimiyeti Menderes ve etrafındakilere kaptırdığı düşüncesindedirler. [759]

Başbakan Adnan Menderes ile Kudret Gazetesi arasında süren münakaşa ve gerilim ve Hükümetin Basına yaptığı baskılar devam etmiş ve bununlada kalmayıp giderek üst düzeye tırmanmıştır. Zira 21 Haziranda Kudret Gazetesi manşetlerde durumu şöyle dile getirmişti:*"Menderes ve D. P. Meclis Gurubu dürüst hesap vermekten kaçındı- Başbakan ve yardakçılarının namuslu Türk Basınını köleleştirmek istedikleri kere daha sabit oldu- Boyacıgiller'in Kudret'e neden resmi ilan verilmediği yolundaki sorusuna cevap verilmek istenmedi"* şeklinde açıklama yapılmıştır. [760]

[757] ***Kudret,*** 30 Mayıs 1952, Yıl:3, Sayı:1578,s. 1.
[758]***Kudret,*** 4 Haziran Mayıs 1952, Yıl:3, Sayı:1584,s. 1.
[759] ***Kudret,*** 19 Haziran 1952, Yıl:3, Sayı:1599,s. 1.
[760] ***Kudret,*** 21 Haziran 1952, Yıl:3, Sayı:1601,s. 1.

Hatta görülen odur ki devam eden günlerde bu baskılar daha da artmıştır. Zira *"Melunca tertipler karşısındayız- Gazetemizi mâli baskı susturamayınca haberleşme hürriyetimize kasde kalktılar. Her haberimizi radyo ile A. A. ve milletin vergisini yiyerek semiren dalkavuk gazetelerle tekzip ederek satışımızı baltalamak istiyorlar- Kanunları hiçe sayan Mümtaz Faik Fenik gazetemizin kapatılması için bugün başmakale neşrediyor"*Zafer Gazetesinin Başyazarı ilegerginleşildiği anlaşılan haberde, Anadolu Ajansı, radyo, Zafer Gazetesi gibi basın yayın organlarının herbir koldan hücuma geçtiği anlaşılmaktadır. [761]

Abdurrrahman Boyacıgiller'in "*Nihayet, Sayın A. Emin Yalman da anladı ki…"* isimli yazısında şöyle ifade etmektedir: *"Nihayet Sayın Ahmet Emin Yalman da anladı ki, Başbakan Adnan Menderes, kötü bir yolda yürüyor, memleketi fena bir akibete sürüklüyor. Biz bunu, 1950 yılı seçimlerinden önce Zonguldağın Devrek İlçesinde sonra da Demokrat Partinin Meclis Gurubunda defaatle belirttik ve etrafa da anlatmaya çalıştık. Fakat çok usta bir politikacı olan Sayın Menderes, elindeki büyük ve engin çeşitli imkan ve vasıtalara müracaat ederek bunu örtmeye, gizlemeye muvaffak olmuştur"* diye duruma açıklam getirmiştir. [762]

Kudret Gazetesi'nin sahibi Ali Rıza Baskan ve Demokrat Parti olsun, Başbakan Menderes ve onları savunan basın ve yayın gurubu olsun büyük bir gerilim adeta kartopu gibi güngeçtikçe büyüyerek devam etmektedir. Zira Kudret Gazetesi sahibi Ali Rıza Baskan'ın hasta olduğu bir sırada dinlediği radyoda aşağılama, tenikt etme, hakaret ve millet yapılan ağır darbelere yönelik diye düşünerek dinlediği sözlerin hem şahsına hemde gazetesi olan Kudret'e söylendiğini farettiğinde duyduklarına inanamamış ve durumunu yarım sayfa bir Haber yaparak izah etmeye çalışmıştır. [763]

19 Temmuz günü Kudret Gazetesi manşet olarak *"Bugün Millet Partisi'nin 4. Kuruluş yıl dönümü- M. P. programının mükemmeliyet ve yurdun kalkınmasını sağlayacak vasfıyla, politikasında ahlakı gâye edinen dürüstlük ve mertliği ile milletin*

[761] ***Kudret,*** 27 Haziran 1952, Yıl:3, Sayı:1605,s. 1.
[762] ***Kudret,*** 28 Haziran 1952, Yıl:3, Sayı:1606,s. 1.
[763] ***Kudret,*** 1 Temmuz 1952, Yıl:3, Sayı:1609,s. 1.

partisi olarak çalışmalarına devam ve inkişaf yolundadır"[764] diye açıklamada bulunulmuştur.

Tarihler 26 Temmuz 1952'yi gösterdiğinde yer alan manşetler şöyledir: *"KUDRET GAZETESİ KAPANIYOR-ULUS GAZETESİ YANDI-Nihayet kuvvet Hakka galebe çaldı. Kudret parasını ve malını Verdi, namusunu vermedi"* diyerek gazete sahibi Ali Rıza Baskan'ın son köşe yazısına yer vermektedir. Ayrıca gazetenin alt köşesinde Dikkat ve ibretle okunması lazım gelen hakikatler adında bir bölüm oluşturulmuştur. Bu bölümde iki ayrı başlık altında incelenmiştir. 1. Başlık olarak: *Kudrete tatbik edilen baskı şekilleri* ve 2. Başlık olarak ise *Millet Partisi'nin yazmış olduğu mektup'* tur. [765]

Gazetenin sağ üst köşesindeki yazı son sayının anafikri niteliğindedir: *" Düş, kırıl, parçalan; fakat eğilme sakın"* hükümete karşı sergilemiş olduğu dik duruşunu ve gazetenin adeta misyonunu ifade etmektedir. [766]

3. 2. 2. Sosyal Gelişmeler (1946-52)

Gazetenin 29 Ekim ve 30 Ekim 1946 tarihli yayınında ilk sayfada Cumhuriyet Bayramı ile ilgili manşetler atılmış halkın nasıl coşku ile kutladığı kaleme alınmıştır. Ankara'nın yaptığı hazırlıklar cadde ve sokaklardaki süslemeler anlatılmıştır. Ayrıca İstanbul Taksim'deki Bayram coşkusu anlatılmıştır. Bayramın çok kalabalık bir şekilde hipodromda kutlandığını ama aynı zamanda tüm yurdun tek bir vücut gibi birlik ve beraberlik içinde kutladığından bahsetmektedir. Törene Cumhurbaşkanı rahatsızlığı nedeniyle katılamamıştır. TBMM Başkanı General Kazım Karabekir, Başkan Recep Peker, Milletvekilleri, Hükümet Erkânı, Generaller, Kordiplomatik yerli ve yabancı basın mensupları tören için yerlerini almış bulunmuşlardır. [767]

Gazetedeki haberler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, halkın sosyal yönden bir çıkmazda bulduğu görülmektedir. İktidar ve Muhalefet ilişkileri gerginliğe sebep olurken henüz sosyal manada demokratikleşme sağlanamamıştır. Özellikle iktidarın

[764] ***Kudret,*** 19 Temmuz 1952, Yıl:3, Sayı:1627,s. 1.
[765] ***Kudret,*** 26 Temmuz 1952, Yıl:3, Sayı:1634,s. 1.
[766] ***Kudret,*** 26 Temmuz 1952, Yıl:3, Sayı:1627,s. 1.
[767] Başkent, 30. 10. 1946, Yıl:1, Sayı:28, s. 1,4.

baskısı halkı tedirgin etmektedir. Demokrat Partili olan gruplar veya vatandaşlar her an Cumhuriyet Halk Partililer tarafından psikolojik veya fiziksel bir şiddete maruz kalabiliyordu. Bunun bir örneği Kıbrıs Köyü hadisesidir. Tarihler 12 Kasım 1946'yı gösterdiğinde manşetlerde: "*Refik Koraltan, İç İşleri Bakanı Sökmen Süeser'e cevap veriyor: Mağdur vatandaşlar Cumhuriyet Savcılığına müracaat etmişler Savcılığın gösterdiği lüzum üzerine muayeneleri yapılmıştır. Bundan sonra söz Adalet müessesine düşer. "*[768] sözleri dikkati çekmiştir. Buradaki olaydan kısaca bahsetmek gerekirse Kayaş'ın Kıbrıs Köyü'nde bir Kurban Bayramı akşamı, Kayaş Jandarma Karakol Komutanı köye yolladığı bir jandarma ve köy bekçisi ile otuza yakın Demokrat Parti mensuplarını toplayarak Kayaş'a getirmiş ve karakola alarak birer ikişer dövmüştür. Bunun sebebi olarak köye yaklaşık bir iki ay önce Demokrat Parti Ocağı'nın açılmasını gösteren olaylar zinciri bulunmaktadır. Bizzat İç İşleri Bakanı'nın ve Ankara Valisi'nin el attığı olay, dikkatleri üzerine çekmiştir. [769]

Cumhuriyet Halk Partisi ile Demokrat Parti arasındaki gerginlik Halk Partili bir köy muhtarının Demokrat Partili bir vatandaşın başını ezerek öldürmesine sebebiyet verecek dereceye ulaşmıştır. [770]

Bağımsız Milletvekili Hikmet Çankaya üniversite mezunu olarak halkın içindeki üniversiteli gençlerin aç ve işsiz olduğunu dile getirerek genç nüfusun içinde bulunduğu durumla ilgili bilgi vermiştir. [771]

Bugünkü gibi yine çok konuşulan ve görüşülen konulardan biri de ekonomi ile ilgiliydi. Milli Eğitim Şurası olsun veya başka bir durum olsun öğrencilere mesleki eğitime teşvik etme amacı bulunuyordu.

Demokrat Parti'nin kuruluşundan az bir zaman sonra bütün milletin sevgisini ve güvenini kazanmayı başaran Demokrat Parti'nin hızla yayılması, iktidar partisi kadar Komünist propagandacıları da şaşırtmıştır. Köylü, şehirli, işçi her sınıf vatanperveri toplayarak çok kuvvetli bir muhalefet partisi kuran Demokrat Parti dikkatleri çekmiştir. Özellikle iktidar ve Solcuların şiddetli bir hücuma geçtikleri görülmektedir.

[768] Başkent, 12. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:37, s. 1.
[769] ***Başkent,*** 12. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:37, s. 1-4.
[770] ***Başkent,*** 14. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:39, s. 1.
[771] ***Başkent,*** 27. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:52, s. 1.

İktidar partisi *"Ulus"* gazetesi ve diğer basın unsurlarını kullanarak gizli ve açık saldırılarda bulunmuştur. [772]

İzmir ve Ege Bölgesi'nde yapılan Muhtarlık Seçimleri'nde Cumhuriyet Halk Partisi'nin yolsuzluk ve kanunsuzluk yaptığı iddiaları gündemi sarsmıştır. Daha önce Cumhuriyet Halk Partisi'nin kalesi durumunda olan Örnek Köy Muhtarlık Seçimleri'nde Demokrat Parti'nin sekiz oy farkla Cumhuriyet Halk Parti'sini kazandığını görülmektedir. [773]

Beethoven'in ölümünün 120. Yıldönümü münasebetiyle onun sözleri gazetede paylaşılmıştır: *"Hürriyeti her şeyden üstün tutmak ve bir tahtın önünde olsa bile hakikate hıyanet etmemek…"* onun genel fikri yapısının ortaya koymaktadır. [774]

16 Nisan 1947'de gazetede yer alan bir habere göre; Prag'da yapılan Avrupa Şampiyonası'nda Türk güreşçiler Slav Bloku'nun hakkaniyetsiz yaptığı hakemliğine rağmen minderde aslanlar gibi Türkiye'yi temsil etmiştir. Yapılan bariz haksızlıklar karşısında beşincilik ve ortancılık bile zor sağlanacakken içinde bulundukları ortamın zorluklarına rağmen şerefli bir şekilde üçüncülüğü daha üstün görerek kazanmışlardır. [775]

Eskrim Federasyonu tarafından düzenlenen üç silahta bölgeler arası eskrim müsabakaları finali Ankara'da Harp Okulu salonunda yapılacak olduğu belirtilmiştir. Ankara, İzmir ve İstanbul takımları arasında yapılacak olan müsabakada İstanbul takımının daha güçlü olduğu düşünülmektedir. [776]

Eskişehir Milletvekili Abidin Potoğlu (Demokrat Parti) TBMM Başkanlığı'na Gensoru vermiştir. Havanın kurak gitmesinden dolayı yaşanan sıkıntıları dile getirmiş bu hususların Tarım ve Ticaret Bakanlığı tarafından sözlü olarak cevaplandırmasını rica etmiştir. [777]

---

[772] ***Kuvvet***,24. 02. 1947, Yıl:1, Sayı:66, s. 1.
[773] ***Kuvvet***, 24. 02. 1947, Yıl:1, Sayı:66, s. 1.
[774] ***Kuvvet,*** 04. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 105, s. 1-2.
[775] ***Kuvvet,*** 16. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 117, s. 1-2.
[776] ***Kuvvet,*** 03. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 134, s. 1-2.
[777] ***Kuvvet,*** 03. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 134, s. 1-2.

1947 yılında yapılacak olan İzmir Fuarı'nın uluslararası yapılacağı açıklanmış olmasına rağmen yerli ve yabancı hiçbir firmanın müracaat etmediği dikkatleri çekmiştir. [778]

'Uçan Türk' lakabı ile anılan Şevki Koru, 51. Uluslararası Amerika Maraton Birinciliği'ne iştirak etmiştir. Atletizm Bilgini Antrenör Oscar Hedlund'un eşliğinde pistte çalışmalar yaptığı aktarılmıştır. Şevki Koru, Amerika ile Türkiye arasında samimi duyguları daha da derinleştirerek iki millet arasında daha mükemmel bir yakınlaşma ve anlayış sağlamayı amaçlamak adına Amerika'ya geldiğini açıklamıştır. [779]

Kamutayda iki aklı selim olmayan kişinin ezan okuması CHP çevrelerini telaşa düşürmüş olduğu gözlemleniyor. Ulus gazetesindeki yazılar da bunu gösteriyor Yavuz Abadan ve Falih Rıfkı Atay'ın yazılarına dayanarak Kudret Gazetesi bu olayı şöyle yorumlamaktadır: *"Olayı çıkaranların okuma yazması olmayan en geeri kafada kimseler olduğunu gerek Kudret'te, gerekse Ulus'ta dün çıkmış olan ifadelerinden pek iyi anlaşılmaktadır. Bugün Hasan Ali Yücel devrinin okul yapımı işlerindeki ayrılıklarına ragmen, her köyün ilk istediği şey yine okuldur. Yani yurtta genel istek, yakalanan üç kaçığın düşüncelerinin tersidir"* demiştir. [780]

Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar Balıkesir'e yaptığı bir ziyareti sırasında dini görüşünü açıklamıştır. *"Vatandaşlara dini hayatlarını tanziminin teminat altına alınmasını Kabul ettik"* manşeti dikkati çekmektedir. Bayar durumu şöyle izah etmiştir: *"Kongremizde bir delegede arkadaş laiklik prensibi aleyhinde bulundu. Fakat buna derhal birçok delege arkadaşlar cevap verdiği gibi 12 ilçe başkanının takririnde de laikliğin vatandaşların dinsziliği demek olmadığı ve programımızda inkılâbımızın bir temel taşı olduğunu belirttiler. Bunu takiben de ben ilk defa laikliğin yanlış bir anlayışla aleyhinde konuşan delege arkadaşla beraber müşterek bir teklifte bulunduk. Laikliğin vicdan hürriyetine dayanan cumhuriyet rejiminin teminatı olarak programımızda kalmasının şart olduğunu ve bu prensibin doğru klasik manadatatbiki ile vatandaşları hürriyet içinde dini hayatlarını*

[778] ***Kuvvet,*** 03. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 134, s. 2.
[779] ***Kuvvet***, 06. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 137, s. 1-2.
[780] ***Kudret,*** 7 Şubat 1949, Yıl:2, No: 541, s. 1.

tanzimlerinin teminat altına alınmasını teklif ettik"[781] demişitir. Görüldüğü üzere Celal Bayar dini görüş ve yaşayış tarzı ile yönetim şeklini ayırt etmiştir.

Pazar sohbetleri adı altında *"Radyo programı denen hay huy"* başlığı ile radyo programları nasıl olsun, daha iyi neler yapılabilir, halkın istekleri nelerden oluşuyor gibi sorulara cevap bulabilmek adına anket yapılmıştır. Fakat yapılan anketlerden görülen odur ki on yıl önce yapılan program neyse hala o şekilde devam etmektedir. Halkın devamedegelen programdan memnun olduğunu vurgulamıştır. [782]

Halk Partisi "Kudret" gazetesi hakkında beş dava açtırmıştır. Savcılığın gazetenin ana binasına gönderdiği yazıyı aynen neşretmişlerdir. [783]

Ankara'nın merkezi yerine kurulmuş olan toptancı halinin içler acısı fotoğrafının altına şu ifadeler kullanılmıştır. "*Geçmiş günlerde yanan 17 dükkandan 86 bin lira sigorta parası alan belediye bunların yapılmasını tüccara yükledi, halen meyve ve sebzeler meydanda donup çürüyor"* denilerek açıklama yapılmıştır. [784]

Hayranlık uyandıran sergi manşeti ile haberi yapılan Küçük Ressam Hasan Kaptan ilk sergisini dün açtı demiştir. 7 yaşındaki bu sanatkârın sergisivsanat muhitinde derin bir tepki oluşturduğu bilgisi verilmiştir. [785]

Kudret Gazetesi hakkında açılan mahkemelerden dolayı 16 Şubattaki manşetinde: *"Kudret, İnönüyü meth etmek için çıkmıyor"* açıklamasında bulunmuştur. [786]

Teşkilât Kanunu olmayan Milli Savunma Bütçesi- CHP hükümetleri yüzünü Şeflerine arkalarını Türk millet çevirmişlerdir. Aldoğan Milli Savunma bütçesini şiddetle tenkit etti. [787]

[781] ***Kudret,*** 31 Mart 1949, Yıl:2, No: 593, s. 1.
[782] ***Kudret,*** 3 Nisan 1949, Yıl:2, Sayı: 593, s. 3.
[783] ***Kudret,*** 8 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:737, s. 1.
[784]***Kudret,*** 8 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:737, s. 1.
[785] ***Kudret,*** 11 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:741, s. 1.
[786] ***Kudret,*** 16 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:745, s. 1.
[787] ***Kudret,*** 16 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:745, s. 1.

Yeni seçim kanununun dün ikinci müzakeresi yapıldı ve kabul edildi. DP- CHP arasında ittifak yapılmıştır. Millet Partisi kanunu red ederken, bütün Demokratlar Halkçılarla beraber lehte oy Verdi. DP ile Hükümet arasında teati edilen tebrik edilen, teşekkür nutukları diyerek ifade etmiştir. [788]

24 Şubat gecesi Kudret Gazetesi poliler tarafından baskına uğradı. Haber şöyle geçmektedir: *"Evvelki gün gaztetemiz Shib ve yazı işleri Müdürü Nail Ataer'in savcı tarafından iki saat hürriyetinden mahrum edilerek nasıl tevkif ettirilmek istendiğini ve yargıç Melahat Ruacan'ın tevkife mahal olmadığı kararını vermesi üzerine arkadaşımız serbest bırakıldı"* [789]

Büyük Millet Meclisinin dünkü toplantısında Birçok Türk Büyüklerinin Türbeleri halka açılacak şeklinde bir bilgi verilmiştir. Bu tasarı bazı türbelerin açılmasına Bakanlar Kurulunun yetkili kılınmasına dairdi. Bakan Tahsin Banguoğlu bu hususta şöyle demiştir:*"Bir fıkra eklenmesini teklif ettiğimiz kanun bir inkılâp kanunudur. Onun için böyle bir fıkra eklenmesini teklif ederken, kanun kanunun ruhuna aykırı olmamasına fevkalâde itina ettik"*[790]

18 Mart Şehitlerini anma günü adına küçük bir tiyatro düzenlenerek tören yapılmıştır. Ankara Üniversitesi Talebe Birliği ve Yüksek Tahsil Talebe Birliğinin müştereken hazırladıkları 18 Mart şehitlerini anma günü Küçük Tiyatro'da yapılacaktır. [791]

Tarihler 11 Nisan 1950'yi gösterdiği zaman Kudret Gzatesi yarım sayfasında Mareşal Fevzi Çakmak'ın vefaat haberinin biligisini vermişlerdir. Manşetlerde: *"Türk milletinin Büyük kaybı- Mareşal Çakmak Dün vefaat etti- Milletimizin başı sağ olsun! M. Partisi ileri gelenleri törende bulunmak üzere İstanbul'a gitti. 1000 üniversiteli de hususi bir trenle hareket etti"* yerini almıştır. Ayrıca Millet Partisi verdiği beyannamede *"Elim irtihal dolayısıyle Millet Partisi beyannamesi: Onun yolu daima Türk milletinin yolu olacaktır"* denilmiştir. [792]

[788] ***Kudret,*** 17 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:746, s. 1.
[789] ***Kudret,*** 25 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:754, s. 1.
[790] ***Kudret,*** 2 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:759, s. 1.
[791] ***Kudret,*** 18 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:774, s. 1.
[792] ***Kudret,***11 Nisan 1950, Yıl:3, Sayı:797, s. 1.

Yarım Milyon İnsanın İhtiram kolları üstünde Çakmak Toprağa verildi manşeti ertesi günkü haberlerde yerini almıştır. Askeri tören yapılamadı. Konsolosluklar ve Bankalar yarım bayrak çektiği halde Harbiyede Bayrak çekilmedi manşetleri ile Fevzi Çakmak'ın cenaze töreni hakkında bilig verilmiştir. [793]

Kudret gazetesi genel nufus sayımının yapılacağını duyurmuştur. Türkiyedeki ölümoranıİstatistik Genel Müdürü tarafından yapılan açıklamada ölüm oranının 1000 de 25 e yükselmek surety ile Avrupa rekorunu kırdığını açıklamıştır. [794]

Yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfusumuzun 20 milyonu aştığı ve Ankara nüfusunun da arttığı anlaşılıyor. Sayım genel bir düzenle yapılmış bazı göze çarpan aksaklıklar olsa da Ankara'da 15 ölümün ve 10 doğumun kaydedildiği bilgisi verilmiştir. [795]

28 Ekim 1950 Gazetesinde tam boy manşetinde Türkiye Nüfusunun 21 milyona çıktığı yazılmıştır. Yazılan rakamlara göre, 1950 nüfusunun 20 Milyon 902 bin 628 kişi olduğu ilan edilmiştir. Genel nuüfus artışımız her yıl binde 21,5 nisbetinde olduğu vurgulanmıştır. [796]

Ulu Önder Atatürk'ün 12. Yıl Dönümü nediyle Kudret Gazetesi tam sayfa Atatürk'ün anısına Atatürk'ün Gençliğe Hitabesini ve Hikmet Bayur'un Atatürk'ün inkılâpları, Türklük, Milli Mücadeleden bahsedilmiştir. [797]

Kore Savaşında destek gönderen Türk Askeri Birliğinde günlerce Koredeki durum hakkında bilgiler vermekte haberler yapılmaktadır. [798]

Tarihler 7 Ocak 1951'i gösterdiğinde Kore Cephesinden bazı haberler gelmiştir. Batıda tazyik azalırken merkezde üstün Çin kuvvetleri 8. ordunun ricat yolunu

[793] ***Kudret,***13 Nisan 1950, Yıl:3, Sayı:801, s. 1.
[794] ***Kudret,*** 21 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:980, s. 1.
[795] ***Kudret,*** 23 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:991, s. 1.
[796] ***Kudret,*** 28 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:995, s. 1.
[797] ***Kudret,*** 10 Kasım 1950, Yıl:3, Sayı:103, s. 1.
[798] ***Kudret,*** 1 Kasım-31 Aralık 1950, Yıl:3, Sayı:100, s. 1.

kesmeye çalıştığını yazmıştır. Milli Savunma Bakanlığının son tebliğine göre 59 şehidimizin olduğu haberi verilmiştir. [799]

Kudret Gazetesi *"II. Dünya Harbinde açlık ve bakımsızlık yüzünden 22 bin 663 Er kurban verilmiş"* demiştir. Meclis müzakeresinde memleket meselesi resmen görüşüldü. [800]

Mareşal Fevzi Çakmak'ın ölümünün birinci yıl dönümünde ona anmak adına yarım sayfa gazetede yer verilmiştir. Büyük manşette ise "*Onu rahmet ve saygıyla anarız- Bütün hayatıyla bir fazilet ve feragat timsali olna aziz Mareşal için bugun ihtifâller yapılacak"* sözleri yerini almıştır. Hikmet Bayur'un bir Amerika radyosunda verdiği demeçte Fevzi Çakmak'ın gerek şahsiyeti, kişiliği,askeri yönü hakkında bilgiler veren Bayur Milli Mücadele yıllarına ait *"İstiklal savaşında savunma ve zafer planlarını hazırlamak ve yürütmek için, gecesini gündüzüne katan Fvezi Çakmak, bazen cepheden ayrılıp, İcra Vekilleri Heyetinin (Bakanlar Kurulu) zor durumlarını çözmek ve hükümet makinesini iyi işletmek için başbakanlık görevini de üzerine almak zorunda kalmıştır. Orada da ne derece tedbirlive yüksek bir devlet adamı olduğunu göstermiştir"* cümlelerini kullanmıştır. [801] Ertesi günkü gazete haberinde de yine tam sayfa Mareşal adına düzenlenen anma törenleri ve etkinlikler hakkında bilgiler verilmiştir. [802]

Kudret Gazatesi bilindiği üzere muhalefetin sesi olmuştur. Kurulduğu zamanlar Demokrat Partinin sesi olan gazete Demokrat Parti'nin çözülmesi ile ikiye ayrılmış ve Demokrat Parti mensuplarından olan üyeler Kudret Gazatesiyleve yeni bir parti olarak Çok Partili Hayata katkıda bulunan Millet Partisi ile yoluna devam etmiştir. Ara seçimlere gitmeyi düşünen millet o sırlarada Kudret Gazetesine yapılan mali baskı karşısında gazete okuyucuları Kudret Gazetesine destek olmuştur. *" Var olsun okuyucularmız"* yazısı ile 3 soru sormuştur:

1. *Son imkanlarımıza kadar kullanıp kapanma tehlikesini mi göze alalım?. .*

[799] ***Kudret,*** 7 Ocak 1951, Yıl:3, Sayı:1055, s. 1.
[800] ***Kudret,*** 7 Nisan 1951, Yıl:3, Sayı:1161,s. 1.
[801] ***Kudret,*** 10 Nisan 1951, Yıl:3, Sayı:1164,s. 1.
[802] ***Kudret,*** 11 Nisan 1951, Yıl:3, Sayı:1165,s. 1.

2. *İki sahife (10) kuruş fiatla intişar cihetine mi gidelim?*
3. *Şimdiki şeklimizi muhafaz suretile diğer gazetelerin yaptıkları gibi (15) kuruş fiatı mı tercih edelim?.* [803]

Seçimlerden sonra yaşanan Bütçe açıkları ekonominin olumsuz yönde gelişmesine neden olurken, Bütçe açıklarını kapatmak için hayat pahalılığının artması hayretle karşılanmıştır. [804]

Aralık ayının ilk günlerinde yapılan Meclis müzakerelerinde Atatürk'ün kabri için onbeş milyon lira tahsisat ayrılmış, Bayındırlık Bakanı Anıtkabir inşaatının 1954'ten evvel bitirilmeyeceğini bildirmiştir. [805]

1950'li yıllarda başlayan Kore Savaşı Kuzey ve Güney Kore arasında meydana gelen bir iç savaştır. Türkiye Cumhuriyeti Kore'ye yardım elini uzatmış maddi-manevi destek olmuştur. Zira 1951'li yılların son aylarında Kore'den gelen haberler Türk halkını sevince boğmuştur. *"Kore'de Türk süngüsü yeni bir muzafferiyyet daha kazandı- İki saat süren çetin savaştan sonra çinliler bozguna uğratıldı- Kahramanlarımız olmasaydı Birleşmiş Milletler Kuvvetleriçok ağır bir hezimete uğrayabilecekti"* manşeti ile Türklerin Çinlileri nasıl bozguna uğrattıklarını ifade etmektedir. [806]

Ses Sanatçısı Müzeyyen Senar Suûdi Arabistan elçisiyle evleneceği haberini vermiştir. Suudî Arabistan Elçisi Tevfik Hamza Beyle nikahları kıyılmış bulunan Müzeyyen Senar, Ciddede yapılacak olan ve 40 gün, 40 gece devam edeceği bildirilen düğüne ait hazırlıklara başlamış bulunmaktadırlar. [807]

3. 2. 3. Ekonomik Gelişmeler (1946-52)

Sekizinci TBMM'nin açılması ile konuşmaya başlayan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Cumhuriyet hükümetinin mâli ve ekonomik işlerini ön plana aldığını geniş ve esaslı tedbirlere girildiğinden bahsetmiştir. Türk parasının içerde ve dışarıda kıymet kazanması için ihracat ürünlerinin dış piyasalarda değer kazanmasını arzu ettiğini

[803] ***Kudret,*** 23 Ağustos-25 Ağustos 1951, Yıl:3, Sayı:1298,s. 1.
[804] ***Kudret,*** 3 Aralık 1951, Yıl:3, Sayı:1399,s. 1.
[805] ***Kudret,*** 11 Aralık 1951, Yıl:3, Sayı:1407,s. 1.
[806] ***Kudret,*** 16 Aralık 1951, Yıl:3, Sayı:1412,s. 1.
[807] ***Kudret,*** 17 Aralık 1951, Yıl:3, Sayı:1413,s. 1.

belirtmiştir. Meclis'e sunulan yeni bütçe memleketin bayındırlık ve savunma ihtiyaçları ile beraber memurların geçiminde ve köy okullarının yapılmasında yardım tedbirleri düşünülmüştür. [808]

Paranın değeri düşürüldükten sonra, ithal malları fiyatı kısa zamanda %50 nispetinde arttı. 8 Eylül 1946 tarihli Cumhuriyet Gazetesinin haberine göre sanayi mamulleri ve orman mahsulleri fiyatları ile nakliye ücretleri indirildi, Ziraat Bankası altın satmaya karar verdi. Ekmek karnesi kaldırıldı. [809]

O dönemde 7 Eylül kararlarının memleket ekonomisini nasıl etkilediği üzerinde durulmuştur. Birçok konuda eleştiriler yapılmıştır. Fakat eleştirilerin buluştuğu ortak nokta şu olmuştur: *"Bu kararlar bir taraftan ihraç mallarını yükselterek para değerinin indirilmesinden mütevellit farkı örtecekler ve beklenilen ticari faaliyet ve suretle ancak kısmen tahakkuk edebileceklerdir. "*[810] Diğer taraftan iç piyasada fiyat yükselmesi ve hayat pahalılığı ile beraber paranın değerini kaybetmesi enflasyona yol açmıştır. Döviz verilerek mal ithal edilen bazı ülkelerin Türkiye'den mal almadığı ve bu sebeple ülkeye döviz girmediği görülmüştür. İtalya gibi devletlerle ticari mübadeleye girmek yerine başka çözümler üretilmeye çalışılmıştır. Amerika'da yaşanan grevlerden dolayı verilen siparişler uzun bir zaman sonra geleceği anlaşılınca iptal edilmek durumunda kalınmış, bu durum yurt içinde fiyatların yükselmesine sebep olmuştur.

İç piyasada fiyatların yükselmesi, hayat pahalılığı ve bütçedeki açıkların artmasına yol açmıştır. Bu durum karşısında dönemin Başbakanı, Ticaret Bakanı ve Eski Ticaret Bakanı Nazmi Topçuoğlu tarafından bu gelişen şartların sebebi olarak 7 Eylül kararları gösterilmiştir. [811]

Meclis toplantısında Demokrat Parti, hükümetten vatandaş hak ve hürriyetlerinin kanuni teminat altına alınmasını istemiştir. Maliye Bakanı Halit Taşdemir, Demokrat Parti Eskişehir Milletvekili Ahmet Oğuz'un soru önergesine karşılık vermiştir. Ahmet Oğuz'un önergesi Türk parasının dış kıymeti ve yeni

[808] ***Başkent,*** 02. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:31, s. 1
[809] ***Cumhuriyet,*** 08. 09. 1946; ***Vatan,*** 09. 09. 1946
[810] ***Başkent,*** 12. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:37, Samet Ağaoğlu, s. 1.
[811] ***Başkent,*** 12. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:37, Samet Ağaoğlu, s. 1-4.

hükümetin 7 Eylül kararlarına aittir. Maliye Bakanı cevabında; ithalatın, iç ve dış ekonominin, pazarın, sanayi ve ulaşımın ve bayındırlık işlerinin umumi bir program içine alındığını ifade etmiştir. Borçların kısa bir sürede ödeneceğini ve barış döneminde iken sağlam bir mali bünye ve hazineye girmeye gayret ettiklerini ifade etmiştir. [812]

Ekonomi anlamında Meclis müzakerelerinde iş ve işçi hakları ile ilgili çeşitli kanunlar düzenleme getirmeyi amaçlamıştır. Özellikle belirli bir bölgede mevcut belirli bir tek iş şubesinde, bir tek işçi ve işveren sendikası bulunması mecburiyetidir. Çalışma Bakanı, iş ve işçi meselelerinin düzenlenmesinde dikkatli ve ihtiyatlı bulunulması gerektiğini açıklamıştır. [813]

Başbakan Recep Peker başkanlığında Meclis Müzakeresi toplanmıştır. Sermayesinin tamamı devlet tarafından verilmek üzere açılmış olan Sümerbank, Etibank, Ziraat Bankası, Toprak Mahsulleri Ofisi, Devlet Zirai İşletmeleri Kurumu, Zirai Denetim Kurumu ile sermayesinin yarısından fazlasının bu teşekküllere ait olan şirketlerdir. Bu şirketlerin 1945 yılında yapılan işlemlerin ve hesapların tetkik edilmesi için Meclis Kitaplığı'na getirilerek dönemin Başbakanı Recep Peker tarafından çalışmalara başlanmıştır. Başbakan, Genel Kurul Başkanı sıfatı ile şu üç maddeye dikkat çekmiş; işletmelerin güçlü ve uzmanlık unsurları ile donatılması, herşeyde maliyet fiyatını indirecek gerçekçi çalışmaların güçlendirilmesi ve son olarak da işletmelerde teknik muhasebe meselelerinin ileri götürülmesi üzerinde ana maddeleri belirlenmiştir. İşçilerin zamandan, malzemeden, makineden azami şekilde faydalanılmasının sağlanması öngörülmüştür. [814]

Türk Ekonomi Dergisi'nin Temmuz-Ağustos 1946 tarihli nüshasına yansıyan *"Türkiye Geçim Asgarisi ve Çocuk zammı meselesi"* isimli *"Şefik Bilkur"* imzalı yazısında, eşya fiyatındaki yükselmelerin, memurların satın alma gücünü aşmış olduğu vurgulanmıştır. [815] *"Bu sebepledir ki Demokrat Parti demokratik ve çok partili ve murakabeli bir idarenin taraftarı olarak kurulmuştur"* denmiştir.

[812] ***Başkent,*** 14. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:39, s. 1.
[813] ***Başkent,*** 19. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:44, s. 1.
[814] ***Başkent,*** 19. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:44, s. 1-4.
[815] ***Başkent,*** 05. 12. 1946, Yıl:1, Sayı:60, s. 1.

21 Temmuzda yapılması planlanan seçimlerden dolayı ekonomide de sıkıntılar yaşanmaya başlamıştır. Özellikle ihracat alanında alınan malları gümrükte bırakıldığı ve Ege Bölgesi'nde ihraç edilen malların son haftalarda siparişinin verilmemekte olduğundan bahsetmektedir. İhracatçı firmaların ilerleyen günlerde bu durumun incelenmesi için Ankara'ya bir heyet göndermeyi planladığından bahsetmektedir. [816]

Japonya'ya giden Sümerbank heyeti, Ekonomi Bakanlığı'nın isteği üzerine geri çağrılmıştır. [817]

ABD Başkanı Harry Truman, Amerikan Kongresi'nden Sovyetler Birliği'nin baskısı altında bulunan Türkiye ve Yunanistan'a toplam 400 milyon dolarlık bir yardımda bulunulması ve bu devletlerin sivil ve askeri personeline ABD'de eğitim verilmesi için yetki istemiştir. Kongre, Truman'ın bu talebini kabul etti ve Yunanistan ve Türkiye'ye yardım Kanunu'nu yürürlüğe koymuştur. Öngörülen 400 milyon dolar yardımın 100 milyon doları Türkiye'ye 300 milyon doları ise Yunanistan'a ayrılmıştır. Yardımın yerinde ve amacına uygun kullanılıp kullanılmadığı ABD tarafından gönderilen yetkililerce denetlenecekir. Türkiye Amerikan hükümetinin onayını almadan kendisine askeri yardım çerçevesinde verilen hiçbir madde veya malumatı kullanamayacaktır. [818]

"Çay İstihkakı yüzde 50 arttırıldı" haberi 1947 yılı Mayıs ayının ilk haberi olarak dikkatleri çekmiştir. Haziran itibariyle halka 80. 000 yerine 120. 000 kilo çayın dağıtılacağı haberi yer almıştır. [819]

Tarım Bakanı, aşırı soğuklar nedeniyle yaşanan zararları açıklamıştır. 14-15 Nisan 1947'de başlayan ani soğuklar ve kırağı nedeni ile ülkenin belli bölgelerinde bağcıların ve meyve üreticilerinin zarar gördüklerini açıklamıştır. [820]

[816] ***Kuvvet,*** 05. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 106, s. 1-2.
[817] ***Kuvvet,*** 06. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 106, s. 1.
[818] www. 1947olayları. com. tr, *"1947 yılında olanlar, yaşananlar, ölenler, doğanlar 1947 yılı…".*
[819] ***Kuvvet***,02. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 133, s. 1-2.
[820] ***Kuvvet***, 03. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 134, s. 1-2.

1947 yılına ait fındık yıllık ürünün gayet iyi olduğu açıklaması yapılmıştır. Önceki yıldan kalan beş bin ton fındıkla bu yılki mahsulün tamamen satılacağı ve geçen yıllara farkla alıcı devletlerin artacağı tahmin edilmiştir. [821]

İkinci Dünya Savaşı'ndan çıkan Türkiye'nin durumunu "*Dış tehlike ve iç siyasa"* başlıklı yazısıyla Hikmet Bayur, Türkiye'nin komşu ülkelerle işbirliği içinde olması gereğini tıpkı Rusya'nın 5 yıllık kalkınma planı yaptığı gibi Türkiye'nin de ekonomik anlamda kalkınma planı yapmasını ülkenin her türlü menfaatini ön planda tutmasını vurgulamıştır. Bir yurtsever olarak dış tehlikenin olduğunu her daim göz önünde bulundurarak iktidar sahiplerinin rahat davranmaması gerektiğini belirtmiştir. Komşu ülkeler gibi çalışılması gerektiğini vurgulayan Bayur, Türkiye'nin sanayisi ve nüfusu nispetince hedeflerinin Rus sanayi seviyesine gelmek olduğunu ifade etmiştir. Batı demokrasileri ve Amerika'nın yardımı ile yapılamazsa ancak bundan bu işin başındakilerin gereken bilgi, tecrübe ve donanımda olmadıklarının anlaşılacağını ifade etmiştir. Bayur, böyle kişilerin eğer gerçek yurt ve vatanseverler iseler makamlarını terk etmeleri gerektiğini ve makamlarını bu halde terk etmiyorlar ise kendilerini vatan ve milletten daha çok sevdiklerini apaçık gözler önüne sermiş olacaklarını belirtmiştir. [822]

TBMM, Tevfik Fikret Sılay başkanlığında toplanmıştır. Manisa Milletvekili Muammer Alakan, Ege Bölgesi'nde ve özellikle üzüm bağlarında yaşanan soğuk hava şartları ve donlar yüzünden yüzde 90 oranında zarar edildiğini gündeme getirmiştir. Vatandaşların kredi çekmelerinden ötürü maddi olarak zor durumda olduklarını belirten Alakan, kredisi olanlara ödeme kolaylığı sağlanmasını, olmayanlara kredi verilmesini, zirai sigortanın çalışmalarına hız verilmesini ve son olarak donma tehlikesi altında olan tütün, pamuk gibi bazı mahsullerin doludan korunması için acil tedbir alınmasını Meclis'e sunmuştur. [823]

Ankara Milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata tarafından verilen kanun teklifinde; vatandaşların İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşadıkları maddi sıkıntılardan dolayı

[821] ***Kuvvet,*** 03. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 134, s. 1-2.
[822]" Dış Tehlike ve İç Siyasa",***Kuvvet***, 05. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 136, s. 1-2.
[823] ***Kuvvet,*** 06. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 137, s. 1-2.

kiralarını ödeyememekten evlerinden veya dükkânlarından atılmamaları istenmiştir. [824]

Tarihler 1947 Mayıs ayının 17. Gününü gösterdiğinde dönemin Çalışma Bakanı Sadi Irmak, İş Kanunu tatbikatı ve tarım işçilerinin durumları hakkında verilen soru önergesine cevap vermiştir. Bakan, 1929 İzmir İktisat Kongresi kararlarının sonucu olduğunu ve 1937'den beri yürürlükte bulunan bu kanunun devam ettiğini belirtmiştir. Bu kanunda bulunan eksiklikler mağduriyet yaşanmasına neden olmaktadır. Özellikle deniz, hava ve tarım işçilerini kanun dışı bırakmaları, on işçiden daha az çalıştıran müesseseleri kapsamına almaması Milli Çalışma Meclisi'ne verilmiş ve Yeni İş Kanunu Tasarısı'nın meclise sunulacağı anlatılmıştır. [825]

1947 yılının 21 Mayıs'ında yapılan meclis toplantısında, toprak mahsulleri ödenmeyen veya bilinmeyen vergi durumu görüşülmüştür. Dönemin Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekili olan Sinan Tekelioğlu'nun, verginin affedilmesi için yaptığı teklif kabul edilerek kanunlaşmıştır. [826]

13 Ekim 1948 tarihindeki gazetede Bakanlar Kurulu'nun Marshall planı gereğince haziran 1949 sonuna kadar verilecek olan 60 milyon dolarlık kredi antlaşmasının imzalanması için toplandığını belirtmiştir.

13 Ekim 1948 tarihindeki gazetede, Maliye Bakanlığı'nın açıklaması ile yeni vergilerin yolda olduğu haberi dikkat çekmiştir.

13 Ekim 1948 tarihindeki gazetede, İş Kanunu'nda değişiklik yapılacağı haberi yer almaktadır. Değiştirilen maddeler arasında ek işçi kullanan işyerlerinin İş Kanunu'nun şümülüne girmesi temin edici hükümler ilade edilmiştir. İşçilerin işyerlerinden çıkarılmaları hakkındaki madde tadil edilirken, haksız sebebleri önleyici ve işçi kıdemlerini mahfuz tutmak esası gözönünde bulundurulması hükmüne karar verildiği duyurulmuştur.

[824] ***Kuvvet***, 07. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 138, s. 2-3.
[825] ***Kuvvet,*** 17. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 148, s. 1-4.
[826] ***Kuvvet***, 22. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 152, s. 1-4.

19 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinde, son zamanlarda benzin ve gaz bulmanın zorlaştığından bahsedilmiştir. Benzin ve gaz fiyatlarına zam yapılacağının söylentileri aktarılmıştır.

20 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinde, İstanbul, Ankara ve İzmir için et komisyonunun kurulacağının haberi verilmiştir. Ankara belediyesi günlük hayvan ihtiyacının 1000-1250 arasında olduğunu bildirmiştir. Bu komisyon için 6 milyon liranın ayrılacağı bildirilmiştir.

20 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinde, Amerikan yardım malzemelerinin İstanbul'a geldiğinin de haberi yer almıştır.

21 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinde, CHP'nin divanı hükümetle ihtilaf halinde oldukları aktarılmıştır. Şekere zam meselesinde fırtınaların koptuğu aktarılmıştır. Ağır tenkitler karşısında sinirlenen Saka'nın, *"hükümetin işine karışmayın"* diye bağırdığı belirtilmiştir.

23 Ekim 1948 tarihinde yayımlanan Kudret gazetesinde, Denizli Mv. Reşat Aydınlı'nın hükümete şeker zamlarının sebeplerini sorduğu haberi yer almıştır.

Bütçe Komisyonunun 6 Ocak'ta toplanması üzerine 7 Ocak Cuma günü gazetedeki ilk manşette *"Cavit Oral, beş yıllık ziraî plânını anlattı. Ahmet Oğuz rakamlara dayanarak memlekette zirai sahada daimi bir gerileme olduğunu söyledi. Şiddetli tenkitler uzadığından müzakerelere bugün de devam edilecek"* diye bir açıklması olmuştur. [827]

Aynı günün diğer bir manşetinde *Lüks vergisi son şeklini alıyor* yer almaktadır. *"Hükümetin tasarısından bazı maddeler çıkarıldı. Yüzde 20 vergiye tabi eşyaların tam listesini neşrediyoruz "diyerek* açıklamada bulunmuştur. Bu listed kıymetli madenler ve taşlar, altın, gümüş veya bunlarla kaplamalı eşya, pırlanta, yakut, zümrüt vb. Kıymetli taşlar, doğal ve yapay sunni inciler, akik kehribar kara kehribar, fil dişi vesair hayvan dişleri, kemik, tırnak ve boynuzdan mamül eşya, süs eşyaları, taştan, çini ve

[827] ***Kudret,*** 7 Ocak 1949, s. 1.

porselen camdan, mineden veya camlaştırılmış porselenden oluşan bir liste dikkati çekmektedir. [828]

"*Esnaf Odaları Kanunu ile Ticaret Bakanı; esnafın bugünkü durumdan bir an evvel kurtarılması lazım geldiğini, söylüyor"* başlığı ile üzerinde çalışılmakta olan tasarının durumuna açıklama getirmiştir. [829]

Meclis'te şiddetli tartışmalar çıkmıştır. Sebebi ise kazanç vergisini zam tasarısıdır. Muhalefetin iddiasına göre milletvekillerinin adaletsiz olduğunu ve birçok konuda haksızlık yapılacağını belirtmişlerdir. [830]

Şemsettin Günaltay Kabinesinin iş başına gelmesi ile birlikte çalışmalara başlanmıştır. Hasan Saka bütçesi geri alınıp giderlerle tasarruf yapılacağı bildirilmiştir. Yeni kabineninprogramına göre : *" Bütçe tasarılarının geri alınması ile, bütçenin gelir kısmındaki açıklar bakanlıkların gider bütçelerinde muayyen nisbette tasarruflar yapmak sureti ile kapatılacaktır. Bu tasarrufların yapılış şekli üzerinde şimdiden mütalâa yürütmek yersiz olduğu kaydı ile, bütçe komisyonu müzakerelerinde gerek muhalefet ve gerekse muvafakat milletvekillerinin ileri sürmüş oldukları tasarruf esaslarından istifade edileceği söylenmektedir"* diye ifade etmiştir. [831]

Gelir vergisi görüşülmeye başlanıyor. 950 senesinden itibaren yürürlüğe girecek olan tasarının esasları belirlenmiştir. Gelirleri az olan vatandaşların bir kısmının vergiden muaf tutulacağından bahsedilmiştir. Tasarı üç kısımdan oluşmaktadır. Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, İşletme ve gezginci işler vergisi. Ayrıca bu üç tasarıdann başka bir usul kanunu da bulunmaktadır. Gelir vergisinin tatbikine 950 senensinde başlanacak, 951 senesinde tahsilatı yapılacaktır. [832]

Hikmet Bayur Gelir Vergisi başlığı altında yazdığı köşe yazısında *"Esas bakımından gelir vergisinin en âdil bir vergi olduğuna şüphe yoktur. Kamutay'ın geçici komisyonu da hükümetten gelen tasarıyı oldukça daha uygun bir biçime sokmuştur. Bütün bunlara ragmen biz bu kanunu beğenmedik ve onun fay dalı bir*

[828] ***A. g. e.***
[829] ***A. g. e.***
[830] ***Kudret,*** 14 Ocak 1949,s. 1.
[831] ***Kudret,*** 19 Ocak 1949,s. 1.
[832] ***Kudret,***26 Mart 1949,Yıl:2, Sayı: 588, s. 1.

biçimde yürütülebileceğine inanmıyoruz, çünkü Maliye Bakanının Pazartesi günü Kamutaydaki söylevinde iki kere belirttiğinin aksine olarak biz "gelir vergisinin memleketimizin şartlarına, imkanlarına intibak" ettiğine kani değiliz" demiştir. Genel mânâda rüşvet alanlar, bazı vekilllerin Amerikaya kaçmaları ve her durumda kaçmaları ve yakalanmamalarının Türkiye'ye olumsuz yansıması olarak vergiyle alınmaktadır. Çünkü bu gidişata çare bulmak ve engel olmak gerekmektedir fakat hükümeti bu yönden eleştiren Bayur faturanın yine gelir durumu gayet iyi olan namuslu ve orta gelirli olan vatandaşa gelir vergisi adı altında kesildiğini ifade etmiştir. [833] Gelir vergisinin yankıları uzunca bir süre gündemde kalmıştır.

Milli Korunma Kanunun 30 uncu maddesinde düzenleme yapılmasına dair teklif Meclis geçici komisyonunda görüşülmüştür. Ev ve dükkan kiralarının belirli bir nisbette arttırılması adına bir teklif verilmiştir. Fakat teklif kabul edilmemiştir. [834]

TBMM mayıs ayı toplantısında Vergi Usulu Kanunundaki *"Uzman ve Uzman yardımcıları"* na ait maddeler hukukçularla maliyeciler arasında günlerce tartışmalara neden olmuştur. Bu konuda Türkiye Baroları ortak birbeyanname yayınlamışlardır. Hukuçular ile Maliyeci- İktisatçılar arasında yapılan Vergi uzmanlığı meselesinde Hukukçular 133 oy alarak tasarıyı reddettiler. İki meslek mensuplarının bu karşılıklı tezleri dünkü Mecliste şiddetli tartışmalara sebep oldu. [835]

Ahmet Oğuz İktisadi politikaya değinerek memletein iktisadi durumunun çöküntüye gittiğini vurgulamıştır. 1950 seçimlerine doğru ilerleyen Türkiye' nin içinde bulunduğu durumu Millet Partisi'nin Rami Başkanı Şerif Hiçdönmez "Muhalefetin fedailik" olduğunu izah etmiştir. Avukat İhsan Altay da grev hakkınının lehinde konuşarak *"Grev hakkını Kabul etmemek irticadır"* demiş ve Türk işçisinin komünizme karşı her zaman uyanık olduğunu bir kere daha belirtmiştir. [836]

Tarım Bakanlığının bütçesinin görüşülmesine başlanınca Bütçe hakkında CHP Milletvekilleri soracak birşey bulamamışlardır. "*15 dakikada Kabul edilen İşletme Bakanlığı Bütçesi"* manşeti ile yer alan haberde tartışmalarla Kabul edilen İşletmeler

[833] ***Kudret,***6 Nisan 1949,Yıl:2, Sayı: 599, s. 1.
[834] ***Kudret,***14 Nisan 1949,Yıl:2, Sayı: 607, s. 1.
[835] ***Kudret,*** 14 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 637, s. 1.
[836] ***Kudret,*** 23 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 721. s. 1.

Bakanlığı teşkilat kanunundan sonra bu bakanlığın bütçesinin yangından mal kaçırır gibi 15 dakika içinde müzakeresiz olarak kabul edilmesidir. [837]

Genel otomobilciler cemiyeti, otel, lokanta ve Eğlence yerleri, Motorlu taşıt ve garaj işçileri sendikaları açık açık Grev Hakkı istediklerini belirtmişlerdir. Bakan Reşat Şemsettininin istifası istenmiştir. [838]

Bütçede %7,5 kısıntı için alınan tedbirler 27 Ekim'in manşetlerinde yerini almıştır. Başbakan, bütçenin yarısı memur maaşlarına, %35''i Milli Savunma maasraflarına ayrılırsa ben geri kalanına ne yapabilirim? diye sızlanıyor haberi yer almıştır. Kısıntıyı yapabilmek için memur tayinleri durduruldu. Hakimlerin tazminat tahsisatından %50'sinin tenzili de mevzu bahis diyerek Üniversiteler %7,5 kısıntıyı kifayetsiz bütçeleri için ağır buldularsa daçabaları bir sonuç vermedi diyerek habere konu olmuştur. [839]

"İkinci Dünya Savaşında Milli Savunmamız zaafa uğratılmak pahasına, İnönü 1, 5 milyon lira sarf ederek Çankaya köşkünde kimya merakını tatmin için labaratuvar ve bir de yeraltı sarayı inşa ettirmiş!-kapalı manej yeri için sarf edilen paranın da tahsisatı mestureden koparıldığı iddia edildi" İsmet İnönü milli serveti israfla itham ediliyor manşeti dikkati çekmektedir. [840]

1951 Bütçesindeki Çelişkiler 1950 sonlarına doğru haberlerde yerini almıştır. Meclis Gelir Vergisin memurlara temsil ederse bütçede hasıl olacak açık nasıl kapatılacak? Manşeti yer alır. Meclis müzakerelerinde Başbakan Adnan Menderes'te hazır bulunmuş ve uhtelif vesilelerle söz alarak hükümet görüşünü açıklamıştır. Maliye Bakanı ise Hasan Polatkan sorulan gerekli soruları cevaplamıştır. Feridun Erkin DP Milletvekili Çin hadiseleri ile Pakistan Hindistan gerginliğinin Üçüncü Dünya Savaşına götürdüğünü söylemiş ve 1949 yılının son üç ayı ile 1950 yılı arasında mukayeseler yapılmıştır. [841]

[837] ***Kudret,*** 26 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 724. s. 1.
[838] ***Kudret,*** 4 Şubat 1950,Yıl: 3, Sayı: 733. s. 1.
[839] ***Kudret,*** 27 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:994, s. 1.
[840] ***Kudret,*** 23 Aralık 1950, Yıl:3, Sayı:1055, s. 1.
[841] ***Kudret,*** 27 Aralık 1950, Yıl:3, Sayı:1059, s. 1.

DP Hükümetininilk bütçe müzakerelerine 19 Şubat'ta başlanmıştır. Millet Partisi adına Osman Bölükbaşı bütçe görüşlerini açıklamıştır. Bölükbaşına göre 650 milyon açık var demiştir. "*Tanzimattan beri hürriyet peşinde koşmuş olan bu millet sadece topuz vuranların el değiştirmiş olduğunu görmektedir"* [842]

Orman Kanunu hakkında hazırlanan tasarının ana hatlarını Tarım Bakanı Nisan ayı içerisinde hazırlanmıştır. Çalılıklar ve makilikler Tarıma elverişli hale getirilecek ve Orman korumasına vatandaşta iştirak edecek diye kararlaştırılmıştır. Hazırlanan tasarıda Ormanların korunması yalnız Orman Umum Müdürlüğünün vazifeleri meyanında mütalaâ edilmemiş bir yurt ve yurddaş davası olarak ele alınmış ve milletçe Ormanların korunması yoluna gidilmiştir. Eski Orman Kanunun Orman saydığı çalılık ve makilikler yeni tasarıda Ormsn sayılmıştır. [843]

Seçimlerden sonra yaşanan Bütçe açıkları ve hayat pahalılığı halkı hayrete düşürmüştür. Tekel maddelerinin fiyatları birdenbire fahiş bir şekilde arttırılmıştır. Tekel idaresinin sigara ve içkiye yaptığı zam bütün yurtta derin bir endişe ile karşılanmıştır. [844]

Ekonomi Haftasına girildiği günlerde Haksız yere mal alanlar veya kazananların hakkında bir kanun teklifinde bulunulacağı, Tekelioğlu'nun bu kanunun Kabul edildiği takdirde hazinenin birçok kazançlar temin edeceğini öngören bir açıklamada bulunmuştur. [845]

Şekerin ucuzlaması için Konya'nın Ilgın ilçesinden, şeker fabrikalarına nakledilmek için Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü ile aylarca anlaşılamadığı için 10 bin tondan fazla pancar, uzun müddetten bu yana açıkta kaldığı için fire vermiştir. [846]

Kemal Irmak Karakulakoğlu'nun kalemi ile *"1951'den 1952'ye aktarma edilen İktisadi ıztıraplarımız"* Günün mevzuu adlı bölümde yazısı yayınlanmıştır. Karakulakoğlu *"Memlekette gelişigüzel bir iktisat, buhranın hırpaladığı sahayı tedavi*

[842] ***Kudret,*** 20 Şubat 1951, Yıl:3, Sayı:1059, s. 1.
[843] ***Kudret,*** 4 Nisan 1951, Yıl:3, Sayı:1152,s. 1.
[844] ***Kudret,*** 3 Aralık 1951, Yıl:3, Sayı:1399,s. 1.
[845] ***Kudret,*** 13 Aralık 1951, Yıl:3, Sayı:1409,s. 1.
[846] ***Kudret,*** 17 Aralık 1951, Yıl:3, Sayı:1413,s. 1.

edememiştir. Tek tük faaliyet eserleri sönük, çaresiz ve boşa çıkmıştır. Hasta döşeğe düştüktüğünden doktor arıyor. Bütün bu felaketlere imkân veren kimlerdir?" diye yazarak memleketin genel durumu hakkında bilgi vermiştir. O günün şartlarına her geçen gün bir şeylere zam gelmesi, hükümetin programı ve propagandasında vaad olunan şeylerin aksine, gün geçtikçe pahalılık yurttaşların yaşama şartlarını alt üst etmiştir. Devlet Bütçesinin açıklığı ve bunun Marşal yardımı ile kapatılması fikirleri şaşkınlık uyandırmıştır. Avrupadan gelen zirai makinelerin memelekete girişi ile iki üç misli fiyatla ithal edilmesi ekonomiyi olumsuz manada etkilemiştir. [847]

Hayatı ucuzlatmanın hayal olduğu anlaşıldı manşeti ile Arazi vergisinin iki misli arttırılması komisyon kabul etti. Hükümet paraya olan ihityacının bu yollarla karşılanacağını bildirdi. Sümerbank yeni zam yaptı kereste fiyatlarında mütemadi bir artış olduğu bilgisi verildi. [848]

DP denk bütçe yaptı. Benzin, gaz, mazot gibi maddelere zam yapılmıştır. *"Yol parasını kaldırmakla açılan bütçe açığı bu suretle kapanacak ve Akaryakıta yapılan bu zamma ait kanun tasarısı müsteceliyetle müzakekere ve Kabul edilecek"* denilmiştir. [849]

1952 yılının Bütçeleri Şubat ayının ortaları gibi başlamıştır. [850] Bütçede meydana gelen açık eleştiri konusu olmuştur. [851] Büyük Millet Meclisinde bütçe müzakerelerine devam ediliyor. Toprak ve İskân, Adalet ve Milli Savunma bütçeleri kabul edildi. [852] Meclis'te yapılan müzakereler devam ederken Bütçe açığını kapatmak için hayatın alabildiğine pahalılaştırılmasından başka çare bulunamamıştır. Hatta Akaryakıta ve benzeri maddelere zam yapılması teklifi Kabul olunmuştur. [853]

İşçiler Samet Ağaoğlu'nu protesto etmişlerdir. Tekstil İşçi Sendikaları neşrettiği bir beyanname ile Demokrat Parti'nin işçilere verdikleri eski vaadlerini hatırlatmışlardır. 7 Mayıs günü Başbakan Yardımcısı Samet Ağaoğlu'nun TBMM'den

[847] ***Kudret,*** 14 Ocak 1952, Yıl:3, Sayı:1441,s. 1.
[848] ***Kudret,*** 6 Şubat 1952, Yıl:3, Sayı:1464,s. 1.
[849] ***Kudret,*** 12 Şubat 1952, Yıl:3, Sayı:1470,s. 1.
[850] ***Kudret,*** 21 Şubat 1952, Yıl:3, Sayı:1478,s. 1.
[851] ***Kudret,*** 14 Şubat 1952, Yıl:3, Sayı:1472,s. 1.
[852] ***Kudret,*** 25 Şubat 1952, Yıl:3, Sayı:1482,s. 1.
[853] ***Kudret,*** 26 Şubat 1952, Yıl:3, Sayı:1484,s. 1.

işçi sendikalarının ismini zikretmek suretiyle *" İstanbul Tekstil ve Örme Sanayi İşçileri Sendikası"* na yapmış olduğu ağır ithamlar üzerine sendiklar tarafından bu ithamlara yönelik bir broşür yayınlanmıştır. Bir nüshası da Kudret Gazetesine gönderilen broşürde *"... Samet Ağaoğlunun kürsüden yaptığı konuşmada aynen dercedilmiş ve bu konuşma sendikaları muayyen bir merkezden komünizme alet edilmek maksadiyle idare edilidiği, sınıf mücadelesine gitmek istediği, siyaset yaptığı ve buna benzer birçok korkunç ithamlar altında bırakıldığı işaret edilmekte ve sendikalarının yalnız yerli malı kullanılması ve tek işçi çalıştırılan yerlere de İş Kanunu tatbiki hususunda 3 defa miting yapmak için müracaat ettiğini..."* diye devam ederek durumunu açıkılmaya çalışmıştır. [854]

Hikmet Bayur Başbakan Adnan Mnederes'in yaptığı konuşma üzerine değerlendirmelerini şöyle yapmıştır: *"Başbakan bir yönü unutuyor, o da halkımızın şahıslara yapılan ağır saldırılardan hoşlanmadığı ve bunlara uğrayanları benimsediğidir. Eğer Başbakan Adnan Mendres Halk Partisi ve bu parti içinde Başbakan İsmet İnönü lehinde bir cereyan yaratma istemiş olsaydı başka türlü konuşamazdı"* diye açıklamada bulunmuştur. [855]

Abdurrahman Boyacıgiller'in yazmış olduğu br köşe yazısında DP Meclis gurubu hakimiyetini Menderese kaptırmıştır adıyla bazı önemli konulara değinmiştir. Özellikle Demokrat Parti'nin siyasi hayata çok seslilikten öte huzur, emniyet getireceği umudunu taşıyanların bu umudu yitirdiğinden bahsetmektedir. Demokrat Parti'nin iyibir yolda gitmediğini, şef sistemini yepyeni bir kadro ile devam ettirmeye çalıştığını fark edenler DP ile alakalarını kesmişlerdir. Millet Partisine geçen Diyarbakır Milletvekili Nazım Önen, Giresun Milletvekili Arif Hikmet Pamukoğlu ve son olarak da Manisa Milletvekili Refik İnce gerçekleri görerek Demokrat Parti Meclis Gurup Başkanlığından istifa etmişlerdir. Bu son istifanın sebep ve tenkitleri üzerine görüş belirtmek gerekirse Demokrat Parti meclis gurubu 22 Mayıs'tan beri çeşitli mücadeleler vererek hakimiyeti Menderes ve etrafındakilere kaptırdığı düşüncesindedirler. [856]

[854] ***Kudret,*** 30 Mayıs 1952, Yıl:3, Sayı:1578,s. 1.
[855]***Kudret,*** 4 Haziran Mayıs 1952, Yıl:3, Sayı:1584,s. 1.
[856] ***Kudret,*** 19 Haziran 1952, Yıl:3, Sayı:1599,s. 1.

Başbakan Adnan Menderes ile Kudret Gazetesi arasında süren münakaşa ve gerilim ve Hükümetin Basına yaptığı baskılar devam etmiş ve bununlada kalmayıp giderek üst düzeye tırmanmıştır. Zira 21 Haziranda Kudret Gazetesi manşetlerde durumu şöyle dile getirmişti:*"Menderes ve D. P. Meclis Gurubu dürüst hesap vermekten kaçındı- Başbakan ve yardakçılarının namuslu Türk Basınını köleleştirmek istedikleri kere daha sabit oldu- Boyacıgiller'in Kudret'e neden resmi ilan verilmediği yolundaki sorusuna cevap verilmek istenmedi"* şeklinde açıklama yapılmıştır. [857]

Hatta görülen odur ki devam eden günlerde bu baskılar daha da artmıştır. Zira *"Melunca tertipler karşısındayız- Gazetemizi mâli baskı susturamayınca haberleşme hürriyetimize kasde kalktılar. Her haberimizi radyo ile A. A. ve milletin vergisini yiyerek semiren dalkavuk gazetelerle tekzip ederek satışımızı baltalamak istiyorlar- Kanunları hiçe sayan Mümtaz Faik Fenik gazetemizin kapatılması için bugün başmakale neşrediyor"*Zafer Gazetesinin Başyazarı ilegerginleşildiği anlaşılan haberde, Anadolu Ajansı, radyo, Zafer Gazetesi gibi basın yayın organlarının herbir koldan hücuma geçtiği anlaşılmaktadır. [858]

Abdurrrahman Boyacıgiller'in "*Nihayet, Sayın A. Emin Yalman da anladı ki…"* isimli yazısında şöyle ifade etmektedir: *"Nihayet Sayın Ahmet Emin Yalman da anladı ki, Başbakan Adnan Menderes, kötü bir yolda yürüyor, memleketi fena bir akibete sürüklüyor. Biz bunu, 1950 yılı seçimlerinden önce Zonguldağın Devrek İlçesinde sonra da Demokrat Partinin Meclis Gurubunda defaatle belirttik ve etrafa da anlatmaya çalıştık. Fakat çok usta bir politikacı olan Sayın Menderes, elindeki büyük ve engin çeşitli imkan ve vasıtalara müracaat ederek bunu örtmeye, gizlemeye muvaffak olmuştur"* diye duruma açıklam getirmiştir. [859]

Kudret Gazetesi'nin sahibi Ali Rıza Baskan ve Demokrat Parti olsun, Başbakan Menderes ve onları savunan basın ve yayın gurubu olsun büyük bir gerilim adeta kartopu gibi güngeçtikçe büyüyerek devam etmektedir. Zira Kudret Gazetesi sahibi Ali Rıza Baskan'ın hasta olduğu bir sırada dinlediği radyoda aşağılama, tenikt etme, hakaret ve millet yapılan ağır darbelere yönelik diye düşünerek dinlediği sözlerin hem

[857] ***Kudret,*** 21 Haziran 1952, Yıl:3, Sayı:1601,s. 1.
[858] ***Kudret,*** 27 Haziran 1952, Yıl:3, Sayı:1605,s. 1.
[859] ***Kudret,*** 28 Haziran 1952, Yıl:3, Sayı:1606,s. 1.

şahsına hemde gazetesi olan Kudret'e söylendiğini farettiğinde duyduklarına inanamamış ve durumunu yarım sayfa bir Haber yaparak izah etmeye çalışmıştır. [860]

19 Temmuz günü Kudret Gazetesi manşet olarak *"Bugün Millet Partisi'nin 4. Kuruluş yıl dönümü- M. P. programının mükemmeliyet ve yurdun kalkınmasını sağlayacak vasfıyla, politikasında ahlakı gâye edinen dürüstlük ve mertliği ile milletin partisi olarak çalışmalarına devam ve inkişaf yolundadır"*[861] diye açıklamada bulunulmuştur.

Tarihler 26 Temmuz 1952'yi gösterdiğinde yer alan manşetler şöyledir: *"KUDRET GAZETESİ KAPANIYOR-ULUS GAZETESİ YANDI-Nihayet kuvvet Hakka galebe çaldı. Kudret parasını ve malını Verdi, namusunu vermedi"* diyerek gazete sahibi Ali Rıza Baskan'ın son köşe yazısına yer vermektedir. Ayrıca gazetenin alt köşesinde Dikkat ve ibretle okunması lazım gelen hakikatler adında bir bölüm oluşturulmuştur. Bu bölümde iki ayrı başlık altında incelenmiştir. 1. Başlık olarak: *Kudrete tatbik edilen baskı şekilleri* ve 2. Başlık olarak ise *Millet Partisi'nin yazmış olduğu mektup'* tur. [862]

Gazetenin sağ üst köşesindeki yazı son sayının anafikri niteliğindedir: *" Düş, kırıl, parçalan; fakat eğilme sakın"* hükümete karşı sergilemiş olduğu dik duruşunu ve gazetenin adeta misyonunu ifade etmektedir. [863]

[860] ***Kudret,*** 1 Temmuz 1952, Yıl:3, Sayı:1609,s. 1.
[861] ***Kudret,*** 19 Temmuz 1952, Yıl:3, Sayı:1627,s. 1.
[862] ***Kudret,*** 26 Temmuz 1952, Yıl:3, Sayı:1634,s. 1.
[863] ***Kudret,*** 26 Temmuz 1952, Yıl:3, Sayı:1627,s. 1.

SONUÇ

Cumhuriyetin ilanından sonra Demokratikleşmenin esası olan çok partili hayat Atatürk tarafından desteklense de yaşanan bazı siyasi gelişmeler nedeniyle başarısızlığa uğramış ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti II. Dünya Savaşı'nın sonlarına kadar Milli Şef Dönemi adıyla adlandırılan Tek hükümet tarafından yönetilmiş Cumhuriyetin ve Demokrasinin yapı taşı olan seçme ve seçilme ile meydana gelen çok seslilik vuku bulamamıştır.

Bu yaşananlar doğrultusunda İsmet İnönü'nün 1945 yılında yaptığı konuşmasında yeni bir partinin kurulacağı ve çok partili siyasi hayata geçileceğinin sinyalleri verilmiştir. Zira Türkiye'de tek partili hayattan çok partili hayata geçiş aşamasını ifade eden 1945-1950 yılları aynı zamanda tek seslilikten çok sesliliğe geçilmeye çalışılan bir zaman dilimi olarak karşımıza çıkar. Tek parti dönemi boyunca hemen herşeyin tek elde toplanmaya çalışıldığı bir dönemin sonuna doğru artık çok partili siyasi hayat çalışmaları devreye girmiştir. Mecliste Çiftçiyi topralandırma kanunu ile başlayan görüş ayrılıkları, güçlü bir muhalefetin oluşmasını sağlamıştır. Ayrıca belirtildiği gibi dış etkiler neticesinde, çok partili hayata geçiş, adeta bir devlet politikası niteliği kazanmıştır. İsmet İnönü de, daha önceki uygulamalardan farklı olarak, muhalefetin yaşaması için var gücü ile çaba sarf etmiştir. İnönü, DP'nin ilk kurulduğu dönemlerde başlayan ve ülke içersinde sürekli gerginlik oluşturan iktidar-muhalefet mücadelesi sonrasında duruma el koymuş ve 1947'de yayınladığı 12 Temmuz Beyannamesi ile Demokrat ve Milli Kalkınma Partilerine karşı olan durumu belirlemiştir. Bu döneme kadar tek başına gelen CHP'nin yapısı da, İnönü'nün takip ettiği ve çok partili hayatın da gerektirdiği üzere, değişme göstermiştir. Savaş koşullarının ve tek parti döneminin sert havası dağılmış, Türkiye'de demokrasi rüzgârları esmeye başlamıştır.

DP'nin, İnönü'den açıkça destek aldığını ve bir muvazaa partisi olduğunu düşünen bir kısım partililer, DP'den ayrılarak Millet Partisi adıyla yeni bir parti kurmuşlardır. Millet Partisi 1950 seçimlerinde çok ciddi bir başarı gösterememekle birlikte TBMM'ye giren üçüncü parti olmuştur.

Kudret Gazetesi ışığında Demokrat Parti'nin 1946 ile 1952 yılları arasında yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik olayları değerlendirilmiştir. 1949 yıllarına kadar Demokrat Parti'den övgü, başarıyla bahseden Kudret gazetesinin, Demokrat Parti'de meydana gelen çözünmelerden itibaren artık yeni bir ses, kan olmaya çalışan yeni bir parti olan Millet Partisine övgü dolu sözler yağdırıp, Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi'ni eleştiren haberler yapmasıyla beraber artık Millet Partisinin sesi olduğu anlaşılmaktadır. Hatta DP'yi halihazırdaki CHP'nin devamı, benzeri veya uzantısı niteliğinde köşe yazıları ve makaleleri dikkati çeken önemli bir unsurdur.

Dönemin diğer basın ve yayın organları olan Ulus, Vatan ve Cumhuriyet gazetelerinin haberlerinden de ara ara yararlanmaya çalışılmıştır. Fakat Türkiye'de gerek siyasi organlar olan partilerin gerekse basın ve yayın organı olan radyo ve gazetelerin belirli bir fikri ve görüşü savunup bu yönde haberler verdikleri anlaşılmaktadır. Sancılı ve zor bir dönemden geçen Türkiye hem İkinci Dünya Savaşı'nın maddi zorluklarını hemde mecliste tek parti olarak iktidar olan CHP'nin baskıları ile mücadele etmeye çalışmıştır. Fakat Kudret Gazetesinden çok partili hayata geçişin sadece fiili olarak DP'nin kurulmasını anlayabiliriz. Çok partili hayata sistem olarak geçilmiş gibi görünse de gerek uygulamada, gerek basın ve yayın hayatında bir baskı ve korkunun hakim olduğunu ve taraf tutma şeklinde haberlerin yapıldığını dönemin haber kaynaklarından faydanalındığı zaman anlamak mümkündür.

Bu çalışma çok partili hayatın gerekliliğini gözler öününe sererken, tek seslilikten meydana gelebilecek baskı ve dayatmaları gözler önüne sermektedir. Ayrıca anayasada bulunan eksiklikler zamanla gündeme gelerek düzenlenmeye çalışılmıştır. Basın hayatının önemi elbette o dönemde de yadsınamaz bir gerçektir. Fakat hükümet tarafından yapılan maddi ve manevi baskılar zaman zaman manşet, makale ve köşe yazılarında yer almaktadır. Meclis içinde yaşanan tartışma ve gerginliklerin basın yoluyla halka iletilmesi işin en özel ve önemli kısmını oluşturmaktadır. Zira halk o dönemlerde hukuki haklarını tam olarak bilememesinden kaynaklanan bazı sorunlarda yaşandığı dikkatleri çekmiştir. Zira seçim döneminde yaşananan kargaşalar bunun en önemli göstergesidir.

İlk zamanlarda DP, iktidara karşı şiddet içeren bir siyaset anlayışı izlememiştir. Ancak 1946 seçimlerinin şaibeli geçmesi üzerine iktidar ve muhalefet ilişkileri karşılıklı suçlamalarla iyice şiddetlenmiştir. Özellikle bu durum Recep Peker'in başbakanlığı döneminde daha da artmıştır. Bunda Peker'in tavizvermez, sert tutumunun da etkisi olmuştur. Bu olaylar karşısında, gerginliği gidermek için İsmet İnönü, 12 Temmuz Beyannamesini yayınlamıştır. Bu beyannamenin konumuz açısından iki ayrı önemi bulunmaktadır. Birincisi, iktidar ve muhalefetten her birinin diğerini kendisi için tehlikeli görerek dolaylı bir şekilde ortaya koymasıdır. İkincisi ise, muhalefetin ihtilalci değil, yasal yöntemlerle çalışması halinde, iktidar partisi koşulları içinde faaliyette bulunabileceğinin vurgulanmasıdır. Yani yasal ve meşru olmayan bir muhalefetin yaşam hakkı olmayacağını ortaya koymuştur.

Muhalefetin iktidarı yıpratmakta kullandığı bir başka silah ise halkın günden güne yoksullaştığı dolayısıyla iktidarın ekonomi politikalarının yetersiz kaldığının sürekli olarak her gittikleri yerde dile getirilmesi olmuştur. Böylece halka zaten iktidara karşı var olan bu hoşnutsuzluğun iyi kullanılması, halkın desteğinin kazanılmasında önemli bir etmen olmuştur.

İktidar muhalefet ilişkilerinde dikkati çeken bir diğer unsur muhalefetin her hükümet döneminde farklı bir strateji uygulaması olmuştur. Bu noktada da daha çok hükümet başkanlarının şahsiyetleri önem kazanmıştır. Peker döneminde sert, Sakabdöneminde ılımlı, Günaltay döneminde ise daha ılımlı bir politika uygulanmıştır.

DP, 1950 seçimlerine kadar giden süreç içinde, geniş halk kitlelerini öylesine etkilemiştir ki, kendi dışında kurulan hiçbir muhalefet başarılı olamamış ve kullandığı etkin muhalefet teknikleriyle iktidarı ele geçirmeyi başarmıştır. Demokrat Parti'nin ayrışması ile oluşan Millet Parti halkın sesi olarak muhalefet ilişkilerini güçlendirmeye çalışmıştır.Bu bağlamda iktidar muhalefet ilişkilerinin ne kadar büyük önem arz ettiği görülmektedir.

KAYNAKLAR

I. Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA, Ankara)

Cumhuriyet Halk Partisi Fon Katalogu (Fon. Kod. 490. 01)

BCA 490 01 8 40 11.

BCA 490 01 219 863 1.

BCA 490 01 6 34 3.

BCA 490 01 226 892 1.

Meclis Tutanakları

Meclis Kütüphanesi Arşivi

Milli Kütüphane Arşivi

II. Gazeteler

Necmettin, Sadak, "Mali ve İktisadi Tedbirler Hakkındaki Tenkitler Dolayısıyla", ***Akşam,*** 16 Ekim 1946.

"Parti Divanının Toplantıları Münasebeti ile", ***Akşam,*** 23 Ocak 1947.

Cumhuriyet, 2 Kasım 1942, s. 1-2-3.

Cumhuriyet, 18 Temmuz,1946.

Cumhuriyet, 2 Ağustos 1945, s 1-3.

Cumhuriyet, 8 Temmuz 1945.

Cumhuriyet, 4 Aralık 1645.

Cumhuriyet, 8 Ocak 1946.

Cumhuriyet,8 Ağustos 1946.

Cumhuriyet, 2 Aralık 1945.

Cumhuriyet, 25 Nisan 1946.

Cumhuriyet, 1 Haziran 1946.

Cumhuriyet, 4 Temmuz 1946. s. 1-3.

Cumhuriyet,20 Temmuz 1946. s. 1.

Cumhuriyet, 23 Temmuz 1946.

Cumhuriyet, 6 Ağustos 1946.

Cumhuriyet, 7 Ağustos 1946.

Cumhuriyet, 28 Ağustos 1946. s. 1-3.

Cumhuriyet, 3 Eylül 1946. S. 1-3.

Cumhuriyet, 8 Eylül 1946. s. 1-3.

"Demokratların Kongresi", ***Cumhuriyet,*** 8 Ocak 1946. s. 1-3.

Cumhuriyet, 30 Nisan 1947.

Cumhuriyet, 2 Nisan 1947.

Cumhuriyet, 3 Nisan 1947.

Cumhuriyet, 12 Temmuz 1947.

"Teklif Ediyoruz", ***Cumhuriyet,*** 23 Ekim 1948.

Cumhuriyet, 16 Ocak 1949.

Cumhuriyet, 21 Haziran 1949.

Cumhuriyet, 20 Haziran 1950.

Son Telgraf,8 Ocak 1946.

Son Telgraf, 17 Ekim 1948.

Son Posta, 13 Haziran, 1945.

Ulus, 26 Kasım 1950.

Ulus, 13 Haziran 1945.

Ulus, 22 Nisan 1946.

Ulus, 24 Temmuz 1946.

Ulus, 6 Ağustos 1946.

"Başbakanın Nutku Üzerine", ***Ulus,*** 30 Ekim 1946.

Ulus, 6 Ağustos 1946.

Ulus, 7 Ocak 1947.

Ulus, 8 Ocak 1947.

Ulus, 11 Ocak 1947.

Ulus, 30 Ocak 1947.

Ulus, 5 Eylül 1947.

Ulus, 10 Eylül 1947.

Ulus, 4 Kasım 1947.

Ulus, 21 Aralık 1947.

Ulus, 4 Mart 1948.

Ulus, 22 Mart 1948.

Ulus, 22 Ağustos 1948.

Ulus, 30 Haziran 1949.

Ulus, 6 Temmuz 1949.

Ulus, 23 Nisan 1950.

Başkent, 30. 10. 1946 Yıl:1, Sayı:28.

Başkent, 30. 10. 1946, Yıl:1, Sayı:28.

Başkent, 30. 10. 1946, Yıl:1, Sayı:28.

Başkent, 30. 10. 1946, Yıl:1, Sayı:28.

Başkent, 11. 11. 1946, Yıl-1, Sayı-36.

Başkent, 11. 11. 1946, Yıl-1, Sayı-36.

Başkent, 13. 11. 1946, Yıl-1, Sayı-38.

Başkent, 13. 11. 1946, Yıl:1, Sayı-38.

Başkent, 13. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:38.

Başkent, 13. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:38.

Başkent, 14. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:39.

Başkent, 15. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:40.

Başkent, 15. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:40.

Başkent, 18. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:43.

Başkent, 20. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:45.

Başkent, 20. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:45.

Başkent, 21. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:46.

Başkent, 23. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:48.

Başkent, 23. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:48.

Başkent, 20. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:45.

Başkent, 27. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:52.

Başkent, 27. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:52.

Başkent, 27. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:52.

Başkent, 27. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:52.

Başkent, 29. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:54.

Başkent, 27. 11. 1946, Yıl:1, Sayı:52.

Başkent, 03. 12. 1946, Yıl:1, Sayı:58.

Başkent, 05. 12. 1946, Yıl:1, Sayı:60.

Başkent, 06. 12. 1946, Yıl:1, Sayı:61.

Kuvvet, 07. 01. 1947, Yıl:1, Sayı:18.

Fuad Köprülü, "Demokrat Parti'nin Muhalifleri",***Kuvvet,*** 24. 02. 1947, Yıl:1, Sayı:66.

Kuvvet, 10. 03. 1947, Yıl:1, Sayı:80.

Kuvvet, 01. 03. 1947, Yıl:1, Sayı:71.

Kuvvet, 01. 03. 1947, Yıl:1, Sayı:71.

Kuvvet, 03. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 104.

Kuvvet, 03. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 104.

Köprülü, Fuad; Ağaoğlu, Samet, ***Kuvvet,*** 04. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 105.

"Celal Bayar'ın Nutkundan", ***Kuvvet,*** 06. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 107.

Kuvvet, 08. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 109.

Kuvvet, 16. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 117.

Köprülü, Fuad, "Matbuat hürriyetini kökünden baltalamayınız" ***Kuvvet,*** 24. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 125.

Kuvvet, 30. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 131.

Kuvvet, 03. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 134.

Kuvvet, 04. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 135.

Kuvvet, 05. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 134.

Kuvvet, 30. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 131, s. 1-2; Kuvvet, 15. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 146.

Kuvvet, 06. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 137.

Kuvvet, 03. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 134.

Fuad Köprülü,***Kuvvet***, 04. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 135.

Kuvvet, 05. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 134.

Kuvvet, 30. 04. 1947, Yıl: 1, Sayı: 131, s. 1-2***; Kuvvet,*** 15. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 146.

Kuvvet, 06. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 137.

Kuvvet, 06. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 137.

Kuvvet, 07. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 138.

Kuvvet, 07. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 138.

Kuvvet, 09. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 140.

Kuvvet, 10. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 141.

Kuvvet, 10. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 141.

Kuvvet, 10. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 141.

Kuvvet, 11. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 142.

Bayur, Hikmet,“Amerikan Kararı***”,Kuvvet***, 11. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 142.

Kuvvet, 11. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 142.

Kuvvet, 12. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 143.

Kuvvet, 12. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 143.

Kuvvet, 12. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 143.

Kuvvet, 14. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 145.

Kuvvet, 14. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 145.

Kuvvet, 14. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 145.

Kuvvet, 14. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 145.

Kuvvet, 15. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 146.

Kuvvet, 16. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 147.

Kuvvet, 16. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 147.

Kuvvet, 16. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 147, s. 1-4.

Kuvvet, 16. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 147.

Kuvvet, 16. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 147.

Kuvvet, 17. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 148.

Kuvvet, 20. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 151.

Kuvvet, 22. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 153.

Kuvvet, 22. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 153.

Kuvvet, 22. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 153.

Kuvvet, 29. 05. 1947, Yıl: 1, Sayı: 160.

Kuvvet, 14 Haziran. 1947, Yıl:1, Sayı: 176.

Kudret, 5 Ağustos 1947, Yıl:1, Sayı:228.

Kudret, 28 Eylül 1947, Yıl:1, Sayı:46.

Kudret, 28 Eylül 1947, Yıl:1, Sayı:46.

Kudret, 4 Ekim 1947, Yıl:1, Sayı:52.

Kudret, 13-16-17-18-19-20-21-24-28-30 Ekim 1948.

Kudret, 2-Kasım 1948.

Kudret, 26 Kasım 1948, Yıl:2.

Kudret, 26 Kasım 1948, Yıl:2.

Kudret, 26 Kasım 1948, Yıl:2.

Kudret, 14 Ocak 1949.

Kudret, 15 Ocak 1949.

Kudret, 18 Ocak 1949, Yıl:2, No: 520.

Kudret, 23 Ocak 1949, Yıl:2, No: 526.

Kudret, 25 Ocak 1949, Yıl:2, No: 528.

Kudret, 25 Ocak 1949, Yıl:2, No: 528.

Kudret, 7 Şubat 1949, Yıl:2, No: 541.

Kudret, 7 Şubat 1949, Yıl:2, No: 541.

Kudret, 8 Şubat 1949, Yıl:2, No: 542.

Kudret, 25 Şubat 1949, Yıl:2, No: 559.

Kudret, 25 Şubat 1949, Yıl:2, No: 559.

Kudret, 25 Şubat 1949, Yıl:2, No: 559.

Kudret, 1 Mart 1949, Yıl:2, No: 563.

Kudret, 1 Mart 1949, Yıl:2, Sayı: 563.

Kudret, 26 Mart 1949, Yıl:2, Sayı: 588.

Kudret, 28 Mart 1949, Yıl:2, Sayı: 590.

Kudret, 31 Mart 1949, Yıl:2, Sayı: 593.

Kudret, 25 Nisan 1949, Yıl:2, Sayı: 619.

Kudret, 25 Nisan 1949, Yıl:2, Sayı: 619.

Kudret, 8 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 631.

Kudret, 9 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 632.

Kudret, 8 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 631.

Kudret, 14 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 637.

Kudret, 16 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 639.

Kudret, 16 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 639.

Kudret, 21Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 644.

Kudret, 22 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 645.

Kudret, 26 Mayıs 1949, Yıl:2, Sayı: 649.

Kudret, 1 Haziran 1949, Yıl:2, Sayı: 655.

Kudret, 8 Haziran 1949, Yıl:2, Sayı: 662.

Kudret, 13 Haziran 1949, Yıl:2, Sayı: 667.

Kudret, 13 Haziran 1949, Yıl:2, Sayı: 667.

Kudret, 15 Haziran 1949, Yıl:2, Sayı: 669.

Kudret, 19 Haziran 1949, Yıl:2, Sayı: 673.

Kudret, 29 Haziran 1949, Yıl:2, Sayı: 683.

Kudret, 29 Haziran 1949, Yıl:2, Sayı: 683.

Kudret, 2 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı: 686.

Kudret, 2 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı: 686.

Kudret, 4 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı: 688.

Kudret, 6 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı: 690.

Kudret, 8 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı: 692.

Kudret, 9 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı: 693.

Kudret, 12 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı:696.

Kudret, 13 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı:697.

Kudret, 18 Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı:702.

Kudret, 30Temmuz 1949, Yıl:2, Sayı:714.

Kudret, 3 Ağustos 1949, Yıl:2, Sayı:718.

Kudret, 3 Ağustos 1949, Yıl:2, Sayı:718.

Kudret, 2 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 719.

Kudret, 2 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 719.

Kudret, 23 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 721.

Kudret, 23 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 721.

Kudret, 23 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 721.

Kudret, 23 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 721.

Kudret, 25 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 723.

Kudret, 26 Ocak 1950,Yıl: 3, Sayı: 724.

Kudret, 8 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:737.

Kudret, 8 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:737.

Kudret, 9 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:739.

Kudret, 10 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:739.

Kudret, 10 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:739.

Kudret, 11 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:749.

Kudret, 21 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:750.

Kudret, 23 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:752.

Kudret, 23 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:752.

Kudret, 23 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:752.

Kudret, 26 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:755.

Kudret, 2 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:759.

Kudret, 11 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:768.

Kudret, 4 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:761.

Kudret, 26 Şubat 1950, Yıl:3, Sayı:755.

Kudret, 2 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:759.

Kudret, 11 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:768.

Kudret, 4 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:761.

Kudret, 6 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:763.

Kudret, 4 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:761.

Kudret, 7 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:764.

Kudret, 11 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:768.

Kudret, 11 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:768.

Kudret, 17 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:774.

Kudret, 17 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:774.

Kudret, 18 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:774.

Kudret, 19 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:776.

Kudret, 21 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:778.

Kudret, 21 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:778.

Kudret, 25 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:782.

Kudret, 31 Mart 1950, Yıl:3, Sayı:788.

Kudret, 9 Nisan 1950, Yıl:3, Sayı:782.

Kudret, 21 Nisan 1950, Yıl:3, Sayı:800.

Kudret, 23 Nisan 1950, Yıl:3, Sayı:802.

Kudret, 25 Nisan 1950, Yıl:3, Sayı:813.

Kudret, 1 Mayıs 1950, Yıl:3, Sayı:819.

Kudret, 5 Temmuz 1950, Yıl:3, Sayı:834.

Kudret, 6 Mayıs 1950, Yıl:3, Sayı:835.

Kudret, 6 Mayıs 1950, Yıl:3, Sayı:835.

Kudret, 13 Temmuz 1950, Yıl:3, Sayı:835.

Kudret, 13 Temmuz 1950, Yıl:3, Sayı:835.

Kudret, 15 Temmuz 1950, Yıl:3, Sayı:837.

Kudret, 16 Temmuz 1950, Yıl:3, Sayı:837.

Kudret, 24 Temmuz 1950, Yıl:3, Sayı:902.

Kudret, 3 Ağustos 1950, Yıl:3, Sayı:910.

Kudret, 4 Ağustos 1950, Yıl:3, Sayı:911.

Kudret, 9 Ağustos 1950, Yıl:3, Sayı:916.

Kudret, 27 Ağustos 1950, Yıl:3, Sayı:932.

Kudret, 3 Eylül 1950, Yıl:3, Sayı:939.

Kudret, 4 Eylül 1950, Yıl:3, Sayı:946.

Kudret, 17 Eylül 1950, Yıl:3, Sayı:953.

Kudret, 19 Eylül 1950, Yıl:3, Sayı:955.

Kudret, 7 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:973.

Kudret, 7 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:973.

Kudret, 11 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:977.

Kudret, 15 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:973.

Kudret, 21 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:980.

Kudret, 22 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:990.

Kudret, 23 Ekim 1950, Yıl:3, Sayı:991.

Kudret, 7 Kasım 1950, Yıl:3, Sayı:100.

Kudret, 8 Kasım 1950, Yıl:3, Sayı:101.

Kudret, 16 Aralık 1950, Yıl:3, Sayı:1055.

Kudret, 7 Ocak 1951, Yıl:4, Sayı:1070.

Kudret, 7 Ocak 1951, Yıl:4, Sayı:1070.

Kudret,27 Ocak 1951, Yıl:4, Sayı:1070.

Kudret, 1 Şubat 1951, Yıl:4, Sayı:1096.

Kudret, 9 Mart 1951, Yıl:4, Sayı:1132.

Kudret, 10 Mart 1951, Yıl:4, Sayı:1133.

Kudret, 15 Mart 1951, Yıl:4, Sayı:1138.

Kudret, 26 Mart 1951, Yıl:4, Sayı:1149.

Kudret, 26 Mart 1951, Yıl:4, Sayı:1149.

Kudret, 28 Mart 1951, Yıl:4, Sayı:1151.

Kudret, 29 Mart 1951, Yıl:4, Sayı:1152.

Kudret, 2 Nisan 1951, Yıl:4, Sayı:1152.

Kudret, 9 Nisan 1951, Yıl:4, Sayı:1163.

Kudret, 9 Nisan 1951, Yıl:4, Sayı:1163.

Kudret, 27 Nisan 1951, Yıl:4, Sayı:1181.

Kudret, 5 Mayıs 1951, Yıl:4, Sayı:1189.

Kudret, 8 Mayıs 1951, Yıl:4, Sayı:1192.

Kudret, 30 Mayıs 1951, Yıl:4, Sayı:1213.

Kudret, 31 Mayıs 1951, Yıl:4, Sayı:1214.

Kudret, 1 Haziran 1951, Yıl:4, Sayı:1215.

Kudret, 19 Haziran 1951, Yıl:4, Sayı:1233.

Kudret, 19 Temmuz 1951, Yıl:4, Sayı:1263.

Kudret, 19 Temmuz 1951, Yıl:4, Sayı:1263.

Kudret, 20 Temmuz 1951, Yıl:4, Sayı:1263.

Kudret, 24 Temmuz 1951, Yıl:4, Sayı:1267.

Kudret, 26 Temmuz 1951, Yıl:4, Sayı:1270.

Kudret, 26 Temmuz 1951, Yıl:4, Sayı:1270.

Kudret, 31 Temmuz 1951, Yıl:4, Sayı:1275.

Kudret, 31 Temmuz 1951, Yıl:4, Sayı:1275.

Kudret, 1 Ağustos 1951, Yıl:4, Sayı:1275.

Kudret, 4 Ağustos 1951, Yıl:4, Sayı:1279.

Kudret, 12 Ağustos 1951, Yıl:4, Sayı:1292.

Kudret, 14 Ağustos 1951, Yıl:4, Sayı:1279.

Kudret, 16 Ağustos 1951, Yıl:4, Sayı:1291.

Kudret, 27 Ağustos 1951, Yıl:4, Sayı:1301.

Kudret, 2 Eylül 1951, Yıl:4, Sayı:1307.

Kudret, 7 Eylül 1951, Yıl:4, Sayı:1312.

Kudret, 9 Eylül 1951, Yıl:4, Sayı:1314.

Kudret, 12 Eylül 1951, Yıl:4, Sayı:1317.

Kudret, 17 Eylül 1951, Yıl:4, Sayı:1322.

Kudret, 26 Eylül 1951, Yıl:4, Sayı:1333.

Kudret, 27 Eylül 1951, Yıl:4, Sayı:1334.

Kudret, 1 Ekim 1951, Yıl:4, Sayı:1336.

Kudret, 9 Ekim 1951, Yıl:4, Sayı:1344.

Kudret, 10 Ekim 1951, Yıl:4, Sayı:1344.

Kudret, 23 Ekim 1951, Yıl:4, Sayı:1344.

Kudret, 1 Kasım 1951, Yıl:4, Sayı:1344.

Kudret, 19 Kasım 1951, Yıl:4, Sayı:1385.

Kudret, 21 Kasım 1951, Yıl:4, Sayı:1387.

Kudret, 26 Kasım 1951, Yıl:3, Sayı:1392.

Kudret, 30 Kasım 1951, Yıl:4, Sayı:1396.

Kudret, 2 Aralık 1951, Yıl:4, Sayı:1398.

Kudret, 5 Aralık 1951, Yıl:4, Sayı:1401.

Kudret, 6 Aralık 1951, Yıl:4, Sayı:1402.

Kudret, 13 Aralık 1951, Yıl:4, Sayı:1409.

Kudret, 17 Aralık 1951, Yıl:4, Sayı:1413.

Kudret, 2 Ocak 1952, Yıl:5, Sayı:1429.

Kudret, 12 Ocak 1952, Yıl:5, Sayı:1439.

Kudret, 6 Şubat 1952, Yıl:5, Sayı:1464.

Kudret, 14 Şubat 1952, Yıl:5, Sayı:1472.

Kudret, 19 Şubat 1952, Yıl:5, Sayı:1477.

Kudret, 3 Mart 1952, Yıl:5, Sayı:1490.

Kudret, 8 Mart 1952, Yıl:5, Sayı:1495.

Kudret, 16 Mart 1952, Yıl:5, Sayı:1503.

Kudret, 21 Mart 1952, Yıl:5, Sayı:1508.

Kudret, 22 Mart 1952, Yıl:5, Sayı:1509.

Kudret, 5 Nisan 1952, Yıl:5, Sayı:1523.

Kudret, 5 Nisan 1952, Yıl:5, Sayı:1523.

Kudret, 6 Nisan 1952, Yıl:5, Sayı:1524.

Kudret, 7 Nisan 1952, Yıl:5, Sayı:1525.

Kudret, 9 Nisan 1952, Yıl:5, Sayı:1526.

Kudret, 13 Nisan 1952, Yıl:5, Sayı:1530.

Kudret,16 Nisan-18 Nisan 1952, Yıl:5, Sayı:1533.

Kudret, 20 Nisan 1952, Yıl:5, Sayı:1537.

Kudret, 11 Mayıs 1952, Yıl:5, Sayı:1559.

Kudret, 13 Mayıs 1952, Yıl:5, Sayı:1561

Kudret, 15 Mayıs 1952, Yıl:5, Sayı:1563.

Kudret, 18 Mayıs 1952, Yıl:5, Sayı:1566.

Kudret, 20 Mayıs 1952, Yıl:5, Sayı:1558.

Kudret, 20 Mayıs 1952, Yıl: 5, Sayı: 1568.

Kudret, 25 Mayıs 1952, Yıl:3, Sayı:1573,s. 1.

Kudret, 26 Mayıs 1952, Yıl:5, Sayı:1574.

Kudret, 27 Mayıs 1952, Yıl:5, Sayı:1575.

Kudret, 27 Mayıs 1952, Yıl: 5, Sayı: 1575

Kudret, 30 Mayıs 1952, Yıl: 5, Sayı: 1578.

Kudret, 4 Haziran Mayıs 1952, Yıl: 5, Sayı: 1584.

Kudret, 19 Haziran 1952, Yıl: 5, Sayı: 1599.

Kudret, 21 Haziran 1952, Yıl:5, Sayı:1601.

Kudret, 27 Haziran 1952, Yıl:5, Sayı:1605.

Kudret, 28 Haziran 1952, Yıl:5, Sayı:1606.

Kudret, 1 Temmuz 1952, Yıl:5, Sayı:1609.

Kudret, 19 Temmuz 1952, Yıl:5, Sayı:1627.

Kudret, 26 Temmuz 1952, Yıl:5, Sayı:1634.

Kudret, 26 Temmuz 1952, Yıl:5, Sayı:1627.

Vatan, 2 Kasım 1942, s. 1-3.

Vatan, 1 Ağustos 1945, s. 1-3.

Vatan, 5 Ağustos 1945, s. 1-3.

Vatan, 22 Eylül 1945.

Vatan, 13 Haziran 1945.

Vatan,4 Aralık 1945.

Vatan, 7 Ocak 1946.

Vatan, 19 Ocak 1946.

Vatan, 24 Nisan 1946.

Vatan, 23 Mayıs 1946.

Vatan, 17 Haziran 1946, s. 1-3.

Vatan, 16 Temmuz 1946. s. 1-3.

Vatan, 22 Temmuz 1946. s. 1-3.

Vatan, 25 Temmuz 1946. s. 1-3.

Vatan, 26 Temmuz 1946. s. 1-3.

Vatan, 6 Ağustos 1946. s. 1-3.

Vatan, 9 Eylül 1946. s. 1-3.

Vatan, 25 Ocak 1947. s. 1.

Vatan, 12 Temmuz 1947. s. 1.

Vakit, 7 Ocak 1947.

TC Resmi Gazete, 24 Eylül 1946.

Tasvir, 14 Ağustos 1946.

"Hürriyet Misakı Bir Parti İşi Değil Değil Devlet işidir" , ***Tasvir,*** 14 Ocak 1947.

Tasvir, 5 Eylül 1947.

Yeni Sabah, 9 Mayıs 1950.

Zafer, 28 Haziran 1949.

Zafer, 17 Mayıs 1950.

III. Anı ve Günlükler

Ahmet, Faik,***Siyasi Anılar (1939-1954),*** İstanbul, 1977.

Aydemir, Şevket Süreyya, ***İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları,*** C. 2, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1985.

Barutçu, Faik Ahmet, ***Siyasi Anılar (1939-1954),*** İstanbul, 1997.

Erim, Nihat, ***Günlükler 1925-1979,*** C. I, Haz. : Ahmet Demirel, Yapı Kredi Yay. , İstanbul, 2005.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, ***Politikada 45 Yıl,*** Yay. Haz. : Atilla Öz kırımlı, 2. Baskı, İletişim Yay. , İstanbul, 1999.

Nadir, Nadi, ***Perde Aralığından***, Çağdaş Yay. , 4. bası, İstanbul, 1991.

Nutku, Emrullah, ***Demokrat Parti Neden Çöktü ve Politika'da Yitirdiğim***

***Yıllar (1946-*1958).** Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979.

Uran, Hilmi, ***Hatıralarım,*** Ankara, 1959.

Uran, Hilmi, ***Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım (1908-1950),*** Türkiye İş Bankası Kültür Yay. , İstanbul, 2007.

Yalman, Ahmet Emin, ***Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim,*** Yenilik Basımevi, İstanbul, 1970.

IV. Kitaplar ve Makaleler

Acar, İrfan, ***Dış Politika,*** Sevinç Matbaası, Ankara,1993.

Ahmad, Feroz, ***Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)***, Çeviren: Ahmet Fethi,Hil Yayın, İstanbul, 1996.

Ağaoğlu, Samet, ***Demokrat Partinin doğuş ve yükseliş sebepleri: bir soru***. Baha Matbaası, 1972.

Ağaoğlu, Samet, ***Arkadaşım Menderes,*** Rek-Tur Kitap Serisi, İstanbul, 1967.

Akşin, Sina, ***Kısa Türkiye Tarihi***, Türkiye İş Bankası Kültür Yay. , İstanbul, 2007.

Akşin, Sina, ***Türkiye'nin Yakın Tarihi 1789-1980,*** Yenigül Haber Ajansı, 1997.

Albayrak, Mustafa, ***Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960),*** Phonenix Yay. , Ankara, 2004.

Akandere, Osman, ***Milli Şef Dönemi, Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan iç ve dış tesirler 1938-1945,*** 1998.

Akıncı, Abdulvahap, Sefa Usta, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan Dış Faktörlerin Değerlendirilmesi", ***Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,*** C. 21, Sayı:1, s. 275-288.

Aksanyar, Necati; Biçer, Murat, " İkinci Dünya Savaşında Çıkarılan Varlık Vergisinin Türk Basınında ve Kamuoyunda Yansımaları (11 Kasım 1942- 15 Mart 1944), ***Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** Ağustos, Sayı :21, 2008.

Arar , İsmail, ***İzahlı Demokrat Parti Kronolojisi (1945-1950),*** İstanbul Matbaası, Ankara, 1984.

Araslı, Oya, ***Adaylık Kavramı ve Türkiye'de Milletvekili Adaylığı,*** A. Ü. H. F. Yayınları, Ankara, 1972.

Aydemir, Şevket Süreyya, ***Menderes'in Dramı (1899-1960),*** Remzi Kitapevi, İstanbul, 1946.

Aydemir, Şevket Süreyya, ***İkinci Adam,*** C. 2, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1985.

Ayın Tarihi, No: 144, Kasım 1945, s. 16-25.

Ayın Tarihi, No: 152, Temmuz 1946, s. 7.

Ayın Tarihi, No: 153 Ağustos 1946, s. 2.

Ayın Tarihi, No: 154, Eylül 1946, s. 11-15.

Ayın Tarihi, No: 158, Ocak 1947, s. 10-25.

Ayın Tarihi, No: 158, Eylül 1947, s. 11-15.

Ayın Tarihi, Eylül 1947, No:166, s. 26.

Ayın Tarihi, Ekim 1947, No:167, s. 16-20.

Bağcı, Hüseyin, ***Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar,*** ODTÜ Yayıncılık,2007.

Bayar, Celal, ***Demokrat Parti'nin Kuruluşundan İktidara Kadar Demokrat Parti,*** Toplayan: Özel Şahingiray, Doğuş Ltd. Şirketleri Matbaası, 1956.

Bayar, Celal, ***Başvekilim Adnan Menderes,*** Der: İsmet Bozdağ, İstanbul, 1986.

Başar, Suat, "Toprak Mahsülleri Vergisi Kalkınca", ***İÜİFM,*** C. 7, N. 1-4 Ekim 1945-Temmuz 1946.

Başgil, Ali Fuat, ***27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri,*** Çeviren: M. Ali Sebük- İ. Hakkı Akın, İstanbul,1966.

Bila, Hikmet, ***Sosyal Demokrat Süreç İçerisinde CHP ve sonrası,***Milliyet Yayınları, Teknografik Matbaacılık, İstanbul, 1987.

Bilmez, Bülent, ***Cumhuriyet Tarihinin Tartışmalı Konuları,*** 1. Basım, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2013.

Boratav, Korkut, ***Türkiye'de Devletçilik,*** Savaş Yayınları, Ankara,1982.

Bozdağ, İsmet, ***Demokrat Parti ve Ötekiler,*** Kervan Kitapçılık, İstanbul, 1975.

Burçak Rıfkı Salim, ***Türkiye'de Demokrasiye Geçiş (1945- 1950),*** Ankara, 1979.

Coşar, Nevin. "Demokrat Parti Dönemi Maliye Politikası. " ***Ankara Üniversitesi SBF Dergisi ,*** 2005.

Cem, İsmail, ***Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi,*** Cem Yayınevi, İstanbul, 1989.

Çavdar, Tevfik, ***Türkiye'nin Demokrasi Tarihi,***3. Basım, İmge Kitapevi, Ankara, 2004.

Çufalı, Mustafa, "Cumhuriyet Döneminde Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Rol Oynayan Dinamikler" ,***Özgürlük ve Demokrasi Sempozyumu,***Ankara, 2005, s. 9.

-Dursun, Davut, ***27 Mayıs Darbesi Hatıralar GözlemlerDüşünceler,*** İstanbul, 2001.

-Düstur, 3. Tertip, C. 27, s. 1452-1455.

-Düstur, 3. Tertip, C. 28, s. 929.

Düstur, 3. Tertip, C. 31,S. 847-891.

Ekincikli, Mustafa, ***İnönü- Bayar Dönemleri Türk Dış Siyaseti,*** Berikan Yayınları, 2017.

Erer, Tekin, ***Türkiye'de Parti Kavgaları,*** Tekin Yayınevi, İstanbul, 1966.

Erdost, Cevdet, "Türkiye Develüasyonlarının İthalat ve İhracata Etkileri- 1946-1978", ***H. Ü. İ. İ. B. F. Dergisi,*** C. 1, Sayı: 3, 1980, s. 21-27.

Esirci, Şükrü, ***Menderes Diyor Ki,*** Demokrasi Yayınları, İstanbul, 2003.

Eraslan, Cezmi, "Atatürk'ten sonra Türkiye'nin İç Politikası", ***Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II. ,*** Ankara, 2004.

Erer, Tekin, ***Türkiye'de Parti Tarihi ve İdeolojisi,*** Tekin Yayınevi, İstanbul, 1966.

Eroğlu, Hamza, "Atatürk ve Milli Egemenlik", ***Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu,*** Atatürk Araştırma Merkezi, 1987.

Eroğul, Cem, ***Demokrat Parti, Tarihi ve İdeolojisi***, İmge Kitap evi, Ankara, 1998.

Eroğul, Cem, "Çok Partili Düzenin Kuruluşu", ***Geçiş Sürecinde Türkiye***, Belge Yay. , s. 112-158, İstanbul, 1998.

Ertan, Temuçin Faik, "İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Dünya Ve Türkiye", ***80. Yılında Türkiye Cumhuriyeti ve Demokrasi 10–11 Kasım 2003***, H. Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Hacettepe Üni. Yay. , s. s. 73-88, Ankara, 2004.

Ertunç, Ahmet Cemil, ***Cumhuriyetin Tarihi,*** 4. Basım, Pınar Yayınları, İstanbul, 2008.

Fersoy, Orhan Cemal, ***Bir Devre Adını Veren Adnan Menderes,*** Hun Yayınları, İstanbul, 1978.

Findley, V. Carter, ***Modern Türkiye Tarihi: İslam, Milliyetçilik ve Modernlik 1789-2007,*** Çeviren Güneş Ayas, Timaş Yayınları, 2011.

Gologlu, Mahmut, ***Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I, 1924-1930 Devrimler ve Tepkiler,*** Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2011.

Gologlu, Mahmut, ***Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II. (1931-1938) Tek Partili Cumhuriyet,*** Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009.

Gologlu, Mahmut, ***Türkiye Cumhuriyeti Tarihi IV 1946-1950 –Demokrasiye Geçiş,*** İstanbul, 2013.

Gologlu, Mahmut, ***Milli Şef Dönemi 1939-1945,*** Kalite Matbaası, Ankara, 1974.

Güler, Cafer, "Türkiye'de Çok Partili Düzene Geçişte (1954-1950) Serbest Fırka Deneyiminin İzleri", ***Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Araştırmaları Dergisi,*** C. 34, S. 57, Ankara, 2015, s. 293.

Haytaoğlu, Ercan, "Türkiye'de Demokratikleşme Süreci ve 1945'te Çok Partili Siyasi Hayata Geçişin Nedenleri (1908-1945), ***PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi,*** Sayı:3, 1997.

Heper, Metin***, İsmet İnönü,*** Çev: Sermet Yalçın, Türkiye İş Bankası Kültür Yay. , İstanbul, 2008.

İnönü, İsmet, ***İnönü'nün Söylev ve Demeçleri 1919-1946, TBMM'de ve CHP Kurultaylarında,*** Milli Eğitim Yayınları, İstanbul, 1946.

İnönü, İsmet, ***İsmet İnönü Hatıraları Cumhuriyet'in İlk Yılları (1923-1938),*** Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, 1998.

Karal, Enver Ziya, "Atatürk, Siyaset Ahlakı ve Siyasi Partiler", ***Kemalizm,*** C. 29, S. 348, 1991, s. 15-17.

Karamustafaoğlu, Tuncer, ***Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri,*** Ankara, 1970.

Karaibrahimoğlu, Sacit, ***Demokrasinin Kronolojisi,*** Aklan Matbaası, Ankara, 1972.

Karpat, Kemal, ***Kısa Türkiye Tarihi,*** 1. Basım, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012.

Karpat, Kemal H. ***Türk Demokrasi Tarihi, (Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller),*** Afa Yayıncılık, İstanbul, 1996.

Kaştan, Yüksel, "Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Partili Dönemden Çok Partili Döneme Geçişte CHP'nin Yönetim Anlayışındaki Gelişmeler (1938-1950)",***Sosyal Bilimler Dergisi,*** C. 8, Sayı 1, 2006, s. 125.

Kayış, Yasin, "1946 Belediye Seçimleri ve Basın", ***Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâpTarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,*** C. 7, Sayı:16-17, 2008, İzmir, 2008.

Koçak, Cemil, ***Siyasal Tarih (1923- 1950), Yakınçağ Türkiye Tarihi (1908-1980),*** İstanbul,

Koçak, Cemil, "Siyasal Tarih (1923-1950)", ***Türkiye Tarihi 4,*** *Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Yayın Yönetmeni: Sina Akşin, 4. baskı, Cem Yay. , s. s. 85-173, İstanbul, 1995.

Koçak, Cemil, ***Türkiye'de Millî Şef Dönemi (1938-1945),*** C. I, II, İletişim Yay. İstanbul, 1996.

Konyar, Hürriyet, ***CHP ve Kemalist İlkeler,*** Bağlam Yayınları, İstanbul, 1999.

Lewis, Bernard, ***Modern Türkiye' nin Doğuşu,*** TTK Yayınları, Ankara, 2000.

Milar, Selçuk, "Yeter Söz Milletindir Afişi Nasıl Doğdu?" , ***Tarih ve Toplum,*** C. 9,S. 54Haziran, 1988, s. 218-219.

Pamuk Şevket, "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında İaşe sorunu ve Köylülük", ***Tarih ve Toplum,*** C. IV, 1996, s. 281-285.

Ortaylı, İlber, ***Yakın Tarihin Gerçekleri,*** 1. Basım, Timaş Yayınları, 2012.

Okyar Fethi, ***Üç Devirde bir Adam,*** Tercüman Yayınları, İstanbul, 1980.

Ökte, Faik, ***Varlık Vergisi Faciası,*** Nebioğlu Yayınları, İstanbul, 1951.

Özel, Şahigiray (Toplayan), ***Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri 1920-1953,*** Doğuş Matbaası, Ankara,

Öztürk, Kazım, ***T. C. Hükümetleri ve Programları,*** Baha Matbaası, İstanbul, 1968.

Şahin, Enis- Tunç, Bilal, "Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP- CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947), ***Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi,*** C. 1, Sayı:2, 2015, s. 52.

Tanör, Bülent- Boratav, Korkut- Akşin Sina, ***Türkiye Tarihi,*** 11. Basım, C. 4, Cem Yayınları, İstanbul, 2011.

Temuçin, Şevket, ***Demokrat Parti İkinci Büyük Kongresinde Alınan Tarihi Kararlar,*** Ülkü Baımevi, İstanbul, 1950.

Tevetoğlu, Fethi, ***Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler (1910-1960),*** Ankara, 1967. s. 572-576.

Türk İnkılâp Tarihi, T. C. Genel Kurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1973.

Timur, Taner. ***Türkiye'de çok partili hayata geçiş***, Şefik Matbaası, İstanbul, 1991.

Timur, Taner, ***Türk Devrimi ve Sonrası 1919-1946,*** Doğan Yayınları,Ankara, 1971.

Tokgöz, Erdinç, ***Türkiye'nin İkitsadi Gelişme Tarihi,*** Hacettepe Üniversitesi İ. İ. B. F. Yayınları, Ankara, 1995.

Tuna, Serkan, "Cumhuriyet Ekonomisinin İlk Develüasyonu 7 Eylül 1946", ***Akdeniz Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,*** Sayı. 13, 2007,s. 86-121.

Tuna, Taşkın, ***Adnan Menderes' in Günlüğü,*** Şule Yayınları, İstanbul, 2003.

Tunaya, Tarık Zafer, ***Türkiye'de Siyasi Partiler 1859-1952,*** İstanbul, 1995.

Turan, Ali Eşref, ***Türkiye'de Yerel Seçimler,*** İstanbul, 2008.

Turan, Mustafa, "Cumhuriyet Döneminde İki Deneme: Siyasi Müsteşarlıklar ve Müsatkil Gurup, Afyon Kocatepe Üniversitesi, ***S. B. D. ,*** C. I, S. 2, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Mayıs 1999,

Turan, Şerafettin, ***İsmet İnönü Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği,*** Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000.

Turan, Şerafettin, ***Türk Devrim Tarihi 3 Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)*** , 1. Basım, Ankara, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1995.

Turgut, Serdar. ***Demokrat Parti döneminde Türkiye ekonomisi: ekonomik kalkınma süreçleri üzerine bir deneme,*** Adalet Matbaacılık, Ankara, 1991.

Uçarol, Rıfat, ***Siyasi Tarih (1789-2010),*** 8. Basım, İstanbul, 2010.

Uyar, Hakkı, ***Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi***, 2. baskı, Boyut Kitapları, İstanbul, 1999.

Polatkan, Salih, ***Askeri ve Siyasi Yöneleriyle Mareşal Fevzi Çakmak,*** Önsöz Basın ve yayıncılık, Ankara, 1981.

Sülker, Kemal, " Türkiye'de İşçi Konfedarasyonlarının Kuruluş ve Görevleri", ***Sosyal Siyaset Konferansları,*** 20. Kitap, İ. Ü. İktisat Fakültesi Yayınları, 1969.

Şentürk, Ayşegül, " Çok Partili Hayata Geçiş Süreci ve Necmettin Sadak", ***Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi EnstitüsüÇağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi ,*** C. 12. Sayı: 25, 2012, İzmir, 2013, s. 164.

Zürcher, Eric Jan, ***Modernleşen Türkiye'nin Tarihi,*** 3. baskı, İletişim Yay. , İstanbul, 1998.

Zürcher, Eric Jan, ***Savaş, Devrim ve Uluslaşma,***Çeviren, Ergün Aydınoğlu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

Yazıcı, Erdinç, ***Osmanlıdan Günümüze Türk İşçi Hareketi ve Türk HarİŞ Harb- İş Sendikası,*** Eğitim Yayınları, Ankara, t. y.

Yetkin, Çetin, ***Karşı Devrim (1945-1950),***Otopsi Yayınevi, İstanbul,2002.

Yıldız, Abdullah, ***İktidar Kavgaları ve İrtica,*** Pınar Yanınları, t. y.

Yılmaz, Salih, Baytal Yaşar, Türkman Sayim, ***Atatürk ve Türkiye***

Cumhuriyeti Tarihi, Nobel Yay. , 2. Basım, Ankara, 2014.

Yücel, M. Serhan, ***Demokrat Parti,***

V. Ansiklopedi ve Sözlükler

Cumhuriyet Ansiklopedisi 1941-1960, C. 2, 4. basım, Yapı Kredi Yay. İstanbul, 2003

Çavdar, Tevfik, "Demokrat Parti", ***Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi***, C. VIII, İletişim Yay. İstanbul, b. t. y.

Çolak, Filiz. "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti (1945-1950). " ***Türkler Ansiklopedisi,*** *C. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara* ,2002.

Timur, Taner, ***Türk Devrimi ve sonrası 1919-1946,*** Doğan Yayınları, Ankara, 2003.

Meclis Görüşmeleri

TBMM Zabıt Ceridesi, 7. Dönem, C. XV, Ankara, s. 126-131.

TBMM Zabıt Ceridesi, 7. Dönem, C. XVI, s. 143-145.

TBMM Zabıt Ceridesi, 7. Dönem, C. XXIV. , s. 48-65.

TBMM Zabıt Ceridesi, 7. Dönem, C. xxıv. , s. 67.

TBMM Tutanak Dergisi, D. 6, C. 28. S. 20-30.

TBMM Tutanak Dergisi, D. 7, C. 8. 15. 03. 1944.

TBMM Tutanak Dergisi, D. 7, C. 24, 4935 sayılı, 13 Haziran 946 tarihli kanun s. 262.

TBMM Tutanak Dergisi, D. 7, C. 24, 4919 sayılı Kanun, s. 48.

TBMM Tutanak Dergisi, D. 8, C. 1, s. 100-130.

TBMM Tutanak Dergisi, D. 8, C. 1, s. 19.

"Basın Kanunu Hakkındaki Tartışmalar", ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D. 8, C. 1, s. 280-313.

TBMM Tutanak Dergisi, D:8, C. 1, s. 313.

"Recep Peker'in Konuşması", ***TBMM Tutanak Dergisi,*** D:8, C. 1, s. 313.

TBMM Tutanak Dergisi, D: 8, C. 3, s. 13-27.

TBMM Tutanak Dergisi, D: 8, C. 3, s. 15-19.

TBMM Tutanak Dergisi, D: 8, C. 3, s. 23-24.

TBMM Tutanak Dergisi, D: 8, C. 6, s. 672.

TBMM Tutanak Dergisi, D: 8, C. 6, s. 676-681.

TBMM Tutanak Dergisi, D: 8, C: 12, s. 148.

TBMM Tutanak Dergisi, D:8, C:12, s. 269-274.

TBMM Tutanak Dergisi, D:8, C:12, s. 1097-1110

TBMM Tutanak Dergisi, D:8, C:12, s. 1107-1109

TBMM Tutanak Dergisi, D:8, C:12, s. 153

III- Tez

Aldan, Ejder, ***Türkiye'de Çok Partili Siyasi Hayat Geçiş Yıllarının Demokrasi Kavramı Ekseninde Sosyolojik İncelemesi: Demokrat Parti Uygulamaları,*** T. C. Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi , Muğla, Ocak 2012.

Atabay, Mithat, ***Çok Partili Dönemde Bir Muhalefet Partisi: Millet Partisi (20 Temmuz 1947-27 Ocak 1954),*** Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Tarih Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1991.

Çalışoğlu, Murat, ***Mehmet Fuat Köprülü'nün Siyasi Hayatı,*** Doktora Tezi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Erzurum, 2009.

Çolak, Ö. Faruk, ***Savaş Ekonomisi ve İkinci Dünya Savaşı Dönemi,*** Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1992.

Doğan, Sadık, ***Çok Partili Hayat Geçiş Sürecinde Hasan Saka Hükümeti***, Celal Bayar Üniversitesi, Tarih Ana Bilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Parogramı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa, 2002.

Esenkaya, Ahmet, ***İnönü Dönemi Laiklik Politikası 1938-1950,*** Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995.

Karcı (Demir), Betül, ***Çok Partili Hayata Geçişin Türk Basınındaki Yansıması(1945-1950), Vatan Gazetesi Örneği,*** T. C. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

Kılıç, Cemil, ***Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve 1946 Seçimleri,*** Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995.

Küçüktepe, Furkan, ***Mehmet Fuat Köprülü'nün Demokrat Parti'den Kopuşu ve Sonraki Siyasi Hayatı***, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü , Tatih Ana Bilim Dalı, Tarih Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.

Sarıçoban, Gülay, ***Çok Partili Hayata Geçişte İktidar Muhalefet İlişkileri 1946-1950,*** H. Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.

Sönmez, Sema, ***1946-1950 yılları arasında İktidar- Muhalefet İlişkileri Açısından Demokrat Parti İşlevi,*** Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya,1998.

IV- e-Kaynak

Erdoğan, Mustafa, "Türkiye'de Demokrasiye Geçiş Deneyimi, Liberal Düşünce Topluluğu 3, 265-284. http://www. Liberal-dt. org. tr, (24. 04. 2006).

www. tbmm. gov. tr/anayasa/anayasa24. htm.

EKLER

Sahibi: [illegible]
İdare Meydanı No. 12
Telefon: 2501
Telgraf: BAŞKENT
Posta Kutusu: 5

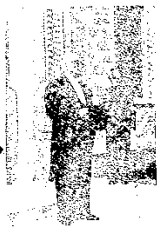
ÇARŞAMBA
30
EKİM
1946

BAŞKENT

YIL: 1 - SAYI: 28 GÜNLÜK SİYASİ DEMOKRAT GAZETE FİYATI: 10 KURUŞ

GÜZEL BEDENLERE ZEVK
BÜYÜK RUHLARA ISTIRAP
GEREKTİR.

Cumhuriyet Bayramı bütün yurtta coşkun sevinç ve tezahüratla kutlandı..

Celâl Bayar
Meclisten çıkarken

Muhalefet Ne İstiyor ?

Samet AĞAOĞLU

Demokrat Parti ile en kuvvetli ifadesini bulan muhalefetin üç büyük takibi vardır.

Evvelâ, artık bu memlekette Devlet ve kamu işlerinin, Milli Hâkimiyetin gerçekleşmesi için temel şart olan kontrol ve murakabeye tâbi olması.

Sonra, hangi parti iktidarda olursa olsun, Millet ve Vatan mukadderatı ellerine teslim edilen insanların bu vazifenin azametine müteneşsip hareket, kabiliyet ve nefis fedakârlığına sahip bulunmaları;

Ve nihayet şimdiye kadar inkılâbın zaruretleri, Milli kalkınma hareketinin icapları gibi vesilelerle kontrolsuz ve murakabesiz geçmiş olan devrim ve bu devri idare etmiş olan insanların hesap vererek, yeni bir devir başlarken eski devrin şerefle kapanmaları!

Bunlar aynı zamanda her hangi bir partiye bağlı olsun veya olmasın, bütün vatandaş namına en haklı isteklerdir!

Bugün memlekette iktidar partisine karşı milletin güven ve itimadın pek ziyade azalmış olduğu, bizzat bu partinin mensupları tarafından da itiraf edilen bir hakikattir.

İktidar partisi bu güvenli ve itimatsızlığı ancak, memleketi tek başına ve kontrolsuz olarak idare ettiği devirlerin hesabını vermekle tekrar kazanabilir.

Muhalefetin istediği hesap bir yolsuz iyi ve başarılı taraflarını alâkalı değil, fena ve başarısız taraflarını da meydana dökülmesidir.

Bu bir maddi ve manevi temizleme işi olacaktır. Senelerdenberi kulaktan kulağa fısıldanan dedikodular, iktidar partisini daimî bir şüphe altında bırakan müphem itirazlar bu suretle nihayet bulacak ve birçok vatandaşların bu dedikodu ve ittihamlardan haksız yere maruz kaldıkları mânevî ıztıraplar bu suretle duracaktır.

Aynı zamanda bir inkılâp partisi olan iktidar partisinin, inkılâbı idare ettiği devirlerden en ufak bir şaibesi bile kalmadan, tarihe intikalî yalnız kendisinin değil aynı zamanda bütün Türk milletinin de şerefi isabetle!

Çünkü muhalefet gibi iktidar da Türk milletinin iktidarıdır. Çünkü Cumhuriyet Halk Partisinin reis olduğu laiklâşan Türk milletinin inkılâbıdır.

Biz bir vatandaş olarak iktidar partisinden, memleketi kontrolsuz olarak idare ettiği devirlerin tam hesabını vermesini talep etmekte haklıyız! - tiraf ediyoruz.

Cumhuriyetin 23 üncü yıl dönümü bugün yurt içinde büyük tezahüratla kutlanmıştır.

Başkent'te en yüksek dereceesini bulan bu tezahüratta küçük, büyük bütün Ankara halkı katılmış, ve Ankara güzel sonbahar havası içinde böylece en güzel ve en mesut günlerinden birini daha yaşamıştır. Baştan başa milli renklerle, dövizlerle süslenmiş olan bütün yollar halk yığınlarıyle dolup taşmakta ve trampet, boru ve bando sesleri her tarafı sarmakta idi.

Büyük askeri geçit resminin yapılacağı Hipodromdaki tribünler ise çok erken saatlerdenberi baştanbaşa dolmuş bulunuyordu. Denilebilir ki, güzel bir dekor ve coşkun sevinç gösterileri içinde kutlama tezahüratının en güzel safhasının geçtiği Hipodrom, bronz heykeli bütün Ankara halkını göğsünde toplamıştı. Bu muhteşem hava içinde geçen kutlama şenliklerinin arasında, göze çarpan nokta, geçirdikleri bir rahatsızlık neticesi Cumhurbaşkanlarının aralarında görémiyeceklerinden dolayı halkın duyduğu üzüntü idi. Bunun ifadesi ise bütün yüzlerde okunuyordu. Ve bu sebepten rahatsızlıkları dolayısiyledir ki, Millet Meclisindeki tebrikât ile askeri geçit resminde Cumhurbaşkanımızı Büyük Millet Meclisi Başkanı General Kâzım Karabekir temsil eylemiştir.

General Kâzım Karabekir, Büyük Millet Meclisindeki merasim salonunda yanlarında Başbakan Recep Peker ve General Kurmay Başkanı Orgeneral Salih Omurtak bulunmakta idi. Bakanlarla, Yargıtay, Şayıştay, Danıştay Başkanları, Genel kurmay İkinci Başkanı C. H. Partisi Genel Sekreteri ile, D. Partisi Başkanı da Şeref Tribününde yer almışlardı.

Geçit resmi. kız ve erkek izcilerinizin çok güzel ve çok takdir toplıyan geçişleriyle başlamıştır. Merasime Tümgeneral Osman Güray komuta etmekte idi.

İzcilerimizin geçişlerini Harp Okulu ve bir piyade alayı ve bahriyelilerimizle suvarilerimizin, tank ve motörlü birliklerimizin başlarında alay sancakları olduğu halde geçişleri

(Devamı 4 üncü de.

Kahraman Ordumuza ait birlikler Hipodromdan geçerken

Çörçil'in Partisinin gazetesi Türkiye'yi övüyor

"Silahlı bir tecavüz karşısında Türk Milletinin son zafere olan inanı, Türk hükümranlık haklarından vazgeçmenin imkânsızlığı derecesinde sağlamdır.. „

Londra: 29 (a. a.) Daily Telegraph gazetesinin Türkiyeye gönderdiği hususi muhabiri Buckley, «Sovyet elçisi Barbine karşı Türkiyenin gösterdiği mütehit ve sarsılmaz cephe» başlığı altında üç sütun üzerine bir makale yazmıştır.

Türkiyedeki son hükümet değişikliğinden bahseden Buckley, bilhasse diyor ki:

Bu hükümet değişikliğinin Türk dış siyasetinde de değişiklikler yapmasından korkulmuyordu. Bunun temamiyle aksi olduğu, Türkiyenin dış siyasetinin her zamankinden ziyade iradesi ve azmindir. Kabinede bakanı değişmiyen tek bakanlık Dışişleridir ve Hasan Saka bu mevkii işgal etmekte devam ediyor. Yalnız bu bile Türk dış siyasetinde hiç bir değişiklik değiş edilmediğine yeter bir işarettir.

Hükümet değişikliğinden sonra, geçen bütün hadiseler gösteriyor ki, muhalefet de hükümeti dış siyasette asla rahatsız etmek niyetinde değildir. Muhalefet şiddetli şahsi hücumlarda bulunmak ve umumi iktidarın bütün bulunmasının konusu mevzuu yapmakla iktifa ediyor. Acaba muhalefet buca, karşılık müsbet bir plân ortaya koymasının ve bir milyona yakın askeri devamlı olarak silâh altında tutan bir milletin nasıl sahasak bir iktisadî kalkınmayı gerçekleştirebileceğini izah etmeden yapıyor.

Türkiyenin bugün içinde bulunduğu iktisadî güçlüklerin başlıca sebebi, idame etmek zorunda bulunduğu işte bu kısmi seferberlik halidir. Bütçenin yüzde altmışı askeri işlere tahsis edilmiş olduğundan, memleket, Atatürk reformlarının merkezini teşkil eden iktisadî projelerini gerçekleştirmek imkânını bulamamıştır.

Milli Piyongo Dün Çekildi

Buckley, devamla şöyle diyor:

Türkiye kendisi için hayatî olan dış meselede sapasağlam durmaktadır. Yeni Başbakan Recep Peker, kurtuluş savaşının bu emekli askeri, bu Büyük Britanya ve batı dostu, Türkün en bariz vasıflarından biriyle müşahitlerin gözünü çarpıyor. Yıldırım teşebbüslerle karşısında onun sebat ve azmi daha ziyade artıyor ve sinir harbine karşı mukavemeti insanı hemen hemen mütehayyir.

Rus isteklerinden, Buckley şöyle bahsediyor:

Türkiyede, beşinci kolun hâkimiyeti yoktur. Görüştüğüm heshime Rusyanın yaptığı istekler pek muhtemel olarak bir pazarlık maksadıyle ve Türkiyenin başka yerlerinde daha mânalı tavizler karşılığında terk edilmek üzere yapılmıştır. Filhakika Rusyaya boğazlarda müşterek müdafaa hakkı tanınırsa, Acıbadem'de kimse hükümran olacağına ne ehemmiyeti kalır?

Stratejik bakımından bu uzak çevre Rusyayı Akdeniz'e çıkmak olan tarihî hedefine pek az yaklaştırır. Askeri bakımdan, dağlar bölgesinden yapılacak bir ilerleyiş de Boğazlara doğru ilmek husunda en ağır yoldur.

Buckley makalesini şöyle bitirmektedir:

(Sonu S. 4 de)

Buckley, Türkiyenin dünyanın bu tarafında sulh ve emniyetinin temini için Türkiye ile Rusya arasında bir tarafsızlık paktı yapılmasını tavsiye etmiştir.

(Sonu S. 4 de)

ÇÖRÇİL'in Stalin'e cevabı

Londra: 29 (a. a.) — Mareşal Stalin tarafından yapılan beyanata cevap veren M. Churchill seçimle şunları söylemiştir:

Başkan Stalinle hükmetim vardır ve beraberce geçirdiğimiz imtihan günlerini daima hatırlamakteyim. Arzularını için bu kadar meziyet sahibi olan Rus halkının güvenlik içinde müreffeh ve bahtiyar olarak yaşamasını temenni etmekteyim.

Harp karşısındığı zaman Rus hükümetinin dünyanın yeniden imarında idareci rollerinden birini üzerine almasını daima arzu etim. Başbakan olduğum devirde 1940 senesinde imzalanmış olan Rus-İngiliz anlaşması ile memleketlerimizin içtimai sistemlere taallük eden işlerine karışmıyacağımı

(Sonu S. 4 de)

Mareşal Çakmak İzmir'de Halkla temaslara başladı

İzmir 29 (H. Feyzat telefonla bildiriyor)

Dündenberi şehrimizde bulunan sayın Mareşal Çakmak, bugün de halkla temaslarına devam etmiştir. Sabahın erken saatlerinden itibaren evvel köylerden ve kasabalardan gelen binlerce kişi Mareşalı görmek için İzmir Palas otelinin önünde toplanmış bulunuyordu. Resmi geçişe tahsis edilen 25 dakikadan fazla bir müddet beklemek mecburiyetinde kalan halk bu müddet zarfında Mareşalı alkışlamış ve kendisine sevgi tezahüratında bulunmuştur.

Mareşal Çakmak, Palas otelinden ayrılarak Kültür Parkındaki Halkevine gitmiş ve burada halkevi mensupları ile bir müddet görüşmüştür. Mareşal Halkevinden ayrılarak Kültür Parkında bir müddet gezmiş ve sonra Fuar binasına gitmiştir. Mareşal Fuar binasında bir müddet kaldıktan sonra Kültür Parkında bir müddet daha gezmiş ve sonra otomobille Alsancak'a gitmiştir. Mareşal Alsancak'ta bir müddet kaldıktan sonra Kültür Parkına dönmüş ve Kültür Parkından ayrılarak Palas otelinin önünde toplanmış olan halkın sevgi tezahüratı arasında otelin balkonuna çıkmış ve halka kısa bir hitabede bulunmuştur.

— Evlâtlarım kalbimizde bu ateş yandıkça memlekette demokrasi ateşi sönmiyecektir. Mareşal bundan sonra halk ile bir ziyafet (Devamı sonda) diğer ziyafetlerin verileceğini söylemesi üzerine, halk sevinç tezahüratı arasında dağılmıştır.

Öğleden sonra Kahramanlar semti D. P. Ocağını ziyaret etmiş ve orada toplanan 5 bin'e yakın sanayi işçisinin müşterek dileklerini tespit etmiş ve Umurbey D. P. ocağına gitmiş, oradan da Bayraklıya hareket etmiştir.

Majeste Faruk Türkiye'ye geliyor

İstanbul: 29 (telefonla) — Mısır Saray Nazırı getirecek olan Mısır tayyaresi bugün beklenmişse de gelmemiştir. Yarın gelmesi bekleniyor. Bu seyahat dost Kral Mısır Faruk'un memleketimize yapacağı seyahat ile ilgilidir. Saray Nazırı İstanbul'dan gene uçakla Ankara'ya gidecektir.

Faik Muhittin Adam öldü

İzmir ve Vatan gazetelerinin muharrirlerinden Dr. Faik Muhittin Adem geçirdiği bir kalp krizi neticesinde vefat etmiş bir kudretli bir muharrir olduğu gibi iyi bir doktor da olan Faik Muhittin'in kaybından dolayı İzmir ve Vatan arkadaşlarımızın teessürüne iştirak ederiz.

Mr. Stalin'in Mühim Beyanatı

Çörçil'i yeni bir harbin tahrikçisi olarak vasıflandırdı

Londra 29. (a. a.)—Mareşal Stalin Sovyetler Birliğinin tâkibettiği siyasetinki nokt. inzarı izah etmiştir.

Avrupa'da bir seyahat yaptıktan sonra halen Londra'ya gelmiş bulunan bir Amerikan Basın Ajansı Direktörü M. Bailly'nin kendisine telgrafla sorduğu sualilere cevap vermiştir. Stalin Sovyetler birliği ile Birleşik Amerika arasındaki gerginliğin arttığını kabul etmekle beraber sözüne başlamıştır.

Barış için bugün en ciddi tehlike ne kendisine ne olduğu sualine Stalin, yeni bir harbin tahrikçileri, her şeyden evvel Churchill ve İngiltere'de ve Birleşik Amerika'da onun güttüklerine iştirak edenlerdir, cevabını vermiş ve sözlerine şunları ilâve etmiştir:

«Yeni bir harbin tahrikçilerinin maskelerini çıkartmak ve onları mat etmek lâzımdır.»

Almanya'da dört işgal böl-

(Sonu S. 4 de)

Süzgeçten Damlalar

Profesör Yavuz Abadan'ı tebrik ederiz!..

Öğrendiğimize göre; Profesör Yavuz Abadan, kovli mücerredinde kalan Eskişehir Milletvekilliğinden istifa etmiş.

Verilen haberde, istifa için gösterilen sebepler, Halk Partisinin keskin bir soldan geri dönüş yapmaya mecbur kaldığının açık bir misalidir:

«Seçim kanununun 11 inci maddesinin tatbiki yüzünden bazı mahfillerde (1) hasule gelen tereddütleri ortadan kaldırmak ve Eskişehir halkının iradesini bir kere daha belirtmesine fırsat vermek maksadı ile» verildiği söylenen bu istifa geç kalmış olsa da, ergeç hükmünü icra eden millî irademin muvaffakiyeti bakımından hakikaten sevinilecek bir neticedir.

«Eğer bu istifa günündeki «bütün varlığı ile bağlı bulunduğu ilgisiz kanaatlerinden hiçbir fedakârlık yapmıyacağını (1)» temin etmek lüzumunu hissetmese idi, sayın profesörü alkışlamamız da kabildi.

Maahaza bu fasıl ile, en kısa ve en makul yolu tercih eden profesör Yavuz Abadan'ı bir kere daha tebrik ederiz!..

Hüseyin RAHİ

BAŞKENT, 30 EKİM 1946, YIL:1, SAYI: 28, s.1.

İmtiyaz Sahibi: Dr. Niyazi ÇITAKOĞLU
Ankara Meydan No. 12 Telefon: 2591 Telgraf: BAŞKENT Posta Kutusu: 5
PAZARTESİ 9 ARALIK 1946
BAŞKENT
YIL: 1 · SAYI: 64 GÜNLÜK SİYASİ DEMOKRAT GAZETE FİYATI: 10 KURUŞ

YEĞEN

SADIK ALDOĞAN'IN BEYANATI

Sayın General dünkü baş yazımızı tamamen tasvip ediyor

"Davamız milletin davasıdır, bu mücadeleye her yerde ve her zaman kuvvetle devam edeceğiz,,

Samet Ağaoğlu'nun bugün «Akşam» ve «Başkent» gazetelerinde çıkan bir başmakalesi dolayısiyle General Sadık Aldoğan aşağıdaki beyanatta bulunmuşlar :

Benim bu hususdaki şahsi görüşüm şudur :

Büyük Millet Meclisindeki Halk Partisinin çoğunluğu beni ve mensup olduğum Demokrat Partinin güttüğü gaye üzerinde zerre kadar tereddüt yaşamıyor. Bizim davamız Büyük Millet Meclisi'nden çıkan kanunların milli arzunun tecessüm olmasıdır.

Büyük Millet Meclisi'nde şimdiye kadar cereyan eden hareket eden Partimizin ne yolda hareket edeceğini ilerde göreceğiz.

Sadık Aldoğan

Oligarşi aleyhtarı, karşımızdaki Halk Partisi içinde de, hiç şüphe yok, demokrasi aşkiyle kalbi çarpan bir çok arkadaşlar vardır.

İhtilal ve İnkılâbımızın neticesi ve eseri olan Anayasa hükümlerini hiçe sayanlara ve bir takım mantık oyunlariyle hükümsüz bırakmağa çalışanlara, 8. nci Büyük Millet Meclisi icabeden dersi yine kendi verecektir.

Biz Demokratlar, fikrimizin mutlaka yürüyeceğine eminiz. Çünkü :

Davamız milletin davasıdır. Bu mücadeleye her yerde ve her zaman kuvvetle devam edeceğiz.

Samet Ağaoğlu'nun fikri, bizim vereceğimiz kararlardan biri de olabilir.

Koraltan Kırıkkale köylerinde

Koraltan halkın sırtında değil, omuzlarında gezdi

70 lik bir ihtiyar dedi ki: "Cefa ve eza ile geçen ömrümüzün hakkını arayanlara, Ulu Tanrım yardımcı olsun,,

Koraltan: "tek gayemiz, sözü millete verip bu memlekette halk hakimiyeti kurmaktır,,

Kırıkkale: 8 (Özel surette giden arkadaşımız Yusdabekiğden telefonla) —

Refik Koraltan bu sabah Kırıkkale D. Parti ilçe kongresini açtıktan sonra Zühtü Velî Begeyi burada bırakıp otomobilile Doğanay, Keskin ve Koracalı köyüne hareket etti. Kendisine refakat ettim. Notlarımı veriyorum.

Karacalıda Refik Koraltan'ı karşılıyan köylülerin sayısı 1500 ü mütecaviz di. Köye vasıl olduğumuz zaman önünde bayrak ve arkasında davul zurnalarla çaldığı milli havalarla iteriye alınan halk, Refik Koraltan'ı içten tezahüratla karşılamış, bilhassa 70 yaşındaki nur yüzlü ak sakallı bir ihtiyar, gözyaşlarını zaptedemiyerek haykırmıştır:

— Cefa ve eza ile geçen ömrümüzün hakkını arayanlara Ulu Tanrım yardımcı olsun.. bu sözler üzerine heyecanlı zapteden halk, Refik Koraltan'ı omuzlamak istemiş, fakat Koraltan, o gür sesiyle, asıl demokrasi terbihinin temellini iki kelimede hülâsa etmiştir :

Birimiz diğerinden yüksek değil.

Bir beyyiz kişinin tek bulak kesildiği Karacalı köyünde Refik Koraltan ilan bir buçuk saatlik bir konuşma yapmıştır.

Atatürkün "Bu memleketin hakiki efendileri köylülerdir,, sözünü mevzuubahis eden Koraltan demiştir ki:

Nasıl olde, nasıl geldiler, nereden çıktılar, bilmiyoruz. Bir takım adamlar sahneye çıkıp bu memlekette bir zümre tabakasını kurdular. Milleti unutturlar ve koskoca Türk dünyası kendi menfaatlerinin icabettirdiği tarafa yönettiler, yapılanları kendilerine mal ettiler.

Refik Koraltan

İşte bu göye içindeki, şu masum ve hiçbirşeh yüzlerinizden aldığımız cesaretle ortaya çıkmış bulunuyoruz. Tek gayemiz vardı: Sözü millete verip, bu memlekette halk hakimiyetini kurmak.

Bir muhterim bir mahiye müderrisinin, bir kaymakamın, bir valinin halkın tabakasından bir memurlar olduğu fikrini görülünceye kadar çalışacak ve bugün değilse yarın muvaffak olacağız.

Köylüler, hele sizler hele sizler.. Davamız sizdedir. Sizin için çalışacağız; ta ki, ekmeğinizle beslediğimiz jandarma, bir çok yerde müşahede ettiğimiz gibi, gelip sizi tekmelemesin. Çalışacağız sizi evsiz ocaksız ve sefalet içinde görmeyiniceye kadar.. Parolamız şu olmuş söz bizimdir.

Saflarımızı sıkı tutun yurttaşlar, bu sözü hiç kimse bizden alamıyacaktır.

Bundan sonra, uzun nutkuyu, seçim ve seçim kanunundan bahsetmiş Koraltan demiştir ki:

Seçim meselesini siz de biliyorsunuz, kendi dâvamızın en büyük hayreti içindeyiz. İşi, adaletle tecellisine bırakarak bu mevzuu temas etmiyeceğim.

Kahramanca yurttaşlar;

Demokrasi inkılabının koruyucu bir büyüklükle başında bulunuyorsunuz. Nasıl ki, yüce bir dağın eteğinde bulunanlar, o dağın yüksekliğini göremezlerse, siz de bu büyüklüğünüzün farkına varamadınız. Şimdi vazifenin, şu ana kadarki müşahede ettiğim eleme, ıstırap ve dertlerinize tercüman olmaktır.

Bundan sonra halk dilekçelerine geçmiş. Celâl Ateşever adında bir köylü 1500 kişinin içinde yakın bir teryaka şunları haykırmıştır:

— Kefen bulamıyoruz, kefen.. Dün ölen üç yaşındaki çocuğumuza yatık gömlek ve donsuz sarıp gömdük.

Şu en Refik koraltan'a bakıyorum, gözlerindeki iki damla yaş, bu teryakın bir aksi gibi..

Bu hadiselerin tafsilâtını ve Kırıkkale Halkevi reisi tarafından verilecek izahatı orasını gelecek bir yazımızda okuyacaksınız.

Herşeyin Üstünde Anayasa

Bu noktayı, böylece işaret ettikten sonra son Meclis tartışmalarının meydana çıkardığı zihniyeti, ağır, korkunç ve zararlı zihniyeti ele alalım

Yazan: Samet AĞAOĞLU

Büyük Millet Meclisi'nde iki Demokrat Milletvekilinin mazbataları münasebetiyle geçen ve bu iki zatın milletvekilliğinden çıkarılması kararıyle biten tartışmalar, iktidar partisine mensup ekseriyetin taşıdığı zihniyeti bütün çıplaklığı ile meydana koymuş bulunmaktadır.

Bu tartışmaları okuyarak hak ve hukuk fikrinin insaf ve adalet hissinin bu kadar inkâr edildiğini, ayaklar altına alındığını ve iktidar ihtirasının bu kadar körükörüne şahlandığını gören vatandaşların derin bir acı duyduklarına şüphe yoktur.

Bu acıyı artıran bir nokta da, Milli Mücadelede hizmet etmiş olmak gibi, onbüyük hissesi isimsiz milyonlarca şehide ait olan bir şerefi hâlâ paylaşamamış, hâlâ başka maksatları örtmek için kullanmak yoluna sapılmış olmasıdır!

«Milli Mücadeleye kim hizmet etti?» diye yapılacak bir soket sonunda, bu ekseriyet içinden ayakta kaç kişi kalır?.Bunu Allah bilir!

Bizim bildiğimiz ise şudur:

Üzerinden 25 sene geçmiş ve asıl hizmetkârlarının büyük kısmı, bu hizmetlerinin karşılığında hiçbirşey istemeden yaşayarak, bugün hayata veda etmiş bulunan Milli Mücadeleyi siyasi maksatlarımızı örtmek ve siyasi hasımlarımızı yere vurmak için bir âlet, bir vasıta olarak kullanmamak lâzımdır!

Bu, millî tarihimizin en şerefli devirlerinden birisine karşı gösterilmesi lâzımgelen saygı icabıdır.

Bu noktayı, böylece işaret ettikten sonra son Meclis tartışmalarının meydana çıkardığı zihniyeti, ağır, korkunç ve zararlı zihniyeti ele alalım :

İktidar partisine mensup ekseriyet, kendi salâhiyetlerinin hudutsuz olduğu ve ekseriyetin milletin hükümranlık hakkını kayıtsız ve şartsız kullana bileceği kanaatındadır!

Halbuki bu, böyle midir? Hatta milletin, kendi fertlerine karşı hükümranlık hakları kayıtsız ve şartsız mıdır? Milleti temsil eden B. M. Meclisi'nin, millet namına hâiz olduğu hükümranlık hakları kayıtsız ve şartsız mıdır?

Ne hukuk felsefesi ve nazariyeleri ve ne de Anayasamız, böyle bir anlama imkân verecek halde değildirler!

Çağdaş hukuk felsefesi ve nazariyeleri, millî hâkimiyeti, ekseriyetin diktatörlüğü şeklinde anlamak ve anlatmaktan çok uzaktırlar.

Bu felsefe ve nazariyelerin burada izahına girmekte mâna ve sebep yoktur. Yalnız şu kadarını söyliyelim :

Hiçbir salâhiyet hudutsuz değildir!

Anayasamıza gelince :

Türklerin kamu hakları, vatandaşlarını milletvekili seçmek ve seçilmek hakları Anayasamızda fertlerden alınamıyacak şekilde, kabul edilmiş bulunmaktadır.

Hiçbir kanun ve kararın Anayasaya muhalif olamıyacağı, kanunda yazılı şekil ve cezalardan başka şekil ve cezalarla hiçbir vatandaşın muhakeme edilip mahkûm olunıyacağı, Türkiye Devletinin şekilini cumhuriyet olduğu hakkındaki hükmün hiçbir veçhile değiştirilemiyeceği, gibi anahükümler, Anayasamızda açık olarak bulunmaktadır.

(Devamı s. 4 de)

Ankara Hukuk Fakültesi

Talebe birliği seçimleri dün yapıldı

Ankara Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği Yönetim Kurulu ve denetçiler seçimi yapılmıştır. Tasnif bu gün sona ermiştir. Seçimler hadisesiz ve düzgün bir şekilde geçmiştir. Netıceler şunlardır.

Sınıf: IV

Süleyman Türkoğlu	466
Talât Anamur	347
Ömer Cizreli	376
Fahir Topaloğlu	315
Mahmut Cuhuk	313
Adil Şaclan	302
yedek üyeler	
Nihat Gencosman	273
Nizamettin Nefel	261
Niyazi Kotay	256
Denetçi:	
Süreyya Tarlan	508
Muzaffer Aytemiz	462
Sınıf: III	
Erkan Löker	442
Hakkı Sümer	312
Orhan Eren	279
Orhan yazıcı	270
Sabahattin Bilge	254
Hayri Coşkuroğlu	245
Yedek üyeler	
Şeref Gözübüyük	244
Mustafa Çağlar	244
Behzat Üzer	233
Denetçi	
Necdet Ökmen	298
Sınıf: II	
Mehmet Bakkçı	387
Rağıp Sürel	333
Sabih Atı	369
Reşit Alpan	305
Ali Kutoğ	245
Vahit Bozat	232
Yedek üyeler	
Cahit Belibağlı	227
Yavuz Feyzioğlu	212
Zülfü Ağar	205
Denetçi:	
Rıfat Sönmez	553
Sınıf: I	
Haklı Ertürk	296
Mürüvvet Ertan	259
Semih Eskin	280
Müslim Küçük	247
Salâhattin Uğur	230
Hasan Tulunay	222
Yedek üyeler	
Türkân Köklü	220
Rasim Eyüboğlu	212
Şerif Mengi	208
Denetçi:	
İsmail Dinç	309

Necati Erdem'in Beyanatı

Muğla Milletvekili, Sporel'i müdafaa etti

Muğla Milletvekili Sayın Necati Erdem, Zeki Rıza Sporel'in mazbatası hakkında neler düşündüğünü soran bir arkadaşımıza şunları söylemiştir :

İstanbul Milletvekili Zeki Rıza Sporel hakkında, Tutanakları İnceleme Komisyonu'nda ittihaz edilen kararın hülâsasını arzediyorum. Kararın hülâsası şudur :

Zeki Rıza Sporel, vaki davete rağmen Milli Mücadele'ye iştirak etmemiştir. Bu sebeple Milli Kurtuluştan sonra Bursa'da teşekkül eden Heyeti Mahsusa'ca, askerî nisbetinin kesilmesine karar verilmiştir. Nisbetî askerinin kesilmesi, askeri rütbeyi taşımaktan memnuiyet cezasını istilzam eder. Şu halde Z. R. Sporel, rütbe taşımaktan mahrumiyet cezasiyle hükümlüdür. Rütbe taşımaktan mahrumiyet cezası kısmî olabilir ise, Türk Ceza Kanunu'nun 20 inci maddesinde yazılı hidematı fiiımeden memnuiyet cezası mahiyetinde tecelli eder. Ahiren neşredilen Af Kanunu'nun nisbetî askerinin kesilmesi hükmüne şümulü yoktur. Anayasa ve Seçim Kanunlarına göre kamu haklarından mahrum olanlar, milletvekili olamazlar. Binaenaleyh Zeki Rıza Sporel'in tutanağının reddi lâzımgelir. İşte, İnceleme Komisyonunca ittihaz edilen kararın hülâsası bundan ibarettir.

İnceleme Komisyonu'nca ittihaz edilen kararın isabetli olup olmadığını anlatmak için yapılacak ilk iş, 25 Eylül 1339 tarihli ve 347 sayılı Kanunu ve bilhassa hâdiseye tatbikini itibariyle bu kanunun ikinci maddesini ceza hukukiyle birlikte mütalâa etmek icabeder. İşte buna mütealik mütalâamızı arzediyorum, şöyleki : Zikri geçen 347 numaralı Kanun, ceza hukukiyle alâkalı bir kanun değildir. Bu kanun ceza hukukunun kapısından girmez. Bu kanunun ikinci maddesinde yazılı «Nisbeti askeriyenin kesilmesi» hükmü de kanuni bir ceza mahiyetinde kabul edilemez. 347 sayılı Kanun, idarî bir tasfiye kanunudur. Bu kanunun ikinci maddesinde mevzuubahis «nisbeti askeriyenin kesilmesi» hükmü, bir tasfiye muamelesidir.

Çünkü: herhangi bir kanun hükmüne : cezai hüküm adı

Devamı s. 6 de

Sözgeçen Satırlar

Orasını Allah Bilir!..

Bundan bir müddet evvel çıkan bir fikrimde, İstanbulda *C. H. P. Ocak Kongrelerinden birinde cereyan eden bir hadiseyi bahse konu almış ve bütün İstanbul değirmenlerinden alınan unlarını kartla nohut ana karışık olduğuna iddia eden bir firma vatandaşın sözlerini, aynen yazmıştım.*

Ofis Umum Müdürlüğünden aldığım bir açıklamada, Kâğıtçımpaya Değirmeninden başka, bütün değirmenlerin serbest olarak çalıştıklarını ve bütün değirmenlerden alınan unların kalite bakımlığından dolayı, Ofisin mahsus edilmesine mahal olmadığı, binaenaleyh o yazımın Ofise değil, serbest müesseselere ait olması lâzımgeldiği bildirilmiştir.

Esasen maksadım Ofise hâkim olmak değil, bu acı hakikatin mesul ve müsebbibi kimse, meydana çıkarılmasını temininden ibaretti.

Bu münasebetle aklıma gelen şu fıkrayı anlatmadan geçemiyeceğim :

Bektaşi, servetinin tamamı olan on paralığı fırıncıya uzatmış :

— Beş paralık ekmek ver, erenler demiş.. fırıncı, parayı kasaya attıktan sonra bektaşiye ekmeği vermiş. Fakat derviş hâlâ beklediğini görünce :

— Ne bekliyorsun baba? demiş...

Bektaşi garı mahcup :

— Paranın üstünü verecek'in diye bekliyorum, erenler, malımın on para verdim, beş paralık ekmek aldım.

Herhalde fırıncının dalgınlığına rast gelmiş olacak :

— Haydi demiş gahe... sen de bisi mi buldun yere oturacak!.. beş para verdin, beş paralık ekmek aldın!..

Bektaşi, işin sarpa saracağını, hele fırıncıya meram anlatmanın imkânı olmadığını görünce :

— Peki erenler.. demiş, hakkın, belki ben yanılıyorum...

Fırından çıkmış doğru bakkala gitmiş...

— Beş paralık peynir ver, bakkal...

Bakkal peyniri kesip tartıktan sonra bektaşinin eline vermiş, parasını beklerken, bu sefer bektaşi :

— Ne baktın? demiş ..

— Hiç, hani.. peynirin parasını vermedin gibi geldi de bana...

— Ne parası gahe.. koç deda gereceğiz, şimdi beşliği çıkmazsa attın ya!..

Bu sefer bakkal mahcup :

— Peki babacığım demiş. Kusura bakma, herhalde ben dalgınlıkta, farkında değilim...

Bektaşi peyniri alınca ve dükkândan çıkar çıkmaz, bir lokma peynirden, bir lokma da ekmekten yaparaktan sonra başını yukarı kaldırmış, Allaha kitabın :

— Maslenin içişinde yok biliyorsun! demiş. Artık ben oradan çıktım, beşliği ondan alır, öteki ne verirsin!...

Hüseyin NAİBİ

Salı 7 OCAK 1947 | Yıl: 1 Sayı: 18 | Yazı işleri: 2468 Yazı işleri: 2597 İdare: 2593 Posta kutusu: 63 Tel. adresi: KUVVET | 10 Kuruş | İstanbul Cad. Güzmat Ap.-Ankara

KUVVET

(Kuvvet Haktadır)

GÜNLÜK SİYASİ DEMOKRAT GAZETE

BUKET
Lokantası
Şehrimizin en nezih ve ucuz lokantasıdır
Yenişehir - Tel: 7411

Demokratların ilk büyük Kongresi Bugün Celâl Bayarın nutku ile açılıyor

D. Parti Kongresinden halk ne bekliyor?

Türkiyeyi, medeniyet dünyası karşısında tek partili bir memleket ve Türk milletini henüz vasıflı sisteminden kurtulacak siyasi olgunluk seviyesine erişmemiş geri bir millet gibi göstermek isteyen düşmanlarla, hırs ve gafletleri yüzünden onlara, bilerek bilmiyerek âlet olan küçük bir menfaat zümresi bir tarafa bırakılacak olursa, bütün demokrasi dünyasının, memleketimizdeki bu mesut inkişafı sevgi ve saygı ile karşılıyacaklarından asla şüphe edilemez.

Yazan: Hikmet BAYUR

Bu kongreye iştirak edecek olan bütün yabancı üyenin seçilip biçimi en ileri batı ülkelerindeki seçilip biçimi ile karşılaştırılabilir; bunu bulunduğumuz yerlerde gördük, ebbir yerler için de öğrendik. Bu seçimlerde yabancılardan gelme hiç bir ihtara, maddi ve manevi hiç bir baskı, kalkıştan kalkığı fiildan hiç bir emir görülmemiştir. Herkes gerçek bir gizli oyla itimi istemişse adını yazmış, oyların sayılışı herkesin gözü önünde, gereken bütün açıklıkla, tam bir güven içinde yapılmış ve delegeler tesbit edilmiştir.

Bu biçimde gelen kimselerin temsil kudretleri muazzamdır ve bunu şu veya bu biçimde tüğümseyecek kalkışmalar çok aldanırlar.

Halkımızın bu kongreden neler beklediğini hem yaptığımız temaslara, hem de halkın biri olmanız dolayısiyle kendi düşüncelerimize göre anlıtacağız.

Her şeyden önce ve en kesin surette Demokrat Parti kongresinin, çok gördüğümüz C. H. Partisi kongrelerine, esaslar yakından, benzemesini istenilmektedir, yani bizim yapıldığı gibi saıhtırı bir vechile ülkülerden üstün tutmaması, ele alınacak konuları hatır, gönül, çekingenlik, hoşa gidip gitmemek düşünceleri gibi duygulardan tamamiyle uzak olarak incelemesi ve sonuçlandırması, özet olarak demokrat yurttaşların bir türlü Kanunlayı cihanın en ileri batı ülkeleri Kanunlayılarına yaklaşarak, biçimde ifa etmesi beklenilmektedir.

Bugüne kadar görüp duyduklarımız bize bu yönlerde halkımızın tamamiyle tatmin edileceği, yani kongrenin dediğimiz gibi çalışacağı inanını vermektedir.

Bu genel ve pek tabii istek karşısında halkın en çok dilediği ve Demokrat Kongre kararları arasında yer almasını beklediği yönleri bir şema halinde aşağıda toplamaya çalışacağız.

Bu düşüncelerin çoğu esasen daha önceki kademelerde, il, ilçe vesaire kongrelerinde tesbit ve ifade edilmişti; genel kongre bunları kendine mal etmekle bu konularda Türk ulusunun istek ve düşüncelerini gür bir sesle açıklamış olmak yüksek şerefini kazanmış ve kutsal görevini ifa etmiş olacaktır. Görüştüğümüz delegeleri de hep bu fikirde bulduk.

Fikir ve dilleri hiç bir suni bağla bağlanmamış olan ve bir ulusun ruhunun en derinliklerini aksettirmek için büyük bir hatıbalık hatinde toplanmış bulunan kimselerin, sadece bu toplantısından, bazı özel şartlar altında, öyle ilham yarahmış, duygular coşturmuş ve ulvi fikirler ortaya atma olayları zuhur eder ki bir yurdu ve bir devri unutmadık biçimde yıldatır. Bu gibi olayların takvimini tabii ömeden kestirip hesaba katılamaz. .

Bunlar dışında halkımız Demokrat Parti'den şu esasları olsa bile sahsına elde etmesini veya elde etmek için var gücü ile uğraşmasını istemektedir:

1) Anayasanın tam tatbiki ve dolayısiyle onunla telifi imkânsız veya güç kanunların kaldırılması ve değiştirilmesi.

2) Dünyanın demokratik gidişine gerçekten ve ihanla ayak uydurmamız; hususile tezat teşkil eden kanunların kaldırılması veya ona göre değiştirilmesi ve ileri ulusların bu ileri duruma getirmiş olan bütün hürriyetlerin Türk ulusuna da sağlanması.

Bu iki bölümdeki fikirler seçim, basın, ceza, polis selahiyetleri ve benzerleri kanunların esaslı surette değiştirilmesini istemeğe varmaktadır.

(Arkası 4 üncüde)

Nutuk, Demokrasi Yolunda, Türk Milletinin İlk Açık Ve Veciz Konuşması Olacaktır

Büyük kongre bu sabah saat 9,30 da toplanıyor. Kongrenin bütün hazırlıkları tamamlanmış, yurdun her tarafından gelen delegeler şehrimizde toplanmışlardır.

Dün sabah İstanbul, Kırklareli, Tekirdağ, Edirne delegeleri; akşam üstü de Hatay ve Adana delegeleri geldiler. Trakya delegeleri sabahleyin Garda Demokrat Parti Başkanı Celâl Bayar, partililer ve halk tarafından merasimle karşılanmışlardır. Trabzonun çiçeklerinden yapılmış buketleri Atatürk'ün muvakkat kabrine konmak için, Etnografya Müzesine kadar gitmişler, fakat evvelce haber verildiği halde kapılar açılmamıştır. Kafile geri dönerek Ulus meydanındaki Zafer Anıtına buketleri koymuşlar. İstanbul delegelerinden Ahmet Kemal Sivrivili, Kırklareli delegelerinden Dr. Zeki Grataman kısa bir hitabede bulunmuşlardır.

Kongre arifesinde istibalar

Dün Demokrat Parti merkezinde büyük bir faaliyet göze çarpmakta idi. Delegeler birbirleriyle tanışıyorlar, davetiyeler dağıtılıyor, herkes bir vazife almak için birbiriyle yarış ediyor

Herkes, delegeler bu büyük kongreden neler isteyecekler diye merakta. Partinin üst kadrosu da bir grup konuşuyor. Soyoçum, Kayseri delegeleri, Başkan Dr. Ali Rıza Kılıçkale'ye yanaşarak memleketinizin istekleri nelerdir? diyorum. «İstediklerimiz bütün memleketin istekleridir. Anayasanın ruhuna muhalif ka-

(Arkası 4 üncüde)

Manisalı Delegeler

Büyük Kongre İşe başlarken...

Maddi ve manevi hiçbir şahsî fedakârlıktan çekinmiyerek, peşinde koştukları yüksek ideale ulaşmak oğlu ile memleketin dört bucağından kalkıp gelmiş yüzlerce delege, kendilerini seçip gönderen milyonlarca vatandaşın iradelerini bu kongrede izhar edecekler, memleketin büyük bir ekseriyetinin sesini bu kongrede bütün dünyaya duyuracaklardır.

Yazan: Prof. Dr. Fuad KÖPRÜLÜ

7 Ocak 1947 günü, Türk Demokrasisi tarihinde, mümkünsüz imkânsız büyük bir eksiriyetinin sesini bu kongrede bütün dünyaya duyuracaklardır.

Türkiyede demokrasi davasının bir büyük zaferi sayabileceğimiz bir mücadeyen sonucu olarak, Demokrat Partiye muhalif olmayan, demokrasi idealine bağlanmış bütün vatandaşların büyük bir gurur ve iftihar duyacaklarına hiç şüphe yoktur. Türkiyeyi, medeniyet dünyası karşısında tek partili bir memleket ve Türk milletini henüz vasıflı sistemlerden kurtulacak siyasi olgunluk seviyesine erişmemiş geri bir millet gibi göstermek istiyen düşmanlarla, hırs ve gafletleri yüzünden onlara, bilerek bilmiyerek âlet olan küçük bir menfaat zümresi bir tarafa bırakılacak olursa, bütün demokrasi dünyasının, memleketimizdeki bu mesut inkişaf, sevgi ve saygı ile karşılıyacaklarından asla şüphe edilemez.

7 Ocak 1946 da mütevazi bir şekilde kurulup maddi ve manevi bir çok zorluklar karşısında faaliyete başlıyan Demokrat Partinin, bir yıl gibi çok kısa bir zaman zarfında âdeta akıllara durgunluk verecek kadar azametli bir inkişaf göstermesinin başlıca sebebini, Türk milletinin siyasi olgunluğunda ve akıl selimlinde aramak icap eder. Her vesile ile tekrar ettiğimiz gibi, kendi mukadderatını doğrudan doğruya kendi eline almak ve vasıflık sisteminden kurtulmak ihtiyacını, uzun ve acı hayat tecrübelerinden sonra pek iyi anlıyan ve buna kati surette karar veren Türk milleti, bu kararının ve bu iradesinin tabii bir neticesi olarak Demokrat Partiyi kendine mal etmiş, onu kendi sinesinde büyütüp kuvvetlendirmiştir.

Eğer Demokrat Partî milî bir ihtiyacın ifadesi, milli iradenin tabiî bir tecellisi olmasaydı, iktidar partisi ve onun hükümetleri tarafından bir yıldanberi gösterilen her türlü tazyiklara, tehditlere, ihsat ve tecavüzlere rağmen bugünkü heybetli manzarasını göstermeğe asla muvaffak olamazdı.

(Arkası 4 üncüde)

Gündem tasarısı 7 - Ocak - 1947

1 — Yoklama
2 — Bir başkan, iki başkan vekili, sekiz kâtip seçimi
3 — Başkan Celâl Bayarın nutku
4 — Nutuk hakkında konuşma
5 — Komisyonlar seçimi (kura ile)
(1) A — Program komisyonu
B — Tüzük komisyonu
C — Hesap ve bütçe komisyonu
D — İstek komisyonu
E — Maliye komisyonu (Mali ihtiyacın temini çareleri)
F — Neşriyat ve propaganda komisyonu
6 — Hazırlanan komisyon raporları üzerinde görüşmeler
7 — Parti Başkanı seçimi
8 — Genel kurul üyeleri seçimi
9 — Merkez haysiyet divanı üyeleri seçimi

(1) Dileyenler tabii âza sıfatile komisyonlara iştirak edebilirler.

Truman'ın 80 inci Amerikan kongresine gönderdiği 12 maddelik mesaj

Başkan Truman

Washington, 6 (a.a.) — Başkan Truman, 80 inci Amerikan kongresinin açılışı münasebetiyle kongreye bugün gönderdiği mesajda bilhassa Amerikan sanayiini felce uğratan grevlerin önüne geçmek üzere iş kanunları hazırlanması hakkında icra ve teşri makamlarının işbirliği yapmaları lüzumu üzerinde durmuştur.

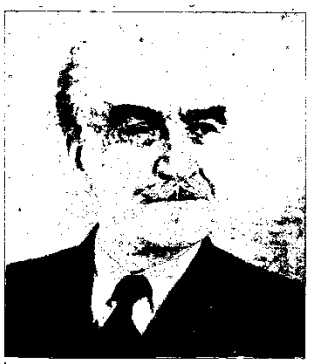
Başkan, Kongreye dört maddelik bir program teklif etmiştir. Bu program şöyle hulâsa edilebilir:

1 — Münhasıran sendikacılıktan mütevellit grevleri menetmek ve iktisadî tazyikleri önlemek.

(Arkası 4 üncüde)

Mareşal Fevzi Çakmak

MİLLETİN OLGUNLUĞUNU İNKÂR EDENLERE CEVAP VERİYOR

Mareşal Fevzi Çakmak

İzmir delegelerinden 9 kişilik bir grup, Mareşal Çakmak'ı evinde ziyaret etmişlerdir. Heyetle birlikte giden arkadaşımız Nihat Kürşat bu ziyareti şöyle anlatıyor:

— Sayın Mareşal, son derece zinde olarak bizi kabul ettiler.

İzmirlilerin son seyahatinde kendisine gösterdiği sevgi tezahüratından pek çok müteahassis olduğunu söyliyen Mareşal sözlerine şöyle devam etmiştir:

— Milletin olgunluğunu inkâr, ve reşit olmadığını iddia edenlerin mevcudiyetine hayret etmemek mümkün değildir.

Demiş ve milli mücadele hatıralarından bahsederek demiştir ki:

— Biz, bu devleti, Ankara'da Anadolunun ve Türk milletinin hayreti ve olgunluğu ile kurduk.

Bugün ise onlar bu kurulmuş olan devleti millete emanet olmak istemiyorlar.

İran Seçimlerine Sıkı Yönetim mani oluyor

Tahran: 6. (a.a.) — İran çalışma ve Propaganda Bakanı Aramiş dün basına demeçte bulunarak seçimlerin 11 ocakta başlayacağını, bir kontrol komisyonunun nezaretinde ve yargıtay başkanının riyasetinde cereyan edecek olan seçimlerin serbest olacağını, hükümeti seçimlere müdahale ile itham etmek isteyenlerin, kendi muhakkak mağlubiyetlerini

(Arkası 4 üncüde)

İstanbul fabrikaları çalışıyor

Kömür sıkıntısı yok

İstanbul fabrikalarından bazılarının kömürsüzlük yüzünden faaliyetlerini tatil etmek mecburiyetinde kaldıkları hakkında İstanbul muhabirimizin vermiş olduğu haber üzerine yapmış olduğumuz incelemeler sonunda:

İstanbul fabrikalarında bazı günler kömür sıkıntısı olmuş ise de kömürsüzlük yüzünden durmuş

(Arkası 4 üncüde)

BUGÜN'DE BU...

Ulus'da bugün Demokrat Parti'nin büyük kongresini tahkir ile karşılıyan bir yazı çıkmıştır. İmza, Nihat Erim. İştikamet demokrasi. Eda, samimiyet. Manzara, ibret.

Bu surette, bir kaç zamandanberi devam etmekte olan siyasi dört teşebbüsleri, bir perde daha ilerletmiş bulunuyor.

«Söyleyene değil söyletene bakın» derler ise de, bazı ahvalde söyleyen de mühimdir. Bir zaman evvel, aynı Demokrat Partinin, aynı demokrasi mücadelesini tahlil ederken zavallı demokrasinin üzerine şu darbeyi isteyen adamın bugün, elinde kitara balkonun altından buna şarkılar söylemesi, daha iyi düşünülüp, daha iyi tertip edilmesine imkân olmayan bir cesadır.

İşin bu tarafı mükemmeldir, fakat, bu ateşli hitapta samimiyet var mıdır?

Cevap vermek için makalenin metnini okumak nafile sahsetir. Çünkü demokraside şahsiyet ile iştihar eden Bay Nihat onun iyi ve samimi bir fahsiliğini yapmaz.

Hem sonra, demokratların milli kongresi ortada dururken demokrasinin yakın safasını tayin, bahsında, Bay Nihad gibilerin ne şahıs, ne de fahsa itibarı vardır.

BURHAN BELGE

Pazartesi
13
OCAK
1947

Yıl: 1 Sayı: 24
Yazı işleri : 2469
Yazı işleri : 2537
İdare : 2468
Posta kutusu : 69
Tel. adresi: KUVVET
İstanbul Cad. Cumhuriyet Ap. Ankara

10
Kuruş

KUVVET

(Kuvvet Haktadır)
GÜNLÜK SİYASİ DEMOKRAT GAZETE

Azizim dile'n gez
Dilengilen dolan gez
Yad'ellerde han olma
Vatanında dilen gez
(Azeri halk edebiyatından)

"Hürriyet Misakı" Türk Demokrasi Dâvasının Tam ve Kat'i Bir İfadesidir

Büyük Kongre, Demokrasi Yolunda Yapılan Hamlenin Bir Zaferidir

Büyük Kongrenin mânası

Büyük Kongrenin aldığı son kararlar, demokratik inkişafa taraftar olduğunu her vesile ile tekrarladığı halde, fiiliyatta buna ait en ufak bir delil vermekten bile çekinen iktidar zihniyetine karşı hissedilen haklı infialin bir neticesidir.

Yazan: Prof. Dr. Fuad KÖPRÜLÜ

Demokrat Partinin dört gün süren büyük kongresi, memleketin kendisinden beklediği tarihi kararı, nihayet, vermiş bulunuyor! Açıkça söyleyebiliriz ki, kongre arasının ittifakı ile verilen bu karar, büyük kongrenin bütün mesaisini umumi efkâr nazarında belirtmiş. Demokrat Partinin milli irade yolunda tabi olarak aldığı adımlardan yürüdüğü yolu, artık hiç bir şüphe ve tereddüde yer bırakmıyacak surette göstermiştir: Seçim kanunu, seçim hürriyetini tam manasiyle temin edecek bir hale konmuşsa, anayasanın vatandaşlara temin ettiği bir takım hak ve hürriyetleri tahdit eden anti demokratik kanunlar ortadan kaldırılmışsa, devlet reisliği ile parti reisliği şahıs ve şahsiyetlerinin ayrı şahsiyette birleşmesi neticesinde idare cihazının âdeta parti şefesi mahiyetini alması gibi garip bir vaziyet ihdas eden bu birleşmeye nihayet verilmemiş bulun, Demokrat Parti meclis gurubunun teşrii hayattaki rolü, âdeta müstakil grup gibi, basit bir seyirci mahiyetinde kalmağa mahkûm edilmiş, memleket menfaatının icap ettirdiği en kati kararları almak hususunda, büyük kongre, Demokrat Parti Umumi İdare Heyetine her türlü salâhiyeti vermiştir.

Kurultaydan bu son günlere kadar Demokrat Parti'nin hareket hattını ve faaliyetini yakından takip edenler, onun, kendi programına sadık kalarak, memleketin demokratik inkişafını temin için azmi sarsılmaz adımlarla ilerlediğine, yolunda en ufak bir inhiraf göstermediğine elbette dikkat etmişlerdir sanırız. Hatırasını hâlâ derin bir ıstırapla sakladığımız son seçimlerden sonra, Demokrat Milletvekilleri, ilk toplandıkları zaman, neşrettikleri bir beyannâme ile, teşrii hayatın işlemelerinin ancak memlekette demokratik bir inkişaf maksadı ile olduğunu, ve bu istikamette böyle bir fayda elde edilemediği takdirde, tek partili idare bir vazifedir...

Yılbaşı hediyemiz dolmakalem

Cumartesi akşam üzeri piyasaya yeniden bir lira sürüldü. Numarası B. 23 - 238227 dir.

7 Ocak tarihli nüshamızda yazdığımız gibi B. 22 - 65343 numaralı lirayı okuyucularımız bulup getiremediklerinden bunun hükmü iptal edilmiş ve Cumartesi günü Orman Çiftliği ile Ulusmeydanı arasında yeniden bir lira daha sürülmüştür. Bu kerre sürdüğümüz Seri B. 23 - 238227 numaralı lirayı bulup getirene 44 lira kıymetinde Parker dolmakalemini İdaremizde teslim edeceğiz. 20 Ocak 1947 tarihinden sonra bu ikinci liranın da hükmü iptal edilecektir.

Memleket Dâvalarını Tek Parti Görüşü İle Hal Etmek Zihniyeti Devam Ederse, Demokrat Parti Meclisden Ayrılmakta Tereddüt Etmiyecektir

Atatürk'ün kabrine konan Adana çiçekleriyle yapılmış çelenk

Ana Dilekler Komisyonunun raporu

(Demokrat Parti büyük kongresinin son oturumunda «Ana Dilekler Komisyonu» raportörü Yüksek Mühendis Naci Berkman tarafından okunan ve kongre tarafından ittifakla kabul edilmiş olan komisyon raporunun tam metnini veriyoruz.)

Muhterem arkadaşlar,

Yüksek heyetiniz, dört maddeyi ihtiva eden takririn incelenmesini ana meseleler diye adlandırarak ve diğer dilekler ve meselelerden ayırmak suretiyle hususi bir heyete atfederek ayrıca seçtiği komisyonumuzun havale etmiştir.

Bu takririn ana meseleler diye ayrılmasının ve adlandırılmasının çok yerinde olduğunu belirtmekle sözo başlayalım.

Dört maddelik bu takrire dikkat edilecek olursa bütün olarak mütalâaya icap ettirecek ve birbirine bağlı ve birbiri içinde bulunan meseleleri ihtiva etmiği kolayca görülebilir. Filhakika takririn ihtiva etmiği maddeler anayasaya aykırı kanunlar, idare cihazı karşısında partimizin durumu seçim kanununun değiştirilmesi ve Demokrat Parti Meclis gurubunun durumu gibi meseleler olduğunu göre bunların birinin halli diğerinin hallıne bağlı ve mütemmim olduğu açıktır.

Büyük Kongre Delegeleri Etnografya Müzesi Önünde

Bu takririn verilmesini icap ettiren sebepler olarak hemen portemizin kuruluşundanberi karşılmış gayrı tabii şartlar gösterilebilir. Bunlar üzerinde Partimiz Genel Başkanının açış nutkunda de ehemmiyetle durulmuştur.

(Arkası 4 üncüde)

Majeste Kral Abdullah İstanbul'u şereflendirdi

İstanbul, 12 (a.a.) — Hâşimî Ürdün Kralı Majeste Abdullah, Bu sabah saat 10.30 da hususi trenle Ankara'dan şehrimizi şereflendirmişlerdir.

Türk - Ürdün bayraklariyle donatılmış bulunan Haydarpaşa rıhtımında ve peronda çok kesif bir halk kitlesi toplanmış bulunuyordu. Peronun sol tarafında selâm resmini ifa etmek üzere bir piyade kıtası mevkî almıştı.

Majeste Kralı getiren hususi tren tam saat 10,30 da Haydarpaşa Garına girmiştir.

Büyük elçiler rıhtımda kendilerini bekleyen Acar motörüne

(Arkası 4 üncüde)

O. Çilingir'in istifası etrafında

Erzurum İl İdare Kurulu Başkanının beyanatı

Mustafa Zeren

Dün çıkan Ulus Gazetesinde Erzurum Demokrat Parti İlçe Başkanı Osman Çilingir'in istifa mektubu neşredilmişti. Bu hususta kendisini sorduğumuz Erzurum Delegelerinden Mustafa Zeren bu istifanın bir mektupla bildirildiğini söylemiş ve ilâve etmiştir ki:

«Osman Çilingir'in istifa mektubu bizim için bir sürpriz olmuştur. Bu istifa mektubunda ileri sürülen sebepler, bizim kanaatimize göre, varit değildir. Osman Çilingir'in istifasını kabul etmiyoruz. Kendisinin vazifesine devamını rica ediyoruz.»

(Arkası 4 üncüde)

Delegelerin şehrimizden ayrılışları devam ediyor

Demokrat Parti Genel Merkezindeki canlılık

Arkadaşımız Sabri Yurdinbekçinin intibaları:

Demokrat Parti genel merkezinden saat 16 da ziyaret ettim. Kongrenin toplanacağı günlere tesadüm eden zamanlardaki gibi bütün salon ve odalar, illerine dönecek olan delegelerle dolu idi.

Hepsi de neşeli ve tarihi kongrenin aldığı önemli kararları tamamen benimsemiş bir durumdaydılar. Büyük salonda, Parti Genel Başkanı Sayın Celâl Bayar, Fuat Köprülü, Adnan Menderes delegelerle geniş hasbihaller yapıyorlar ve çetin memleket dâvalarını büyük bir samimiyet ve neş'e havası içinde münakaşa ediyorlardı. Zaman zaman Adnan Menderes mütebessim bir çehre ile ondan

(Arkası 4 üncüde)

Bir fasulya yemeği münakaşası yüzünden

Baba, oğlunun yumruğu ile öldü

Dün akşam saat 18,30 raddelerinde Bozkurt mahallesi Orta sokak 26 No. lı evde bir babanın

(Arkası 4 üncüde)

SIRASI GELMİŞKEN:

Yeni bir demagoji!

Doğrudan doğruya iç bünyemizi ilgilendiren dâvalar münakaşa edilirken, bir takım hayalî heyulâlar icat ederek, sözü dış meselelere intikal ettirmek ve Türk Milletinc istikbalini daima karanlık göstermek, C.H.P. nin yeni olmıyan buluşlarındandır. Fakat unutmamak lâzımdır ki, bu taktik'in, az çok muvaffak olmasını sağlıyacak şartlar, bugün artık çok gerilerde kalan acı hâtıralardan ibarettir. Nitekim 1947 dünyasına 1940 — 1943 yıllarındaki gözlükle bakamıyız.

Bu açık hakikat karşısında, eski taktik'in yürümiyeceğini anlamış olacaklar ki, C.H.P. nin mârûf kalemgürû Peyami, bu sefer de yeni bir havanın ağır - aksak temposunu tutmakla meşguldür. Demokrat Partiyi (sabırsızlıkla) itham buyurduktan sonra şöyle bir hikmet savuruyor :

Burada bir büyük hatâ, ölçüsü sanılan kara kuvvetin hortlamasiyle neticelenebilir. Tarihte, Fransa ihtilâli de dahil, bir çok inkılâpları tahrip eden ihtiras safhaleri bunu gösterir. Türk inkılâbı ihtiras kaldırmak bağlamıştır, fakat öldürmüş müdür? Bir kısım yıl teokratik bir nizam içinde yaşamış bir milletin yirmi beş yıl içinde o nizamın kasrettiği tazminiyle süfli süpürmüş olmasına imkân yoktur.»

«Bu kararsızlık ve güvensizlik dünyası, bu tehlike şartları içinde,

Ne buyrulur ?

Hele bugünkü mesut neticede en ufak bir iftihar hissesi bulunmıyan ve hâlâ tek partili devrin mütaassıp zihniyeti içinde boğulayan C. H. P. nin demokrasi yolunda gereği gibi adımlar attığını iddia etmek, demagoji tarihinde az rastlanır olâylardandır. Hatta bana kalırsa buna olay değil, alay demek daha doğru olur.

Türk Milletine hâlâ sabır tavsiye etmek bahsine gelince, verilecek cevap basittir :

— Sabırla, koruk helva olur, derler ama, Halk Partisi bu helvanın tadını çoktan kaçırdı.

Hüseyin RAMİ

Pazartesi 12 OCAK 1948 | Yıl 1 Sayı: 149 | 10 Kuruş

KUDRET

GÜNLÜK SİYASİ DEMOKRAT GAZETE

"Milletleri muahedelerden ziyade hisler bağlar.,, ATATÜRK

"Hürriyet Misakı,,nın dün birinci yıldönümü kutlandı

C. Bayar Bursa Kongresinde 2 saatlik bir konuşma yaptı

Bayar bütçe konuşmaları hakkındaki bir suale dedi ki:

"Hükümet şatosuna hiç dokunmadan bütçeden yüzde otuz nisbetinde tasarruf yapılabilir.,,

Amerikan yardım anlaşması gerçğince verilecek

4 gemi Nisan ayında teslim edilecek

Ayrıca 4 denizaltı gemisi verilecek

Celâl Bayar'ın beyanatı münasebetiyle

Prof. Dr. Fuad KÖPRÜLÜ

Demokrat Parti Genel Başkanı Celâl Bayar'ın bundan dört beş gün evvel «Yeni Sabah» gazetesinde çıkan beyanatı, partinin umumî hareket hattını anlatmak bakımından büyük bir ehemmiyet taşıyor. Bilhassa 12 Temmuz beyannamesinin neşrinden beri Demokrat Partinin takip ettiği hareket hattı hakkında Parti Genel Başkanlığı tarafından muhtelif tebliğat ve beyanatta bulunulmuştur; bu hususta karşılıklı fikir mübadelelerinde bulunulmak üzere memleketin her tarafındaki parti teşkilâtı tarafından gönderilen yüzden fazla arkadaşla yapılan müzakereler neticesinde neşrolunan tebliğ, bunların en ehemmiyetlisidir. Demokrat Parti, her memlekette olduğu gibi bu memlekette de, hareket hattını ve düşüncelerini, gayet açık ve samimî bir surette umumî efkâra arzetmek suretiyle, kuruluşundanberi takip ettiği demokratik anane lerine sadık kalmıştır.

Fakat bütün bunlara rağmen, zaman zaman, açık veya kapalı bir surette, bu meselе hakkında bazı şüpheler ve bazı tenkitler ileri sürüldüğüne şahit oluyorduk: Demokrat Partinin bu beyannâme ile aldandığını, hareket hattında ve faaliyetinde bir gevşeme ve zıvıflama göse çarptığını söyleyenler oluyordu. Recep Peker iktidardan çekildikten sonra, C.H.P. nin ona taraftar olan bütün mutaassıp unsurları, bu iddiaları tekrarlıyanların başında geliyorlardı; onlar, hakikî bir Anayasa taraftarı ve «şeflik» sisteminin muarızı gibi göstermek istedikleri bay Peker'in alâyihinde bulunarak onu suyuflattığı için, Demokrat Partiyi büyük bir siyasî hata işlemekle itham edecek kadar ileri gidiyorlardı.

İşte Celâl Bayar, «Yeni Sabah»daki son beyanatiyle, türlü türlü mahfillerin ortaya attığı bu gibi manasız tenkitleri çürütmekte, ve Demokrat Partinin, umumî efkârı temsiliyle uygun olarak takip ettiği açık ve dürüst siyasetinin mâhiyetini birkere daha meydana koymaktadır. Bu tenkitlerin «türlü türlü maksatlarla» ortaya atılmış olduğunu söylerken anlatmak istediğimiz hakikat şudur: Bu gibi tenkitlerde bulunanlar arasında, hâdiselerin hakikatini lâyıkiyle anlamıyan ve hislerine tabi olan iyi niyetli insanlar da bulunduğu muhakkaktır; lâkin, Peker kabinesi iktidarda iken, Demokrat Partiyi bir hangi bir tertip ile artadan uğratmak için bütün kudretlerini sarfeden mutaassıp tek parti taraftarlarının bu tenkitlerin ön safında bulunması, elbette bunun iyi niyetle yapılmadığını anlatmaktadır. Onların arkasında, Türkiyi ikinci bir Yunanistan haline getirmedikleri ve kardeş kanı dökmedikleri için gözleri kan mükteris komünist ajanla... da, milletin Demokrat Partiye beslediği sevgi ve güveni... gibi malûm bir maksatla... propagandalarda bulun... da asla unutmamak lâ...

Bayar'ın «Yeni Sabah»... suallerine verdiği açık cevaplar, Demokrat

(Sonu: Sa. 4, Sü. 1 de)

Bursa, 11 (Husus muhabirimizden telefonla) — Celâl Bayar'ın geçtiğiyle Bursa fevkalâde bir gün yaşadı. İl kongresinin yapılmakta olduğu Belediye binasını bir halk kalabalığı uçu bucağı görünmez bir şekilde sarmıştı.

Sabahleyin saat 10 da Çelik palastan belediyeye giden Bayar, halk tarafından tezahüratla karşılanmış ve belediye salonuna alkışlar içerisinde girmiştir.

İl kongresi çalışma raporunun okunması ile başlamıştır.

Çalışma raporunda bilhassa Hürriyet Misakı kararının alındığı tarihî günün yıl dönümünde il kongresinin yapılmakta olduğu belirtiliyor ve Bayar'ın da bu kongrede bulunması mesut bir tesadüf olarak ifade olunuyordu.

(Sonu: Sa. 4, Sü. 2 de)

Hasan Saka

Hasan Saka hastalandı

Başbakan Hasan Saka'nın birkaç günden beri hafif bir rahatsızlık geçirmekte olduğu öğrenilmiştir.

Sayın Hasan Saka'ya acil şifalar dileriz.

Truman'ın kongreye teklifi

Vandenberg'in yardım teklifini kabul edişi gü... yorumlara yol açtı

Vaşington, 11 (a.a.) — Truman'ın Avrupa'nın kalkınma programına müteallik kanun 17 milyar dolarlık tahsisatın ilâvesinin kaldırılması... üyesi Vandenberg tarafından teklife muvafakat... Amerikan basınında mü... yorumlara yol açmıştır.

Newyork Herald_Tribune gazetesi şunları yazmaktadır: Tasarılarımız olan... (Sonu: Sa.

Demokrat Parti Genel Başkanı Celâl Bayar tarihî nutkunu irâdederken

★ ★

Hürriyet Misakının yıldönümü münasebetiyle İzmirdeki tezahürat

"O,, Sabah ayağa kalkan Türk Milleti hâlâ oturmamıştır!

İzmir, 11 (Husus muhabirimizden telefonla) — Demokrat Partinin büyük kongresine alınan «Hürriyet Misakı» kararının yıl dönümü münasebetiyle bugün şehrimizde fevkalâde bir tezahürat yapılmıştır. Saat 15 de Ankara Palas salonunda Demokrat Parti

(Sonu: Sa. 4, Sü. 1 de)

Dünkü lig maçlarından bir görünüş

Galatasaray Beşiktaşı 3-1 mağlûp etti

İstanbul, 11 (a.a.) — Bugün bir bahar havası altında ve 15 bin kadar seyirci önünde Galatasaray -

(Sonu: Sa. 4, Sü. 2 de)

Dünkü lig maçları

Şehrimiz ikinci devre lig maçlarına dün de 19 Mayıs Stadyumunda devam olundu. Kalabalık bir seyircinin takip ettiği bu karşılaşmalar takımların iyi oyunlar çıkaramamaları yüzünden pek heyecanlı geçmemiştir.

(Sonu: Sa. 4, Sü. 2 de)

C. Bayar Ankara'ya dönüyor

Bursa, 11 (Husus muhabirimizden telefonla) — Demokrat Parti Genel Başkanı Celâl Bayar, Eskişehir milletvekili Kemal Zeytinoğlu ve genel merkez sekreteri Basri Aktaş, yarın sabah İnegöl'e hareket edecekler ve muhtemelen oradan Ankaraya gideceklerdir.

Filistin meselesi

İngiliz kıtalarının harp senelerini hatırlatan bir «Güvenlik hattı» arkasında bütün Filistin'de yayılmış bulundukları bildiriliyor

Kudüs, 11 (a.a.) — Britanya: İngiliz kıtaları harp senelerini hatırlatan bir «Güvenlik hattı» arkasında bütün Filistin'de yayılmış bulunmaktadır. Gerilerde muhafız polisler arapların bulunduğu bölgelerden ayrılmakta ve bunların yerini İngiliz kıtaları almaktadır. Filistin - Suriye hududu boyunca piyade birlikleri Ürdün bedut kuvvetlerine mensup birlikler le devriye gezmektedir.

Suriye hükümetinin, arapların iki yahudi köyüne saldırması üzerine İngiltere tarafından gösterilen şiddetli protesto notasına ya-

(Sonu: Sa. 4, Sü. 5 de)

Otobüs idaresi vaziyeti açıklıyor

İşçilere prim verilecek

Evvelki gün gazetemizde Otobüs İdaresi hakkında işçilerin sendikaya yapmış oldukları şikâyetler için bir yazı çıkmıştı. Gazetemize bu yazı hakkında Otobüs İdaresi Genel Müdürü B. Mukbil Sezginer bir yazı göndererek aydınlatıcı malûmat vermiştir. Yazı aynen şudur:

(Devamı Sa. 3, Sü. 2 de)

Milî tasarruf böyle mi sağlanır?

Bir Genel Müdü... Lüks Düşkünlü...

Topraksız köylüyü topraklandıracak ... odasına 1200 liralık Afgan halısı, ... liralık kanepe 300 liralık sehpa ald...

Memleketimizde milli tasarrufu sağlamak maksadiyle Bakanlıklararası komisyonun çalışmaları hakkında gazetelerde muhtelif havadiler çıkmaktadır. Bu arada resmi dairelerde tasarruf çarelerinin araştırılması ileri sürülmektedir.

Bir taraftan bu sayeden çalışmalar yapılırken, diğer taraftan bu bakanlıkların muhtelif daire bütçelerinde o seneye mahsus olmak üzere ayrılmış ödenekler eğer ihtiyaçtan daha fazla ise ve o sene içinde tamamen sarfedilmemiş ise yeni seneye girerken bu fazlaların gelen seneye nakli hiç düşünülmeden sanki o sene içinde sarfedilme... şartmış gibi ihtirasın mübaya...

Bu nevi fiziki örneği olarak göst... sallerden biri de ... ye dağıtılacak ar... lığınak mahallerinden toprak genel... 1947 yılının son...

(So...

Mersin'de ... aleyhinde

Mersin, 11 (... 14 te Mersin g... aleyhinde bir ... lardır. Mitingc...

ŞEHİRLİMİZİN GÖZİY...

Köşe başında gördüklerimizden (Du...

KUDRET, 12 OCAK 1948, SAYI: 150, s.1.

Çarşamba 14 OCAK 1948 | Yıl: 1 Sayı: 151 | 10 Kuruş

KUDRET

GÜNLÜK SİYASİ DEMOKRAT GAZETE

"Hâkimiyeti milliye öyle bir varlıktır ki onun karşısında zincirler arlır."

ATATÜRK

C. H. P. Meclis Grubunun 6 saat süren münakaşalı içtimaından sonra

Seçim Kanununun tadili kararlaştı

Parti teşkilâtının başında olmasına rağmen tadil lehinde konuşan Kemal Satır

Müfritler tadile şiddetle muhalefet ettiler

Saka Kabinesi antidemokratik kanunların değiştirilmesi hususunda gruptan salâhiyet almış ve aksinin bir itimat meselesi olması tehlikesini atlatmıştır.

Tadilin aleyhinde konuşan Süreyya Örgeevren

C.H.P. Meclis Gurubu Semsettin Günaltay'ın Başkanlığında dün saat 15 de toplanmış ve 20.45 e kadar 6 saat aralıksız süren bu toplantıda çok önemli meseleler üzerinde durmuş ve Hasan Saka hükümetinin talep ettiği bazı esaslı prensip kararları almıştır.

Bahis mevzuu olan prensip kararları, Polis Vazife ve Salâhiyetleri kanunu, Belediye reslmlerine yapılacak yeni zamlar, orman ve toprak kanunlarındaki tadiller v nihayet seçim kanununun reylerin gizliliği ve tasnifin âleniliği hakkındaki hükümlerinde vücuda getirilecek değişikliklere ait bulunuyordu.

Yaptığımız tetkiklere göre Hasan Saka hükümeti bu seferki parti gurubuna hükümetçe hazırlanılmış kanun tasarıları ile gelmemiş, yalnız bu hususta yapmayı tasarladığı değişikliklerin mahiyetini tebarüz ettiren bir rapor ile baş vurmuştur.

Bize bu malûmatı veren zevatın teyit ettiklerine göre hükümetin hazırlanılmış tasarılarla gelmeyip de prensip kararı talep etmek üzere müracaat etmesi, tasarıların reddinin bir itimat meselesini doğurması endişesinden ileri gelmiştir. Filhakika mesele pek ciddi idi ve umumî efkârın bu hususaki tazyiki artık önüne durulamaz bir mahiyet almıştı.

Söylendiğine göre C.H. P. nin son 10 yıldanberi bu usule müracaatı ve burubu reyini ızharda ser best bırakması ilk defa vaki ol-

(Sonu: Sa. 4, Sü. 3 de)

Kanunun tadili lehinde konuşan Nihad Erim

Kızıl tehlikeye karşı Hürriyet Misakı

Prof. Dr. Fuad KÖPRÜLÜ

Kızıl emperyalizmin, dünyanın dört bucağında güçlenmekte olduğu maddi ve manevi her türlü faaliyetleri, gizli ve açık her türlü hareketleri büyük bir dikkatle ve uyanıklıkla takip etmek, Türk vatandaşları için millî bir vazifedir. Coğrafi mevkiimiz ve hudutlarımızı çevreleyen komşu memleketlerin bugünkü siyasi durumları, bize bu mecburiyeti, belki dünyanın her memleketinden daha büyük bir nisbette hissettiriyor. Bu, bizim için o kadar hayatî mahiyette bir meseledir ki, yalnız hükümetin bu hususta göstereceği dikkat, bu korkunç mikroptan korunmak için kâfi gelmez; tek tek her Türk vatandaşının buna karşı azamî nisbette uyanık ve basiretli olması, kızıl emperyalizmin çalışma şekilleri ve propaganda tarzları hakkında etraflı malûmata sahip bulunması icap eder.

Dünyanın her tarafında geniş bir faaliyet programı takip eden kızıl emperyalizme karşı, Amerika, İngiltere, Fransa, Çin gibi büyük milletlerin aldıkları uyanık vaziyet, insanlığın istikbali namına memnuniyetle karşılanmak icap eder: Reis Truman'ın ve İngiliz Başvekili Mister Atlee'nin son nutukları, Avrupa'nın iktisadi kalkınması hakkında Amerika Hariciye Nazırı Marshall'ın beyanatı, bu büyük demokrasilerin dünyayı kızıl emperyalizmin pençesine karşı kurtarmak hususundaki basiretli ve azimli hareketlerini göstermektedir, Fransa ve İtalya'da komünist ajanlarının, sendikaları, yıkıcı bir âlet gibi kullanarak bu memleketleri iktisadî ve siyasi bir anarşiye sürüklemek yolundaki tecrübeleri çok şükür iflâs etmiş bulunuyor. General Çankayşek ve arkadaşlarının himmeti ile yeni bir demokratik rejime kavuşan Çin, Moskova'nın uzun yıllardanberi desteklediği iç harpte komünistlere karşı yeni muvaffakiyetler kazanmaktadır. Brezilya hükümeti, komünist partileri kanun dışı sayan yeni bir kanuna dayanarak, memleketinde. bu gibi siyasi teşekküllerî ortadan kaldırmağa ve içtimaî nizamı emniyet altına almağa çalışıyor. Komşumuz olan Suriye hükümetinin, halk iradesine uyarak Suriye'deki komünist teşkilâtını yok etmesinden sonra, şimdi Lübnan hükümetinin de aynı hareket hattı takip ettiğini haber alıyoruz.

Bilhassa cenup komşularımızın, şimdi memleketlerindeki komünist unsurlarının serbest ve meşum faaliyetlerine son vermeleri, Yakın Orta Şarkın sükûn ve huzuru için birinci derecede mühim bir meseledir. Bir zamanlar, Arap memleketlerinin sempatisini kazanmak için Birleşmiş Milletler konferanslarında büyük gayretler sarfeden Moskova'nın şahikî ni-

(Sonu: Sa. 4, Sü. 1 de)

Muhtar Üniversiteye tevcih edilen gizli maksat

Ankara Gazetesinin ısrarlı neşriyatına rağmen

Rektör Ş. Aziz'in istifasını Üniversite kabul etmiş değildir

Profesörler kurulu Rektörün şimdiye kadar olduğu gibi vazifesine devamını zarurî gördü

Ş. Aziz Kansu

Dünkü Akşam Haberleri gazetesi Ankara Üniversitesi Rektörü Şevket Aziz Kansu'nun istirahat etmekte bulunduğu İstanbuldan istifanamesini gönderdiği ve bu istifanın kabul edilerek yerine Enver Ziya Karal veya Akdes Nimet Kurat'ın seçilmelerinin muhtemel bulunduğu hakkında bir haber yayın lamıştır.

Bizim yaptığımız esaslı tetkiklere göre bu haberin hiç bir esası yoktur. Türk Üniversitesinin bağımsızlığına karşı iyi bir hareket sayılmasına hiç de imkân bulunmıyan ve gizli bazı maksatlara yorulabilmesi mümkün olan bu haberin aslı şudur:

Üniversite muhtariyeti kanunu gereğince teşekkül etmiş bulunan heyetlerden yönetim kurulu ve senatodan sonra salâhiyetli merci Üniversite genel kuruludur. Yönetim kurulu salâhiyeti dahilinde olan işlerde tereddüt ettiği takdirde senatoya müracaat edeceği gibi senato da her hangi bir tereddüt karşısında genel kurula müracaat eder.

Genel kurul filhakika dün saat 15 de toplanmış ve 18 e kadar müzakerelerde bulunmuştur. Genel kurulun müzakere ettiği mevzular arasında Üniversite gençliği

(Sonu: Sa. 4, Sü. 5 de)

Fırın işçileri ile fırıncılar arasında ihtilâf

Profesör Bülend Nuri Esen kuvvetli müdafaasında işçilerin durumunu anlatarak kanunun kasdini anlattı

Ankara fırın işçileri sendikası ile fırın sahipleri arasında uzun zamandanberi devam eden ve bir türlü halledilemiyen bir ihtilâf vardı. Bu ihtilâf, fırın işçilerinin de 8 iş saatine tabi olup olmadıkları meselesi üzerinde idi.

Fırın sahipleri fırınlarda çalışanların da diğer perakende işçiler gibi 11 saat çalışmağa mecbur olduklarını iddia ediyorlar, fakat

(Sonu: Sa. 4, Sü. 4 de)

Meşhur Hukuk Alimi Prof. Andre Hsurion şehrimizde

Prof. pazartesi günü ilk konferansını verecek

Meşhur Hukuk âlimi ve Fransa Cumhuriyet Meclisi üyelerinden Prof. Andre Hsurion şehrimizde bulunmaktadır. Profesör, Ankara'da bulunacağı müddet içinde bir kaç konferans verecekttir. Profesör Yeni Fransız Anayasası mevzulu ilk konferansını bu pazartesi günü saat 11.30 da Hukuk Fakültesi konferans salonunda verecekttir, giriş serbesttir.

Hukuk öğrencilerinin derdi:

Üssümizan meselesi nihayet halledildi

Geçen sene Eylül ve Haziran devrelerinde I, 3, 4 üncü sınıflarda 54,5 ve 2 inci sınıfta 32,5 numara alanlar sınıf geçmiş addolunacak.

Geçen sene Ankara Hukuk Fakültesi profesörler meclisi, öğrencilerin sınıf terfileri hakkında, talimatname gereğince tesbit edilmiş bulunan üssü mizanın 6.5 dan 7 numaraya çıkarılması hakkında bir karar vermişti. Yine bu karar gereğince, derslerden alınan numaraların yekûnu eğer buçuklu olursa onun tama iblâğını uygun görmüştü. Eski talimatname hükümlerine aykırı olarak verilen bu karar Fakülte öğrencileri arasında bazı mağduriyetlere yol açmış olması sebebiyle bir gurup öğrenci Büyük Millet Meclisine müracaat ederek kararın iptalini istemişlerdi. Büyük Millet Meclisi dilekler komisyonu bu müracaatı inceliyerek isteğin haklı olduğu neticesine varıp kararı iptal yoluna gitmiş,

(Sonu: Sa. 4, Sü. 3 de)

Mareşal Fevzi Çakmak

Mareşal'in Verem Cemiyetine tebarruu

Milletvekilleri yolluk ve ödenek lerine yapılan son zam farkını Mareşal Fevzi Çakmak'ın İstanbul Verem Cemiyetine bırakttığını evvelce yazmıştık. Öğrendiğimize göre Sayın Mareşae 1500 lira tutan yolluk farkı ile ocak ayına düşen 152 lira 50 kuruş ödenek farkını Cemiyete göndermiş bulunmaktadır. Takip eden aylarda da her ay 152 lira 50 kuruş gönderecektir.

Vilâyet içinde menedilen avlar

Bazı şahıslar memnu avları bol miktarda Halde satıyorlar

Bir müddet evvel ilgili makam tarafından vilâyet hudutları dahilinde bazı avların, bu arada keklik avının yasak edildiği ve bu yasağa şehrimizdeki bütün avcıların tamamen riayet ettiği memnuniyetle öğrenilmiştir.

Fakat garibi şudur ki, avcıların harfiyen riayet ettiği bu kara bazı şahıslar tarafından çiğnenmek tedir. Dün Halde bazı şahıslar tarafından memnu avların bol miktarda satıldığı tesbit edilmiştir. İlgililerin nazarı dikkatini çekeriz.

Üniversite Talebe Birliğine gelen mektup

Almanya'daki Türk talebelerin durumu

Türk dünyasının muhafazasında pek elzem olan atalarımızın forunları bugün tamamen unutulmuş

Evvelki gün B. M. Meclisinde Avrupa kamplarında ıztırap çeken Türklerin durumu müsakere edilerek hükümet süzcüsü bu hususta izi mütalâasını bildirmiş, B. Saît Köksal da cevabını bir kaç sarkılop okuyarak arkadaşlarımızın hislerine tercüman olmuştu.

Almanya'dan, Üniversite Talebe Birliğine gelen bir mektubu aşağıda aynen neşrederek, talebe birlunan Türklerin de içinde bulundukları durumu ilgililerin dikkatine sunmayı bir vazife sayıyoruz. Mektup aynen şudur:

Almanya'da Müslih Türk Talebe Birliğinin kanadı altında yüksek tahsillerine devam eden harîç Türk kardeşlerinin verdiği müşterek karar üzerine size şu mektubu yazmağı muvafık gördüm.

Evvelâ siz kardeşlerimize Almanya'da vatanısız kalmış 2 bin üç Türkün samimî ve hasretli selâmlarını bildiriyorum. Ben kendim 9 - 10 sene evvel orta tahsilimi Edirne lisesinde, yüksek tahsilimi 3 sene evvel Mülih Yüksek Mühendis mektebinin tayyare kısmında büyük ıstıraplarla ikmal etmiş olan Bulgaristan'lı bir Türk gencîyim. Üç senedenberi şarkın yok edici zulmünden sadece canlarını kurtarıp Almanya kapılarına ulaşmış olan kan kardeşlerimizin yaralarını sardık, onların tekrar cesaillere teslim edilmemesi için birkaç Türkiye'li talebe arkadaşla burada bir Türk komolosluğu açılıncaya kadar idâme ettirdiğimiz Türk komitesinin kanadı altında onları sakladık. Bugün bu kütlenin % 80 ni zaruret içinde kıvranan genç, ihtiyar kadın erkekten ibaret olup Almanların maddî yardımına sığınmışlardır. Büyük bir kısmımız Ulm şehrinin beş ve büyük bir fabrikasının sığınağında 3 haleşinden ibaret olan tavan katında yaşamaktayız. Yiyecek ve giyecek vaziyetimiz son derece ağır olduğu gibi maalesef hatta konşu devletlere büyük yardımda bulunan Kanada bir türlü bir yardımda bulunmadığı gibi kulaklarına tamamen kapamıştır. Harici Türklerin serbest ilk zamanlarında oradaki toplanan paralara bizim babalarımız yol bağcılığı etmiş ve onları âzmî ellerile Hilâllahmere teslim etmişlerdir.

Aramızda birçok doktor ve mühendisler olduğu gibi 70 yaşındanmişlerdir.

yukarı beyaz saçlı ihtiyar nine ler ve 2 -3 yaşında bulunan yavrular, öztürk vatanını her zaman kahramanca müdafaa edecek olan değil ve kanlı cephelerinde ve sevk sevk edecek dinç ihtiras hibi arslan genç fatalar verdiler.

Ben bu mektubumla siz Türk gençliğinin gözbebeğine yalnız reklama cevap almak için değil, rum. Bizler atalarımız Yiyma plarına, Karadeniz ve Akdeniz bir Türk gölü haline mektuğu es larda bu geniş hudutları muhafaetmek için savaşlardan aşmış olan öztürklerin torunlarıyız. O zamanlar Türk dünyasının hafazasında pek elzem olan rımızın torunları bugün tamamen unutulmuş ve nazarı dikkate yok olmuşsa insanlar addedilmeyiz. Bugün şarkı kaplayan kılık bulutlardan kurtulup aydınlık kaplarına ulaşabilmemiz için açık çalışmalarımız Türk. Eğer, ordaki akrabalarımızı tanımaya kavuşmamız hâlâ bir hikâyat olmadı. Çok yavaş yavaş bedbirler bizi sokakta bırakıp gidecek vatanımızın faydalı olabilmemiz tasnifliğimiz bir yerde adamcağız, kimsemiz insanlar Ulutanrı bize özvarsana doğru yol göstersin. Türk gençliği mız, dinç kuvvetli ve temiz ciyle Avrupa'daki biçare olan kan kardeşlerinin bu falet dıyarından kurtulmasına kaldığı Türkiye'ye kavuşmalarına

(Sonu: Sa. 4

Gazi İstasyo u iki tren çarpı

İstanbul - Ankara E 7 saat sonra hareket

Ankara, 13 (a.a.) — 1.1949 tarihinde Ankara istasyonuna varan bir katarı, makinistin bi siyle manevraya başla vanın da çok süslî olu karşı katarımsıtten gö şandiz ataları makine ve makinelerin tanı de üç vagon hasara u

Yol 7 saat kadar k dan İstanbul - Ank Ankara banliyö tren tarına suretile yolla

ŞEHİRLİMİZİN GÖZİYLE

Gördüğümüz çöküntülerden...

KUDRET, 14 OCAK 1949, SAYI: 152, s.1.

Salı 6 TEMMUZ 1948 | Yıl: 1 Sayı: 325 | 10 Kuruş

KUDRET

GÜNLÜK SİYASİ DEMOKRAT GAZETE

Bugün Gazetemiz 6 SAYFA

"Millet Partisi„ teşekkül etti

Mareşal Fevzi Çakmak partinin fahri başkanı oldu

Hikmet Bayur Genel Başkanlığa, Osman Nuri Köni Genel Başkan Vekilliğine, Dr. Mustafa Kentli Sekreterliğe seçilmiş bulunuyorlar

Bugünlerde yayınlanacak olan parti beyannamesi bizzat Mareşal'in imzasını taşıyor

MAREŞAL FEVZİ ÇAKMAK

Günlerdeberi üzerinde çeşitli mahfiller devam eden ve üçüncü parti diye mütemadiyen kendisinden bahsedilen yeni parti nihayet kurulmuştur. Hükümet teşekkülü için de ancak beyannamesinde kanunen aranılan şartların mevcut olduğu mütalaa verilmesi kalmıştır. Bu beyannameler bu ilk önümüzdeki günlerde yayınlanacaktır.

Partinin adı «Millet Partisi» olarak tespit edilmiş, hazırlanan program ve tüzüğü kati şekilde bulacak bulunmuştur.

Partinin müessisleri başta Mareşal Fevzi Çakmak olmak üzere, Hikmet Bayur, Kenan Öner, General Sedat Alhoğan, Osman Nuri Köni, Dr. Mustafa Kentli, Enis Akaygen ve Osman Bölükbaşı'dır.

Millet Partisi, siyasi ve iktisadi ideoloji bakımından Cumhuriyetçi, liberal ve milliyetçi esaslara dayanmaktadır. Bu bakımdan, memleketteki ideolojisi bütünüyle muhalefetsiz ve hiçbir bakımdan esaslara dayanan ilk muhalefet partisi olmaktadır.

Parti, programında, siyasi liberalizmin büyük felaketlere sebebiyet bağlı olarak meydana çıkmaktadır. Diğer taraftan devletçiliğin da aşağıda ana prensipleri alınmış, program gösterilmektedir.

Parti müessisleri, tüzüğün geçici 96 ve 97 inci maddelerine tevfikan ilgenci yürütme kurulunu seçmişlerdir. Mareşal Fevzi Çakmak fahri başkanlığa, Hikmet Bayur genel başkanlığa, Osman Nuri Köni genel başkan vekilliğine, Dr. Mustafa Kentli genel sekreterliğe, ve General Sedat Çakmak müfettişliğe seçilmiştir.

PARTİNİN BEYANNAMESİ

Millet Partisi, programından başka bir de beyannâme hazırlamıştır. Bu beyannamede partinin teşkilatı ettiği umumi esaslar çok kuvvetli bir şekilde bulana edilmiş ve memleketin bugün içinde bulunduğu durum bütün çıplaklığı ile tahlil olunmuştur. Çok derin sözler yazılacağı bahsin edilen beyannamenin altında bizzat Mareşal Çakmak'ın imzası bulunmaktadır. Beyanname, geçi tetkik edin mühim bir umdesi olacaktır.

(Sonu Sa. 6 Sü. 6 da)

Millet Partisi ve program ve tüzüğünü hazırlamak için görüşlerini beyan eden gülmektedirler. Soldan itibaren: Sedat Alhoğan, Şefik Çakmak, Dr. Mustafa Kentli, Osman Bölükbaşı, Kenan Öner, Hikmet Bayur, Enis Akaygen, Osman Nuri Köni

Hangi yollar ihtilâle götürür?

GERÇEK DURUMUMUZ ŞUDUR: YURDUMUZU İHTİLÂLE SÜRÜKLİYEN UNSURLAR AÇIZLERİNE KAĞMEN İKTİDARA YAPIŞANLARLA, ONLAR SAYESİNDE HALKI SOYANLARDIR. İHTİLÂLİ ÖNLİYENLER İSE MUVAZAASIZ MUHALİFLERDİR. HİÇ BİR MUGALATA BU GERÇEĞİ ÖRTEMEZ.

Hikmet BAYUR

Bakanı Bay Şükrü Sükmüşler. Kamutayın 3 Temmuz tarihli oturumunda ihtilâl kışkırtıcılığı konusunu birkere daha ele almışlar.

Bir kaç yıldır bizde moda oldu: Mevcudiyet veya muhalefetin ileri gelenleri, yazar ve sözcüleri, işlerine gelmiyenlere karşı ihtilâlcılık, komünistlik, kanlılık ve hırsızlık isnatlarını yağdırıp duruyorlar ve bu gibi sözlerin olaylara dayanan nitelikte teşkil yerine geçebileceğini sanıyorlar.

Bu yazımızda ihtilâl kışkırtıcılığı konusu üzerinde duracağız.

İhtilâl denilen olay veya hareket durup dururken, yanın bunun kışkırtmasiyle vücut bulmaz. Onun gerçekleşmesi için uygun bir durumun hasıl olması gerekir.

Bu durumun ortaya çıkması için daha önceden bir kaç şart gerçekleşmiş bulunmalıdır. Bunların başlıcalarından dördünü aşağıda kısaltacağız.

İlk şart halkın işlerin gidişinden bir beğenmemesi ve onların yeni bir biçimde yürütülmesini gerekçe düşünce ve ülkülerî benimsemiştir hayılmasıdır.

Sarsağlık bilâhmetinin iğbirgesi gelmesinden en geç bir yıl sonra bu durum hasıl olmaya başlamış ve beğenmemezlik hiteriye artmıştır. Bizi 1942 de C. H. Partisi içinde ve 1946 dan itibaren de açıktan açığa tenkit ve muhalefete sevkeden yön yurtdışlarının bu yoldaki manevi hakları olmuştur.

Yeni fikirler ise bilhassa demokratik devletlerin savaş ile zaruretlerinden ve Birleşmiş Milletler Anayasasının ilkelerinden sonra olağanüstü gelişmiştir.

Demokrasi yolunda sadakatsiz partilere bu hürriyetten, bir

YENİ SEÇİM KANUNU TASARISI

Dün maddeler üzerinde görüşmeler oldu

Komisyona havale edilen iki madde hariç diğerleri Hak Partisi çoğunluğu tarafından aynen kabul edildi

14 ve 15 inci maddelerin müzakeresi bugün yapılacak

Karma Komisyonda dünkü müzakereler

Seçim kanunlarının, tanzimi hayırlan karma komisyonda teklik edilmek üzere iade edilen, seçim kurul ve komisyonlarının teşkili hakkındaki 14 üncü maddenin müzakeresine geçilmesine evvel başkan bu

(Sonu Sa. 5 Sü. 3 de)

Yüce Divan'ın dünkü toplantısı

Cumhuriyet Başsavcısı kahve, tomruk ve kibrit işletmesi meselelerine ait 25 bin kelimeyi aşan talepnamesini okudu

Talepnamenin diğer kısımları bugün okunacak

Ankara, 5 (A.A.) — Yüce divanın bugün öğleden önce ve sonra Yargıtay Başkanı Cuyidin Buğaçağında yapılan oturumlarında Cumhuriyet Başsavcısı Kâzım Berker Tekel işletiyle ilgili talepnamesini okumuştur.

Öğleden evvelki toplantıda talepnamenin kahve işlerine ait kısmı ve öğleden sonraki toplantı, tuzla ile talepnamenin Tuzcuk ile ilgili kısmı okunmuştur.

Yüce Divan perşembe günü saat onda toplanacak ve Cumhuriyet Başsavcısı bütünlemede ait, diğer kısımların okuyacaktır.

Bugünkü toplantıda okunan talepnamenin Tuzcuk işine ait kısmında şöyle denilmektedir:

Tekel işletmesinin ithal ettiği emtiaların gümrük resmi ve iskelede satılacağı tarife, tuzla ilgili talepnamenin Tuzcuk işine ait kısmında şöyle denilmektedir:

(Sonu Sa. 6 Sü. 8 de)

Yüce Divanın dünkü toplantısında, yukarıda C. Başsavcısı, aşağıda sonra Hayri Dergiçi talepnameyi okuyor.

Üniversitedeki sol cereyanlara hücum

Fahri Kurtuluş Dil Fakültesi ve bazı profesörler için acı bir lisan kullandı

Meclisin dünkü toplantısında seçim kanunu üzerindeki görüşmeleri, milletvekili Ankara Üniversitesi Kurtuluş ve kadroları hakkındaki kısmı tasvirler ve Meclis Milli Eğitim komisyonu raporu görüşülmüş.

Tasarı münakaşalarına söz alan Sine-milletvekili Zekeri Kurtuluş, Üniversite muallimleri, asil ve sağ cereyanlar üzerinde bir mütalaa, fakat siyasi komisyon reisi Dr. Kurtuluş bu yazısını bir senedenberi hazırlamış olduğunu, arzusunda ifade etti. Kurtuluş yazısında evvelemir şöyle demektedir idi: «Ankara Üniversitesinin kapısından girilince insanı evvelâ Yönetli tabelâ (Rehber) en başlıklı karşılar. Ancak bunun yerine, Türk tarihinin bir milletçiliğini yaşatan bir tabelâ veya eski Türk kahramanlarından birinin heykeli konulmuş olsa idi.»

«Ankara'da Türk tarihinden, Türk tarihine, beş bin senelik devamından kuvvet ve milli kurtuluş destanından kuvvet alan, kapısında heyetin en belirli sözü ve ümidi bulunan bir yüce Üniversite kurulsa idi, bu gibi

(Sonu Sa. 6 Sü. 4 de)

KUDRET BUGÜN 6 Sahife

MUSTAFA KENTLİ'nin Seçim meydanları adlı makalesi

Nasıl, nerde, dünyada neler oluyor.

Milli kütüphanemiz hakkında mühim bir yazı.

KUDRET, 6 TEMMUZ 1948, YIL: 1, SAYI: 325, s.1.

Çarşamba 3 Ağustos 1949
Telgraf Adr. KUDRET - ANKARA
İstanbul Cad. 103
Posta Kutusu : 69
Telefonlar: Yazıişleri 13234 — 10216
İdare, Dadn 10216
Sene: 2 Sayı: 718
Fiyatı her yerde 10 kuruştur.

KUDRET

GUNLUK SIYASI DEMOKRAT GAZETE

1949 YILI İSTİKRAZ TAHVİLLERİ YAZ VE KIŞ, YILDA İKİ DEFA MEVSİM VEREN AĞAÇTIR. HER YILIN ŞUBAT VE AĞUSTOS AYLARINDA FAİZ VE İKRAMİYE ÖDENİR.

Başbakan Günaltay iç huzurun yerinde olduğunu söylüyor

Hükümetin Eyüp Sabrına malik olması lâzım geliyormuş

Gemlik, 3 (Husust) — Başbakan Semseddin Günaltay, bugün Gemliğe gelmiştir. Günaltay kendisini karşılayanlara bir hitabede bulunmuş, Gemliğin tabii değerini anlattıktan sonra sözlerine şöyle devam etmiştir: «Bugün açtığımız rejim bütün hasta ve kusurlarına rağmen dünkü çalışmalarına, dünkü düşüncelerine, dünkü hareket esaslarına dayanan bir rejimdir. Devletin, milletin iradesini tecelli ettirmeğe memur olması itibariyle bu rejimin esaslı surette yerleşmesine çalışmak vazifesini de milli iradenin tatbikine memur olan hükümet üzerine alınış bulunmaktadır. Bir memleketimiz Atatürk'ün gösterdiği ve işaret ettiği istikamette yani muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkmakta devam ettireceğiz. Bu fikirledir ki rejimin ermiştiği vechile vatandaşların fikirlerini serbestçe söylemelerini, meseleri serbestçe yapmalarını, Anadolu mücadelesinin ilk günlerinde kavraştuğumuz insanlarız. Demokrasi rejimi milletlerin yükselmesinde, fertlerin kabiliyetlerinin inkişafında ne kadar geniş, ergin bir ufuk açıyorsa memleketimizin izmihlâle doğru yürümelerinde de müessir olabilir bir rejimdir. Muhtelif memleketlerde demokrasinin doğuşu, genişleyişi tetkik edildiği zaman bütün bu safhalar görülür. Bazı memleketlerde çok verim li olmuştur. Terakkiler göstermiştir. Vatansever fertler birer varlık olarak yükselmişler ve onların birliğini teşkil eden heyeti içtimaiyede hayret verici başarılar yaratmışlardır. Bunun aksi olarak bazı memleketlerde demokrasi idaresine bürünerek anarşi kaynağı olmuş, o memleketleri yük selecek'ine alçaltmış ve nihayet dikta türlük rejimini doğurmuştur. Aynı rejimin bir memleketle, şu, başka bir memlekette şu veya bu şekilde neticeler vermesi onu talebi eden ahalinin kabiliyetinin derliği, genişliği, bilgilerinin enginliği, vatanseverliklerinin her türlü ihtirasların devkinde ol ması gibi âmillerle olmuştur. Bir memleketimizi yükseltmek, daha hür medeniyet seviyesinin üstüne çıkarmak için bu gün yapmakta olduğumuz çalışmalarımızın dürüst çalışmalarına, dürüst düşüncelerine, dürüst hareket esaslarına dayanan bir rejimdir. Devletin, milletin iradesini tecelli ettirmeğe memur olması itibariyle bu rejimin esaslı surette yerleşmesine çalışmak vazifesini de milli iradenin tatbikine memur olan hükümet üzerine alınış bulunmaktadır. Bir memleketimizi Atatürk'ün gösterdiği ve işaret ettiği istikamette yani muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkmakta devam ettireceğiz. Bu fikirledir ki rejimin ermiştiği vechile vatandaşların fikirlerini serbestçe söyliyebilmelerini, meseleri serbestçe yapmalarını, Anadolu mücadelesinin ilk günlerinde kavraştuğumuz insanlarız. Demokrasi rejimi milletlerin yükselmesinde, fertlerin kabiliyetlerinin inkişafında ne kadar geniş, ergin bir ufuk açıyorsa memleketimizin izmihlâle doğru yürümelerinde de müessir olabilir bir rejimdir. Muhtelif memleketlerde demokrasinin doğuşu, genişleyişi tetkik edildiği zaman bütün bu safhalar görülür. Bazı memleketlerde çok verim li olmuştur. Terakkiler göstermiştir. Vatansever fertler birer varlık olarak yükselmişler ve onların birliğini teşkil eden heyeti içtimaiyede hayret verici başarılar yaratmışlardır. Bunun aksi olarak bazı memleketlerde demokrasi idaresine bürünerek anarşi kaynağı olmuş, o memleketleri yük selecek'ine alçaltmış ve nihayet dikta türlük rejimini doğurmuştur. Aynı rejimin bir memleketle, şu, başka bir memlekette şu veya bu şekilde neticeler vermesi onu talebi eden ahalinin kabiliyetinin derliği, genişliği, bilgilerinin enginliği, vatanseverliklerinin her türlü ihtirasların devkinde ol ması gibi âmillerle olmuştur. Bir memleketimizi yükseltmek, daha hür medeniyet seviyesinin üstüne çıkarmak

(Devamı Sa : 4 Sü : 2 de)

Bir adam efendisine kafa tutuyor!

Şu Çeşme pılçının sayesinden ma hayatında mahr bilinmez, bizim Demokrat Parti liderleri oraya gidince kendilerine bir hal oluyor; Allahtan aklını kesiliyorlar.

Geçen sene, Celâl Bayar, muhalefetin ayrıldığını ortadaki nutku ile ilân etti ve o gün bugün Millet Partisi ile Demokrat Parti arasında bir boğazlaşmadır gidiyor.

Bu sene de Bayar ve hempaları yine Çeşmeye çadırlı ordugâhlarını kurunca, eski resmi, bugünkü gayri resmi efendilerine karşı kafa tutma yetisini gösterdiler. Celâl Bayarın dünkü gazetelerde çıkan beyanatını görünce artık vaziyetlerinden sarahatle böyle anlaşılıyor.

Bayar, bu beyanatında İnönüye meydan okuyor. Memlekette gittikçe şiddetlenmek istidadını gösteren bir siyasi buhran vardır diyor; normal parti münasebetleri ortadan kalkmıştır diyor ve nihayet bunların başsebebi olarak İnönünün iki hüviyet taşımasını göstererek, 'tarafiyet' ihtimalini gelen ilk meselenin bu olduğunu söylüyor. Hattâ, İzmir Demokrat Parti Başkanını , İnönünün ne istikballerine, ne de reisliklerine gönderiyor.

Bunlar hakikaten bir isyan alâmeti, bir bendenin efendisine isyanının sesiğa varulması mıdır?.

Eski, daha doğrusu 12 Temmuz 1947 anlaşmasının kahramanı olan Celâl Bayarla hâlen Çeşmede konuşan Celâl Bayar arasında büyük bir fark var. Meselâ o, 12 Temmuzdan dünü kadar, memlekette buhrandan bahsetmiyordu. Halbuki bu buhran hiç bir zaman eksik değildi. Hattâ buhrandan bahsetmek şöyle dursun, 3 Nisan 1948 de Tasvir gazetesinde Hamdullah Suphi Bey tarafından yapılan meşhur açıklamada Bayar ve arkadaşları, bir genel seçimi bile buhran telâkki ediyorlar ve yeni seçim istemediklerini söylüyorlardı.

Yine Bayar, normal parti münasebetlerinin artık kalktığından bahsediyor. Kendileri 12 Temmuzdan beri böyle bir şey söylemiyorlardı. Halbuki, ne 12 Temmuzdan evvel ve ne de ondan sonra, yani hiç bir zaman bu memlekette parti hayatı normal halde değildi. Buna rağmen geçen bütçe müzakereleri sırasında Celâl Bayar, üç yıl içinde galiba yalnız ikinci defa çıktığı Meclis kürsüsünde, Halk Partisi ile birleserek Millet Partisine tariz için «Biz Devlet Reisi ile niçin görüşmiyelim, aramızda ne var ki, bir şairei reisi miyiz ki dargın lalımız» gibi sözler etmişti.

Nihayet Bayar ve yakınları, bugüne kadar elnönü meselesi diye bir meseleden bahsetmiyorlar, onu, yine Hamdullah Suphi Beyin açıklamasında geçtiği gibi «En iyi Devlet Başkanı sayıyorlar ve 12 Temmuz müzakereleri sırasında Bayarın parti genel idare kurulu üyelerine söylediği üzere -bunlar zabıtlarla sabittir- İnönü'nün demokrasiyi gerçekleştirmek hususunda «Hassasiyete» sahibi olduğunu kabul ediyorlardı. Her ne kadar 12 Temmuz anlaşmalarında, Demokrat Partinin tarizlerine karşı, İnönü de C. H. P. başkanlığından çekilmeyi kabul etmiş idiyse de, kurultayda bundan vazgeçince, D. P. liderleri bu mevzuu hemen hemen artık hiç ağızlarına almamışlar ve İnönü'yü daraltmaktan çekinmişlerdir. İnönü 12 Temmuzdan beri böylece Celâl Bayar ve Demokrat Partî yüksek kademeleri için «dokunulmaz» bir hüviyet olarak idame ettirilmiştir.

En son olarak, İzmir Başkanı Ekrem Hayri Beyin karşılama ve refakate gönderilmeyişine gelince, bu hâlin, 12 Temmuzdan sonra, bir Demokrat Milletvekilinin İnönünün yanına yaver verilmesi ile ne derin bir tezat arzettiği de asla gözden kaçamaz.

Nureddin ARDIÇOĞLU

(Devamı Sa : 4 Sü : 1 de)

İngiliz lirasının nekadar düşürüleceği tetkik ediliyor

Milletlerarası para fonu uzmanları tetkiklerini gayet gizli tutuyorlar

Paris Radyosu, 2 (Basın - Yayın) — Vaşingtondan bildirildiğine göre, Milletlerarası para fonu uzmanları halen İngiliz lirası üzerinden ne derecede bir indirim yapılabileceği gibi suretle incelemektedirler. Bu incelemeye, Sir Stafford Cripps, Eylül ayında Vaşingtona yapacağı seyahat arasında bu meseleye temas etmesi ihtimali gözönünde tutularak girişilmiş bulunmaktadır.

Sir Safford Gripps

İlk atom ilacı ile hasta iyi edildi

Nev - York, 2 (A.A.) — «United Press» :

55 yaşında bir Nev - Yorklu olan Randall bir ay müddetle «Atom hekleyilli» içmek suretiyle tedavisi için kliniğe gönderen bir hastalıktan kurtulmuş ve eski sıhhatini tekrar ka-

(Devamı Sa : 4 Sü : 3 de)

Frankfurtta yapılan Üç Amerikan Genel Kurmay Başkanlarının toplantısı

Frankfurt, 2 (A.A.) — «Ups» :

Üç Amerikan Genelkurmay Başkanının İtalyan ve Lüksemburglu askeri şefleriyle dün yaptıkları görüşmeleriden sonra, ordu genelkurmay başkanı general Omar Bradley, ziyaretlerinin maksadının Avrupa memleketlerinin kendilerini temsil eden bir teh. askeri grup ma vezahut de. sini daha mahdut gruplar mi tercih ettiklerini tesbit etmek olduğunu söylemiştir.

Paris Radyosu, 2 (Basın - Yayın) — Bugünkü Fransız gazetelerinden bir kısmı, Frankfurtda büyük bir ketumiyet havası içinde cereyan etmekte olan askeri müzakerelere büyük bir önem atfetmektedir.

Bundan nasıl bir sonuç beklenebilir? Bu hususta görüşler çeşitlidir. Aşırı solcu basın daha şimdiden Fransanın Amerikan Genelkurmayı tarafından işgalinden bahsederken; Diğer bazı gazetelerde de «Atlantik Paktını» münasebetiyle bir şekle şekmak için elde bir kavra vardımıyacağı belirtilmektedir.

Les Echos gazetesi, Frankfurt müzakereleri hakkında şunları yazıyor:

Bu andan itibaren, meydana getirilmiş olan stratejik anlamı genişlet-

(Devamı Sa : 4 Sü : 4 de)

Kanadadan ilk Parti buğday geldi

İstanbul, 2 (Telefonla) — Kanadadan satın aldığımız buğdaylardan ilk partiyi taşıdı eden 10 bin ton buğday bu gün Semiyi yapuru ile limanımıza gelmiştir. Altı gün sonra bir Yunan vapuru ile 10 bin ton buğday daha gelecektir.

Yeni bir Atom bombası

Londra Radyosu 2 — (Basın - Yayın) — Birleşik Amerika bugün daha

(Devamı Sa : 4 Sü : 5 de)

Truman Marshall Tahsisatı muvakkat bütçesini imzaladı

Truman

Vaşington, 2 (A.A.) — «Ups» :

Başkan Truman, iktisadî işbirliği idaresine âmilmiştir. İki hafta içindeki ihtiyaçlarını karşılamak üzere verilecek tahsisata ait muvakkat bütçeyi imzalamıştır.

Kongre, Marshall planına ait yeni tahsisatı henüz kabul etmemiş olduğundan bu muvakkat bütçe ile Avrupaya yapılmakta olan yardım durdurulmamış olacaktır.

Hizmetçisi Kadriye'yi Bolu Ormanlarında öldüren Vecihi Baras'ın Muhakemesine başlandı

Vecihi Baras ile Rüstem suçu birbirlerinin üzerine atıyorlar

Vecihi Baras

Makbûl Kadriye

Bolu, 2 (Telefonla) — Halk efkârını aylardan beri yakından alâkadar eden Ankarada Vecihi Baras isminde bir şahsın Göynük ormanlarında Kadriye isminde hizmetçisini öldürmesi davasının bugün şehrimiz ağırcezasında bakılmıştır.

Bugünkü duruşmada dâva müddeiyet hakimindan yani birinci Hukuk Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı 16 yaşında genç bir kadın Mercan dâvasındaki asıl katilin bulunmasının yolunu sapmıştır.

Saat 10 da başlayan ve kısa fasılalarla 19 da kadar devam eden duruşmada sanıklar cinayeti hep birbirlerine yüklemeğe kalkışmışlardır. Ormanda bir ormanda kafası parçalanarak öldürülmüş 16 yaşında genç bir kadın var. Öteyanda bu sabahki durumuyla kadar bu genç kadının katili olduğunu kabul eden 32 yaşında zengin bir aile damadı var. Bunun yanında arkadaşı ve bugün cinayetin failî olduğu iddia olunan genç kadının katili, şeytki cürmünü katî olarak vasıflandırmakta, kendisi ilk ifadelerini inkâr etmektedir.

Dünanın üçüncü şahsı ise müştereken diğer iki sanığı katillikle itham edip kendi ifadelerini de baştan aşağı tersine 19 yaşında bir delikanlı. Bu karmakarışık halin ve bu sabahki duşmadaki rücu edişlerin ortaya attığı bir manzara varsa Göynük ormanı cinayetinin sanıldığı kadar basit bir hâdise olmadığıdır.

Vecihi Baras ifadelerine şöyle başlamıştır:

«— Otomobille Göynük ormanlarına geldiğimiz zaman Kadriye şu dönümek istemişti. Otomobili durdurduk. Kenardaki çarıklıkları saptık. Dönerken Kadriye baba aşkından bahsetti. Ve kendisini öpmemi istedi. Ben de bu israrları devamına-

(Devamı Sa: 4 de)

Amerikan Askerî Yardım Programı incelenmiye başlandı

Vaşington, 2 (A.A.) — «Afp» :

Yetkili çevrelerden bugün bildirildiğine göre, batı haberlerin hilâfına, Amerikan hükümeti askerî yardım programına ait özel bir uzlaşma formülünü incelemiştir. Aynı çevreler, Truman, Acheson, arkadaşları ve Amerikan milli savunma şeflerinin, Acheson'un son basın toplantısında da bildirildiği gibi Truman tarafından kongreye verilen askerî yardım programı şeklini sağayiyi teşkil etti. kanaatinde bulunduklarını, ve hükümetin, kongrenin bu programı mümkün olduğu kadar az değiştirmeni için elinden gelen bütün gayretleri sarfa

Yalnız, kongrede muhalefet beraraf edilmiyecek şekilde tezahür ettiği takdirde hükümetin parlamento ile bir uzlaşma formülü derpiş etmesinin muhtemel olduğu söylenmektedir. Her ne olursa olsun, ne Beyaz Saray, ne de Dışişleri Bakanlığı bir hafta evvel istediklerî tahsisatın ancak yarısını teşkil eden bir miktarı kabul edecek teşekküller olduğları hissini uyandırmak niyâdında değildirler.

Hükümet tasarısı yayınlandığından beri kongrenin umumî durumu şu şekilde hülâsa edilebilir:

Amerikan parlâmentosu, Atlantik paktı âkitlerine veya alâkalı milletlerin savunma plânlarını. Birleşik Amerikanın en büyük bütçesini, Yaşingtonun genel plânı dahilinde hazırlıyacaklarını, kabul eden ve reksiret, milli prestiji meselesi ve hususî menfaatlerin Atlantik camiası askerî işbirliğinde yer bulamıyacağını Vaşingtonun temin eden milletlere yapılacak askerî yardım programını şu veya bu şekilde tasdike hazırdır.

Meveut diğer mesele de şudur:

Bazı kongre üyeleri askerî yardım programı kanun tasarısının başka Amerikan parlâmentosu âdetlerine göre çok geniş telâkki edilen yetkiler verdiği kanaatindedir. Hülâsa olarak şimdiden kıyan meclisinde bu nokta üzerinde münakaşalar beklenebilir de. kongrenin tasvrında Başkan Truman verdiği programı tehlikeye düşmek bir emsre görülmemektedir. Her halde daha iyi muhtemel alan yan meclisi Dışişleri komisyonu askerî yardım programının tâdili hakkında müzakerelere başladığı zaman elde edilebilecektir.

Marmarada Kaybolan Amerikan Sefareti Kâtibi bulundu

İstanbul, 2 (Telefonla) — Dün ilanmuştan ayrılan Amerikan filosunu uğurlamak üzere bir motörle Marmaraya açılıp bütün gün ve bütün gece aramalara rağmen bulunamıyan Amerikan Sefareti Kâtibi Mr. Smith,

Ağa Han Rita ile evlendiği için oğlunu reddetmiyor

Cannes, 2 (A.A.) — «United Press» Ağa Han, dün basına beyanatta bu-

(Devamı Sa : 4 Sü : 8 de)

karısı ve dostu Moor ve beş çocuğu ile akşam limanımıza salimen gelmiştir. Mr. Smith gutları anlatmıştır:

«— Filomuzu uğurlamak için çıktığımız malûm. Dönerken denizde birdenbire fırtına başladı. Bu esnada motör bozuldu. Sandal suların cereyanına kapılmağa başladı. Kürekle Yeşilköye yanaşmak bir türlü mümkün olamıyordu. Rüzgâr bizi müteaddiyen açıklara sürüklüyordu. Hiçbir ümidimiz kalmamıştı. Küreklerle yakın bir sahile çıkmak işini başaramadık, mecburen gömleklerimizi tahtalara asliyerek yelken yaptık, fakat sandal daima açıklara doğru atıldı;

(Devamı Sa : 4 Sü : 1 de)

Seferihisarda sık sık deprem oluyor

Seferihisar: 12 (a.a.) — Seferihisarda bir haftadanberi zaman zaman kısa süren hafif depremler olmaktadır. Bu gece saat bir de, birkaç saniye devam eden or ta şiddette bir deprem daha oluşmuştur. Hasar yoktur.

KUDRET, 3 AĞUSTOS 1949, YIL: 2, SAYI: 718, s.1

10 NİSAN 1951 SALI

KUDRET

GÜNLÜK SİYASİ DEMOKRAT GAZETE

Mareşal Fevzi Çakmak

Bugün Mareşal Fevzi Çakmağın vefatının birinci yıldönümüdür

O'nu rahmet ve saygıyla anarız

Bütün hayatıyla bir fazilet ve feragat timsali olan aziz Mareşal için bugün ihtifâller yapılacak

Mareşal Fevzi Çakmak

Başbakanın bir Amerikan radyosuna verdiği demeç

Hikmet BAYUR

Mareşalimiz VE Gazetemiz

Ali Rıza BASKAN

İstanbulda bugün yapılacak olan merasim

Millet Partisi Genel Başkanı ve Genel İdare Kurulu Üyeleri İstanbula gitti

Türk milletinin manevi meziyetlerini nefsinde toplıyan büyük adama rahmet

Mareşalın vefatı nasıl duyuldu, nasıl karşılandı?

Gençlik onun hâtırasına yapılan saygısızlığı heyecanla dindirmişti

Türkiye Milli Talebe Federasyonunun ihtifâl programı

Adana Kız Öğretmen Okulunda 104 talebe zehirlendi

Hâdisa, paslı tenekede bulunan peynirlerin talebeye yedirilmesinden zuhur etti

KUDRET, 10 NİSAN 1951, SAYI: 1164, s.1. (Nüsha 1)

(Nüsha-2)

PAZARTESİ 29 EKİM 1951

KUDRET

GÜNLÜK SİYASİ DEMOKRAT GAZETE

NECATİ

Cumhuriyetin 28. Yılı Büyük Türk Milletine Kutlu Olsun

YAŞASIN TÜRK MİLLETİ

CUMHURİYETİMİZİN KURUCUSU ve KORUYUCUSU

Evvelce ilân edilmiş olmasına rağmen

Başbakan Bayram konuşması yapmadı

Cumhurbaşkanın da bugün konuşup konuşmayacağı belli değil

Bugün yapılacak bayram töreni

Ankaradrömda büyük bir geçit resmi olacak

Dün Ankara'da yapılan gösteriler

İzcilerin gösterileri çok parlak oldu

Cumhuriyet ve Müslümanlık

Dr. Kenti dinimize göre Cumhuriyet idaresinin esas olduğunu izah etti

M. P. Genel Başkanının Konyada yaptığı konuşma büyük alâka uyandırdı

Mısırdan İngiltereye 3 nota

Notaların birinde İngiliz elçisinin memleketine dönmesi isteniyor

5 Bin genç adına denen ve 5 gencin imzaladığı beyanname

Tevfik ileriyi müdafaa için çok sert bir beyanname dağıtıldı

ULUS GAZETESİNİN TAN MATBAASINA GİTMİŞLERİNDEN BAHSEDEN BEYANNAME TOPLATTIRILDI VE SAVCILIK YAZARLAR HAKKINDA TAKİBATA GEÇTİ

SPOR

Ankaragücü 5 Çetinkaya 2

İstanbulda Fenerbahçe Emniyetle 2 - 2 berabere kaldı

Amerikadan dönen işçi temsilcisi İsmail Aras'ın verdiği beyanat

Amerika'da iş kanunu yoktur

Yamut'un Koreye Mesajı

Churchill sıkı temaslar yapıyor

Liberal Partisi Lideri kabineye iştirak etmedi

CHURCHILL'İN MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞINI DA ÜZERİNE ALMASINA BÜYÜK KEDER MİYET VERİLİYOR

Bir Atom bombası daha patladı

KUDRET, 29 EKİM 1951, SAYI: 1564, s.1.

Tesis Tarih: 1946

CUMARTESİ 26 TEMMUZ 1952

Telgraf Ad. KUDRET İstanbul Cad. 128 Posta Kutusu: 60

İdâre – Abone: 10216 Yazı İşleri Md. 13214 ANKARA

KUDRET

GÜNLÜK SİYASİ DEMOKRAT GAZETE

Sayı: 1634 — 15 KURUŞ

Devlet

Düş, kırıl, parçalan fakat eğilme sakın

KUDRET KAPANIYOR ULUS GAZETESİ YANDI

Nihayet kuvvet Hakka galebe çaldı

KUDRET parasını ve malını verdi, namusunu vermedi

Artık tahammülümüz kalmadı;

Bu sözü hakikaten bü yük bir acı ve ızdırap du yarak söylerken nimeti ol mayan muhalefet safında ve yedi senelik şerefli bir mücadelenin şerefli bir hi tamında benimle beraber bu acıyı duyacak büyük bir kitlenin bulunduğuna inanarak teselli bulduyo rum

Canımızı, malımızı, her şeyimizi ortaya koyarak yaptığımız mücadele ne ya zık ki bütün kuvveti elin de bulunduran ve bunu kudret aleyhine kullana cak kadar küçülenlerin ha zin Zaferi ile neticelendi. Bugün «sâğduyu kırılınca ya kadar yatanımız müdafaa eden bir asker gibi muhale fet mevkilerimizi muhafaza edeceğiz» diye yazdığımız dan beri yedi ay geçti. Öy le bir yedi ay ki, Kudret hayatı boyunca bu ka dar buhranlı günlere aslâ tesadüf etmemiş, mahdut imkânlı mütevazi bir gaze te hedef tutularak devlet otoritesinin bu derece sulis timal edildiğine şahit olma mıştır. Emirle sıra sıra da

Ali Rıza BAŞKAN

valaş açılır, radyosu, ajan sı satılmış gazeteleri Kud rete saldırtılır, mali imkâ nı her vesile ile her tarafı tan baltalanır ve bunlar iktidarı elinde bulundurana mesuliyet ve insaf duygu sundan mahrum bir kaç şa hıs tarafından desteklenir se bir vatandaş olarak bun larla tek başına nereye ka dar mücadele edilir?

Bizi mali müzayaka ile değil boşka yollarla da pes kin, zamanda ortadan kal dırmak istediler. Fakat te miz ve pürüzsüz mazimiz onların mazileri karşısın da daima galebe çaldı. Zin dan tehdidi ile korkutama yıp, türlü dalaverelerle halk nazarındaki itibarımı zı sarsamayınca tek yol o larak gelir kaynaklarımızı kurutmak için resmi ve hu susi ilânlarımıza el attılar, bununla da gayelerine eri şemeyince son gelir kayna ğımız satışımızı dahi balta layarak Kudreti kapanma ya mecbur hale sokmak is tediler. Bundu muvaffak oldular ve şunu itiraf ede yim ki Kudret bir seneye yakın bir zamandan beri zararına çıkmaktadır. Mat bnatla uzak yakın alâkası olanlar satışı ne kadar faz la olursa olsun bu şartlar altında bir gazete çıkarma nın ne demek olduğunu ga yet iyi takdir ederler. Kal dı ki bu mühiş zarara bi le göğüs gerecek devama çalıştığımız Kudreti son zamanlarda satış cihetin den de vurup hattâ taşra ya giden gazetelerimizi im ha ve satışa arzettirmeme ye kadar tevessül ettiler. Ben bu zarara ancak bir sene dayanabildim. Bu ara da Kudreti daha müsait şartlarla çıkarabilmek, na mus ve şeref mezarcıları nın karşısına dikebilmek için yaptığım teşebbüsler maalesef müsbet bir netice vermedi. Hayatta tek başı ma olsa idim hiç şeyi güze alarak Kudretin mukadde ratını şahsıma bağlar müş terek zafer veya mahvımı za kadar gidebilirdim. Fa kat benim de bir ailem, ço cuklarım, içinde yüzlerce aile efradının günlük nafa ka ve ekmek parasını ka zandığı bir müessesem var. Bu sonu gelmiyen zararı onların da mukadderat ve istikballerini nasıl iştirak ettirebilirdim?

Yedi senelik neşriyatı mız müddetince doğruluğu muzun cezası olarak mah kûm olduk, hapse atıldık, süttunlarımıza sığmıyacak kadar cefaya maruz kal dık. Bunların hepsi bana vatan hizmeti uğrunda si

(Sonu Sa. 4, Sü. 1 de)

Yangının neden çıktığı ve zararın miktarı henüz tesbit edilemedi

Ulus gazetesinin 30 senelik tarihi arşivi ve koleksiyonları yangında tamamen mahvoldu

Yangın mahalline binlerce kişi toplandı ve yangın bir buçuk saat devam etti

gazetemiz bugün son nüshası neşrolunma kararını vermiş el dığından ve bu son nüshasının Yüzyetin her tarafına ve çok yakında dağıtılıp okunmasını arzu için çok erken düşmüş bazı hassiyetin başlamışlı ki, ilk matbaasındaki yangın hakkında tahlilâti veriyoruz.

Dün saşam saat 20.07 de C.H. P. ve Ulus müessesesinin bulun duğu Ulus meydanı Rüngârlı se sinden gelen itfaiye 1 10 dakika sonra gelen itfaiye 1

Halk Partisinin bulunduğu iki ayrıdaki çatı köşesinde başlayan yangın birkaç dakika sonra

Yukarıda Halk Partisinin tavanı arası kapının önünde parçası bir halde yerleşmiş durum 20 saniye sonra

Duvarlarından sular akan müessesenin yıkılmış ve külleşmiş yazıhaneleri, arşivin mahvolduğu

(Devamı Sa. 4, Sü. 1 de)

C.H P. Meclisi toplantısı

Habe rolduğumuza göre bu gün toplanacak, mebuslar bulu nan C. H. P. Parti Meclisi, U lus müessesesi ve parti genel merkezi binasının çöm güne yakın bir zamanda Bahçelievlerdeki bu lüks toplantısında

Yunanistan hükûmetinin tavzihi

Zafer Ajans Radyo bin bütün mukâbil durumda kaldı

Atina Radyosu (Ruzi — Ya yın) — Atina radyosunun yay dığına göre, Yunan Başvekili Ali dün bir seyahat yapmaktadır. Ankara Büyükelçisi Zafer gazetesine beyanatta bulunduğu hakkında bu hususta Başvekil tarafından bugünkü Ankara gazetelerinde neşredilmiş olan beyanatın tavzihini bu (Devamı Sa. 4, Sü. 1 de)

Adam aranıyor

Dün öğleden sonra Kudret ten Kaptanmarko adını taşıyan bir motor kaçırılmıştır. Motorun sahibi Halk Partisinden yeni kaydolmuş bir mebus olup, bu motor ile Boğaziçi gezintisine çıkmıştır. Motorun kaçırılması üzerine Mü dürlüğümüze müracaat etmiş tir. Motorun yeri tespit edilmiş ve motor Mü

Dikkat ve ibretle okunması lazım gelen hakikatler

Kudrete tatbik edilen baskı şekilleri

Demokrat Parti iktidarı zamanında Kudrete karşı gösterilen ve bilhassa son zamanlarda en şiddetli şekilleri bulan, halkı hakkında okuyucularımızda bir fikir verebilmek için bu usulleri aşağıya tek tek sıralıyoruz:

1 — Bütün Türk matbuatını kökü üzerinde yıkmak gayesiyle ortaya atılan meşhur ilân tevzi şekli (Kudrete hiç ilân vermemek suretiyle asıl gayenin nereye müteveccih olduğu diğer ilânlarımızdaki ilân listesi ile gayet iyi tebarüz etmektedir. Bu suretle (Kudretin diğer gazetelerle rekabet etmek imkânı bu büyük paralar karşısında tamamen ortadan kaldırılmaktadır.)

2 — Hususi ilânlara dahi el atılıp Kudrete hususi ilân vermemelerinin tebliğ edilmesi.

3 — Kudret aleyhinde düşünenlerle daha açmak suretile alâkalarımızı kesmek ve vaktile para sıralına yol açmak.

4 — Posta işçilerini ve matbaa hvamnotını şahsalndır mak yolu ile bir gazetenin ölümü yaşamasını imkânsız bir hale getirilmesi.

5 — Gazetemizin bayilerinin para veya tehdit yolu ile Kudreti satmamalarını ve aynen iade etmelerinin temini.

6 — Şerk sinemada gazetemizin tenzilat halinde imhası. (Bu arada bir kaç gün önce zevyanı eden bir hadiseyi okuyucuları 17, 18, 19 temmuz ait ve Bahçelievler gösterik olan ilânlarının tenzilat içinde verilliyor. 20 tarihinde ise Ekspresten üç günlük gazetelerin gelmediğini haber alıyoruz. Tahkik edildi. Posta memurlarının beyanatına verdiği, tevzi memurunu da saçağa tedbir ettiğini söylüyor. Halbuki aşağı kapıdaşında gazeteye ait bir şoförle rastlaşmamız ve Oyle ise bu gazeteler ne oluyorlar?)

7 — Bütün bunlardan başka Kudreti bik fazerinde bir düşmek için dedikodu, radyo, ajans ve matbaa gazetelerinin Kudret aleyhine ihtira tertiplerine girişilmesi. Kudret ne yazarsa, yazsın tekzip edilmesi için bütün dairelere tamimi yapılması ve hattâ her vesile ile gazetenin her zamana kadar taraflardan yayılması.

Millet Partisi'nin yazmış olduğu mektup

Aşağıdaki yazı bundan 7 ay önce Millet Partisi Genel Kâtibi tarafından gazetemize yazılan mektuptur. O tarihte kapanmasına karar verdikten sonra tekzip mücadeleye devam diye ileri sürülmemiz asılı olan bu yazıdan sonra 7 ay geçmiş bulunuyor. İşte bu yedi ayın bilânçosunu Ali Rıza Başkana muhatabında ve cevapla okuyoruz.

Kudret gazetesi ailesine — Ankara

Mütevazi imkânlarınız dairesinde, hürriyet ve demokrasi mücadelesinin her türlü müşkülâtına, maddi ve manevi her türlü haksızlığa göğüs gererek, cesur ve idealist bir yayın hattı takip ettiğiniz sebebiyle, 14 mayıs seçimlerinde milletin bir irademin tecellisine ne hizmet ettiniz. Bu hür iradenin eseri olan yeni iktidarın matbuata karşı tatbik ettiği esef verici ve düşündürücü mali baskı karşısında size yeni ve şerefli bir vazife daha düşmektedir.

Bu durumu yalnızca bilen tümünü efkârın aici desteklerinden emin olarak inşiyatifinizi ve fedakârlığınızı devam etmenizi rica ederken bu yeni mücadelede yalnız kalmıyacağınızın kani olduğumuzu da ilâve etmek isterim.

Millet Partisi Genel Başkanı
Dr. Mustafa Kemâl

Resmi ilan listesi

Kudretten ilân kesildiğinden bu güne kadar dağıtılan resmi ilân paralarını gösteren listedir.

Gazeteler	Lira	K.
Zafer	528 675	50
Milliyet	216 640	75
Son Posta	206 182	50
Hürses	298 375	25
Ulus	126 642	75
Ekspres	98 540	50
Akın	94 385	00
Cumhuriyet	82 475	25
Yeni İstanbul	74 920	00
Akşam	72 980	75
Vatan	73 382	50
Yeni Sabah	71 465	75
Vakit	65 394	50
Son haber	64 260	25
Haber	56 362	50
Demokrat Ankara	70 165	25
KUDRET	000.000	00

KUDRET, 26 TEMMUZ 1952, SAYI: 1634, s.1